a
I:103
34. 6. 20.

non è segnato.

N N.N.i.6.

SPECVLVM

Viſitatorum ac Commiſſariorum,

SIVE

METHODVS AC RATIO

Procedendi, Proceſſuſq; abſolutè Formandi

In cauſis Criminalibus criminaliter contra Clericos Regulares, atque Seculares motis, quam maxime perſpicua;

Quæ eo indicio, ac rerum uſu explicatur, ut PRAXIS *abſolutiſſima tum Eccleſiaſticis, tum Secularibus Magiſtratibus in huiuſmodi cauſis adminiſtrandis habeatur.*

DVAS IN PARTES DIVISVM, PROVT LATIVS infra poſt Epiſtolam ad Lectorem patebit.

Auctore ADMODVM R. D. ALFONSO VILAGVT A NEAPOLI, Monacho Monaſterii Sancti Seuerini eiuſdem Ciuitatis, Ordinis S. Benedicti de obſeruantia, Congregationis uero Caſſinen: aliàs Sanctæ Iuſtinæ de Padua; Abbate Monaſterii Sancti Benigni à Ianua.

Cum Indice materiarum, atque rerum notabilium locupletiſſimo.

SVPERIORVM PERMISSV, AC PRIVILEGIIS.

ALESSANDRINA

VENETIIS, M D C I.

Apud Baretium Baretium.

ADMODVM REVERENDO P. D. HIERONYMO DE ROSELLIS

A Peruſio Præſidi, & Reuerendis Patribus Diffinitoribus mœritiſsimis Capituli generalis Congregationis Caſsinenſis.

D. Alphonſus Vilagut à Neapoli humilis Abbas monaſterij Sancti Benigni a Ianua eiuſdem Congregationis Caſsinenſis.

S. P. D.

SI Homines (Admodum Reuerendi, & eruditiſsimi Patres) in tam breui vitæ ſuæ curſu, innocentia ab iniurijs iniquorum tuti eſſe poſſent, naturale hoc iter peragentes, nulli infenſi, fœlicem demum, & ab omnibus regularibus optatum finem conſequi poſſent: nec dum in humanis agunt, alicui rei magis quàm æternæ ſaluti, nominisq; perpetui-

tati incumberent: nec eis difficile fore exiſtimandum eſt. Cum animi quies vitam cuiq; quietam paret Verum euenire ſæpe ſoleat, quòd quis quanto magis ſe nulli inuidum agnoſcit, multis ſe inuidioſum eſſe comperit. Quò fit vt (velut nauis placidum mare ſcindens ventorum turbinibus aggreſſa huc illucque impulſa diræ tempeſtati cum maxima ſua iactura cadere coacta) Nec animi tranquillitati, nec integritati ſuæ fidendum agnoſcat. Quod quam plurimis regularibus ſufflante maligno ſpiritu contigiſſe indies aduertimus. Quàpropter niſi Reuerendi Patres cuiuſque religionis Zelo iuſtitiæ accenſi re ipſa & uerbis demonſtrarent ſe paratiſsimos (conſulendo totis nixibus paci ac quieti filiorum ſuorum) ad debellandos, & comprimendos regulares immodeſtos, & inuidos alterius pacis. ipſi regulares utique deſperarent de propria eorum ſalute: cùm eis videretur non poſſe aſſequi in religione illam pacem, & animi tranquillitatem, pro qua fruenda uoluntariè ſe alterius imperio ſubdiderunt. Quod animaduertentes nonnulli Reuerendi Prælati noſtræ Congregationis Caſsinenſis precibus mecum egerunt, ut pro comodo Reuerendorum Viſitatorum, & Commiſſariorum cuiuſque religionis, opuſculum ederem, in quo ipſi Reuerendi Viſitatores, & Commiſſarij inſtruerentur

rentur

rentur de norma & forma procedendi, tam in uiſitando regularium monaſteria, quàm clericorum ſecularium eccleſias ſibi quomodolibet ſubiectas (eorum uiſitationi, ac iuriſdictioni de iure commiſſas) quàm de forma legitimè compilandi proceſſus in cauſa qualibet criminali criminaliter mota, tam contra perſonas ipſas regulares, quàm clericos ſeculares. At quoniam de eſſe ipſis Reuerendis Prælatis (quibus ſummopere debebam) mihi fas non eſſet. Plurimùm, ergo, confiſus de ope diuina, pro uiribus, oratione praua illud aggreſſus, tandem ipſo Deo Optimo Maximo annuente, perfeci. Verùm cùm omnes ſibi aliquem ducem in eorum ſcriptis publicandis (ſub cuius tutela exeant) proponant. Id mihi ſummè neceſſarium fore ſentiens: nihilque magis unicuique meritò conuenire cognoſcens: quàm ſe ſuaque, ſui Præſidis mœritiſſimi (antiquiſſimi & ſpetialiſſimi protectoris) defenſioni committere. Tibi ergo, prudentiſſime, ac benigniſſime Præſes, (quem olim in compilandis proceſſibus in regno Siciliæ ſolertiſſimum præceptorem habui) & admodum Reuerendis collegis tuis hoc opuſculum dicare oper pretium duxi. Idque eo libentius perfeci: cùm tu me ſingulari quadam animi pietate pro tua ſola humanitate, ſemper amplexus ſis. Suſcipe, igitur, iuſtiſ-

iuſtiſſime Præſes cum tuis Zelantiſſimis collegis hoc meum opuſculum. Quod & in ſingularem gratiam recipiam. Valete in Domino ſemper columnæ fortiſſime domus, & familiæ Congregationis Caſſinenſis. Datum in Monaſterio Sanctorum Seuerini, & Soſſij à Neapoli Congregationis uerò Caſſinenſis. Decimo Kalendas Maij 1601.

AVTHOR AD LECTOREM CANDIDISSIMVM.

ACCIPE ſolertiſſime lector prę tuis mundiſſimis manibus hoc opuſculum, & illud accuratiſſimè perlegas, exoro; pro certo ſciens tibi (Deo optimo maximo annuente) acceptum fore: cùm in ipſo quã breuiſſimo ſermonis periodo, & inuſitata forma agendi, contineatur quicquid ſcitu dignum, & neceſſarium ſit Reuer. Viſitatoribus meritoriè, & laudabiliter procedere cupientibus in uiſitandis regularium monaſteriis, & clericorum ſecularium Eccleſiis una cum perſonis earum ſibi plæno iure ſubiectis, uel delegationis iure. Necnon & iudicibus delegatis, ſeu Commiſſariis in ritè compilandis proceſſibus, In cauſis criminalibus criminaliter motis contra perſonas regulares, & clericos ſeculares. Et ſi tibi in pertractandis huiuſmodi materiis ibi contentis ſatisfactum putabis: Dabis non mihi indigno Dei ſeruo, ſed ipſi Deo optimo maximo (à quo omnia bona procedunt) laudem, & gloriam, & ora pro me. Sin uerò aliud tibi contigerit, non adſcribas meæ mentis ſupercilio opus aſſumptum. Verùm potius ſtudio obſequendi aliorum mandatis & præcibus: ac pro uiribus conſulendi decori clericorum regularium, atque ipſorum ſaluti, & paci ſubnixè obſecro, atque obteſtor. Vale.

HAEC ERGO PRAXIS DIuiditur in Duas Partes.

IN. Prima quarum quàm breuiſſimo, ac elegantiſſimo, ſermonis periodo agitur de forma procedendi in Viſitationibus monaſteriorum Regularium, & Eccleſiarum Clericorum Secularium, & perſonarum earumdem, omniumque Reorum: Nec non de omnibus, quæ neceſſariò erunt obſeruanda in ipſis peragendis iuxta ſancita Sacrorum canonum tam Pontificii antiqui, quàm moderni Sacri Concilii Tridentini, atque Declarationum Illuſtriſſimorum Cardinalium ſuper Deciſiones eiuſdem Sacri Concilii.

In Secunda uerò parte traditur acuratiſſima norma Compilandi Proceſſus quoſcunque in Cauſis Criminalibus criminaliter motis contra perſonas ipſas, tam Clericorum Regularium, quàm Secularium: Nec non contra quoslibet etiam Laicos criminoſos, ac per conſequens de Teſtibus examinandis tam in proceſſu informatiuo, quàm in plæno iudicio, de Reis interrogandis, de Defenſionibus ipſis Reis indulgendis; De Tortura, Reorum, ac Teſtium, & denique de Sententiis definitiuis fulminandis contra eoſdem, atque inſuper De modo procedendi contra Contumaces, & Bannitos, uſque ad Sententiam Diffinitiuam incluſiuè.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR

ordine alphabetico digeſtus.

Abbas. Vide V. Prælatus.
Abuſio clauſtralium ſeu regularium prima eſt prælatorum negligentia circa punitionem regularium ſubditorum peccantium. 13. nu. 2.
Accuſator an hodie ſe inſcribat ad pœnã talionis, & ſi nõ probauerint, an puniatur. 11. nu. 12.
Actuarius qua verborum forma vtetur in deſcribendo in proceſſu fuiſſe palam lectas litteras commiſſionis. 39. nu. 2.
Actuarij commiſſariorum cooperantes ipſis iniuſta præcipientibus peccat, & an dicēdi ſint falſarij & tamquam tales puniendi. 49. nu. 8.
Actuarius quid in actis deſcribere debeat ſi Reus ad opportunas interrogationes factas a Commiſſarijs nolit reſpondere affirmatiuè, vel negatiuè vel nihil penitum. 53. nu. 2.
Actuarius quæ ſcribere debeat ſuper ſcripturis præſentatis in proceſſu. 74. num. 27. 29. 76. nu. 42.
In Actis quæ annotari mãdabunt Cõmiſſarij immediatè antequam Rei torqueãtur: & de quibus eoſdem Reos interrogabunt 81. num. 16. & quę in ipſo actu torturæ. nu. 17.
Actuarius qualiter in actis deſcribet fuiſſe traditum proceſſum conſultori & redditum cum eiuſdem voto. 77. nu. 47.
Actorum copia antequam a commiſſarijs aſſignetur, quid ipſi facient, ſi huiuſmodi Rei nollent habere teſtes examinatos in proceſſu informatiuo pro legitimè examinatis, & repetitis. 77. n. 49.
Aditata ante litis conteſtationem factam cum Reo, an ſint illi præiudicialia. 79. nume. 7.
Adam & Eua an fuerint in paradiſo terreſtri ocioſi, quando ad eos decipiendos acceſſit diabolus ſuadẽs eis comeſtionē de arbore vetita a Deo. 17. poſt nu. 17.
Aduocatum & procuratorem pro defenſionē regularium Reorũ quãdo & quomodo Commiſſarij aſſignare tenebuntur. 73. num. 13.
Aduocati & procuratores Reorum comparentes corã cõmiſſarijs verbo & ſcriptis quid petere debeant poſtquã fuiſſent certiorati de expleto examine a ſe præſentatis. 76. nu. 41.
Animæ quoad periculũ iniuſte aliquid detinere, vel inuadere alienum non differunt. 23. nu. 35.
Appellans in criminali cauſa ab epiſcopo, aut eius Vicario quid facere teneatur, & quid iudex à quo appellatur, & is ad quem appellatur, & quid notarius cauſæ. 36. nu 33.
Appellatio à morum correctione factã in actu Viſitationis an ſit admittenda. 36. nu. 33.
Appellatione mediante quis efficietur iudex ordinarius alicuius, ſibi aliàs non ſubditi. 2. nu. 10.
Appellare a tortura quando quis poſſit. 80 nu. 11.
Appellare à tortura an poſſit monachus Congregationis Caſſinenſis uel ab alijs tormentis. 80. nú. 12.
Archiepiſcopi infra quod tempus eccleſias ſibi commiſſas uiſitare teneatur. 31. nu. 2.

num.2.
Archiepiſcopi quando, & quæ agere poſſint dum uiſitare uellent diœceſini ſuffraganeorum ſuorum epiſcoporum. 31.nu.4.
Articulorum admiſſionis decretum quibus uerbis ſit concipiendum.74.nu.30.
Articulos quos admittere Commiſſarii non tenebuntur.74.nu.32.

B

BAnniti capitaliter, an impunè occidi poſſint ſecũdum laicas leges.90. n.4.
Banni tenor ferendi contra citatum Reũ, & contumacem, & inſimul relatio pro mulgationis eiuſdem banni.92.nu.10.
In Banniti capti recognitione faciẽda per Commiſſarios, quæ erunt obſeruanda, ut ritè omnia procedant.92.nu.2.
Bannitorum iam carceratorum examini Commiſſarii quid præmittere debeant. 93.num.5.
Banniti Rei cum recognitione ipſius forma conſtituti traditur. & omnium interrogationum faciendarum.93. nu.6.
Bannito Reo carcerato bannum, & ſententiam contra eundem promulgatam quomodo Commiſſarii manifeſtabãt, & huiuſmodi manifeſtatio in actis qualiter deſcribenda erit.93.nu 7.
Bannitus Reus de quibus aliis interrogandus erit ab his Commiſſariis poſt dictã recognitionem factam, & legitimã nuncupatam.94.nu.8.
Bannitus poſtquam negauerit ſe eſſe illũ, de quo in dicto banno ſermo habetur, quid deſcribi faciant ab actuario Commiſſarii.95.nu.2.
Ad Banniti perſonam recognoſcendam teſtis adductus, de quibus interrogabitur, & quomodo deſcribebantur huiuſmodi interrogationes, & illius depoſitio & Rei uerba.95.nu.3.
Si Bannitus Reus adhuc perſiſtat in negatiua aſſertione teſtium adductorum ad recognoſcendum Reum, Commiſſarii quid facient 95.nu.4.
Bannito Reo indulti termini ad ſe tuendum & ipſius intimationis factæ Reo, relationis traditur tenor.96.num.5.
Contra Bannitos captos quando executio fiet.92.nu.1.
Si Bannitus Reus carceri mancipatus, & habitus pro bannito legitimè probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno, quid faciant Commiſſarii; & quid ſi ipſe carceratus defecerit in probando ſe non eſſe illum poſitum in banno. 96.nu.6.
Contra Bannitum Reum, qui pluribus nominibus uocari ſe feciſſet, Commiſſarii quomodo procedent, & quomodo, & de quibus ipſum interrogabãt 96.n.7.
Poſt Bannitorum examen quæ neceſſario ponderabunt Commiſſarii.97.nu.8.
Bannito Reo adhuc perſiſtẽte in negatiua, quid facient Commiſſarii. 97.nu. 9.
Si Bannitus Reus fatſus fuerit ſe eſſe illum de quo fit ſermo in banno, licèt expreſſe non cofiteretur ſe illa, de quibus fuerat inquiſitus perpetraſſe ad executionem ſententiæ latæ procedent Commiſſarii, & quare: ſed quid facient Commiſſarii ſi Reus bannitus ſemper in tortura perſiſtens perſeuerauerit in negatiua.97.nu.10.
In Banniti & condemnati recognitione, quando ipſi non calerent idioma quo loquuntur Commiſſarii ipſe actuarius, uel ſi ipſi Rei eſſent penitus priuati lingua, uel ipſam haberent impeditam, uel eſſent ſurdi, Commiſſarii quid facient. 97.nu.1.
Bannitorum Reorum interpretes quibus uerbis citabuntur pro interpretatione danda uerbis prolatis à bannitis mutis, ſurdis, uel alterius extranei idiomatis hominibus forma traditur tam dictæ citationis, quàm relationis factæ dictæ citationis.98.nu.2.
Pro Bannitis examinandis quid facient Cõmiſſarii deputatis dictis interpretibus quando uellent eos examinare.98. num.3.
Bannitos Reos conſtituendi ſeu examinãdi forma traditur Cõmiſſariis. 98.nu.4.
Ad Bannitum Reum ſurdum, & mutum ſcientem ſcribere examinandum Commiſſarii quomodo procedent.99. nu.5.
Bannitorum Reorum interpretes quomodo ſe ſubſcribent eorum interpretatio-

ad.99.nu.6.

Ante Bannitorum ſententiam exequendā quæ ponderanda erunt a Commiſſariis 99.nu.7.& 100.nu.1.

Contra Bannitos Reos Commiſſarii quæ proteſtabunt antequam ueniant ad a-ctum eos interrogandi,& torquendi,& quare illam præmittere expediat. 100. num.2.

Bannitis Reis tortura,inferenda pro com plicibus declarādis moderatior erit ad hibenda.100.nu 3.

In Bannitorum Reorum tortura quæ ani maduertere debent Commiſſarii 100. num 4.

Bannitos Reos in tortura exiſtentes inter-rogandi forma traditur Commiſſariis, & quomodo in actis deſcribentur hu-iuſmodi interrogationes, & reſponſio-nes.100.nu.5.& 6.

Poſt Bānitorum Reorum torturam quid facient Commiſſarii.101.nu.7.

Contra Bannitum Reum quid poſſit pro-teſtari fiſcalis traditur.101.nu.8.

De Beneficiorum unione quid ſacrum Concil.Trident.ſtatuerit.35.nu.28.

Benefica eccleſiaſtica nullius diœceſis à quibus uiſitanda erunt.35.nu.29.

Berruarii ſeu nuntii curię regularium per ſonarum munere quis fungetur,tam in reis citandis,teſtibus,aduocatis,procu-ratoribus,quàm in intimandis curiæ a-ctis actitatis,in cauſa criminali,contra perſonas regulares.72.nu.10.

Bona donata ab aliquo profeſſo eiuſdem monaſterio,quando reſtituentur eidem profeſſo,ſi illius profeſſio fuiſſet de iu-re omnino nulla.22.nu.32.

Bonorum alicuius profeſſi uſumfructum, quando monaſterium (in quos ille pro feſſus legitimam, & ualidam profeſſio nem emiſerat,teneatur aſſignare alteri monaſterio.22.nu.33.

Bona legitimè profeſſi iam acquiſita mo-naſterio per illius ualidam profeſſionē, monaſterium(in quo profeſſionem e-miſerat ille)ſemper retinebit, etiam ſi ille fuiſſet legitimè translatus ad aliud monaſterium,uel prælaturam , & qua-re,ſed nō alia per ipſum acquiſita poſt adeptam ſupraſcriptam prælaturam 22.nu.34.

C

Canonica purgatio. Vide Purgatio ca-nonica.

Capitulorum copia & dictorum teſtium an Reis regularibus ſit danda, dum ip-ſis conceduntur defenſiones. 71.nu.2.

Carcerationis actus in proceſſu deſcriben di forma traditur unà cùm præcedenti decreto de carcerando aliquem.55.nu. 3.4.& 5.

Caſſinenſis Congregationis Viſitatores, quam iuriſdictionem exercere poſſint ſuper monachos & prælatos monaſte-riorum ſubiectorum.6.nu.9.

Citatio contra Reos quomodo concipie-tur propter inditia debilia, ac quomo-do procedetur contra ipſum.90.nu.3.

Citationis monitorii illegitima quid ope-rabitur,& an neceſſario erunt intiman-di hi actus perſonæ, uel ſufficiat ſi fieret domi.90.nu.5.

Citatio monachorum ad teſtificandū quo modo ſit facienda & in actis poſtea de-ſcribenda.52.nu.6.

Citationis Rei ſupradicti ad audiendum ſe incidiſſe in pœnas in monitorio poſi tas forma traditur.91.nu.9.

Citationis Rei ad audiendam ſententiam diffinitiuam tenor ac forma traditur,& an huiuſmodi citatio neceſſaria ſit, nec ne.92.nu.11.

Citantes Commiſſarii. Vide Commiſſarii citantes.

Citationis factæ relatio quomodo conci-piatur.89 nu.2.

Citationes & decreta, & relatio in cauſa regularium per quem erunt intimanda tam reo & actori eorumque aduocato & procuratoris, quàm teſtibus.39. nu-me.7.& 8.

Citandi erunt Reus & aduocati citandi, e-runt ad concludendum in cauſa tranſa cto dicto termino ſibi conceſſo ad per-legendum proceſſum, & defenſiones fa ciendas.85.nu.6.

Citationis ad concludendum in cauſa de-creti forma traditur.85. nu.7.

De citandis teſtibus ad teſtificandum De-

ereti forma traditur, quando citandus non eſſet monachus eiuſdem monaſterii, in quo Commiſſarii erexerunt tribunal. 52.nu.7.& 8.

Clauſtralium abuſio. Vide Abuſio.

Clericos ſeculares uiſitare tamquam habentes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint. 31.nu.1.

Contra clericos ſeculares, & laicos in cauſa criminali, an ſint ſeruanda, quæ contra regulares, & quare 71.nu.1.

ommatres facere ſibi an regularibus ſit prohibitum, & quare. 30.nu.6.

Compromiſſarius iudex ſtante partium cōſenſu efficietur iudex ordinarius ambarum partium cōpromittentium, qui aliàs non fuiſſet. 2.nu.12.

Comparentes aduocati, & procuratores coram Commiſſariis, & allegātes in uoce, & in ſcriptis in fauorem Reorum: Cōmiſſarii ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere preſentatas allegationes. & poſtea procedat ad illas inſerere poſt dictam citationem ad concludēdum in cauſa. 87.nu 15.

Commiſſarij quid facient ſi bānitus Reus adhuc perſiſtat in negatiua non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione teſtium adductorum ad recognoſcendū ipſum bannitum 9 .nu.4.

Commiſſarij quid facient ſi Reus bānitus carceri mancipatus legitimè probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno, & quid facient ſi ipſe carceratus defecerit in probādo ſe non eſſe illū poſitum in banno. 96.nu.6.

Commiſſarij poſt bannitorum Reorū examen quæ neceſſario ponderabunt. 97. nume.8.

Cōmiſſarij quid facient Reo bannito adhuc perſiſtente in negatiua. 97.nu.9.

Commiſsarii ſi bannitus Reus faſſus fuerit ſe eſse illum, de quo fit ſermo in banno, licèt expreſsè non confiteretur ſcelera, de quibus fuerat inquiſitus perpetraſse; ad executionem ſententiæ iam latæ procedent. & quare ſed quid facient commiſſarij ſi reus bannitus ſemper in tortura perſiſtens perſeuerauerit in negatiua. 97.num.18.

Commiſſarijs quod omninò faciendū ſit in recognitione banniti & condemnati quando ipſi non callerent idioma quo loquuntur Commiſſarii ipſe actuarius vel ſi ipſi Rei eſsent penitus priuati lingua, vel ipſam haberent impeditam uel eſsent ſurdi. 97.nu.1.

Commiſsarii quibus uerbis utebuntur in citandis interpretibus bannitorum mutorum, ſurdorum, uel alterius extranei idiomatis hominum: forma traditur tā de citationis quam relationis factæ litteræ citationis. 98.nu.2.

Commiſſarii quod facient pro bānitis examinandis deputatis litteris interpretib. quando intenderēt eos examinare. 98. nume.8.

Commiſsariis conſtituendis ſeu examinandi forma traditur. 98.nu.4.

Commiſsarii quomodo procedēt ad examen Rei ſurdi & muti ſcientiam ſcribere. 99.num.5.

Commiſsarii quid ponderabunt ante executionem bannitorum reorum. 99.n.7.

Commiſsarii quæ protellabunt antequā ueniant ad actum eos interrogandi & torquendi Reos bannitos. & quare illā præmittere expediat. 100.nu. 2.

Commiſsarij quare ſtudere debeant, ut torturæ dandi monachis aut aliis interſint conſultor, & alia perſona fide digna. 77.nu.48.

Commiſsariis an ſemper opus ſit inquirere de corpore delicti, antequam de perſona delinquentis, & a quo abſtinere debeat. 45.nu.4.

Commiſsarii poterunt inquirere contra ſuſpectos, & procedere ad eos carcerādos, non ſolum in delicti factis tranſeuntis, uerum etiam facti permanentis, etiā ſibi prius non conſtituto de corpore delicti, ſi hoc ſuaſerit cauſa rationabilis 45.num.5.

Commiſsariis prius erit inquirendum de corpore delicti & quando de ipſo in actis conſtare poſſit de iure dici. 43.nu. 1.48.nu.5.

Commiſsariis quando dicatur conſtare de corpore delicti. & quæ ponderanda & in actis deſcribenda erunt, ut uerè con

ſtare

ſtare de corpore delicti dici poſſit.44. nume.4.

Commiſſariis traditur norma interrogandi teſtes ſuper corporis delicti recognitione,& generaliter ſuper perſona delinquẽtis quæ adhuc ignoratur.44.n.5.

Cadauer humatum quando extrahent cõmiſſarii,& quid tunc præcipere debeãt deſcribi in actis.44.nu.7.

Commiſſariis quid ſit faciendum ſi reperiri non poſſint teſtes cognoſcentes cadauer repertum in monaſterio in uilla,in ciuitate,uel in alio loco,uel eccleſiæ: ut conſtare de corpore delicti dici poſſit. 44.num.6.

Commiſsarii in uiſitatione hoſtii fracti, uel incendii,uel ſimilis facti permanentis quam diligentiam adhibere teneantur,& in actis quid annotari mandare debeant.44.nu 8.

Commiſsarii qua uerborum forma utebuntur in deſcribendo actu uiſitationis uulnerati,& depoſitione ipſius uulnerati ſuper uulnerãtis perſona.44.n.9.

Commiſsarii in uiſitatione uulnerati animaduertant,quoniam ſæpe ipſi vulnerati, uel uerberati aſsoleant duplici de cauſa negare ſe cognouiſse percuſsorem, & quid tunc i. ſis ſit faciendum, annotatur.44.nu.10.

Commiſsarii quando certi eſsent de perſona uulneratoris uel percuſsoris quid facient.45.nu.11.

Commiſsarii inquirentes de corpore delicti facti permanentis quid facient: quando Cognitio eiuſmodi delicti non eſset munus eorum, ſed aliorum artificum. 45.nu.12.

Commiſsariis qua forma procedendi erit utendum quando delictum(de quo quæritur)eſset facti tranſeuntis traditur,& delicta facti tranſeuntis quæ dicantur. 45.nu.13.

Commiſsariis quomodo erit procedendũ ad inquirendum de delictis dubiis, & quæ delicta hic dicantur dubia, 46.n.1.

Commiſsarii quomodo interrogabunt teſtes quando agitur de delicto dubio.46. num.2.

Commiſsariis quomodo erit procedendũ quando ex ſignis apparentibus in cadauere ſuſpicatur defunctum ueneno interiiſse.47.nu.5.& 6.

Commiſsarii quibus interrogatoriis examinabunt medicos,& alios teſtes dum apparuiſsent in cadauere defuncti maculæ aliquæ & alia ſigna, quibus merito ſuſpicatur defunctum periiſse ueneno, uel ſuffocatione,aut uerberibus.47. nu.7.& ratio perpulchra redditur,quare in tali delicti ſpetie acuratè erunt examinandi.47.nu.8.

Commiſsarii quid facient ſi poſt huiuſmodi acuratam inquiſitionem, non poſsẽt de iure aliquem habere ſuſpectum de porrectione potus uel cibi ueneno mixti.48.nu 9.

Commiſsarii quam melius facient ſi examinent teſtes per ſeipſos quàm per actuarios.49 nu.3.

Commiſsarii quid facere debeant, cùm coram ipſis comparuerint teſtes examinandi pro informatiõne curiæ. 49.nume.4.& 9.

Commiſsarii deſcribi ſolùm iubentes quæ teſtes deponunt contra reos,& non ea, quæ in fauorem ipſius facere uidentur, quibus aſsimilentur.49.nu.7.

Commiſsarii debent inducere teſtes ad nominandas ſpeciales perſonas reorũ per proprium nomen, cognomen, & ætatem,& alias eorum qualitates: ſed ſi ipſas non cognoſcerent per nomen,tũc faciant deponere per qualitates infra expreſsas,nec non uti uerbis apertis,& communibus.49 nu.9.& 50.nu.10.

commiſsarios ſeu iudices delegatos quis creare poſſit.2.nu.13.

commiſsarii peruenientes ad monaſteriũ, uel eccleſiam in qua principaliter executio erit facienda quid facient,38.n.1.

commiſsariis traditur forma procedendi contra ſcriptores literarum aliquarũ,in quibus denunciabatur, aut oſculabatur apud ſupremum ſuperiorem,uel eius officiales immediatos aliquis de aliquo crimine perpetrato.39.nu.3.

commiſsarii quid ponderare teneantur circa teſtium depoſitiones ex affectu examinatorum ſuper recognitione dictarum

ctarum litterarum, & ſcriptoris ipſarum.40.nu.10.

Commiſſariis quid ſit faciẽdum ſi poſt accuratiſſimam inquiſitionem non repererint eſſe plenè probatum aliquẽ ſcriptorem fuiſſe dictarum litterarum, ſed per contrarias probationes inditia euacuata remanſiſſent.40.nu.11.

Commiſſariis quomodo procedere teneã tur ſi repererint denunciatores nõ ſua ſpõte ſed vi præcepto ſui ſuperioris denuntiaſſe aliqua contra aliquem & quare.40.nume.12.

Commiſſariis quomodo interrogabunt prælatos denunciatorum, quando ipſo denunciatores dixiſſent ſe denunciaſſe iuſſu prælatorum ſuorum.41.nu.15.

Commiſſarii quæ ſcribenda in actis per actuarium denunciatorem producente nomina teſtium vel aliquas ſcripturas. 42.num.18.

Commiſſarii quando procedent ad torquendos teſtes 55.num.6.& Vide in V. tortura, ſeu de Torquendo teſte.

Commiſſarii teſtibus torquẽdis an teneã tur defenſiones indulgere.55.nu.7.

Commiſſarii quid ponderabunt antequã mandent capi reos.non præuia eorum citatione.57.nu.1.& 2.

Commiſſarii quę librare debeãt poſt Rei carcerationem, & antequam ipſum conſtituant,ſeu examinent,ut poſtea in interrogatoriis illi faciendis poſſint procedere gradatim, & prudenter. & quare.58.num.2.

Commiſſarii nõ torqueant Reos niſi præmiſſo eorum etiam duplici examine vel pluri ſi id uiſum ſibi fuerit expedire, & quare.58.nu.3.

Commiſſariis tradi norma interrogandi reos infallibilis,licèt non poſſit: tamen quædam regula optima traditur.58.nume.5.& 8.

Commiſſarij tria principaliter ponderare tenentur,vt ex deductis in actis contra Reum ſciant elicere interrogatoria, quibus argutè poſſint vti in reorum examine.& quæ ſint illa traduntur. 59. nu 6.7.& 10.

Commiſſarii quoties facient reum citare monitorio tam intimato, vel ſaltem in habitatione ipſius, vel in valuis curiæ. f.91.nu.8.

Commiſſionis ſeu delegationis alicuius proceſſus compilandi ſuper aliquo crimine forma.37.nu.1.

Commiſſarii quibus verbis vtabuntur in conceſſione aduocatorum vel procuratorum aſſignandorum in cauſa grauiſſima Reorum regularium quomodo in actis deſcribetur huiuſmodi decretum & quibus & quomodo & per quos decretum ipſum intimabitur. 73. nume. 14.& 15.

Commiſſarijs quæ ponderanda erunt circa valorem terminorum contentorum in huiuſmodi decretis indultarum defenſionum.73.nu.16.

Commiſſarij poterunt prorogare terminum Reis aſſignatum pro eorum defenſionibus faciendis 73.nu.17.

Commiſſarijs quid erit faciendum Reo dicente ſe non habere teſtes pro ritè & legitimè examinatis & repetitis.73. nu. 19.& 78.nu.1.

Commiſſarij an teneantur tradere copiã proceſſus nondum legitimati, & quomodo proceſſus legitimetur, & quare non teneantur illam tradere non legitimato proceſſu.73.nu.18.& 74.nu.24.& 25.& 77.nu 49

Commiſſarijs Reorum petitionis forma in petendo copiam proceſſus traditur. 74.nu.26

Commiſſarij quæ accuratè obſeruabunt receptis articulis probatorijs productis in fauorem Reorum.74.31

Commiſſarij quare articulos tendentes ad formam libelli famoſi teneantur delere uel corrigere.74.32.& 34

Commiſſarij volẽtes examinare teſtes qui non ſuut in loco erecti tribunalis quid facient.75 nu.35

Commiſſarij quomodo procedent contra teſtes nolentes propriæ eorũ depoſitioni relectæ proprijs oculis ipſorum & lingua ſe ſubſcribere.75.nu.36

Commiſſarijs traditur forma ferendi aliquam ſententiam pœnalem contra teſtes nolentes proprie, depoſitioni ſe

ſub-

ſubſcribere.75.36

Commiſſarij non relinquant impunitam contumaciam & inobediētiam factam à Reis,vel teſtibus in iudicio coram ſe, per ſpeciale decretum.& quare.76. nume.39.

Commiſſarijs quid ſit faciendum expedito examine teſtium productorum in deſenſiones Reorum.76.nu.40

Commiſſarij elapſo termino conceſſo aduocatis Reorum ad perlegendas teſtiū productorum in fauorem Rei depoſitiones quid faciēt. ſi ſibi videbitur Reū fore torquendum, vt cautius procedāt. 76.nu.44

Commiſſarij, factam ratificationem confeſſionis à Reis volentes recipere quibus vtebuntur.85 nu.3.4

Commiſſarij Reo & eius aduocatis & procuratoribus concedent terminum aliquorum dierum vt ipſi poſſint perlegere totum proceſſum & defenſiones facere 8 .nu 5

Commiſſarii deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex officio propter euidētiam facti, uel clamores deductos ad aures generalis,uel ſupremi tribunalis alicuius epiſcopi , uel alicuius ordinis,ſeu congregationis regularium quomodo procedere debeant,& quare 42. nume.1.

Commiſſariis Purgatio canonica in quibus caſibus fuerit indicenda ipſis Reis. 87.nume.2.

Commiſſarii non pronuncient ſententiā diffinitiuam niſi audita conſultatione alterius & de hoc conſilio eſt.89 nu.3.

Commiſſarii procedentes ad ſententiam contra Reos ex præſumptionibus tenebuntur temperare ſententiam ipſam. 88 nume.9.

Commiſſarii citantes Reum ad audiendā ſententiam quibus verbus vtebundutur. 89.nume 1.

Commiſſarii quæ faciant antequam indicant res purgationem canonicam. 87. nume. .

Commiſſariis quid erit faciendum ſi poſt motiones teſtibus factas de dicenda veritate,illi perſeuerent in ſua falſa depoſitione.55.poſt nu.1.Vbi traditur forma huiuſmodi decreti faciendi.

Commiſſarii quando interrogabunt de complicibus reum confitentem de ſe. 81 num.6.

Commiſſarii audita Rei confeſſione, quæ deſcribi mandabunt in actis.61.num.7.

Commiſſarii de quibus prius interrogabunt Reos antequam interrogent de facto,de quo agitur,& tūc quomodo eos interrogabunt.60.nu.2.& 61.nu.3.

Commiſſarii de quibus monebunt ipſos Reos antequam ipſos de proprio facto interrogent,ſi negauerint ea,de quibus extant inditia in proceſſu delata.61.nu me.4.

Commiſſarii quomodo ſtudebūt conuincere Reum negantem delictum a ſe perpetratam , de quo fuerat interrogatus ab eiſdem.61.nu.5.

Cōmiſſarii quando poterunt tradere reis regularibus copiam proceſſus cum nominibus & cognominibus teſtium. 71. nume.4.& 5.

Commiſſarii quando poterunt ſubiicere reos torturę antè defenſiones ſibi pręſtita,& an hoc locum habeat irregularibus.72.num.6.

Commiſſarij quid faciant ſi in progreſſu compilandi proceſſum repererint Reū incidiſſe in excommunicationem maiorem 72.nu.7.& de forma abſolutionis. 72.nu.8

Commiſſarijs traditur forma decreti faciendi in conceſſione termini reo exhibenda ad ſe defendendum.72.nu.9.

Commiſſarij quid conſulere debeant Reis renūciare imprudenter defenſionibus ſibi oblatis & termino ſibi aſſignato. 72.nu.11

Commiſſarijs quæ ponderabunt circa maleficia,quibus paſſim Rei torquendi ſe muniunt. 7 nu.7

Commiſſarij quomodo cognoſcēt Reos ſe muniuiſſe aduerſus torturam maleficijs.78.nu 3

Commiſſarij quomodo occurrent huiuſmodi maleficijs.78.nu.4

Commiſſarij quid facient audita teſtium confirmatione depoſitionum ſuarum,

& quæ

& quæ ipſi commiſſarii obſeruare debeant in huiuſmodi teſtium repetitione.79.nu.4.& 5.

Commiſſarii ſciant, quod omnia actitata ante litis conteſtationem factam cum Reo nulla erunt in eius præiudicium.& quare.79 nu 7.

Cõmiſſariis quãdo liceat torquere Reos. 80.nu.1.& de aliis pertinẽtibus ad torturam. Vide in V. Tortura & in V. Tormentum.

Commiſſarii quando non poterunt coniungere plura indicia ad unum perfectum iudicium conſtituendum contra Reum.70.nu.7.

Commiſſarii in actu practico aliquem torturæ ſubiiciendo, quomodo procedẽt, forma traditur elegantiſſima, & breuiſſima.81.nu.15.

Commiſſarii quæ annotari mandabũt immeditè antequam Rei torqueantur, & de quibus eoſdem Reos interrogabũt, & qua forma verborum utantur.81.nume.16.

Commiſſarii quomodo interrogabũt reos iam funi vel alii tormento applicatas. 82.nu.19.

Commiſſarii quando Reum tortum mandabũt deponi de tortura actuarius quomodo hunc actum deſcribet in actis. 82 num.28.

Cõmiſſarii antequam mandent reum iterum quæ ponderabunt.82.nu.21.

Commiſſarii quibus verbis concipiant decretum repetitionis torturæ & quomodo mandet ab actuario deſcribi huiuſmodi torturæ repetitio. 82. nume. 23. 24.& 25.

Commiſſarii quæ deſcribi in actis mandabunt Reis deficientibus in tormentib. 83.nu.1.&.5.

Commiſſarii quomodo cognoſcent Reos deficere in tortura.83.nu.2.& 3.

Commiſſarii ſtudeant intereſſe Reorum torturæ donec deponatur,& quare.83. nume.4.

Commiſſariis erit mandare deſcribi in actis remedia adhibita reis deficientibus in tortura vt reuiuiſcerent.83.nu.6.

Commiſſarii quando poterunt rurſus torquere huiuſmodi reos deficiẽtes in tortura,& eſſare a talium tortura.83.nu me.

Commiſſarii ſolerte quid faciant recepta confeſſione reorum, ne ab ipſa recedãt 84.nume.1.

Commiſſarii quomodo examinabunt teſtes ſuper recognitione charactetũ litterarum,infamium,aut imputantiũ aliquem de aliquo crimine,uel aliarũ ſcripturarum,ut ad cognitionem ſcriptoris illarum deueniri legitimè poſſit.69. nu me.15.

Cõmiſſarii quomodo interrogabunt reos ſuper recognitionem litterarum ſcriptarum,ſi poſt diligentem requiſitionẽ nõ potuerunt reperire aliquam ſcripturã in cella,vel domo Rei ſuſpecti.69.n.16.

Commiſſarii quęrentes deſcriptore litterarum infamium,& interrogantes reũ ſuſpectum an ſciat ſcribere,deneget ſcire ſcribere quomodo procedent cõtra ipſum.69.nu.17.

Commiſſarii contra regulares an ſeruabunt in procedendo,quæ de iure ſeruãda erunt contra laicos, & clericos ſeculares.71.nu.1.

Commiſſarii an reis regularibus tradere debeant copiam capitulorum & teſtiũ depoſitionem, dum conceduntur ipſis defenſiones.71.nu.2.

Commiſſariis quando licebit tradere facultatem regularibus rei uel reorũ procuratoribus ſeu aduocatis per legendi proceſsus & depoſitiones teſtium ibi deductorum.71.n.3.

Commiſſarii an poſſint cõcedere reo poſt huiuſmodi confrontationem factam cũ teſte,ut ipſum interroget de pertinentibus ad huiuſmodi teſtis depoſitionem. 68.num.11.

Commiſſarii quam diligentiam facient antequam eis conſtet de corpore delicti.ſi merito habeat aliquem ſuſpectum de aliquo crimine.& quare.68.nu.13.

Commiſſarii quomodo interrogabunt ſuſpectum de ſcriptura litterarum prohibitum.68.nu.14.

Commiſſarii ex quibus elicient interrogationes faciendas ipſis Reis.61.nu. 9.

Com-

Commiſſarii quando benefacerent in primo reorum examine omittere aliquas interrogationes neceſſarias. & quare. 61.nu.10.

Commiſſarios qua induſtria vti oportebit in impugnãdis prolatis à reis in ſua depoſitione. 61.nu.11.

Commiſſarij qua verborum forma vtentur in ſecundo Reorum examine. 62.nume.12.

Commiſſarii expleto ſecundo reorũ examine quæ deſcribenda mandabunt in actis ipſi Commiſſarij. 62.nu.13.

Commiſſarij quare præcipiant reis ſe ſubſcribi proprijs depoſitionib. 62.n.14.

Commiſſarij in vltimo reorum conſtituto quid aduertere debeant. 62. numero 15.

Commiſſarijs quid faciendum ſit ſi rei dixerint ſe velle fateri facti ſeriem. 62.nu. poſt. 15.

Commiſſarij quid faciant ſi Rei nollent reſpondere affirmatiuè, vel negatiuè, vel penitus nihil loqui. 63.nu.1. & præcipiant deſcribi in actis nu.2

Commiſſariis quid erit faciendum ſi Reus ſemel reſpondiſſet ad interrogata, rurſus interrogatus de iiſdem nolit reſpõdere dicendo me remitto ad iam dicta de circa eandem interrogationem. 63. nume.3.

Commiſſarijs traditur norma procedendi ad torturam contra reum nolentem reſpõdere ad interrogata affirmatiue, vel negatiuè, vel nihil penitus. 63. nu.4. & forma decreti traditur. & an debeat eſſe leuis vel grauis huiuſmodi tortura. 64.nu.6.& 7.

Commiſſarios procedentes ad huiuſmodi torturã quomodo oporteat procedere ſi huiuſmodi Rei allegaſſent ipſos ſuſpectos, & quid ſi hoc contingat in cauſa regularium quid fiet, & quare regulariter huiuſmodi exceptio non erit admittenda. 64.nu.8.& 9.

Cõmiſſarij animaduertentes Reos perſeuerare in ſua negatiua quid faciet. 65.n.1

Cõmiſſarij in proceſſu informatiuo cõpilãdo errãtes in nomine cognomine &c. ipſius Rei quid faciãt pro correctione erroris ipſorum, & quare. 93.n.3 & 4.

Commiſſarij quid præmittere debeãt examini bannitorum carceratorum. 93.nume.5.

Commiſſarij ipſi Reo bannito & carcerato quomodo manifeſtabunt bãnum & ſententiam: & huiuſmodi manifeſtatio in actis de ſcribenda erit. 93.nu.7

Commiſſarij bannitum reum de quibus alijs interrogabunt poſt dictam recognitionem factam. & legitimam nunc patam. 94.nu. 8.

Commiſſarij poſt dictam interrogationẽ quid facient. 94.nu 9

Commiſſarij vel iudices ordinarij quomodo procedent contra bannitos carceratos negantes ſe eſſe illos qui in banno & ſententia reperiuntur deſcripti. 94. nume.1.

Commiſſarii quid deſcribi faciant ab actuario poſtquam bannitus negauerit ſe eſſe illum, de quo in dicto bãno ſermo habetur. 95.nu.2

Commiſſarii quando citatum Reum non comparentem poterunt carceri mancipare. 90 nu 1

Commiſſarios quando inditia in proceſſu allata coarctabunt ad citandos Reos ad informandum. 95.nu.2.

Commiſſarij quid facient Reo perſeuerãte in negatiua ſuper alijs delictis, & alijs cõplicibus, & poſtea depoſito à tortura. 86.nu.13.

Commiſſarij quid facient Reo confitente alios complices, vel alia delicta. 86. nume.14.

Confrontatio teſtium cum perſona Rei quomodo fiat. 66.nu.2. & Vide in ver. Teſtium confrontatio.

Cõfrõtationis teſtiũ cũ Reo actus quõ deſcribẽdus fuerit in proceſſu. 67. nume.10.

Confeſſiones factæ à reis tormentorum timore etiam ſimiles ſint, ratificandæ erunt cum omnibus circunſtantijs & qualitatibus earum. 85.nu.5.

Confeſſiones reorum quaſi de plano extra tormenta etiam ſi tormentorum timore factæ fuiſſent non indigent aliqua ratificatione. 85 nu.9

Confeſsi ſemel Rei quando de nouo ſint torquendi a commiſſarijs & quibus verbis ante horum torturam ſint interrogandi: & an ante talem torturam ſit interponẽdum decretum de ipſis torquẽdis. & quæ alia ponderanda erunt à cõmiſſarijs. 85. 10. & f. 86. nu. 11.

Confeſſum Reum & funi denuo ligatum quibus verbis alloquentur Commiſſarij & quibus aliis poſtquam fuerit eleuatus à terra. 8 . nu. 12

Confeſſionis factæ à Reo ratificatio quãdo & quomodo erit recipienda à Commiſſarijs. 84. nu. 2

Confitentem reum de ſe quando Cõmiſſarij interrogabunt de complicibus.

Cooperatores in malis operibus aliorum peccatorum participes erunt & pœnarum infligendarum operantibus malũ. 41. nu. 13.

Contractus ratione quis ſortitur ſubditum, qui alias non eſſet ſibi ſubditus, & in hac materia quæ veniant appellatione contractus. 2. nu. 5

De Corpore delicti, ante monitorij, & citationis expeditionem debebit conſtare. f. 91. nu. 6

Copia proceſſus an regularibus ſit dãda. Vide Reis regularibus.

De Corpore delicti in primis inquirendum erit, & de ipſo quomodo conſtare debeat in proceſſu. 43. n. 1. & 49. n. 1

De Corpore delicti facti tranſeuntis quã do dicatur conſtare Commiſſariis. 45. nume. 2.

Conſultori aſſignatio proceſſus in actis quomodo deſcribenda. 76. n. 45. & 46.

Conſultoris voti poſt perlectum proceſsũ forma traditur. 77. nu. 47

Conſtituti ſeu examinis Reorum forma traditur, tam primi quàm vlterioris: & quæ in ipſo generaliter erunt deſcribẽda, antequàm deueniatur ad ſpeciales interrogationes ſuper facto ipſo, de quo quæritur, & quare. . o. nu. 1

Criminis ratione quis ſortitur ſubditum, qui alias non ſuum. 2. nu. 6.

Criminoſus ſiquis à viſitatoribus in actu viſitationis repertus fuerit, à quo veniet puniendus. 10. nu. 4.

D

DAuid dum eſſet ocioſus, adulterij & homicidij macula ſe fœdauit. 1 . n. 20

Dauid quomodo fuerit deputatus ab Iſai patre ſuo viſitator fratrum ſuorũ exiſtẽtium in bello, & an fuerit figura Reuerendorum Viſitatorum perſonarũ clericorum regulariũ & ſeculariũ. 7. n. 10.

Decreti electionis alicuius perſonæ in actuariũ forma traditur. 38. poſt nu. 20

Decreti aſsignationis termini conceſſi à Commiſsarijs voluntario denuntiatori ad probandum denuntiata ſeu accuſata forma traditur. 39. nu. 6. 75. nu. 38

Decreta & citationes & relatio in cauſis regularium clericorum per quem erũt intimanda tam reo & eius aduocato & procuratori, quàm teſtibus & actori. 39. nu. 7. & 8.

Defendendi ſe à tortura inferenda Reo à Cõmiſsarijs pro eo quod noluiſſet reſpõdere ad interrogata affirmatiuè vel negatiuè, vel nihil penitus, an terminus ſit ipſi indulgendus à Commiſſariis. 64. nume. 5.

Defenſionum oblatarum à Commiſsarijs renunciatio vel acceptatio quõo erit in actis deſcribenda. 73 nu. 12

Defenſionum indultarum terminũ Reis Cõmiſsarij poterũt prorogare. 73. n. 17

Defenſionis concedendæ decretum quare continere debeat hæc verba videlicet. Habitis prius teſtibus pro legitimatis. & ſaluis exceptionib. & repetitione & ſine præiudicio vlterioris proceſsus, & examinis. 73. nu. 21. & 22. 74. nu. 24.

Delegati epiſcoporum quare non poſſint viſitare eccleſias non curatas exemptorum. 31. nu. 6

Delegationis ſeu cõmiſſionis alicuius proceſsus compilandi ſuper aliquo crimine forma. 37. nu. 1.

Delegati quando poterunt ſubdelegare facultatem ſibi conceſsam ſine ſpeciali licentia delegantis. 38. nu. 2.

Delegatos iudices quis creare poſſit & alia de delegatis. Vide in V. Iudex delegatus. & in V. Commiſsarius.

Delegatus. Vide V. Iudex delegatus V. Viſitator. & V. Commiſsarius.

Dele-

Delegatus iudex procedens ex officio ſuo excitato ab infamia orta contra aliquē quid faciet 42.nu 19

Delicta, quæ committi aſsolent ſunt in triplici differentia, & de prima ipſorum ſpecie nuncupata à doctoribus delicta facti permanentis. 43.nu.2.

Delicta facti permanentis quæ dicātur, & quare. 43.nu.3.

De Delicti corpore prius conſtare debebit, antequam inquirere de delinquentibus, & quando dicatur de ipſo conſtare. 43.nu.1.

De Delicti corpore ad effectum, vt aliquis inter reos conſtituatur, ſeu recipi poſſit, & denique puniri, quando dicatur conſtare. 49.nu.1

Denunciator voluntarius (cui Commiſsarij iuſserant probare denunciata) quomodo comparebit ad producenda nomina teſtium inde examinandorū, vel alias ſcripturas ad probandum ſe vera denuntiaſse. 41.nu.17.

Denuntiatores ſi repererint Commiſsarij denuntiaſse iuſsu prælatorum ſuorum quid facient & quomodo procedant ad interrogandos eorum prælatos. 40.nu.12.

Denuntiatores quo ordine & ritu ſint examinandi, quando denuntiaſsent nō ſpōte, vt ex eorum depoſitionibus poſsint reperiri varij. 41.nu.16.

Deus viſitauit Adam per ſemetipſum in paradiſo terreſtri poſt eiuſdem tranſgreſſionem. 4.nu.3.

A Deo ordo ſeruatus in viſitando Adam erit accuratiſſimè ſeruandus à Viſitatoribus clericorum regularium degent. in alio paradiſo terreſtri ſcilicet in monaſterio. 4.nu.4

Deum quomodo viſitaſse Cain probetur. 5.nu.5.

Deum viſitaſse genus humanum tempore Noe recenſetur. 5.nu.6

Deus qualiter viſitauerit ſodomitas enarratur. 5.nu.7.

Super Eccleſijs inopibus dirutis quid ſtatuerit ſacra congregatio Illuſtriſſimorum Cardinalium. 35.nu.26

Eccleſiarum vetuſtarum dirutarum tranſlatio ad alias eccleſias, an dicenda ſit vnio facta: beneficiumque quando dicatur vnitum fuiſse cum alio; & quid vtilitatis afferat viſitatoribus diſtinctionis ac deciſionis huiuſmodi notitia perfecta. 35.nu.27.

Electio facta de aliqua perſona in concilio prouinciali ſemel ad viſitandum aliquem populum nullius diœceſis à prælato ipſius ligat etiam ſucceſsorem prælatum. 32.nu.7.

Epiſcopi infra quod tempus eccleſias ſibi commiſsas uiſitare teneātur. 31.nu.2.

Epiſcopi, & eius delegati quare non poſſint viſitare eccleſias non curatas exemptorum. 32.nu 6.

Epiſcopis & aliis ordinariis an ſit præfixus terminus, in quo incipiat viſitare. 36.nu.36.

Epiſcopi & alij Viſitatores quæ crimina reperta in Viſitatione poſſint punire, & ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem, optimè traditur. 36.nu.37.

Epiſcopi ſunt executores cuiuſcunq; piæ diſpoſitionis, & quæ circa ea poſsint. 32.nu.

Epiſcopi & alij Viſitatores poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum, ſi illa ſituata eſsent extra ſuam diœceſim. 32.n.10

Epiſcopi aut Viſitatores ab ipſis delegatis quas Abbatias viſitare poterunt. 35. nume. 30.

Error iudicis non poterit excuſare ſentētiam ipſo iure nullam 8.nu.6.

In examine primo reorum an aliquando Commiſsarij bene faciant omittendo aliquas interrogationes 61 nu.10.

In examine ſecundo reorum qua forma verborum vtentur Commiſsarij. 62.nume. 12.

Examine ſecundo reorum expleto, quæ deſcribenda fore in actis mandabunt Commiſsarij. 62.nu.13.

Executio citationis & monitorij illegitima

E

ECcleſiis dirutis repertis Viſitatores quid faciant. 35.nu.25.

ma quid operabitur, & an neceſſario erunt intimādi hi actus perſonę vel ſufficiat ſi fieret domi. 90.num.5.

Exemptum ſe eſſe afferentem à viſitatione ordinarij quid probare oporteat. f. 36. nume.35.

F

Facti tranſeuntis,permanentis,& dubij de delictis quomô inquirāt Commiſſarij. Vide in ver. Commiſſarij.

Furti diffinitio per optima traditur,& illius ſingula verba declarātur.21.n.30.

I

Iacob viſitauit filios ſuos mediante perſona Ioſeph.fratris illorum,& inde ducitur moralitas ac figura viſitationis quæ hodie fit in eccleſia ſancta, præcepto ſummi Pontificis patris omniū Chriſtianorum.5.num.8

Identitatis rationis reſpectu, vt puta in mutua reconuentione quis ſortitur ſubditum alias non ſuum.2.num.8.

Inditiorum vel proceſſus informatiui copia quando danda erit reis,Vide verſic. Proceſſus nondum legitimati copiam.

Infamis teſtis. Vide Teſtis infamis.

Indicia quæ in proceſſu informatiuo fuerunt allata, quando operabuntur, vt his, contra quem illa diriguntur poſſit citari ad informandum. f.90.num.2.

Inobedientiæ virus ad quæ mala inobedientes perducit, ſacra ſcriptura teſtante dicimus & exempla referuntur.14 n.14.

Contra Inobedientes quid ſtatuerint Sūmi Pontifices & cōcilia,traditur.15.n.15.

Inquiſitio cellarum vel domorum reorum accurata quot bona producat. 42 nu.5.

Inquiſitio quotuplex ſit,& quotupliciter inquiſitores aſſoleant inquirere de criminibus.48.num.1.

Inquiſitionē fieri ad inſtantiam partis quādo dicatur.48.num.2.

Inquiſitio ad inſtantiam partis quotupliciter contingat fieri.48.num. 3.

Inquiſitio ex officio quotupliciter contingat fieri.48.num 4.

Inquiſitionis generalis tituli forma: quando illa facienda eſſet ex officio,traditur. 48.num.6.

Inquiſitionis ſpecialis tituli forma (quando illa facienda eſſet ex officio, traditur. 48.num.7.

Inquiſitionis ſpecialis faciendæ ad inſtantiam partis tituli forma aſſignatur. 48. numero 8.

Inquiſitio facta contra aliquam perſonam ſuper certis criminibus non præcedente inquiſitione de fama quando ſit valida.9.num.11.

Inquiſitionis generalis ſeu viſitationis effectus inter alios eſt,quod ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter contra ipſos inquiſitos generaliter,ſi reperiantur aliquo pacto infamia reſperſi.33.nu.17.

Inquirendi contra aliquem quæ forma antiquitus a iudicibus ſeruabatur, & quæ modo,& quare.11.nu.11.

Inquiri debet à iudicibus in primis de corpore delicti prætēſi: & quomodo de ipſo corpore delicti conſtare debeat. 43. numero 1.

Inquirere commodo debeant commiſſarij vel aliquando prelati de corpore delicti tranſeuntis,permanentis, & dubij: & proceſſum inde compilare. Vide ver. Commiſſarij.

De interrogandis teſtibus quando agitur de delicto dubio traditur.46 num.2.

Interrogandi reos, & ſi regula infallibilis tradi non poſſit,traditur autem optima 58.num.5.

Interrogationes faciendæ à commiſſarijs ipſi Reo antequam interrogādus erit ſuper facto ipſo,de quo quęritur principaliter,vt occuratur aſtutijs ipſius 60.n.2. & Vide in ver.Reus.& ver. Cōmiſſarij.

Interrogandi an ſint Rei medio eiuſdem iuramento & quare. 61.num.8.

Interrogandi eum, cuius nomine ſubſcriptæ literæ reperiantur,de quarum tenore erit inquirendi norma traditur. 39. numero 4.

Iudices ordinarij,vel Commiſſarij quomodo procedent contra bannitos carceratos negantes ſe eſſe illos, qui in banno, & ſententia reperiuntur deſcripti. f.94.

Iudex delegatus Vide etiam.ver.Viſitator. & ver. Commiſſarius.

Iudicis error non poterit excuſare ſententiam ipſo iure nullam.

Iudex ordinarius vel delegatus procedens ex officio ſuo excitato ab infamia, vel clamoribus propter aliquod crimen perpetratum in monaſterio, vel in diœceſi, vel ciuitate. 42. num. 19.
Iudices in ſua prima diuiſione in quotuplici ſint differentia fol. 1. nu. 1.
Iudices ordinarij in quotuplici ſint differentia. 1. num. 2.
Iudices ordinarij regularium, dicti ordinarij per ſe, qui ſint, & quare ita ſint appellandi. 1. num. 3.
Iudices ordinarij per accidens, qui ſint dicendi. f. 2. num. 4.
Iudices delegatos ſeu commiſſarios quis creare poſſit. 2. num. 13.
Iudices delegati qui ſint dicēdi, & an fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi. 2. 13. & 14.
Iudices delegati in quotuplici ſint differentia. 2. num. 14.
Iudices delegati a principe ſpecialiter qui dicantur. 3. num. 17.
In iudicibus delegatis (qui alias appellādi erunt Commiſſarij) quæ ſupra diximus, habent locum etiā in delegatis Congregationis. Caſſi. & quare. 9. num. 13.
Iuramentum de dicenda veritate quare recipitur à Reo. 61. num. 8.
Iuriſdictionem competentem alicui iudici nō licebit ſubdito ſubminere alteri ſibi grato, niſi per viā compromiſſi 9. nu. 12.

M

Maleficos puniri expedit reipublicę, et quare. 52. num. 3.
Mandati fines ſunt diligenter cuſtodiendi. 2. 13. & quare. 8. num. 2.
Monachi proprium munusquale ſit, deſcribitur. 19. num. 24.
Monachus unde dicatur. 19. num. 25.
Monachus ac quilibet regularis aliquid retinens de redditibus monaſterij ad reſtitutionem tenetur. 20. nu. poſt 26.
Monachis Congregationis Caſſin. quando ſit prohibitum gerere negotia ſecularia & ad tribunalia ſe conferre. 21. nu. 29.
Monachus quis dicendus ſit. 29. num. 1.
Monachus quare agere ſolitariam vitam debeat, & vitare familiaritatem ſecularium. 29. num. 2.
Monachi quæ communia cum alijs regularibus in formis profeſſionis emiſſæ habeant. 30. num. 3.
Monachi & reliqui regulares quare tōdeātur, & an poſſint teſtari. 30. nu. 4.
Monaſteriorum virorum, ſepta ingredi an poſſint mulieres ingredi, & quare non. 30. num. 5.
Monachis quo iure & quare ſit prohitum extra clauſtrum vagari. 30. num. 7.
Monachis quare ſit inhibitū carnes comedere. 30. num. 8.
Monaſticę vitæ introductio, ſeu cauſa quæ fuit, & quando. 30. num. 9.
Monitorij executio Vide executio monitorij.
Ante Monitorij, & citationis expeditionē de corpore delicti debebit conſtare. 91. numero 6.
Monitorij forma ſecundum ſtilum Romanum traditur. 91. num. 7.
Monitorio intimato, vel ſaltē inhabitatione ipſius Rei, vel i valuis Curię, quoties Commiſſarij facient reum citare, & de formis ipſius citationis 91. num. 8.
Mulieres an poſſint ingredi monaſteria virorum & quare non, & ē contra homines ſepta monaſteriorum monialium. 30. num. 5.

N

Notarij viſitatorum quæ exigere poſſint à viſitatis. 34. nu. 23.
Notarij commiſſariorum qua forma verborū vtebuntur in deſcribendo in actis fuiſſe palam lectas literas commiſſionis. 39. num. 2.
Notarij commiſſariorum. Vide Actuarij commiſſariorum.

O

Obedientiæ virtus quæ bona nobis contulerit ſacræ ſcripturæ ſententijs, & exemplis hic enarratis edocemur. 16. numero 16.
Obreptio, & ſubreptio an cadat ſolum in factas gratias à ſummo Pōtifice, & quid ſtatuerit ſacra cōgregatio de vnionibus beneficiorum factis. 35. nu. 28.
Occidi an impunè poſſint ſecundum laicas leges capitaliter banniti. 90. numero 104.

Ocioſitas

Ocioſitas adoleſcẽtium religioſorum quã ſit damnabilis. innumeris ſacræ ſcripturæ ſentijs, & exemplis hic enarratis, probatur. 17. nu 17.

Ocioſi an dicendi ſint qui vacant ludis, & commẽſſationibus & Vaniloquiis n. 10

Ordinarius iudex quomodo procedet cõtra infamatum, cuius infamia ipſum excitaſſet ad inquirendum 42. nu. 19

Ordinarius Viſitando quid faciet ſi appelletur à viſitatis propter modum procedendi in corrigendis exceſſibus ſubditorum in Viſitatione repertorum criminoſorum. 35. nu. 32. & 33.

Ordinarij iudices. Vide ver. Prælati. & ver. epiſcopus, & ver. Commiſſarij quoad ordinem inquirendi cõtra delinquẽtes.

P

PErtinacia in ſenſibus volentibus inniti proprio conſilio & cõtemnentibus conſulere iuniores in negotiis arduis, quàm ſit deteſtabilis multis ſetentiis & exemplis excerptis à ſacra ſcriptura per optime probatur. 18. nu. 22.

Prælati monaſteriorum quando nõ tenebuntur admittere viſitatores ad viſitanda propria eorum monaſteria ſibi commiſſa & quare. 3. nu. 8.

Prælati monaſteriorum ſingulorũ executioni mandent ea, quæ ſibi iniuncta fuerint à Reuerendis Viſitatorib. 10. nu. 6.

Prælati quare intrepidè & prudenter teneantur punire ſibi ſubditos peccãtes, multipliciter probatur. 13. nu. 4.

Prælati non excuſantur ſi propter eorum incuriam, ad eorum non perueniant notitiam peccata ſubditorum. 13. nu. 5.

Prælati non increpantes ſolũ ſubditos errantes, illos occidunt. 13. nu. 6.

Prælati qua pœna veniant puniendi ſi negligant punire ſibi ſubditos delinquentes & quare. 13. nu. 7.

Prælatus ſciens ſubditum peccare, & illos non puniens, dicetur illorum deprauatis moribus conſentire. 13. nu. 8

Prælatus non puniens ſubditos peccantes appellaẽ à S. Aug. canis impudic⁹. 13. n. 9

Prælatus non corrigens ſubditos maledictus erit apud Deum & homines, & corripietẽ increpatione ſeueriſs. 13. n. 10

Prælati qũo punire ſubditos doceantur à ſãctiſs Patriarcharũ Benedict. 14. n. 12

Prælatus quinque iuſra quod tempus teneatur viſitare eccleſiam ſuæ curæ commiſſam. 31. nu 2

Prælati aut ab ipſis delegati Viſitatores, quas Abbatias viſitare poterũt. 35. n. 30

Prælati prudentes quid facere debeãt antequam recipiant denuntiationem iudicialem contra aliquem ſibi præſentatam à denuntiatoribus. 41. nu. 14.

Prælatos interrogãdi forma traditur quãdo denuntiatores dixiſſent eos denuntiaſſe iuſſu prælatorum ſuorum. 41. nume. 15.

Prælati quomodo procedent contra infamatum. 42. nu. 19.

Prælati omnes quomodo procedere debeant cũ agitur de corpore delicti permanentis, vel tranſeuntis, vel dubij in proceſſibus compilãdis. Vide ver. Commiſſarius.

Ex Præſumptionibus procedentes Commiſſarij ad ſententiam debebunt temperare ſententiam ferendam contra ipſos Reos. f. 88. nu. 9.

In Proceſſu informatiuo quare teſtes etde iure inhabiles admittantur. 50. n. 15.

Per Proceſſum legitime contra reum cõpilatum conſulitur bono publico. 53. nume. 1.

Proceſſus copia cũ nominibus & cognominibus teſtium quando reis regularibus ſit danda. Vide Reis regularibus.

Proceſſus nõdum legitimati copiã an Reo petẽti Cõmiſſarij tradere tenebũtur, & quando dicatur proceſſus legitimatus. 73. nu. 18. & 23.

In Proceſſu ĩformatiuo cõpilãdo errãtes Cõmiſſarij in noĩe, & cognomine, & c. ipſius Rei quid facient pro correctione erroris ipſorum, & quare. f. 93. n. 3. & 4

Profeſſo (cuius profeſſio de iure erat nulla) qñ reſtituẽtur bona, quæ ipſe ĩ cõtulerat monaſterio in quo profeſſus fuerat. 22. nu. 31.

Purgatio canonica à Cõmiſſarijs in quib. caſib. fuerit indicẽda ipſis Reis. f. 87 n. 2

DePur-

De Purgatione canonica indicenda Reis forma decreti traditur.f.88.nu.3.
Purgatio canonica oblata,a Reis quando erit recipienda fol.88.nu.4.
Purgatio canonica coram quibus, & vbi facienda erit a Reis.fol.88.nu.5.
Purgandis per canonicam purgationem cum quot,& qualibus perſonis erit.fo. 88.nu.6.
Purgare purgatione canonica intēdentes Reum infamatum ipſi cum purgationes qua forma iuramenti vtebantur, & qua forma iuramenti debebunt vti ipſi purgandi traditur.fol.88.nu.7.
Purgationes canonicę effectus quis,& quotuplex ſit.fol.88.nu.8.

R

RAtione Rei de qua agitur,quis ſortitur ſubditum,alias non ſuum.2.n.7.
Ex Reorum domo ſumere probationes contra eoſdem graue eſt.42.nu.2.
De Reorum captura. Vide Captura reorum.
Rei potius conuincuntur,& ad confeſſionem criminum per eos perpetratorum inducuntur prudentibus inter,rogatorijs commiſſariorum, quàm tormentis ſibi adhibitis,& quare.58.nu.2.
Rei non erunt torquendi per commiſſarios niſi præmiſſo eorum etiam duplici examine,& pluri,ſi ſibi viſum fuerit expedire.& quare.58.nu.3.
Reos interrogādi & ſi infallibilis regula tradi non poſſit,traditur tamen optima 58.nu.5.
Rei de quibus interrogandi ſint,a commiſſarijs antequam interrogandi ſint de facto de quo agitur.61.nu.3.
Reos negantes delictum a ſe perpetratum quomod Cōmiſſarij cōu nc.nc.[illegible]61.n. 5.
Reum confitentem de ſe quando commiſſarij interrogabunt de complicibus.61. nu.6.
Rei confeſſione audita quæ deſcribi in actis mandabunt Commiſſarij.61.7.
Reus quare examinandus ſit medio eiuſdem iuramento.de dicēda veritate. 61. nu.8.
Reo quare a petitis Commiſſarijs præcipiatur ſubſcribi propriæ depoſitione. 62.nu.14.
In Rei vltimo conſtituto quid aduertere debeant Commiſſarij,& quibus verborum circuitibus eos interrogare. 62. nu.15.
Reis dicentibus ſe velle facti ſeriem de plano.quid facient Commiſſarij 62. num. poſt.15.
Reis nolentibus reſpondere affirmatiuè vel negatiuè,vel penitus nihil loqui ad interrogatoria Commiſſariorum, quid ipſi commiſſarij faciant.63.nu.1.
Reo nolente ſuper eodem articulo ſuper alias depoſuerat,reſpōdere Commiſſarij quid faciant.63.nu.3.
Contra Reum nolentem reſpondere ad interrogatæ affirmatiuè,vel negatiuè Cōmiſſarij quomodo procedent ad torturam.63.nu.4.
Reis perſeuerantibus in ſua negatiua quid facient Commiſſarij.65.nu.1.
Reum interrogandi antequàm facienda fuerit eiuſdem confrontatio cum teſtibus forma traditur & quomodo actus huiuſmodi confrontationis deſcribendus erit 67.nu.9.& 10.
Reus dum coram Commiſſarijs interrogatur ab eiſdem ſuper depoſitis à teſte. cum quo facta fuerat confrontatio, an poſſit admitti ad interrogandum ipſum teſtem,nec ne.68.nu.11.
Rei quomodo interrogabuntur à Commiſſarijs ſuper recognitione literarum ſcriptam ſi poſt diligentem requiſitionem ipſi non potuiſſent aliquam ſcripturam in cella vel domo huiuſmodi ſuſpecti de tali ſcriptura.69.nu. 16.
Contra Reum negantem ſe ſcire ſcribere quomodo procedent commiſſarij. 69. nu.17.
Reis regularibus volentibus ſe defendere an ſit aſſignanda copia capitulorum, & depoſitionum teſtium contra ſe productorum.71.nu.2.
Reis regularibus vel Reorum regularium aduocatis vel procuratoribus quando, & quomodo Commiſſarij præbebunt facultatem per luſtrandi proceſſus contra-

tra ſe cõpilatos vt inde poſſint ſe tueri contra producta aduerſus ipſos 71. numero 3.

Reis regularibus quare regulariter non erit tradenda copia proceſſus contra ipſos compilati optima ratio redditur cum nominibus & cognominibus teſtiũ 71.nu.4.& 5.

Rei in quibus caſibus ſubijci poſſint tortu ræ ante ſibi præſtitas defenſiones,& an hoc habeat locum in regularibus. 72. nu.6.

Reo volenti imprudenter renunciare Cõ ceſſis defenſionibus conſulere quid debeant commiſſarij timorem Dei habentes.72.nu.11.

Reorum renunciatio vel acceptatio quomodo in actis erit deſcribenda.73.n.12

Reis dicentibus ſe nolle habere teſtes pro legitimè examinatis et repititis quid faciant Commiſſarij vt ritè cõtra eos procedant 73.nu.19.

Reo inſtante quod repetantur teſtes qui depoſuerant contra ipſum in informatiuo proceſſu,& repetiti non fuerint, an probent contra ipſum Reum 73.nu.20.

Reis copia inditiorum vel proceſſus informatiui quando non erit ſtatim danda reis per optima monitio,& ratio traditur.74.nu.23.

Reos pendentes in tormentis qualiter Cõmiſſarij interrogabũt 81.nu.18. & 19.

Reum tortum quando commiſſarij mandabũt deponi de tortura, actuarius quomodo hunc actum deſcribet in actis.82. nu.20.

Ante reorum Torturæ repititionem quæ ponderanda erunt à Commiſſarijs.82. nu.21.

Reorum Tortura quibus vicibus inferri poterit in eadẽ cauſa & an ſtatim poſt cibum ſumptum à Reo.82.n.22. & 83. nu.28.

Reorum Torturæ peretitionis decretum quomodo concipiatur, traditur. 82. nume.23.

Reorum Torturam ſecundam ſeu torturæ repetitionem quomodo actuarius deſcribet.82.nu.24.

Reo perſeuerante in negatiua etiam intor mentis,quid faciant commiſſarij 82.nume.26.& 28.

In Rei depoſitione à tortura quæ verba erunt deſcribenda in actis.82.nu.27.

Reis intortura deficientibus quid mandabunt deſcribi in actis ipſi commiſſarij 83.nu.1.& 5.& 6.

Reos intortura deficere quomodo commiſsarij cognoſcẽt 83. nu.2.& 3.

Reorum torturæ Commiſſarij ſtudeant intereſſe donec deponantur, & quare. 83.nu.4.

Remedia adhibita Reis deficientib. in tortura Commiſſarii mandent deſcribi in actis.83.&6.

Reo crimen confitente(de quo contra ipſum inquiſitum fuerat) quid faciant ipſi Commiſſarij pro recipienda ab illo ratificatione dictæ cõfeſſionis vt occurrant aſtutijs aliorum detẽtorum in carcere,qui ſolent eos auertere à dictis cõfeſſionibus.84.nu. 1.

Reis purgationem canonicam antequam Commiſſarii indicant,quæ ſint facienda.f.87.nu.1.

Ratificationem confeſſionis factã à Reis Commiſſarii volentes recipere,quibus verbis vtentur.f.85.nu 3.& 4.

Reo & eius aduocatis & procuratoribus dandus erit terminus aliquorũ dierum, infra quos ipſi poſſint perluſtrare totũ proceſſum & defenſiones facere.f. 85. nu.5.

Reus & aduocati citandi erunt ad concludendum in cauſa, tranſacto dicto termino ſibi conceſſo ad perlegendum proceſſum & defenſiones faciendas.f. 85.nu.6.

Reorũ confeſſiones niſi ratificẽtur, etiam ſi mille fuiſſent non probant aliquid cõtra ipſum f.85.nu.8.

Reorum confeſſiones quaſi de plano extra tormenta,etiam ſi timore tormentorum factæ fuiſſent, non indigent aliqua ratificatio ne.f.85.nu.9.

Rei iam confeſſi quando de nouo ſint torquendi & quibus verbis ante huiuſmodi torturam ſint interrogandi,& an ante talem torturam ſit interponendum decretũ de ipſis torquẽdis.f.85.nu.10.

Reum

Reum confeſſum,& funi denuo ligatum, quibus verbis alloquentur Commiſſarij,& quibus alijs poſtquam fuerit eleuatus à terra.f.86.nu.12.

Reo perſeuerante in negatiua ſuper aliis delictis,& aliis complicibus, & poſtea depoſito à tortura quid faciant Cõmiſſarii.f.86.nu.13.

Reo confitente alios complices,vel alia delicta, quid faciant Commiſſarij f.86.nume.14.

Reorum procuratores,& aduocati comparentes coram Commiſſarijs, & allegantes innuere] & ſcriptis in fauorem Reorum, Commiſſarij ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere, præſentatas allegationes,& poſtea pro ceſſui illas inſerere poſt dictam citationem ad concludendum in cauſa.f.87.nu.15.

Reis in quibus caſibus purgatio canonica erit indicenda a Commiſſarijs.87.nu.1.

Reis de indicenda purgatione canonica forma decreti traditur.88.nu.3.

à Reis purgatio canonica oblata quandò erit recipienda.88.nu.4.

à Reis purgatio canonica coram quibus & vbi facienda erit 88.nu.5.

Reus purgandus per canonicam purgationem cum quot & qualibus perſonis erit 88.nu.6.

Reum infamatum purgare purgatione canonica intendentes cõpurgatores qua forma iuramenti vtebuntur,& qua forma iuramenti debebunt vti ipſi purgandi traditur.88.nu.7.

Ad Reorum ſententiam procedentes Cõmiſſarij ex preſumptionibus temperare ſententiam ipſam tenetur.88.nu.9.

Ad Reum citandum ad ſententiam audiendam quibus verbis vtebuntur,ipſi Commiſſarii f.89.nu.1.

Reus quãdo erit citandus,& carceri mancipandus ſi non comparuerit.f.90.n.1.

Contra Reos quando indicia allata in proceſſu compellent Commiſſarios ad ipſum Reum citandum ad informandum f.90.nu.2.

Reus contra quem fuerunt in iudicio deducta indicia ; quomodo citabitur,ac procedetur contra ipſam.f.90.nu.3.

Rei banniti & contumaces qua forma citabuntur ad audiendam ſe incidiſſe in pœnam contentatã in monitorio. 91.nu.9.

Contra Reum citatum non comparentẽ quomodo concipietur bannum & forma relationis promulgationis dicti banni.91.nu.10.

Contra Reum citationis forma traditur ad audiendam ſententiam diffinitiuam, & an huiuſmodi citatio ſit neceſſaria necnè.92.nu.11.

In Recognitione Rei banniti capti facienda per commiſſarios quæ erunt obſeruanda,vt ritè omnia procedant.92.n.2.

Rei banniti cum recognitione ipſius forma conſtituti traditur,& omnium interrogationum faciendarum.93.nu.6.

Reo bannito indulti termini ad ſe tuendũ & ipſius intimationis factæ Reo,relationis tenor & forma traditur.96.nu.5.

Si Reus bannitus carceri mancipatus & habitus pro bannito legitime probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno quid faciet Commiſſarij, & quid ſi ipſe carceratus defecerit improbando ſe nõ eſſe illum poſitum in banno.95.nu.6.

Contra Reum bannitum,qui pluribus nominibus vocari ſe feciſſet Commiſſarij quomodo procedent, & quo, & de quibus ipſum interrogabunt.96.nu.7.

Reo bannito adhuc perſiſtente in negatiua quid faciant commiſſarij. 97. nu.9.

Reorum bannitorum interpretes ſe ſubſcribent eorum interpretioni.99.numero 6.

Recuſationis proprij iudicis cauſa,is qui alias nõ fuerat iudex ordinarius,recuſãtis erit electus ordinarius iudex.2.n.11

Regularium abuſio. Vide ver. Abuſio regularium.

Regulares quomodo puniantur pro uerberibus, vel iniurijs illatis alius regularibus.13.nu.3.

Regularibus perſonis prohibitum eſſe vel fungi officio cauſidicorum,& deſeruire curiæ principum & quare, multis auctoritatibus probatur 19.numer.23. & 26.

C Regu-

Regularem tenentem peculium inconſulto ſuo prælato, merito fore dicendum furem, & latronem, licet illud peculium aliunde quam ex reddittibus uel eleemoſinis factis monaſterio acquiſierit: per optimè probatur. 43. n. 35.
Regularis poſt emiſſam profeſſionem qua re teſtari non poſſit. 43. nu. 37.
Regularis profeſſus qua pœna ſit puniendus ſi cū peculio reperiatur, & quare, multipliciter probatur. 43. nu. 38.
Regularibus quàm peſſimum vitium ſit deferre ueſtes pretioſas & contra propriā profeſſionem multipliciter probatur, 25. num. 40.
Regularibus velle veſci cibis & vinis pretioſis quàm peſtiferum ſit multipliciter probatur 26. nu. 41.
Regularibus quot incōmoda afferat fractio ſilentij. f. 28. poſt num. 41. §. octauo de nona regularium abuſione.
Regulares quare cōdeantur, & an poſſint teſtari. 30. num. 5.
Regularibus an ſit prohibitum cōmatres ſibi facere, & quare. 30. num. 6.
Regularibus quo iure & quare ſit prohibitum extra clauſtrum vagari. 30. nume. 7.
Relatio citationis factæ, quomodo concipiatur. f. 89. nu 2.
In Repetitione teſtium quid ſcribat in actis actuarius, & quomodo ſuper ipſa producta teſtes interrogabuntur. 78. nume. 3.
In Repetione huiuſmodi teſtium quæ obſeruanda erunt à Commiſſariis. 78. nu. 4. & 5.

S

SAlomon dum marceſſeret ocio incidit in peſſimum peccatum idolatriæ. 18. nume. 21.
De Scriptoribus litterarum quando erit inquirendum quid obſeruabunt Commiſſarij. nu. 39. poſt. nu. 4. & 5.
De ſcriptore litterarum regulares interrogandi quomodo erunt 40. nu. 9.
De ſcriptura litterarum prohibita ſuſpectum quomodo interrogabunt Commiſſarij. 68. nu. 14.
Scripta quæcunque ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. 4. nu. 2.
Sententia lata contra leges & canones, etiam ſi ab ea non ſit appellatum: erit nulla & quare. 8. nu. 5.
Sententia contra ius lata à iudice exiſtimāte illud non iuuare cauſam, quando ſit valida. 8. nu. 7.
Sententia diffinitiua non pronuncietur à Commiſſarijs, niſi audita conſultatione alterius, & hoc de conſilio eſt. f. 89. nu. 3.
Sententiæ titulus & tenor quomodo formandus ſit. f. 89. nu. 4. & 5.
Signis veneni apparentibus in cadauere defuncti, an ſemper erit aſſeuerandum, defunctum perijſſe ex veneno exhibito. 47. nu. 4.
Silentij violatio quot mala & incōmoda afferat regularibus multipliciter probatur. 29. nu. 43.
Subreptio an cadat ſolum in factas gratias à ſummo Pontifice, & quid ſtatuerit ſacra de beneficiorum vnionibus factis. 35. nu. 28.
Subſcribi ſe poſt depoſitionem ſuam, quare Commiſſarij præcipiant. 62. numero 14.
Subſcriptionis teſtium forma elegans traditur. 46. nu. 3.

T

TEſtari, ſeu teſtamentum cōdere an poſſint regulares. 30. nu. 4.
Teſtes quomodo interrogentur ſuper recognitione corporis delicti et ſuper perſona delinquētis, quæ adhuc ignoratur. 44. nu. 5.
Teſtes quomodo erunt interrogandi ſuper delicti dubij recognitione, 46. nu. 2.
Teſtium ſubſcriptionis forma traditur. 46. nu. 3.
Teſtes pro informatione curiæ recipiendi forma traditur. 48. Rubrica & nu. 1.
Teſtes quando examinantur in proceſſu informatiuo, ad hoc vt conſtet de corpore delicti, & etiam per cōſequē. de perſona delinquentis pro informatione curiæ

tiæ.49.nu.2.
Teſtes examinari melius erit per commiſſarios,quam per actuarios ſolos,& quare.49.nu.3.
Teſtis falſum deponens quos offendat.49.nu.5.
Teſtium depoſitiones quomodo erunt in actis deſcribendæ.49.nu.6.
Teſtis deponens aliquid non addendo rationem dicti ſui,ſeu quomodo ſciat, nihil facit & quare.50.nu.11.
Teſtes deponentes de fama aut de auditu, quomodo interrogandi erunt,& quare adhoc teneantur ipſi Commiſſarij: 50.nu.12.
Ex Teſtium depoſitionibus factis in informatiuo proceſſu recenſentur quæ emanant inde mala cõtra Reum inibi nominatum.50.nu.14.
In Teſtes,omnes admittuntur in proceſſu informatiuo etiam qui aliàs de iure eſſet inhabilis, & quare.50.nu.15.
Teſtium de iure inhabilium ad teſtificandum depoſitio quando erit valida ad reum condemnandum pęna ordinaria 50.nu.16.
Teſtium inhabilium depoſitio quando faciat in litium a 1 torturam cõtra reum. 50.nu.17.
In teſtes Commiſſarij quos vocare poſſint ac compellere ad deponendum contra, reos,quando,& quare.51 nu.18.
Teſtium expleto examine quid ſit faciendum Commiſſarijs antequàm ſe ſubſcripſerint teſtes manu propria eorum depoſitioni.51.nu.19.
Teſtes muti aut ſurdi,aut loquelæ exteræ, ita quod non perciperent interrogationes ſibi factas,quomodo examinabuntur à commiſſarijs.51.nu.21.
Teſtes in cauſa criminali criminaliter mota refugentes deponere quomodo erũt compellendi.52.nu.1.& 4.
Teſtificari dicitur munus publicum & neceſſarium,& quare.52.nu.2.
Teſtes nolentes deponere quæ ſciunt,quibus modis poſſint compelli ad teſtificando.52.nu.5.
Teſtis ſine iuramento,deponentis dictum an ſit ualidum:Vbi accuratiſſime diſcutitur illa antiquiſsima inter doctores controuerſia:an ſcilicet per ſuperueniẽs iuramentũ præſtitum validam reddat teſtificationem teſtis a principio non iurati.53.poſt.nu.1.
Teſtis non cognoſcentis Reum,niſi de viſu confrontatio cum ipſo Reo quomodo facienda ſit 67.nu.8.
Teſtis poſtquàm confrontationem fecſſet cum Reo,interrogatus a Reo vt ſupra,an denuo erit repetẽdus ſuper ſua depoſitione 68.nu.12.
Teſtes quomodo examinabuntur ſuper recognitione characterum litterarum infamium,aut imputantium aliquem de aliquo crimine vel aliarum ſcripturarum,vt ad cognitione ſcriptoris illarũ deueniri legitimè poſsit.69.nu.15:
Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ſi inſtante Reo,quod repetantur,& repetiti non fuerint,an probent contra ipſum Reum.83.nu.20.
Termini prorogationis decretum quomodo ſit concipiendum.74.nu.28.
Teſtis quis reprobari non poſsit 74.numero 33.
Teſtes examinandi quando non erunt in loco erecti tribunalis Cõmiſſarij quid facient.7 .nu.35.
Contra Teſtem nolentem ſe ſubſcribere propriæ depoſitioni ſententiæ fulminãdę à commiſſa ijs .. r na trad tur.75.nume.37.
De Teſtium depoſitionibus perluſtrãdis uel procuratoribus Reorum forma decreti traditur,& quomodo illud ſibi intimandum.76.nu.43.
Teſtes repetendi forma traditur peroptima ipſis,Commiſſarijs.78.nu.2.
Teſtes infames etiam torti in informatiuo proceſſu, vt legitimetur dictum eorum in repetitione erunt denuo torquẽdi & quare 79.nu.6.
Teſtium confrontatio, cum Reo quomodo fiet & qualiter deſcribenda ſit ab actuario 6 .nu.1.
Teſtibus petentibus poterunt Commiſſarij concedere vt antequam repetantur coram Reo,per legatur coram eiſdem propria eorumdem depoſitio.66.nu.3

Teſtium confrontatio cum Reo quæ operetur.65.nu.4.

Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ex ſe non faciunt fidem, niſi repetiti fuerint parte citata.66.nu.5.

Teſtium confrontatio cum Reo an ſit de ſubſtãtia, & validitate proceſſus: & quid ſit loco eius & an ſit omittenda, & quãdo omnino ſeruanda.67.nu 6.

Teſtis quando dicatur de directo contrariari alteri teſti, & quando non: exemplificatur.67.& nu.7.

Teſtis adductus ad recognoſcendam perſonam banniti de quibus interrogabitur, & quomodo deſcribebuntur huiuſmodi interrogationes, & illius depoſitio & Rei banniti verba.95.nu.3.

Teſtium non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione adductorum ad recognoſcendum bannitum Reum, ſi ipſe Reus perſiſtat in negatiua, Commiſſarij facient.95.nu.4.

Teſtificanti Cardinali epiſcopo, & cuilibet alteri non præſtabit fides in iudicio ſine iuramẽto cõtra aliquẽ, & quare.54.n.3.

Teſtes deponentes cum riſus, vel aliam irreuerentiam exhibentes Commiſſariis vel alijs iudicibus quomodo monendi, & ſi ſe non correxerint quomodo puniendi ſint: vel ſi dixerint de directo cõtrari a reliquis alijs vniformiter deponentibus 54.nu.1.

Teſtes quando poterunt torqueri & quæ ponderabũt Commiſſarij ante eorum torturam.55.nu.56.

Tormentorũ timore confeſſiones factæ à Reis etiam ſimile ſint erunt ratificãdæ, cum omnibus circunſtãtijs, & qualitatibus earum.f.85.nu.1.

Tormentorum quibus generibus contra Reos ipſi commiſſarij vti debebunt, vt ab ore ipſorum poſſit haberi veritas criminis admiſſi. 0.nu.2.

Ad Torquendos Reos commiſſarij deſcendentes quæ ad memoriam reuocare debeant.80.nu.3.5.6.& 8.

Tortura adhibent Reo nõ erit, n ſi procedentibus inditijs ſufficientibus iudicio probatis contra Reum.80 nu.9.

orturæ d ecretum ipſam torturam ſimul, & ſemel precedere dẽt, & quare.80.n.9

Torquendum Reum antequam pronuntient commiſſarij quid obſeruare debeant.80.nu.10.& 14.

Torquendus quãdo poſſit appellare à tortura.80.nu.11.

à Tortura & ab alijs tormentis quãdo monachus Congreg Caſſ. poſſit.80 nu.12.

Tortura quando dicatur malum in reparabile.81.nu.13.

Torquendo teſtes infames forma decreti traditur,56 poſt.nu.7.

De Torquendo teſtem vacillantem ſeu variũ forma dec eti traditur.56.n.9.& 11

Teſtem fore torquendum de iure quotupliciter contingat.56.nu.10.

De torquendo teſtem, qui aliud dixerit in iudicio cum iuramento, quàm extra iudicium comprobatur in iudicio, forma decreti traditur.56 poſt.nu.11.

De torquendo teſtem aſſerentem ſe nihil ſcire de crimine facto per D. quãdo cõſtabit aliquo pacto contrarium forma decreti, & quæ in conficiẽdo ipſo decreto erunt ponderanda à Commiſſarijs 57.nu.12.13.& 14.

Torqueri quando poterunt teſtes. Vide in ver. Teſtes.

Torturæ adhibendæ Reis quare commiſſarij ſtudere debeant vt interſit conſultor & alia perſona fide digna.77.nu.48.

Tortura à quo ſit incohanda quando pro eadem cã plures eſſent torquẽdi.77.n.1.

Torquendorum maleficia quomodo cognoſcentur, & quomodo illis occurretur.78.nu.3.& 4.

Tortura quare dicatur remedium ſubſidiarium.58.nu.4.

Tortura quando adhibendæ Reo eſſent pro elicienda ab eo reſponſione negatiuè affirmatiuè an Commiſſarij teneantur eidem indulgere terminum ad probandum ſe non poſſe torqueri hac de cauſa.64.nu.5.

Torturæ huiuſmodi decreti forma traditur.64.nu.6.

Tortura huiuſmodi leui ſan grauis eſſe debeat.64.nu.7.

Ante Torturam Reorum, qui iam confeſſi fuerunt quibus verbis vtentur Commiſſa-

miſſa-

miſſarij, & ante huiuſmodi torturā ſit interponendum decretum de ipſis torquendis, & quæ alia ponderanda erunt à Commiſsarijs.f.85.nume.10. & f.86. nu.11.
In tortura perſeuerante Reo & negante alia delicta & complices quid faciet Cōmiſſarij.86.nu.13.
Torturæ quando ſubijci poterunt rei antequā fuiſſent ſibi traditæ defenſiones, & an habeat locum in regularib.72.n.6.
Ante torturam teſtium an ſint dandæ eis defenſiones & quare non.55.nu.7.
Torturæ reorum repetitio. Vide ver. Reum tortum, vel Reorum tortura.
In Tortura Reis deficientibus quæ deſcribi in actis Commiſſarijs mandabūt. 83.nu.1.
Tortura inferenda bannitis Reis pro com plicibus declarandis moderatior erit adhibenda.100.nu.3
In Tortura bannitorum Reorum quæ animaduertere debent Commiſſarii. 100. nume.4.
In tortura exiſtentes bānitos reos interrogandi traditur Commiſsarij, & quomodo in actis deſcribentur huiuſmodi interrogationes, & reſponſiones.f.100.nu me. 5.& 6.
Poſt torturam bannitorum reorū quid facient Commiſſarij f 101.nu.7.
Torturæ aſſiſtentes fiſcalis quid poſſit proteſtari.f.101.nu.8.

V

VEneni ſignis apparentib. in cadauere defuncti, an ſemper erit aſseuerandum, defunctum periſſe ex veneno ſibi porrectio.47.nu 4.
Veſci cibis & vinis pretioſis velle quā peſtiferū ſit regularibus. multipliciter probatur.26.nu.41
Veſtiū pretioſarū delatio regularib. quam peſſimum ſit & contra propriā profeſſionem multipliciter probatur.25.n.40.
De Vnionibus beneficiorum quid ſtatuerit ſacra congregatio.35.nu.28.
Viſitatores quæ pōderare debeāt ſi ad eos fuiſset delata donatio facta de bonis nouitij alicui monaſterio, ſi poſtea ex ipſo egreſsus, fuerit ĩgreſsus aliūd, & ibi profeſſionem emiſiſset.21.nu.31
Viſitatores quod conſilium dabunt prælatis ſuper proprietate regularium leniter extirpanda f.25.poſt nu.38.
Viſitatores clericorum ſecularium quādo poſſint viſitare hoſpitalia recta à laicis. 37.nu.38.
Viſitantes Commiſsarii corpus vulnerati qua forma verborum deſcribenda in actis) vtebuntur. & in receptione depoſitionis ipſius vulnerati.44.nu.9.
Viſitatores ab epiſcopis vel alijs prælatis delegatis quas Abbatias non poterunt viſitare.35.nu.30.
Viſitatores quæ ponderare tenentur circa appellationes factas ab ipſis uiſitatis circa ipſa acta actitata in ipſamet viſitatione.35.nu.31
Viſitādo ordinarius propriū populū (licèt dicat tanquā ſedis Apoſtolicæ delegatus poſse procedere ĩcorrigēdis exceſſib. populi &c. tñ hoc facit, iure proprio, & non delegato: & ideo ſi ab eius actis appelletur, ad metropolitanum, & nō ad Papā deuoluetur iuriſdictio virtute huiuſmodi appellationis & quare, & traditur optimus intellectus Concilij Tridētini in ſeſs.24.de reformatione c.10.35. nu.32
Viſitationum libris quæ fides ſit præſtanda.36.nu.34
In Viſitatione allegans ſe eſse exemptū à Viſitatione ordinarij quid probare teneatur.36.nu.35.
Viſitandi populum an ſit præfixus aliquis terminus à iure epiſcopis & reliquis ordinarijs.36.nu.36.
Viſitatores quæ crimina in Viſitatione reperta poſſint punire, & ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem: optimè traditur.36. nu.37.
Viſitationis, ſeu inquiſitionis generalis effectus inter alios eſt, quòd ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter cōtra ipſos viſitatos, ſi reperti fuerint aliquo facto infamia reſperſi.33.nu.17.
Viſitatores in viſitan do quam cœleritatem habere teneantur.33.nu.18.
Viſitatores dum viſitant ſolum à viſitatis procurationem de iure poterunt

ſuſci-

ſuſcipere, & huiuſmodi viſitatio in quibus conſiſtat.34.nu.19.& 21
Viſitatores accipientes vltra eſculenta, & poculenta à Viſitatis ad quæ teneantur, & quibus alijs pœnis inde de iure puniri poterunt 34.nu.20.
Viſitatores quæ accipere poſſint tuta conſcientia à viſitandis, & pœnam incurrant aliquid indebitum ſuſcipientes, & exponitur textus in c.Exigit.de Cenſib. in ver.34.nu.21
Viſitatores locātes equos pro vecturis ſuis, etiamſi proprios non habuerint, an poſſint viſitatos compellere ad reſtituendū ſibi pretium huiuſmodi ſolutum.34. nume.22.
Viſitatorum notarij quæ exigere poſſint à viſitatis 34.nu.23
Viſitantes eccleſias inopes an poſſint ſuſcipere eſculenta,& poculenta.35.nu 24
Viſitatores quid facient ſi in actu viſitationis repererint eccleſias dirutas.35.nume 25.
Viſitatores monaſteriorum delegati à capitulis generalibus dicentur delegati generaliter & quod ſit eorum proprium munus.f.2.nu.15.& 16
Viſitatores regularium electi à capitulo generali,an poſſint iure proprio delegare alicui munus viſitandi aliquod monaſterium 3.nu.18
Viſitatio quid ſit.3.nu.1.
Viſitator de quibus debeat inquirere.3.nume.2.
Viſitare in ſacra ſcriptura ſumitur etiā pro punire.4.nu 1.
Viſitauit Adam Deus per ſemetipſum in paradiſo terreſtri,ſeu voluptatis poſt trāſgreſſionem præcepti diuini 4.nu.3.
In viſitando Adam ordo ſeruatus à Deo erit accuratiſsimè ſeruandus à viſitatoribus clericorum regularium degentium in alio paradiſo terreſtri, ſcilicet in monaſterio 4.nu.4
Viſitauit Iacob filios ſuos mediante perſona Ioſeph fratris illorum & inde deducit moralitas,ac figura viſitationis, quæ hodie fit in eccleſia ſancta præcepto ſummi pontificis patris omnium Chriſtianorum.5.nu.8.
Viſitatores Congregationis Caſſinen. quā iuriſdictionē exercere poſſint ſuper monachos & prælatos monaſteriorū eorū viſitationi ſubiectorum.6.nu.9.
Viſitationem monaſteriorum & eccleſiarū fieri eccleſia ſancta pręcepiſſe probatur, & quis ſcopus ipſius ſit.7.nu.10.
Viſitatorum ſcopus quis eſſe debeat.7. nume.10.
Viſitatores quæ ponderabunt antequā accedant ad viſitanda monaſteria. 8.nu 1.
Viſitatores quando poterunt non admitti à prælatis monaſteriorum quæ ipſi viſitare prætendunt.8.nu.3
Viſitator,ſeu iudex delegatus nolens oſtendere litteras commiſſionales de viſitando,& ideo ſi non fuerit admiſſus à prælato dicti monaſterij, & hac de cauſa excommunicaſſet ipſum exprimendo in excommunicationis ſententia hāc cauſam. huiuſmodi excommunicatio eſſet nulla. 84.nu.4.
Viſitator,aut iudex delegatus quō procedet contra prælatum calumnioſè prohibentem ipſum viſitatorem fungi officio ſuo. 9 nu.9.
Viſitator aut iudex delegatus in quibus caſibus alijs non tenebitur oſtendere prælato monaſterij viſitandi originale mandatum & quare.9.nu.10.
In Viſitatoribus noſtræ Cōgregationis Caſſinenſis non habent locum quę diximus de oſtenſione litterarum commiſſionalium.& quare.9.nu.13
Viſitatores primo quid facient cum peruenerint ad vnum quodque monaſterium per eos viſitandum.10.nu.1.
Viſitatores de quibus monebunt viſitādos in capitulo.10.nu.2
Viſitatores de quibus inquirant à Viſitandis.10.nu 3.
In Viſitatione criminoſi reperti per quos puniendi erunt.10 nu.4.
Viſitatores puniunt contumaces & rebelles abſque perſonarum delectu.10.n 5.
Viſitatores tenebuntur obſeruare in viſitādo ritum conſuetum ſuæ religionis.10 nume 7.
Viſitatores quando non deferent iuramētum viſitandis de dicenda veritate, & quan-

quando deferent.10.nu.8.
Viſitatores ab interrogādis ipſis viſitād's quando neceſſario exigant iuramento ab ipſis,& ſub qua forma.11.nu.9.
Viſitatores quem ordine iudicij ſeruabunt quando dicetur ſibi a fide dignis prælatum,vel alium eſſe infamatum ali de quo crimine & quare.
Viſitatores quare ad viſitanda monaſteria mittantur.11.nu.13.
Viſitatores de quibus inuiſitationibus generaliter inquirent.12.nu.1.
Viſitatores referre debent regularibus in obedientibus ſententias ſacræ ſcripturæ,vt illis auditis reſipiſcant. 14.nu.13.
Viſitare clericos ſeculares tamquam habētes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint 31.nu.1.
Viſitare clericos & eccleſias ſibi ſubditas infra quod tempus teneantur epiſcopi,& archiepiſ.& alij prælati.31.nu.2.
Viſitantes eccleſias iure ſibi delegato ab ordinarijs,quæ poſſint agere 31. nu.3.
Viſitatores tam iure ordinario,quam delegato quæ viſitare poſſint,& teneantur. 32.nu.5.
Viſitatores ordinarij clericorum quādo viſitabunt beneficia regularia,& quæ præcipere poſſint circa ea.32.nu.8.
Viſitatores & epiſcopi poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum ſi illa etiam ſitua ta eſſent extra ſuam diœceſim.32. nume.10.
Viſitatores clericorum in principio Viſitationis ſermonem habere debent ad populum,& de quibus agere, & quis ſcopus eorum eſſe debebit, & quare. 32. nu.11.
Viſitatores clericorū ſeculariū primò interrogabunt populū de clericorū vita, moribus,obſequio præſtito ab ipſis in adminiſtrationibus ſacramentorum ſibi faciendis,& doctrina eorum.33.nu.12.
Viſitatores quæ teneātur docere populum viſitatum. 33.nu.13.
Viſitatores clericorum regularium audientes à viſitatis aliquid mali de ipſis quomodo procedere debeant contra illos. 33.nu. 14
Viſitatores quando teneantur procedere iudicialiter contra viſitatos, quod ſi nō facerent,iuriſdictio cognoſcendi de talibus criminibus deuolueretur ad Archiepiſcopum,vel alium immediatū ſuperiorem prælatum.33.nu.15.
In Viſitatione clericorum ſecularium laici erunt audiendi,& quare.33. nu.16.

FINIS.

SPECVLVM
RR. VISITATORVM,
(RVM)
AC COMMISSARIORVM,

In cauſis criminalibus criminaliter motis contra Clericos Regulares & Seculares.

AVCTORE

ABB. D. ALPHONSO VILAGVT A NEAPOLI, ET

Monacho Ordinis Sancti Benedicti de Obſeruantia, Congregationis Caſſinenſis.

Iudices quoad clericos regulares, & ſeculares in quotuplici ſint differentia. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Iudices in ſua prima diuiſione in quotuplici ſint differentia.*

2 *Iudices ordinarij in quotuplici ſint differentia.*

3 *Iudices ordinarij regularium, dicti ordinarij per ſe, qui ſint; et quare ita ſint appellandi.*

4 *Iudices ordinarij per accidens, qui ſint dicendi.*

5 *Ratione contractus quis ſortitur ſubditum, qui aliàs non eſſet ſibi ſubditus, & in hac materia quæ veniant appellatione contractus.*

6 *Criminis ratione quis ſortitur ſubditum, aliàs non ſuum.*

7 *Rei, de qua agitur, quis ſortitur ſubditum, aliàs non ſuum.*

8 *Reſpectu identitatis rationis, vt puta, in mutua recõuentione quis ſortitur ſubditũ, aliàs non ſuum.*

9 *Appellatione mediante quis efficietur iudex ordinarius alicuius, ſibi aliàs non ſubditi.*

10 *Recuſationis proprij iudicis cauſa, is, qui aliàs non fuerat iudex ordinarius recuſantis, erit effectus ordinarius iudex.*

11 *Iudex Compromiſſarius ſtãte partium conſenſu efficietur iudex ordinarius ambarum partium compromittentium, qui aliàs non fuiſſet.*

12 *Delegatos iudices, ſeu Commiſſarios quis creare poſſit.*

13 *Delegati iudices qui ſint dicendi: & an fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi.*

14 *Delegati iudices in quotuplici ſint differentia.*

15 *Viſitatores monaſteriorum delegati à Capitulis generalib. dicentur delegati generaliter: & quod ſit eorum proprium munus.*

16 *Delegati ſpecialiter qui ſint dicendi.*

17 *Viſitatores regulariũ an poſſint*

iure proprio ſubdelegare alicui munus viſitandi aliquod ſpeciale monaſterium ſine ſpeciali facultate ſubdelegandi ſibi indulta à Capitulo generali: et quid ſit dicendum de iudicibus ſpecialiter delegatis, qui aliàs dicuntur (commiſſarij.

ACTVRI de forma & modo legitimè procedendi contra perſonas regulares, & clericos ſeculares ſibi ſubditos in foro ſori, in eorundem delictis puniendis: nonnulla notatu digniſſima fore præmittenda ad maiorem dilucidationem & intelligentiam producendorum, tam in hac prima præſentis praxis parte, quàm ſecunda, operæpretium duximus.

1 Quapropter. Primò ſciendum nobis erit, quod Iudices in ſui prima diuiſione dicendi erunt, eſſe in duplici differentia. Nam alij dicuntur iudices ordinarij, alij delegati: & rurſus. Hi iudices ordinarij ſunt in duplici differentia. Nam alij dicendi erũt iudices or-
2 dinarij per ſe, alij iudices ordinarij per accidens. Iudices ergo or-
3 dinarij per ſe perſonarum regularium erunt dicendi. Præſidentes capitulis generalibus (ad quos ſpectat, quæ communiter ſeruanda ſint in qualibet religione: & vt de noſtra Congregatione Caſſinenſi exemplificemus) ſunt Reuerendus Præſidens, & Reuerendi diſſinitores ab Abbatibus, vel alijs prælatis (ad quos talis electio ſpectat) canonicè electi: necnon infra annum, vel annos, in quibus huiuſmodi generales regimen totius ordinis, vel congregationis retinent. Hi ergo, dicentur habere ordinariã iuriſdictionem in temporalibus, & ſpiritualibus, & ſuper perſonas regulares cuiuslibet monaſterij ſuæ congregationis, vel ordinis iuxta formam, & tenorem tamen priuilegiorum indultorum cuilibet religioni, ſeu congregationi à Summis Pontificibus. Iudices quoque ordinarij erunt dicendi omnes prælati ſingulorum monaſteriorum ſuæ curæ, & adminiſtrationi (per capitula generalia, vel prouincialia, ſiue dietas) commiſſorum. Et hi omnes iudices ordinarij (perſonarum regularium) per ſe erunt dicendi: quoniã eo ipſo, quod fuerunt electi generales, ſeu præſidentes, vel prælati alicuius ſpecialis monaſterij ordinario iure poterunt, & tenebuntur procedere contra ſibi ſubditos delinquentes. *a* quod ſi non fecerint vè ipſis: cùm contra eos ſermo diuinus, & ſacri canones acerrimè inuehant: vt latiùs dicemus infra. *b* Nec alicui debebit hoc ipſum mirum videri: quoniam ſicut ſummus Pontifex dicitur, (& re vera eſt) iudex ordinarius quorumcumque iudicũ ordinariorum in foro eccleſiaſtico: & Epiſcopi ipſi atque Archiepiſcopi iudices ordinarij diœceſium ſingularium ſibi aſſignatarum, & clericorum ibi degentium: ſic, ergo, arguendo ab identitate rationis, Generales (qui aliàs aſſolent appellari præſidentes cuiuſque religionis), & hi dicendi erunt iudices ordinarij cuiuslibet monaſterij ſuæ religionis, nec non & regularium perſonarum ibi degentium: idipſum dicimus de inferioribus prælatis à præſidentibus (ſupra recenſitis) capitulo ipſi generali, vel prouinciali, ſiue dietis, & deſtinatis ad ſingula monaſteria regẽda: nam & ipſi meritò dicendi erunt iudices ordinarij ſingularum

a per omnes canones ſub tit. de offic. ordin. contentos, & ibi per Doct.

b infra in capit. 5.

gularum perſonarũ regularium ibi degentium iuxta priuilegia ſedis apoſtolicæ vnicuique religioni indulta. Et vt loquamur de iuriſdictione generali noſtrę Congregationis Caſſinenſis, (qui aliàs præſes communiter appellatur) ſciendum erit ipſum habere omnimodam iuriſdictionem ſupra omnibus monaſterijs, & monachis noſtrę cõgregationis, vt apud nos eſt clariſſimũ. a Idipſum aſſeueramus de ſingulis prælatis eiuſdem noſtræ Congregationis, ſuper ipſa monaſteria ſibi peculiariter deputata, & perſonas regulares ibi degentes. b Iudices verò ordinarij per accidens, hic
4 dicendi erunt, qui (iure communi ſic diſponente, & meritò) acquirunt iuriſdictionẽ ſuper alias perſonas clericorum regulariũ, & ſeculariũ, ſibi aliàs de iure non ſubditas, aliqua de cauſa accidentali, & ſic per accidens. Nam in dictis caſibus (ſtatim hic ſubdendis) proprius iudex ordinarius talium regularium, aliàs dictus iudex ordinarius per ſe nõ poterit de proprij ſubditi crimine iudicialiter cognoſcere, ac per conſequens nec ipſum de iure aliqua pœna punire, aut ab aliquo ipſorum criminũ obiecto abſoluere: cùm inde iuriſdictio, (quoad ipſos caſus ſtatim enumerandos, euanuerit eius iuriſdictio.

5 Er horum caſuum primus eſt ratione cõtractus: c Attamen memorię erit commẽdandum, quod cõtractus hic ſumitur largiſſimè: ſiue ſit verus cõtractus, ſiue quaſi contractus, vel aliud vnde obligatio oriatur: d Nam hoc ipſum erit intelligẽdum, ſiue reperiatur huiuſmodi reus, ſiue nõ, debet enim illùc remitti: ſicut in criminibus dicetur, cùm in hoc parificentur, e Item & vbi quis ſoluere promiſit poterit legitimè conueniri. f

Idem prorſus dicẽdum erit de perſonis exemptis cõtrahentibus in loco non exempto. g

Secundus caſus eſt ratione criminis ab aliquo quomodolibet perpetrato, vt communiter tenetur. h Etſi non negemus huiuſmodi iudicem effectum ordinarium ratione criminis perpetrati in territorio ſubiecto ſuæ iuriſdictioni poſſe dictum criminoſum remittere puniendum à proprio illius ordinario: quàmuis ad hec ipſum faciẽdum nullo iure compellatur: licèt ipſum remittere nõ debeat, niſi ex cauſa. i Nam legimus in Sacroſancto Euangelio, Pilatum remiſiſſe dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ad Herodem, poſtquàm audierat ipſum eſſe de iuriſdictione, ſeu poteſtate Herodis tanquam Galilęum, cùm ille præeſſet regimini Galileæ. k Et quod ratione criminis quis ſortiatur iuriſdictionem in alienum, aliàs, ſubditum, conſultiſſimè ſtatuentes declarauerunt Reuerendi Patres regiminis congregationis noſtræ Caſſinenſis. l Sciendum, tamen, quod ordinarius loci, in quo quis deliquit: licèt de iure poſſit punire (vti diximus) delinquentes aliàs non ſibi ſubditos pro dicta cauſa: non tamẽ propria manu priuabit eos ſuis bonis confiſcandis forſan de iure, ſi illa fuiſſent in alia diœceſi, vel monaſterio: ſed ſolùm per ſententiam: cuius verò executio ſpectabit ad iudicem ordinarium loci, in quo dicta bona ſic confiſcata exiſtũt. m

7 Tertius caſus eſt, cùm quis pro Reo accuſatur, nam actor regula-

a In Declaratorio Regulæ S. Benedicti parte 2. cap. 1. per totum.

b Vbi ſupra in prima parte, cap. 64. de ordi. Abbate, & in cap. 53. de hoſpitib ſuſcipi. in diuiſ. 2. nu. 12. §. fratres autem noſtri. & in nu. 16. §. hoſpites ſuſcepti, in fine. vbi eadem auctoritas daĩ ſuper hoſpitibus monachis.

c c. dilecti filij, & c. fin. extrà de foro compet. l. Hæres abſens ff de iudi. & ibi per Doctores.

d dicta l. hęres. §. j. l. omnem obligationẽ. l. Interdũ. §. vltimo. ff. de iudic. & ibi per Doctores.

e Authẽ. Vt nulli Iudic. §. ſi verò qs comprehẽſorum, & §. ſeq. col. 9. & ibi per Doctores.

f c. P. & G. extra de offic. delega. & ibi in gl. in ver. iuriſdictioni pręeſſe: citant ad hoc l. 1. & 2. ff. de iudic. l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdict. omn. iudic. c. dilecti filij, extra de foro cõpet. & c. Romana, §. cõtrahentes, de foro cõpet. in 6. & ibi communiter per Doctores.

g c. 1. de Priuilegijs, in ſexto.

h c. 1. 3. q. 6 ad uerbũ. & in l. fina. ff. de accuſ. & ibi p Doctores.

i l. non dubium, ff. de cuſto. & exhibit. reorũ, & ibi p Doctores.

k Luc. c. 23.

l In Declaratorio Regulæ ſupre cap. 53. nu. 12. ver. Fratres autẽ noſtri. & rurſus ibidem, nu. 16. ver. hoſpites ſuſcepti.

m c. Poſtulaſti, & c. fin. extra de foro compet. & c. 1. de priuileg. in 6. & ibi per Doctores.

riter tenebitur ſequi forum Rei. a

8 Quartus caſus eſt. Nam ratione rei, de qua agitur Iudex aliàs non ordinarius alicuius perſonæ propter rem ipſam, propter quã quis cõuenitur in iudicio, efficieť iudex legitimus & ordinarius ipſius. b

9 Quintus caſus eſt. Quoniam reſpectu rationis ſimilis, vt in mutua reconuentione. Nam tunc actor efficietur ſubiectus iuriſdictionis iudicis ordinarij Rei conuẽti, ante quem actor comparuit: ſi à Reo reconueniatur: cùm in caſu reconuentionis non ſolùm iudex ordinarius Rei, verùm etiã delegatus compellet actorem (qui aliàs de iure eſſet alteri iudici ſubiectus) ad reſpondendum Reo in cauſa reconuentionis: & vtrãque cauſam ordine ſucceſſiuo ſimul audiet, & vnica ſententia omnia terminabit. c

10 Sextus caſus eſt. Nam ratione appellationis Iudex, ad quem dirigitur appellatio, efficietur iudex ordinarius appellantis, & eius cõtra quem fuit facta appellatio: & ſi huiuſmodi de iure non fuiſſent aliàs ſubditi ipſius iudicis appellationis. d

11 Septimus caſus eſt: quoniam recuſationis iudicis ordinarij ratione, ille, qui deputabitur ad cauſam ipſam decidendam eſſe debebit neutri parti ſuſpectus. e erſi in cauſis regularium hæc non habebunt locum regulariter: cum agatur in eis ad imponendas pœnitentias ſecundum regularia inſtituta: quoniam nec ipſis concedetur facultas ab ipſis appellãdi: Tamen non negabimus, quòd in cauſis ipſorũ regularium arduis, in quibus veniret infligenda pęna mortis, vel carceris perpetui, vel alterius grauiſſimæ pœnę. Nam tunc & ipſis regularibus fas erit vtique & appellare, & allegare in iudicio ſuſpectionem legitimam Commiſſariorum, vel Viſitatorũ: & eſſent vtiq; audiendi: & tunc cum eis eſſet procedendum prout docebimus infra. f

12 Octauus caſus eſt. Quando actor, & Reus conſentiunt in aliquem, ei compromittendo proprias controuerſias, vel prętenſiones. g

13 Supra nominatis, ergo, iudicibus adeſt poteſtas delegandi huiuſmodi ad ſe deuolutam iuriſdictionem, & tales dicendi erunt iudices delegati: qui in cauſis & negotijs ſibi commiſſis ſungentur vicibus & poteſtate ordinariorũ: & executioni mandabunt ea, quę expedienda fuerant ſibi commiſſa ad unguem iuxta pręciſam formã ſibi traditã à delegantib. in mandatis, ſeu commiſſionalibus literis
14 ſibi indultis expreſſam: ſcientes, quòd fines mandati egredi non poterunt intantum, quòd aliàs attentata contra formam mandati eſſent omnino irrita & nulla ipſo iure: cùm mandati forma ſit accuratiſſimè obſeruanda à mandatario. h

15 Iudices, ergo, huiuſmodi delegati, & ipſi ſunt etiam in duplici differentia. Nam aliqui ipſorum ſunt generaliter delegati: alij verò
16 ſpecialiter delegati. Viſitatores enim creati, & deputati, ac directi à Capitulis generalibus ad viſitanda omnia monaſteria alicuius prouinciæ, Cum generaliter mittantur (vt latiſſimè infra probabiť i) ad corrigendos, & reformandos mores monachorum, & prælatorum, & ad prouidendum, vt monaſteria tam in ſpiritualibus, quã in temporalibus iuxtà legem diuinam, pontificias, & ſpeciales ordinationes, & ſtatuta cuiuſque religionis

ligionis

a c. Neminem, & cap. Pulſatus, 3. q. 6. c. Cùm ſit generale. & c. ſi clericus laicum, extra de foro cõpet. & c. experientiæ, & c. ſeq. 11. q. 1. & in l. fin. C. vbi in rẽ actio. l. Quia etiã. ff. de alien. iudic. mut. cau. fac. Auctẽn. Vt clerici. apud propriũ epiſcopũ reſp. col. 6. & ibi communiter per Doctores.

b c. Sanè, & c. fin. extra de foro cõpet. & c. 1. de foro cõp. in 6. & ibi communiter per Docto. & p gl. in c. 1. ver. extra prin. ciam. 3. q. 6.

c c. 1. extra de mutu. petit. & ibidẽ per Gloſ. in ver. Reſpondere. & alios Docto communiter.

d Per oẽs canones, & leges clauſas in vtroq; iure, ſub titulo de Appellat. & ibi per Doct.

e c. Si quis contra clericum, extra de foro cõpet. c. cùm ſpeciali. §. ſtatuimus, & c. ad hęc. extra de appellat. & ibi cõmuniter per Doctores.

f Infra in c. 15. num. 9. partis ſecundæ.

g l. Eſt receptum, ff. de iuriſd. omn. iudic.

h c. Cũ dilecta, extra de reſcrip. c. cũ olim. & c. ex literis, §. ſi verò. & cap. cùm venerabilis, extra de off. dele. & in l. ſi procurator. C. de procurat. & ibi communiter per Doct. & gl. ſing. in cap. cùm olim, in ver. ad talia, extra de præb. & ibi per Docto. & infra in c. 4. num. 5.

i Infra in c. quarto.

ligionis regantur, atque gaubernentur: meritò dicentur Iudices
17 delegati generaliter à Principe. Delegati verò iudices ſpecialiter directi ad vnam, vel plures cauſas motas, vel lites dirimendas, aut de ſpecialibus criminibus perpetratis ad aures regiminis, ſeu præſidentis, vel generalis alicuius congregationis, vel ordinis deductis ad proceſſum conficiendum: meritò ergo erunt dicendi iudices ſpecialiter delegati, ſeu commiſſarij.

Memoriæ inſuper tenaciſſimè commendandum erit, quòd cùm Viſitatores (quos iudices generaliter appellauimus) eo ipſo, quod fuerunt delegati à capitulo gene-
18 rali habente vices & voces Reipublicæ, ſeu Principis, ex priuilegijs ſibi indultis (quo ad ſubdelegandi poteſtatem) cõparandi meritò erunt cœteris delegatis à Principe, quibus à iure *a* reperitur poteſtas ſubdelegandi vices et voces ſuas alijs. Idipſum expreſſum reperitur de poteſtate huiuſmodi ſubdelegandi indulta Reuerendis Viſitatoribus noſtrę Congregationis Caſſinenſis. *b* Reliqui verò iudices delegati à non principibus, vel à non Republica gerente vices Principis, non poſſent propria auctoritate, & voluntate vices ſuas delegare, non obſtante conſenſu delegantis; niſi ſolùm ſi adfuerit conſenſus ambarum partium, qui à iudice ordinario delegato fuerat, & partes procurauerant ei cauſam cõmunem committi; etiam fuiſſet iuſtum, vt perſonaliter negotium exequeretur; cum inde nulli generetur præiudiciũ in iure, aliàs ſibi acquiſito. *c* Iudices ergo ſpecialiter delegati, qui iure optimo aliàs erunt dicendi Commiſſarij: cùm eorum iuriſdictio non emanauerit ex proprio ſuo fonte, ac officio, ſed alieno. *d*

a cap ſi. extra de offic. deleg. & ibi per Doct.

b In ſecunda par. Conſtit. Congregationis Caſſinenſis c. 2. nu. 1. in fine.

c c. fin. §. is autem cui. extra de officio deleg. & ibi per Doctores.

d cap. ſane, el 2. & cap. cùm olim, extra de officio deleg. & ibi per Doctores.

Viſitatio quid ſit. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Viſitatio quid ſit.*

2 *Viſitator de quibus debeat inquirere, & quando.*

CVM ignoratis primis principijs rei, de qua agitur, non poſſit deueniri ad perfectam cognitionem ipſius rei, nec ad diſſerendum congruè de ipſa re. *e* & nos decreuerimus de munere Viſitatorum verbum facere in hac prima parte. Iccircò ſummoperè memoriæ cõmẽdandũ erit: quòd hic terminus *Viſitatio*, & ſi multipliciter reperiatur diffinitus: nihilominus duplices eius diffinitiones afferre ſatis eſſe credentes, dicimus primo, quòd Viſitatio eſt quædam diligens, & accurata inueſtigatio, ſeu inquiſitio facta de omnibus rebus, ad quas obſeruandas tenentur perſonæ ipſæ uiſitandæ, ad quas viſitator dirigitur à ſuperioribus illarum: cùm ad hoc ipſum principaliter ſit ipſa Viſitatio inſtituta: nempè vt regularium, & ſecularium clericorum ſaluti, cultui diuino, decoriq; cõgregationis, vel ordinis, ſeu eccleſiarum (quibus illi deſeruiunt) per ipſos viſitatores cõſuleretur. *f* Poterit & ſecundariò ſic definiri.
Viſitatio eſt exquiſitio, & diſcuſ- 1
ſio facta propoſito verbo Dei, in loco viſitando per Viſitatorem eccleſiaſticum ordinarium, vel delegatum de his rebus, & circa eas res, quas poteſt & debet ipſe Viſitator iure ſuo ordinario, vel delegato; pro animarum ſalute promouenda

e l. 2. ff. de orig. iur.

f. Latius in ſeq. cap.

mouenda, cultu diuino manutenendo, & eo collapſo reſtituendo, ſecundum qualitatem & conditionem perſonarum & locorum viſitandorum exquirere & diſcutere cum ordinatione, correctione, & reformatione eorum, quæ ordinatione, correctione, & reformatione indigebant. Diximus in hac diffinitione ſeu deſcriptione *exquiſitio & diſcuſſio* cùm in iure [a] reperiatur cautum quòd Viſitator debeat exquirere & diſcutere: Nam in concilio Toletano quarto cap. 35. leguntur hæc, videlicet: *Epiſcopus per cunctas diœceſes, parochiaſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, vt exquirat quo vnaquæque baſilica in reputatione ſui indigeat: quod ſi ipſe aut languore detentus, aut alijs occupationibus implicatus explere nequiuerit: presbyteros probabiles, aut diaconos mittat: qui reditus baſilicarum, & reparationes miniſtrantium vitã inquirant.* & ſubſequitur. *Placuit omnibus epiſcopis, vt per ſingulas eccleſias epiſcopi, & per diœceſes ambulãtes primùm diſcutiant clericos, quomodo ordinem baptiſmi teneant, vel miſſarum, & qualiter quæque officia in eccleſia peragant: & ſi rectè quidem inuenerint, Deo gratias agant, ſin autẽ minimè docere debẽt ignaros etc.* Diximus, *Propoſito verbo Dei*. iuxta Decretũ eccleſiæ. [b] ibi propoſito verbo Dei. Diximus, *In loco viſitando*. Quoniam Viſitator ad locum viſitandum debebit ſe conferre, [c] ibi per ſingulas eccleſias: & hoc intelligẽdum erit verum, ſi commodè accedere poterit, vt ibi dicitur. [d] Diximus, *Pro ſalute animarũ promouenda, cultu diuino manutenẽdo, & eo collapſo reſtituendo*, ad differentiam viſitationis, quæ fit propter aliũ finem. Diximus, *iuxta qualitatem & conditionẽ perſonarum, et loci viſitati*, quia de aliquibus exquiritur, & diſcutitur in eccleſia, de quibus nõ exquiritur in monaſterio, & è contra: nec in loco pio: & de aliquibus in eccleſia curata, & circa perſonam, quę gerit curam: de quibus nõ exquiretur, nec diſcutietur in eccleſia non curata, & circa perſonam, quæ non gerit curam: Inſuper & de aliquibus exquiretur in eccleſia collegiata, de quibus nõ inquiretur de eccleſia non collegiata, & ſic de ſingulis.

a c. Epiſcopum, & c. ſequẽ. 10. q. 1. & ibi per Doctores, & infra in ſeq. capit.

b c. 1. §. ſanè, de cenſibus, in 6. & ibi per Doctores.

c c. Placuit, 10. q. 1. & dicto c. 1. circa principiũ, iuncta gloſ. ſuper ver. accedere, & ibi per Doct.

d Socin. in tract. Viſitationis, lib. 8.

Viſitatio monaſteriorum regularium & perſonarum ibi degentium, & eccleſiarum & clericorũ ſecularium ibi deſeruientium quolibet anno, an neceſſariò facienda ſit propter præceptum aliquod diuinum, aut Pontificium: & quis ſit ſcopus ac finis huiuſmodi viſitationis: & Viſitatorũ quæ ſit poteſtas. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Viſitare in ſacra ſcriptura ſumitur etiam pro punire.*

2 *Quæcumque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.*

3 *Deus omnipotens per ſemetipſum viſitauit Adam in Paradiſo terreſtri, ſeu voluptatis, poſt tranſgreſſionem præcepti diuini.*

4 *Ordo ſeruatus à Deo in viſitando Adam obſeruãdus accuratiſſimè erit à Viſitatoribus quibuſcuque, procedentibus ad viſitandas perſonas clericorum regulariũ & ſecularium, degentium in altero Paradiſo terreſtri, ſcilicet, in monaſterijs,*

ſterÿs, & eccleſÿs.

5 *Deum quomodo viſitaſſe Caim probetur.*

6 *Deus, quòd viſitauerit genus humanum, recẽſetur, tempore Noe.*

7 *Deus qualiter viſitauerit Sodomitas, enarratur.*

8 *Iacob viſitauit filios ſuos mediante perſona Ioſeph fratris illorum; & indè deducitur moralitas, ac figura viſitationis, quæ hodie fit in eccleſia Sancta præcepto Summi Pontificis patris omnium Chriſtianorum.*

9 *Reuerendi Viſitatores Congregationis Caſſinenſis quam iuriſdictionem exercere poterunt ſuper monachos & prælatos monaſteriorũ eorum, viſitationi ſubiectorum.*

10 *Dauid, quomodo fuerit deputatus ab Iſai patre ſuo Viſitator fratrũ ſuorum exiſtentium in bello, & an fuerit figura Reuerendorũ Viſitatorum perſonarum clericorum regularium & ſecularium.*

11 *Eccleſiam Sanctã præcepiſſe viſitationem tam monaſteriorum, & regularium perſonarum ipſorum, quàm eccleſiarum clericorũ ſecularium & perſonarum eorum, ibi deſeruientium quolibet anno repetendam, probatur.*

12 *Scopus ac finis huiuſmodi præcepti de viſitandis monaſterÿs & perſonis regularibus ibi degentibus, ac eccleſÿs clericorum ſecularibus & ipſiſmet clericis, eſt delinquentes punire, & præmia bonis repertis tribuere, ac mores, obſeruantias, & ritus eccleſiaſticos reformare (ſi huiuſmodi reformatione egentes repererint ipſi vigiles & accurati Viſitatores.)*

QVAMVIS laudabilem morem viſitandi quolibet anno monaſteria, & regulares ibi degentes, & clericos inſeruientes eccleſijs reliquis, originem duxiſſe à iure diuino, ſiue elici poſſe à geſtis, quæ in ſacra hiſtoria recenſentur facta tam à Deo ipſo optimo maximo, quàm à viris prudentib. inſpiratione diuina nullus (forſan) hucuſque expreſsè præſumpſerit (ni fallimur) aſſeuerare: Tamen ponderantibus nobis ſcopum ac finem uiſitationis cuiuſque monaſterij ac eccleſiæ, & perſonarum ibi deſeruientium; perſpicuum viſum fuit nos poſſe (ope diuina adiuti) non tantùm affirmare, verùm etiam probare hoc munus viſitandi quolibet anno monaſteria: & eccleſias tam in capite, quàm in membris in ſpiritualibus, & temporalibus, traxiſſe originem ab his, quæ geſta narrantur in iure diuino: cùm proculdubio ſcopus viſitationis alius non ſit, quàm accuratiſſimè inquirere, an regulares clerici & ſeculares obſeruent ea, ad quæ de iure diuino, pontificio, ſtatutiſq; tam regularibus, quàm ſynodalibus (referendo ſingula ſingulis) ipſi teneantur (vt latiùs infra dicemus) & vt inde trãſgreſſores dictorum ſtatutorum debitam ſuorum demeritorum recipiant: & è contra, ipſorum executores laude & præmio decorentur. Nec poterit quis meritò mirari pro eo quod dicemus, quòd Viſitare in ſacra ſcriptura accipiatur pro punire: Nam 1
legimus hac præciſa forma verborum vſum ibi fuiſſe Deum ipſum, dum loqueretur de tranſgreſſorũ præceptorum ſuorum vltione iuſtiſſima faciẽda per ipſum, videlicet: a *Ego ſum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatẽ patrũ in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui me oderunt.* Quàpropter meritò poterimus ſine rubore dicere Deum ipſum

a Exo.c.20. in princ.

ipſum optimum maximum tra-
didiſſe legitimam normam ipſis
viſitatoribus procedendi in viſi-
tandis ac puniendis criminoſis re-
a Roman. cap. 5. pertis iuxta D. Pauli ſententiã, *a*
2 dicentis: *Quæcumque ſcripta ſunt,
ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.*
Audiant, ergo, & tenaciſſimè Re-
uerendi Viſitatores, memoriæ re-
tineant, & opere perficere ſtu-
deant ordinem ac modum viſi-
tandi monaſteria: & eccleſias, ac
regulares, & clericos ſeculares ibi
3 deſeruiẽtes. Legitur enim Deum
per ſemetipſum viſitaſſe Adã poſt
eiuſdem trãſgreſſionem præcepti
diuini de non comedendo de li-
gno vetito, ſcilicet ſcientiæ boni &
mali ſub pœna mortis, eo quòd
b Geneſ. cap. 3. ſacra ſcriptura *b* his pręciſis ver-
bis vtatur, videlicet: *Vocauitque
Dominus Deus Adam, & dixit
ei, Vbi es? Qui ait, vocem tuam
audiui in paradiſo, & timui, eo
quod nudus eſſem, & abſcondi me:
Cui dixit Dominus: quis enim in-
dicauit tibi, quòd nudus eſſes, niſi,
quòd ex ligno, de quo præceperam
tibi, ne comederes, comediſti?* Ex
4 his, ergo, Domini Dei verbis duo
elicimus ſeruanda à Viſitatoribus:
ſcilicet, Primum, quod ipſi Reue-
rendi Viſitatores ad viſitandos
ſubditos ſe perſonaliter cõferant,
vel viſitandos ipſos ad ſe vocare
ſtudeant, illoſque interrogabunt
de ſtatu ipſorum: Cùm dicendo
Adæ Deus, Vbi es? voluerit ip-
ſum ad recognitionem proprij
ſceleris perducere, & ſic ad ſalu-
brem pœnitentiam & confeſſio-
nem illius: Nam ideo dixit, Vbi
es? Id eſt, In quem ſtatum miſer-
rimum te impulit trãſgreſſio mei
præcepti? Secundum eſt, vt Vi-
ſitatores neminem inauditũ pu-
niant: ſed primò ipſum interro-
gent de facto prætenſo, & poſtea
ei indulgeant terminum & facul-
tatem proponendi, & probandi
in ſui fauorem quæcumq; in ex-
cuſationem criminis prętenſi con
tra ipſum haberent: quod ipſe-
met Adam intelligens dictis Do-
mini Dei verbis ſibi tacitè fuiſſe
indultam facultatem ab ipſo ſe
tuendi, & producendi quæ puta-
ret facere in ſui defenſionem: ſta-
tim protulit hęc pręciſa verba, vi-
delicet: *Mulier, quam dediſti mihi
ſociam, dedit de ligno, & comedi.*
ac ſi apertè dixiſſet. Quid infœlix
ego peccator dicam in meę tranſ-
greſſionis excuſationem, neſcio:
cùm hoc ſolùm mihi occurrat, ſci
licet, quòd cauſa huius tranſgreſ-
ſionis fuerit Eua vxor mea; & ſic
confeſſus fuit propriam præuari-
cationem, de qua interrogabatur:
at quoniam producta in ſui de-
fenſionem fuerant nullius virtu-
tis: ſed ex ipſis magis ac magis ip-
ſum dignum pœna ſe effecerat:
cùm debuerit ſuggerentẽ ſibi vxo
rem repellere ac corrigere, & non
aſſenſum eius conſilio præſtare:
meritò ergo, Deus optimus ma-
ximus, ac iuſtiſſimus iudex con-
tra ipſum Adam poſt eius confeſ-
ſionem, & ſibi indultam defenſio
nem, pœnalem ſententiam pro-
tulit dicens: *c Quia audiſti uocem* c Gen. c. 3.
*vxoris tuæ, & comediſti de ligno,
ex quo pręceperam ne comederes,
maledicta terra in opere tuo, in la
boribus comedes ex ea cũctis die-
bus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos
germinabit tibi, & comedes her-
bas terræ. In ſudore vultus tui ve
ſceris pane tuo, donec reuertaris
in terram, de qua ſumptus es: quia
puluis es, & in puluerem reuer-
teris. Fecit quoque dominus Deus
Adæ & vxori eius tunicas pel-
liceas, & induit eos, & ait: Ecce
Adam quaſi vnus ex nobis fa-*
ctus

ctus eſt, ſciens bonum & malum. Nũc ergo nè fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt, eiecitque Adam, & collocauit antè paradiſum voluptatis Cherubim, & his pręciſis verbis fuit promulgata à Deo iuſtiſſimo iudice ſententia lata contra Adam in cauſa tranſgreſſionis diuini præcepti ab ipſo perpetratæ. Ex quibus, ergo, omnibus Deus ipſe facto ſuo, docuit, nos normam viſitandi criminoſos, & ſententiam contra illos fulminãdi: quod & rurſus nos docuit, antequã promulgaſſet ſententiam contra fratricidam Cain illum. Nã legitur quòd a *cùm offerret Cain de fructibus terræ munera domino: Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain autem, & ad munera illius non reſpexit. Iratusq́; eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius: Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne ſi benè egeris, recipies? ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit: ſed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Ex quibus domini verbis & actibus apertiſſimè elicitur Deum ipſum de peccato fratricidij propoſiti Cain aduerſus Abel fratrem ſuum voluiſſe ipſum Cain monere ad hoc, vt à cogitatis reſiliret pœnitendo de ſua impia voluntate, ac per conſequens indè comprobatur Deum optimum maximum tunc viſitaſſe Cain: qui cùm noluiſſet ponderare vim verborum Dei: at potiùs in ſua iniquitate perſeuerare, illã-

a Gen. c.4.

que opere exercere: ſubditur ibi
dẽ. b *Cain dixit ad Abel fratrem*
ſuum egrediamur foras; cumque
eſſet in agro, conſurrexit aduerſus
fratrem ſuum Abel, & interfecit
eum: quo mortuo Deus vocauit
Cain, & interrogauit eum de fra-
tre ſuo dicens. Vbi eſt Abel frater
tuus? Qui reſpondit, neſcio, nun-
quid cuſtos fratris mei ſum ego?
Dixitq́; ad eum, quid feciſti? Vox
5 *ſanguinis fratris tui clamat ad*
me de terra: & cũ Cain in ſui de-
fenſionem nihil protuliſſet, ſtatim
Deus iuſtiſſimus iudex protulit
ſententiam diffinitiuam dicens c
Nunc igitur maledictus eris ſuper
terram, quæ aperuit os ſuum, & ſu
ſcepit ſanguinem fratris tui de ma
nu tua: cùm operatus fueris eam
nõ dabit fructus ſuos, vagus & pro-
fugus eris ſuper terrã. & rurſu id-
ipſum nos docuit Deus facto ſuo
6 dum viſitare dignatus fuiſſet ge-
nus humanum d & *cognouiſſet*
multam malitiam hominum cre-
uiſſe ſuper terram, & quòd cogi-
tatio cordis intenta eſſet ad ma-
lum omni tempore, dixit pœnituit
me feciſſe hominem in terra, &
præcauens in futurum, & tactus
dolore cordis intrinſecus: delebo
(inquit) *hominem, quem creaui à*
facie terræ ab homine vſque ad
animantia, à reptili vſque ad vo-
lucres cæli: pœnitet me feciſſe eos:
& cùm corrupta eſſet terra coram
Deo; pro eo quòd omnis caro corru-
perat viam ſuã ſuper terram. Vo-
lens ergo Deus proferre iuſtã ſen-
tentiam contra huiuſmodi homi
nes peccatores, & alia animalia,
qui corruperant vias ſuas, ſubdi-
dit Deus dicens e *Finis vniuerſæ*
carnis venit coram me; repleta eſt
terrra inquitate eorum, et ego di-
ſperdam eos cum terra. Et volens
à tali pœna eximere innocentes,

b Gen. c.4.

c Gen. c.4.

d Gen. c.6.

e Gen. c.6.

a Gen. c. 6.

b Gen. c. 7.

& eos honorate; præcepit Noe dicens. a *Vt faceret ſibi arcam, tradiditque ſibi formam ipſam fabricandi, in qua ipſe Noe cum ſua familia, & reſeruanda ab aquis diluuij animalia fuerant: qua arca ędificatæ, et in eam ingreſſis Noe, & familia ſua, & dictis animalibus, incluſit eum dominus deforis: factumque eſt* b *diluuium quadraginta diebus ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime à terra, conſumptaque eſt omnis Caro, quæ mouebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum omniumq; reptilium, quæ reptant ſuper terram. Vniuerſi homines & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt: & deleuit Deus omnem ſubſtantiam, quę erat ſuper terram ab hominem vſque ad pecus. Remãſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in arca.* Ex quibus ergo relatis patuit, quid debeãt facere viſitatores: nec non & claruit Viſitationem introductam in Sancta Eccleſia, originem duxiſſe à geſtis ipſis diuinis, ac per conſequẽs radicaliter illam
7 eſſe de iure diuino. Cùm & hoc ipsũ annuerit ipſe Dominus Deus loquens de iuſta pœna mox infligenda ſodomæ, & aliarum ciuitatũ conuicinarum, ciuib. ad Abraham & dicens. c *Clamor ſodomorum & Gomorrœorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non eſt ita vt ſciam.* de quibus ſodomitis legitur d inſuper, quòd ipſi cognoſcentes quòd tres Angeli in forma adoleſcentulorum hoſpitati fuiſſent apud Loth, accedentes ad domum Loth, volebant per violentiam indè extrahere illos Angelos, & abuti eis: & cęcis illis effectis diuina iuſtitia, monitus fuit Loth ab Angelis, vt quàm celerrimè vnà cum ſua familia egrederetur ciuitatem illam: quoniam iuſto iudicio diuino omnes habitantes in ea, vnà cum ipſa ciuitate, & alijs cõuicinis forent illico igne cõburendi pp eorum ſcęlera. Quibus auditis Loth & reliqui de ſua milia egredi ciuitatem illam feſtinantes, ſalui facti ſunt, habitantibus verò in illis igne ſulfureo de cęlo ſubmiſſo peremptis. Quapropter ex hucuſq; allatis patuit, quid ſit faciendum Viſitatoribus ipſis tam clericorum regulariũ, quam ſecularium, ſcilicet, eos oportere honorare ac protegere ipſos repertos morigeratos & Deum timentes, e nec non & punire iuxta qualitatem ſuorum demeritorum reprobos: f prout feciſſe Deum iuſtum Viſitatorem ac iudicem ex ſuprà allatis apertiſſimè didicimus. Inde etiam emicuit Viſitationem ipſam eſſe, quæ hodie eſt in Sancta Eccleſia, eſſe conformè ac conſonã iuri diuino. Nõnè Pa-
8 triarcha Iacob præcepit Ioſeph filio ſuo, vt quamprimùm ſe conferret ad viſitandos fratres ſuos morantes tunc in Sichem & paſcentes gregem ipſius Iacob patris eorum his præciſis vtens verbis? videlicet g *Fratres tui paſcũt oues in Sichimis, veni, mittam te ad eos, quo reſpondente, præſto ſum: ait, vade & vide ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos, et pecora, & renuntia mihi quid agatur.* Et quidem hæc omnia in figura contingebant illis pro noſtra inſtructione. Iacob enim ſignificabat ſummum Põtificem, qui eſt pater omnium tribuum ac filiorum Sanctæ Eccleſiæ. Filij ipſius paſcentes gregis patris ſunt Archiepiſcopi, epiſco-

c Gen. c. 18. & in c. Qualiter & quando, el 2. ext. de Accuſat.

d Gen. c. 19.

e Hie. c. 11.

f Timoth. c. 5. & in c. Audi denique 11. q. 3.

g Gen. c. 37

epiſcopi, & alij prælati, ac curati, quibus cura animarum fuit delegata: meritò ergo Iacob miſit Ioſeph (qui dicitur additus adiunctus) ad uiſitandos fratres ſuos, ſcilicet prælatos, & gregem ſcilicet populum Christianum illis ad paſcendum commiſſum: & hic Viſitator deſtinatus dicitur Ioſeph, id eſt, adiunctus: quoniam eſt additus numero propriorũ prælatorũ cuiuſq; diœceſis, & monaſterij, qui de iure tenẽtur viſitare ſingulares ſubditos proprię diœceſis, & monaſterij. a Sed nè videamur prætermittere materiã ex profeſſo hic tractandã, Dicimus & firmiſſimè aſſeueramus Generalem Præſidem alicuius religionis, ordinis, ſeu congregationis perſonarũ regularium repreſentari per Iacob: cùm mittat vnum ex filijs ſuis ad viſitandos alios filios ipſius mittentis paſcentes greges patris eorum, dirigendo ſcilicet ipſos in viſitatores electos ad viſitãdos prælatos ſingulorum monaſteriorum: & ad videndum ſi cuncta ſint proſpera erga dictos fratres ipſius Ioſeph, alios ſcilicet prælatos monaſteriorũ ſibi ſubiectorum, & pecora ipſa (id eſt) monachos ſeu regulares ipſos ſubditos illorum prelatorum, ſcilicet ad accuratè inquirẽdũ, an ſuperiores & inferiores degentes in monaſterijs laudabiliter ſtudeant exequi proprium munus. At quoniam aliqñ ipſi Viſitatores ſine ſcandalo non poſſent punire mala ibi reperta: iccircò cõſulto ibidẽ ſubditur. b à Iacob Patriarcha *& renuncia mihi quid agatur.* Et quidem hoc ipſum quam prudentiſſimè fuit ſtatutũ per Reuerendos patres Congregationis noſtrę Caſſinenſis. Nã declarantes poteſtatem traditam à Capitulo generali ipſis deſtinatis Viſitatoribus, his præciſis verbis vſi fuerunt, videlicet. c *Poſſint autem prædicti Viſitatores, prælatũ, ſi quem in notabilem exceſſum deprehenderint incurriſſe, aut minus idoneum ad regimen, adeo quod non abſque manifeſto ſcandalo, ſeu graui damno monaſterij vſque ad capituli generalis tempus tolerari poſſit, ſuſpendere, & alium pro eo ſubrogare. Ad euitãda tamen ſcãdala, niſi duorum ad minus officio Viſitatorum, & Præſidentis conſenſus acceſſerit, id facere non poſſint: & ſi alias in monaſterio quietè, & pacificè morari noluerit, eum amouere, & ad aliud monaſterium congregationis noſtræ tranſmittere, prout eis videbitur expedire.* d *Poſſint inſuper omnes & ſingulos ſeniores, & officiales monaſterij ab eorum curis & officijs ſuſpendere & abſoluere, ſi iudicauerint expedire, & ab eorũ monaſterijs remouere.* e *Ea tamen, quæ viſitatores reperirent in ſuis viſitationibus alicuius ponderis, ſeu nota digna, aut quæ ipſi cõponere nequiuerint, reducant in vno folio, Diffinitoribus tempore capituli generalis referenda.*

9 hæc ſtatuerunt dicti Reuerendi Patres: & quidem meritò, cum idipſum nos docuerit ſacra ſcriptura referendo præceptum factum Dauid à patre ſuo. Nam *dixit* f *Iſai ad Dauid filium ſuum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos, & decem formellas caſei, has deferas ad tribunum: & fratres tuos viſitabis, ſi rectè agant, & cum quibus ordinati ſunt diſce.* Audiuimus Nos (Reuerendi lectores) docente ſacra ſcriptura, quid præceptũ fuerit Dauid conſtituto Viſitatori fratrum ſuorum. Audiamus modò quid contigerit ipſi Dauid in actu fra-

a latiſſimè in ſequenti cap. 4.

b Gen. c. 37

c in ſecũda part. Conſt. Congregationis Caſſin. c. 2. nu. 28.

d in ſecũda par. Conſt. c. 2. nu. 19.

e Vbi ſupra num. 20.

f 1. Regum c. 17.

trum viſitationis & poſt eorum viſitationem, ad hoc vt & ipſi Reuerendi Viſitatores ſequentes veſtigia Dauid poſſint gloriæ Dei, & ſaluti viſitandorum facillimè proſpicere. ſciant ergo quòd Dauid [a] viſitare iuſſus à patre ſuo proprios eiuſdem fratres commorantes in exercitu Saulis regis, pergẽs ad ipſum exercitum pro viſitandis fratribus ibi exiſtentibus, & animaduertens omnes exiſtentes in exercitu trepidare à facie Goliç Filiſtei Gigantis exprobrantis aciem Dei viuentis, ita vt nemo aſtantiũ auderet occurrere ei, & ſecum præliari: ipſe Dauid & ſi cognoſceret ſe adoleſcentem: tamen confiſus in Deo omnipotente pro liberandis fratribus proprijs, & populo Dei inſurgens contra Gigantem Goliam in lapidibus & funda interfecit eũm, & caput ipſiu: abſcindens & deferens Sauli regi liberauit fratres & populum ſuum. Nó

10 immeritò ergo dicere poſſemus Dauid figuram fuiſſe Viſitatorum Deum timentium, qui non aufugit à facie lupi, vel tyranni volentis mactare, & diſpergere oues. Nam ipſi Viſitatores miſticè & tacitè dum pergunt ad viſitãdos fratres ſuos recipiunt ab eccleſia ſancta, & ſummo Pontifice patre omnium Chriſtianorum decem panes deferendos fratribus ſuis, ſcilicet, ſępius debebunt intimare auribus eorum præmia promiſſa & præparata à Deo obſeruantibus decem precepta decalogi, quorum obſeruantia confirmat cor noſtrũ contra Diabolum & eius ſuggeſtiones, quemadmodum panis cõfirmat cor hominis & pœnas hic & in futuro ſeculo inffigẽdas pro tranſgreſſione ipſorum: nec non & alia ibi virtualiter contenta, vt ſunt obſeruationes propriorũ votorum & præceptorum, quæ in dies ab eorum prælatis intimantur: quod ſi ipſi Viſitatores animaduerterint in monaſterijs ſepe tiri contemptores ſuorum votorũ & in eccleſijs clericorum ſecularíũ contemptores ſtatutorum ſynodalium diçceſanorum ſuorum: tunc inſurgere debebunt contra eos, illos iuxta ſacrorum canonum & regularũ, ſeu propriorum cuiuſque diœceſis, vel ordinis ſeu congregationis ſtatutorum normam, punire non omittant, nè ſanguis eorum de manu ſua requiratur (vt latius infra) ad hoc vt tali pacto procedendo in eis occidatur Gigas Golia, ſcilicet, diabolus illis mala ſuggerens opera: Nec debebunt ipſi Viſitatores pertimeſcere, vel curare, quòd indè aliqui ex fratribus viſitandis, aut viſitatis murmurent: cum & Dauid ſpreuerit, & pro nihilo duxerit murmurationem propriorum fratrum factam aduerſus eum propter aduẽtum eius ad exercitum, intendens etiam contra eorum voluntatem conſulere eorum ſaluti. Quapropter meritò ad memoriã propriam ipſi Reuerendi Viſitatores reuocare debebunt finẽ pugnę Dauid pro ſalute fratrum murmurantium, & tribulationis illatæ ſancto Patriarchæ Ioſeph à proprijs fratribus viſitatis iuſſu Iacob patris eorundem. Cum ex ipſamet tribulatione ſibi ab illis impijs procurata (dum indè venditus fuit, & quaſi in profundum malorum demerſus) Deus ipſe omnipotens (& infatigabile bracchium obedientium & Zelantium honorem ipſius Dei, et proſpicientiũ ſaluti animarum fratrum ſuorum) eleuauit eum ad dominium totius terræ Ægypti: ita vt eſſet primus princeps [b] poſt regẽ Ægypti: & tandem

[a] 1. Regum c. 17.

[b] Gen. c. 41.

dem fuit glorioſus ſaluator non tàtùm totius terræ Ægypti, & conuicinarum, verùm etiam propriorum ſtatuum a tradendo tempore generalis famis eis victualia abundantiſſimè. Reuerendi ergo Viſitatores prudenter & intrepidè exequantur munus proprium, recolentes quòd primus Viſitator fuerit Deus, & poſt eum quamplurimi ſancti prudentiſſimi viri, qui ſemper à Deo fuerunt potentiſſimè adiuti: & ſicut Ioſeph cũ regnaret in tota terra Ægypti, & videret impios fratres fame perire, & ad ſe pro frumẽto recipiẽdo recurrere (quãuis illi tunc nõ cognouiſſent illum pro Ioſeph fratre eorum) Ipſe tamẽ Ioſeph immemor iniuriæ ſibi ab illis illatæ, tot bonis eos ditauit: ita et Reuerendi Viſitatores dum tali muneri incumbũt, immemores eſſe debent cuiuſque iniuriç ſibi à viſitãdis antea forſan illatæ: ſed procedant in ipſa viſitatione tanquam miniſtri Dei abſq; aliqua paſſione, pręmia elargiendo clericis regularibus & ſecularibus, quos virtute præditos repererint, & alios immorigeratos puniãt, ſeruatis accuratiſſimè tamen his, quæ infra afferemus. b Et quamuis de Viſitatione huiuſmodi generaliter facienda tam clericorum regularium, quàm ſecularium fuerit factus ſermo breuis ſupra: c hic tamẽ dicẽda erunt ſpecialiter aliqua de pręcepto viſitandi, & de ſcopo Viſitantium clericos regulares, & infra d de modo, forma, & ordine ſeruando in Viſitatione clericorum ſecularium,
11 & eorundem eccleſiarum. Sciendum ergo, quòd Viſitatio clericorum regularium, & eorum monaſteriorum in temporalibus & ſpiritualibus ſit pręcepta etiam de iure poſitiuo, hoc ipſum atteſtan-

a Gen. cap. 45. & 46.

b In cap. 5. num. 4.

c In cap. 2.

d In cap. 8.

tibus non nullis Conſtitutionibus tam ſummorum Pontificum & Conciliorum generaliũ, quàm peculiaribus cuiuſque ordinis, religionis, & Congregationis regularium ipſorum. e Memorię inſuper erit tenaciſſimè commendandũ, quòd Viſitationis huiuſmodi
12 ſcopus & finis (vt diximus) f intentus ab eccleſia ſancta eſt immorigeratos & rebelles regulares monere, corripere, punire, ac reducere ſtatum monaſticũ ad priſtinam obſeruationem regularum & conſtitutionum peculiarium cuiuſque religionis. Sed vt faciliùs in memoria Reuerendorum Viſitatorum ſupradicta imprimantur, hic ſubinſeremus ad verbum, quæ de hoc ſcopo Viſitatorum & viſitationis ſtatuerit ſacroſanctũ Concilium Tridentinum. Sciant ergo Reuerendi Viſitatores ſacroſanctum Concil. Tridentinum g his præciſis verbis vſum fuiſſe, videlicet: *Viſitationum autem omnium iſtarum præcipuus ſit ſcopus, ſanam orthodoxamque doctrinam expulſis hæreſibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere, prout locus, tempus, & occaſio feret ex viſitantium prudentia ad fidelium fructum, conſtituere. Quæ vt facilius, fęliciusq; ſuccedant, monentur prædicti omnes, ad quos viſitatio ſpectat; ut paterna charitate, Chriſtianoque zelo omnes amplectantur. Ideoque modeſto contenti equitatu, famulatuque ſtudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, viſitationem ipſam abſoluere.* hæc ibi. & rurſum ipſum Concil. Tridentium h his pręciſis verbis vtitur, videlicet: *Quoniam non ignorat ſancta ſynodus*

e c. In ſingulis. c. fin. extra de ſtatu monach. & in ſacro Cõcil. Trid. in ſeſſ. 24. de reform. cap. 3. & in ſeſſ. 25. de reforma. cap. 1. & 8. & in ſecunda par. Conſtit. Reuerẽdorũ Patrũ Congregationis Caſſinẽſis cap. 2. per totum.

f In cap. 2.

g In ſeſſ. 14. de reforma. cap. 3.

h In ſeſſ. 25. cap. 1.

nodus quantum ex monaſterijs piè inſtitutis in eccleſia Dei ſplendoris,atque vtilitatis oriatur:neceſſarium eſſe cenſuit, quo facilius, ac maturius, vbi collapſa eſt vetus,& regularis diſciplina,reſtauretur, & conſtantius vbi conſeruata eſt,perſeueret:præcipere prout hoc decreto præcipit, vt omnes regulares tã viri, quàm mulieres ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum,vitam inſtituant, & componant. Ad quæ in primis, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, vt obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis: ac ſi quæ alia ſunt alicuius regulæ & ordinis peculiaria vota,& præcepta ad eorum reſpectiuè eſſentiam, nec non ad communem vitam,victum,& veſtitum cõſeruanda,pertinentia fideliter obſeruent: omniſque cura & diligentia à ſuperioribus adhibeatur tam in capitulis generalibus, quàm in eorum viſitationibus, quas ſuis temporibus facere non prætermittant: vt ab illis non recedatur. Cùm compertum ſit ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent,relaxari. Si enim illa, quæ baſes ſunt, & fundamentum totius regularis diſciplinæ exactè non fuerint conſeruata: totũ corruat ædificium neceſſe eſt. hæc ibi. Probauimus ergo, quòd viſitatio monaſteriorum & perſonarum regularium ſit aliquo pacto & tacitè de iure diuino,expreſſe verò de iure pontificio: Nec non quis ſit ſcopus ac finis huiuſmodi viſitationis, & quid præcipuè intendere debeant Viſitatores in viſitandis monaſterijs regularium perſonarum tam in capite, quàm in membris.

De obiectionibus, quæ fieri poſſent Viſitatoribus, antequam admitterentur ad vſum ſuç iuriſdictionis. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Viſitatores quæ ponderabunt,anteqnam accedant ad viſitanda monaſteria.*
2 *Acta egredientis fines mandati erunt ipſo iure nulla.*
3 *Prælati monaſteriorum quando non tenebuntur admittere Viſitatores ad uiſitanda propria eorum monaſteria ſibi cõmiſſa,& quare.*
4 *Viſitator ſeu iudex delegatus nolens oſtendere literas commiſſionales de viſitando, & ideo ſi non fuerit admiſſus à prælato dicti monaſterij, & hac de cauſa excommunicaſſet ipſum prælatum hanc cauſam exprimendo in excommunicatione,huiuſmodi excommunicatio erit ipſo iure nulla,et quare.*
5 *Sententia lata contra leges & canones,etiamſi ab ea non ſit appellatum, erit nulla, & quare.*
6 *Error iudicis nõ poterit excuſare ſententiam ipſo iure nullam.*
7 *Sententia contra ius lata à iudice æſtimante illud non iuuare cauſam, quando ſit valida.*
8 *Prælatus ordinarius quando teneatur admittere viſitatores, ac iudices delegatos,non oſtenſis ſibi literis commiſſionalibus.*
9 *Viſitator, aut Iudex delegatus, quomodo procedet contra prælatũ calumnioſè prohibentẽ ipſum Viſitatorem fungi officio ſuo.*
10 *Viſitator aut Iudex delegatus in quibus caſibus alijs nõ tenebitur oſtendere prælato monaſterij viſitandi originale mandatum, & quare.*
11 *Inquiſitio facta contra aliquam*

perſona m

perſonam ſuper certis criminibus, non præcedente inquiſitione de fama, quando ſit valida.

12 *Nemini licet iuriſdictionem ſuper ſe competentem ordinario ſuo iudici, tradere alteri iudici, inconſulto ordinario, licèt compromittere controuerſiam quis poſſet alteri tãquam arbitro cum conſenſu partis aduerſæ.*

13 *In Viſitatoribus noſtræ Congregationis Caſſinenſis non habent locum quæ diximus de oſtenſione literarum commiſsionalium, & quare.*

14 *In delegatis iudicibus, qui aliàs appellandi erunt Commiſſarij, quæ ſupra diximus, habent locum etiã in delegatis Cõgregationis noſtræ Caſſinenſis, & quare.*

CVM præſens noſtra praxis nõ ſolum deſeruire poterit ꝓ dirigẽdis Reuerẽdis Viſitatorib. tyronibus regularium perſonarum noſtræ Congregationis Caſſinenſis, verùm etiam cuiuslibet religionis, qui illa vti non dedignabuntur. Iccirco in præſenti capitulo afferendum nobis erit ea, quæ ad notitiam poteſtatis & iuriſdictionis ipſorũ Viſitatorum nos perducere poterunt. Quapropter primo ipſos Reuerendos oportebit memoriæ tradere, quæ hic erunt afferenda, ne fines mandati, ac ſibi indultæ iuriſdictionis egredientes iniuria afficiant delegantem viſitandi munus, nec non & ipſas viſitandorum perſonas: & faciant acta nulla: cùm dicantur & ſint iudices delegati, quibus non licet tranſgredi fines mandati, ſed ipſos accuratiſſimè obſeruare: quia mãdatarijs egrediẽtib. fines mandati, acta ipſo iure ſunt omnino nulla *a* ſecundò Reuerendi Viſitatores debebunt deferre ſecum literas commiſſionales, ſeu mandatum ſibi factum de viſitandis ipſis monaſterijs à generalibus religionis ſuæ: quoniam aliàs Prælati monaſteriorum ipſos non tenebuntur admittere ad exercitium talis iuriſdictionis tãtùm ſibi præiudicialis, niſi oſtenſis dictis literis: quibus non oſtenſis non coguntur dictis eorum præſtare fidem. *b* Imò expreſsè prohibitum reperitur à Cœleſtino Papa III. *c* his præciſis verbis vtente, videlicet: *Cùm à nobis & infra, & canonica & ciuilia iura ſequentes diſtrictiùs inhibemus, nè vnius Iudicis quantæcumque fuerit auctoritatis verbo credatur in cauſis, ſiue ſuper teſtamentis, ſiue quibuslibet alijs contractibus quæſtio agitetur, nec reſcriptum eorum (niſi teſtium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem: quin ei poſſint & debeant duorum, vel trium teſtium bonorum teſtimonia prævalere. Salua in omnibus ſedis apoſtolicæ auctoritate*, & ratio iſtius deciſionis eſt: Quoniam in præiudicialib. iuri tertio acquiſito non creditur Principem aliquid conceſſiſſe: vulgaribus iuribus, quod & latiſſimè per nos fuit probatum in noſtris deciſionibus. Tertiò, ſciant Reuerendi Viſitatores, quòd intantùm ſunt vera, quæ hucuſque attulimus, quòd ſi ipſe iudex delegatus, ſiue Viſitator oſtendere nollet mandatum ſupradictum, vel aliter probare ſe fuiſſe delegatum vel, creatum Viſitatorem à ſuperiore iudicis ordinarij, ſeu prelati illius monaſterij, quod viſitare intẽdit, & ideo ipſum prelatum ordinarium iudicẽ in monaſterio ſibi commiſſo, mandato dicti viſitatoris non parentem ipſe Viſitator excommunicaſſet: ipſa ex-

Margin numbers in text: 1 (beside "ducere poterunt. Quapropter pri-"), 2 (beside "la *a* ſecundò"), 3 (beside "gentur dictis eorum"), 4 (beside "dex delegatus").

a c. Cùm dilectam. ext. de Reſcrip. c. Cũ olim, & ex litteris, §. ſi verò, & cap. Cũ venerabilis, ext. de off. delegat. & in l. ſi ꝓcurator, C. de Procurat. & ibi cõmuniter per doct. & per glo. ſingularẽ, in c. Cũ olim. ſ ver. Ad talia, extra, de præben. & ibi per Doctores.

b c. Nobiliſſim', di. 97. c. Cũ in iure peritus, ext. de off. deleg. & ibi Doctores.

c in c. Cũ à nobis, ext. de Teſtib. c. Quoniã cõtra, §. Nec pro ipſius, ext. de Probat. l. Vnica, C. de mãdatis Principum, & ibi ꝑ Doctores.

ſi excomunicatio eſſet ipſo iure
nulla : ſi huiuſmodi prætenſa ex-
communicationis cauſa exprime-
retur, vt puta, ſi dicat ipſe Viſita-
tor non admiſſus ad viſitandum :
excómmunico te R. P. D. . . . . . .
Abbatem monaſterij . . . . quia no-
luiſti me admittere ad vſum iuriſ-
dictionis ad te ordinario iure ſpe-
ctantis, eo quòd non oſtenderim
tibi inſtrumentum meæ delegatio-
nis : & ratio iſtius noſtræ deciſio-
nis elicitur ex iam allatis iuribus
in probationẽ, quòd iudex ordina-
rius non teneatur credere aſſeren-
ti ſe eſſe delegatum ad viſitandum
eius monaſterium : cùm ergo hu-
iuſmodi excommunicationis ſen-
tentia ſit lata contra ius ſcriptum,
& per conſequens contineat ex-
preſsè intolerabilem errorem, in-
de ſequitur, quòd de iure ſit nul-
5 la. a prout expreſſius docuerunt
infraſcripti Põtifices ſummi. Nam
Gregorius Papa his præciſis ver-
bis vſus fuit. b *ſententia contra le-
ges canoneſuè prolata, licèt non ſit
appellatione ſuſpenſa, non poteſt ta-
men ſubſiſtere ipſo iure*. & rurſus
alibi dicit textus. c *ſi ſententia
contra ius ſcriptum feratur, veluti
dum defunctus, & minor 14. annis
fuiſſe, & teſtamentum iure feciſſe
dicitur : nullas vires obtinet, nec
contra eam eſt neceſſarium auxi-
liũ prouocationis*. Idipſum adhuc
apertius docuit Innocentius III. d
his præciſis verbis vtens, *exami-
nata cauſa, quæ vertitur inter te,
& milites cãpanicos ſuper eccleſia
ſancti Angeli, perpendimus arbi-
trium, quod Vicedominus Sabi-
nenſis dicebatur ſuper eodem ne-
gotio promulgaſſe contra formam
iuris, & compromiſſi fuiſſe dicta-
tum. Vnde non obſtante confirma-
tione C. Papæ prædeceſſoris noſtri,
qui confirmauerat illud, ſicut pro-
uide latum, & ab vtraque parte
receptum, decernimus ipſum irri-
tum & inane*. & ratio potiſſima
eſt: quoniam cùm error iudicis nõ
poſſit excuſare ſententiam ipſo iu-
re nullam, e ſtantibus etiam ſingu-
laribus iuris regulis. *Non firmatur
tractu temporis, quod de iure ab
initio non ſubſiſtit*, f & *Quæ con-
tra ius fiunt, debent vtique pro in-*
6 *fectis haberi*. g Nec præſenti no-
ſtræ deciſioni poterit de iure obſta
re, quòd ſententia contra leges la-
ta à iudice æſtimante illas non iu-
7 uare cauſas, ſit valida. h Non ob-
ſtat (inquam) cùm non ſimus in
caſu, quando eſſet ſententia fulmi-
nata contra ius litigatoris, de quo
agitur in d. ca l. Cũ prolatis, quæ
vtique tranſit in rem iudicatam, i
ſi ab ipſa tempore ſtatuto à iure
non fuerit appellatũ: vt apertè col
ligitur ex iuribus ſupra recenſi-
tis. l Non autem idem dicendum
erit de ſententia lata cõtra ius con
ſtitutionis, vt ex ſupra recenſitis
emicuit. Quarto Reuerendi Vi-
ſitatores non obliuiſcantur, quòd
tunc ordinarius prælatus non te-
neatur admittere delegatos, & Vi-
ſitatores, niſi oſtenſis literis com-
miſſionalibus : quando non eſſet
8 notorium illos fuiſſe deſtinatos
iudices delegatos, vel viſitatores
monaſterij, cui ipſe præeſt, & or-
dinariam exercet iuriſdictionem.
Nam publicè conſtaret illum le-
gitimum eſſe Viſitatorem mona-
ſterij, & à dicto prælato iuridicè
nihil fuerat obiectum : cùm tunc
cõuincatur prælatum ordinarium
malioſè aſſerere ſe dubitare de hu-
iuſmodi mandati valore: & nõ ob
ſtate ſupradicta notorietate facti, ſi
ipſe ordinarius allegaſſet falſitatem
9 reſcripti, ſeu mandati; Vel quid ſi-
mile, ipſe delegatus ſeu Viſitator
recurrat ad amplectenda duo re-
media

a c. Per tuas. §. nos igitur credim⁹, extra de ſent. excommunication. c. Inter cęteras, extra de ſent. & re iudic. c. Cũ olim Abbas, ext. de offic. deleg. c. ad præſentiam, ext de Appellat. & ibi p Doct.

b c. Sententia, extra de ſent. & re iudic. & ibi per Doct.

c c. Ei, q appellat. §. item ſi ſententia, 2. q. 6. & ibi per Doct.

d c. Examinata, ext de confir. vt l. vel inutil. & ibi p Doct. commu.

e l. 1. in principio, ff. quę ſenten. ſine appel. & ibi per Doct. & per glo. ſingularẽ, in c. Ei, qui appellat. §. Itẽ ſi ſententia cõtra ius, in verſ. contra ius, 2. q. 6. & ibi per Doct.

f c. Non firmatˀ, de reg. iur. in ſexto, & ibi p Docto.

g c. Quę cõtra ius, de regul. iur. in ſexto, & ibi per Doct.

h l. cum prolatis ff. de Re iudicata.

i c. Ei, q appellat. § ſi verò contra iùs litigatoris, & c. Cũ inter, in fine, extra de ſent. & re iudic. vbi communiter per Doct.

media contra ordinarium ipſum. Primum quorũ eſt, vt per ſemetipſum exequatur ſententiam latam ab ipſo: cùm hoc de iure poſſit. a ſecundum: vt puniat ordinarium, ſi ſibi iudicialiter conſtiterit ordinarium maliciosè oppoſuiſſe ad cauillandas ipſas literas commiſſionales, & ipſum punire po-
10 terunt Viſitatores. b Quintò, ſciãt Viſitatores, quòd in caſibus duobus alijs non tenebuntur oſtendere literas commiſſionales. Primus quorũ eſt, ſi ipſe Viſitator vel delegatus (Licèt non oſtenderit originale mandatum) tamen Prælato oſtendiſſet exemplum, ſeu copiam dicti mandati originalis ſolemniter extractam à ſuo originali præuia citatione partis, de cuius intereſſe agebatur: attamen ſi non apparet de detrimento alicuius, tunc præmiſſo edicto generali dicendo, Quicumque putabit ſua intereſſe compareat ad contradicendum infra terminum dierum .... iuxta doctrinam doctorum. c ſecundus caſus eſt ſi huiuſmodi commiſſio, ſeu delegatio fuiſſet exemplata partibus conſentientibus, vel præſentibus, & non contradicentibus, & in actis inſerta: d & ratio huius deciſionis eſt, quia in partium præſentia etiam in earum præiudicium acta facient fidem de originali tenore, e cùm videantur partes conſentiſſe: ſecus dicendum eſſet ſi ſolus notarius exemplaſſet ipſum mandatum originale reducendum ad actorum tenorẽ: quia cùm producuntur inſtrumẽta, ſola productio eſt de actis, & non tenor, f id eſt, ſi notarius ſcripſerit in actis, quòd talis pars produxit inſtrumentum huiuſmodi, creditur notario de productione, g ſed nõ ſuper tenore inſtrumenti, ſeu mandati huiuſmodi: cùm hoc ſolùm probetur per oſtenſionem originalis, vel copiæ illius extractę cùm ſupradicta ſolemnitate. & hæc omnia videtur docuiſſe etiã Bonifacium VIII. Papam h (arguendo ab identitate rationis) qui
11 his præciſis verbis vſus fuit: *Si is, cui contra te commiſſa fuerat ſimpliciter inquiſitio ſuper certis criminibus facienda, proceſſerit te præſente, nec reclamãte, aut quicquam ſuper hoc excipiente (infamiæ inquiſitione omiſſa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: Proceſſum huiuſmodi, ex eo quòd non fuit primitus de infamia inquiſitum, vlterius impugnare nequibis.* Hæc tamen intelligenda erunt vera, ſi corã ipſo prelato ordinario huiuſmodi mãdati copia à ſuo originali fuiſſet extracta, & non aliter; cùm agatur etiam de ſuo intereſſe (vt patet ad ſenſum) cùm cõſenſus ambarum partium non poſſit præ-
12 iudicare de iure, acquiſito iuri ipſi iudici ordinario ſuper ſuos ſubditos: & ratio potiſſima & irrefragabilis eſt, quoniam ſubditi non poſſunt renunciare foro ſui ordinarij, & alterius iuriſdictioni ſe ſubdere iuribus vulgaribus i: qđ & videtur docuiſſe Innocentium Papam IIII. k his præciſis verbis vtentem, videlicet: *Nec appellationis articulo prætermiſſo, nec aliās etiam cùm minimè appellatum extiterit, Remenſis Archiepiſcopus, vel eius officialis de cauſis clericorum tãquàm iudices (licèt in ipſos ijdem clerici de facto conſentiant) abſque diœceſanorum voluntate cognoſcant.* Et ſciãt Reuerendi Viſitatores nos loquutos fuiſſe de ijs, qui aliquem in iudicem eligunt ſine conſenſu iudicis ordinarij, non autem de conſentiendo

a c. In literis, extra, de off. deleg. & ibi p Doct.

b arg. in l. 2. C. de leg.

c Panor. in c. Cũ in iure, extra de offic. deleg. & Syluester in sũma in ver. delegatus. §. 3. nu. 4. ver. ſecundo per exẽplum, & in ver. Tabellio, §. fin.

d Hoſtien. in ſua ſumma. tit. De delegato.

e Arg. in l. 2. C. de relat. & ibi p Bar. & alios Doctores.

f Innoc. relatus à Syluest. vbi ſupra.

g c. Quoniã contra, ext. de probat.

h c. 1. de accuſat. in 6. & ibi p Doctores.

i l. Priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic. & ibi communiter per Doctores.

k c. 1. in primo reſpon. de foro cõpet. in 6. & ibi cõmuniter per Doctores.

tiendo in aliquem tanquàm arbitrum ei compromittendo deciſionem alicuius ſubortæ quæſtionis: quoniam hoc poſſent facere. a

a cap. Cùm tempore. c. dilecti filij, extra, de arbitris. & ibi per Doctore aſſignantes rationē differentiæ.

13 Sextò. Notandum, quòd ea, quæ hucuſque attulimus non habent locum in Reuerendis Viſitatoribus creatis à Capitulis generalib. noſtræ Congregationis Caſſinenſis ordinis Sācti Benedicti de obſeruantia: cùm vetuſtiſſimus (& maxima ratione fultus) mos vigeat in ipſo Capitulo generali ipſos Viſitatores creari, & gradatim in cedula generali, vbi annotātur Reuerendi Abbates aſcripti, & aſciti in regimine ſingulorum monaſteriorū, poſtquam expreſſum fuit nomen cuiuſque monaſterij, ſtatim exprimitur nomen Reuerendi Abbatis, qui ei præficitur, qui ſi fuiſſet creatus Viſitator, & talis titulus adijcitur. exempli gratia: In Sancto Benedicto Reuer. P.D. Hieronymus à Peruſio Abbas & Viſitator, & ſic de ſingulis fit, qua cedula lecta publicè coram ipſis Reuerendis Abbatibus, & alijs monachis, & notario publico ſeculari, & teſtibus, ipſius cedulæ copiæ auctenticæ tranſmittuntur ad alia monaſteria, ita ꝙ ad ſingula monaſteria noſtrę Congregationis copia ipſius cedulæ perducitur. Quàpropter nullus Prælatorum noſtrę Congregationis poterit prætendere ignorantiam de tali demandata ipſis Viſitatoribus iuriſdictione: & ſi non negemus, quòd omnia, quæ attulimus ſupra aſſerendo, & probando, quòd prælatus ac iudex ordinarius non teneatur obedire Viſitatori, aut delegato, niſi ſibi oſtenſis mandatis: adhuc habeant locum in delegatis omnib. in ſpecialibus negotijs etiam in congregatione noſtra Caſſinenſi, & in alijs religionibus. Nam huiuſmodi iudices requiſiti à prælatis monaſteriorum, in quibus opus eſſet eis exequi mādatum ſibi factum, & ipſi oſtendere tenebuntur ſpeciale eorum mandatum, ſeu huiuſmodi literas commiſſionales ſuas de procedendo in cauſis ſibi delegatis. At quoniam huiuſmodi delegati dicuntur, & ſunt appellandi Commiſſarij: & de ipſis latiſſimus fiet ſermo in ſecunda parte præſentis praxis: iccircò ipſa miſſa faciē remitto Lectorem ad dictam partem, in qua tradetur (Deo optimo maximo annuente) forma procedēdi in cauſis criminalibus motis contra regulares à principio proceſſus cōpilandi, & inde procedendi vſque ad ſententiam diffinitiuam promulgandi incluſiuè. Ad rem noſtram ergo regredientes, dicimus ꝙ eadem, quę in pręſenti capitulo ſupra attulimus, & exemplificauimus in perſona Reuerēdorum Viſitatorum noſtrę Congregationis Caſſinenſis, volumus repetita in perſona aliorum Viſitatorum monaſteriorum cuiuſcumque religionis alterius, & idem de iudicibus delegatis alterius religionis: ſeruatis tamen ab ipſis Viſitatoribus, & delegatis aliquibus ritibus & formis procedendi conſuetis in eorū religionibus, tam circa creationem, & admiſſionem eorum ad vſum ſuæ iuriſdictionis, quàm in forma procedendi contra reos, ſeu in cauſis ſibi delegatis: cùm huiuſmodi ſpeciales ritus & conſuetudines ſint habendæ pro legibus.

Reuerendi Viſitatores quomodo procedere debeant in viſitandis monaſterijs, ac regularibus perſonis ibi degentibus. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Viſitatores quid primò faciēt, cùm peruenerint ad vnumquodque monaſterium per eos viſitandum.*

2 *Viſitatores de quibus monebunt in capitulo viſitandos.*

3 *Viſitatores de quibus inquirant à viſitandis.*

4 *In viſitatione reperti criminoſi per quos puniendi erunt.*

5 *Viſitatores puniunt contumaces et rebelles abſque perſonarum delectu.*

6 *Reuerendi prælati monaſteriorū ſingulorum executioni mandent ea quæ ſibi iniuncta fuerint à Reuerendis Viſitatoribus.*

7 *Reuerendi Viſitatores obſeruare tenebūtur in viſitando ritum conſuetum ſuæ religionis.*

8 *Reuerendi Viſitatores quando nō deferent iuramentum viſitandis de dicenda veritate, & quando deferent.*

9 *Reuerendi Viſitatores in interrogandis ipſis viſitandis quando neceſſario exigant iuramentum ab ipſis, & ſub qua forma.*

10 *Quis ordo iudicij à viſitatoribus ſit ſeruandus, quando dicetur ſibi à fide dignis Prælatum, vel aliū eſſe infamatum de aliquo crimine, & quare.*

11 *Quæ forma procedendi cōtra aliquem antiquitus ſeruabatur, & quo modo, & quare.*

12 *Hodie non exigitur ab accuſante, vel querelante, vt ſe inſcribat ad pœnam talionis, tamen ſi non probauerit, punietur pœna talionis.*

13 *Reuerendi Viſitatores quare ad viſitanda monaſteria mittantur.*

REVERENDI Viſitatores regularium quàm primùm peruenerint ad ſingula monaſteria per eos viſitanda.
1 Primo ſe conferant ad eccleſiam, & ibi facta breui oratione antè ſanctiſſimum ſacramentum, ingredientes clauſtrum dicti monaſterij recipiendi erunt à Prælato, & monachis dicti monaſterij, & die eodem vel ſequenti (prout temporis & valetudinis opportunitas ſuggeſſerit) congregatis monachis & commiſſis vnà cum eorum prælatis in capitulo dicti monaſterij propoſito verbo Dei, a palàm facient cauſam aduentus ſui, monachos monendo quòd ad ipſos ſtudeant vera & probabilia deferre: b ſed ſi falſa, aut non probauerint obiecta, ſciant ſe pœna talionis puniendos fore, c & quòd accuſatorum
2 perſonas non accipiant ſine libello eorum manu ſcripto, quãuis ſi ſine ipſo ſecundum vſum modernum poſſint procede. d Secundò ipſi Reuerendi Viſitatores certiores reddant viſitandos ſe nō fore recepturos delationem illorum criminum, de quibus non fuiſſet inſtatum apud proprium prælatum, vt ipſe ad inquiſitionem & punitionem procederet, niſi illa eſſent notoria, cùm in his meritò poſſit notari ordinariorū negligentia. e quapropter primo inquirāt de notorietate criminum delatorum, vt poſſint animaduertere ad ſe deuolutam fuiſſe iuriſdictionem ſuper illis inquirendi, & liberè puniendi criminoſos huiuſmodi delatos. ſed ſi repererint aliquem ſolùm infamatum de aliquo crimine, tunc ipſi Viſitatores

a c. 1. §. ſanè, de cenſi. in 6. & ibi per Doct.

b c. ſciant. 2. q. 8. & ibi per Doct.

c c. Qui crimen, & cap. Quiſquis. 2. q. 8. & c. 2. de calum. & ibi Doct.

d c. Accuſatorū. 2. q. 8. & ibi p Doctores, & infra in 2. par. c. 2. nu. 14.

e d. §. ſanè in ver. Notoria. & ibi latiſſimè p Doctores.

a dicto §. ſanè, ver. quod ſi de aliquibus.

b c. fin. in prin. ferè ad verbum, extra de ſtatu monach.

c c. 1. §. ſanè, in ver. Notoria, de cenſib. in 6.

d dicto c. fi. ad verbum, ext. de ſtatu monach.

e dicto c. fi. ad verbum, ext. de ſtatu monach.

prçcipiant ordinarijs, vt ſuper his
inquirant ſolemniter cõtra taliter
infamatos: ſi ipſis Viſitatoribus vi
3 debitur expedire. a Tertio ſciant
ipſi Viſitatores ſe accuratiſſime i-
quiſituros fore de ſtatu monaſte-
riorum in temporalibus & ſpiri-
tualibus, & de ipſorum regula-
rium vita, moribus, conuerſatio-
nibus & obſeruantijs, & correctu-
4 ros, & reformaturos ea, quæ vide-
rint corrigenda & reformanda:
ita tamen quod monachos, vel
alios regulares per proprium prç-
latum mandent corrigi, eiſque
iniungi faciant pçnitentiam ſalu-
tarem iuxta Beati Benedicti regu-
lam & apoſtolica inſtituta: & non
ſecundum normam prauæ alicu-
ius ſubortæ (forſan) conſuetudi-
nis, quæ quaſi pro lege in qui-
buſdã monaſterijs inoleuit. b quæ
omnia intelligenda ſunt ſi non re-
pererint dicta crimina fuiſſe no-
toria, in quibus ipſo iure ad ipſos
Viſitatores fuiſſet deuoluta plena
iuriſdictio, vt ſupra probauimus. c
Quòd ſi repererint ipſi Viſitato-
res aliquos ex regularibus contu-
5 maces & rebelles: tunc abſque
perſonarum delectu auctoritate
apoſtolica iuxtà modũ culpæ cen-
ſuræ percellere eos poterunt, nec
illis parcant ob ſuam pertina-
ciam, vel potentiam amicorum
illorum, quin huiuſmodi oues
morbidas eijciant ab ouili, ne in-
ficiant oues ſanas. d Non ignorare
volo Reuerendos Abbates & a-
6 lios prælatos, quod ſi exequi ſtu-
dioſè noluerint, quæ Viſitatores mã-
dauerint circa punitionem crimi-
noſorum: erunt & ipſi procla-
mandi, & corripiendi, atque pu-
niendi publicè in Capitulo gene-
rali, itaque pœna ipſorum ſit alijs
in exemplum. e Quid verò Reue-
rendi Viſitatores noſtræ Congre-
gationis Caſſinenſis poſſint circa
punitiones criminoſorum mona-
chorum, & prçlatorum: iam retu-
limus in prçcedenti capit. 3. Nam
etſi prædicta ſint veriſſima, ta-
men Innocentius Papa quartus
de modo & forma ſeruanda in
Viſitationibus tam clericorum ſe-
cularium, quàm regularium per-
ſonarum loquens his prçciſis ver-
bis vſus fuit, videlicet: *Hanc autem*
viſitandi formam ab vniuerſis
7 *etiam epiſcopis, alijſque prælatis*
ordinario iure ſuos ſubiectos viſi-
tantibus plenè obſeruari præcipi-
mus: ſaluis ſuper hoc rationabili-
bus et approbatis religioſorum cõ-
ſuetudinibus, & regularibus in-
ſtitutis. f Quàpropter Congrega
tionis noſtræ Caſſin. Viſitatores
obſeruabũt quæ ſtatuuntur in ſe-
cunda parte conſtitutionum Re-
uerendorum Patrum dictç Con-
gregationis in capitulo ſecundò
per totum: quorum magis eſſen-
tialia retulimus in præcedenti ca-
pit. 3. num. 9. Quartò animaduer-
8 tant Reuerendi Viſitatores, quòd
in viſitationis articulo interrogare
tenentur viſitandos ipſos abſque
aliqua exactione iuramenti, & ip-
ſorum depoſitiones deſcribi fa-
ciant ab actuario vel altero ipſo-
rum Viſitatorum, & ſubſcribi fa-
ciant ab ipſiſmet viſitatis in actis
viſitationis cuiuſque monaſterijs
ſigillatim: g & talis eſt mos in no-
ſtra Caſſinenſi Congregatione:
nam Reuerendi Viſitatores in Vi
ſitando interrogãt abſq; exactio-
ne iuramenti, excepta vnica inter-
rogatione, ſcilicet, dum in princi-
pio examinis exigunt iuramen-
tum de dicenda veritate, an ſciant
aliquem hæreticum, aut apud ſe
retinentem libros prohibitos à ſan
cta Romana Eccleſia, & hoc ex-
preſsè proteſtantur. Hoc tamen
intel-

f c. 1. §. fin. de cenſibus, in 6. & ibi per Doct.

g c. 1. §. ſanè, de cenſibus, in 6 ad verbum.

intelligant ipſi Viſitatores habere
locum, quādo monaſterium illud
non eſſet infamatum de aliquo cri
9 mine: nam ſi infamatum eſſet &
talis infamia iuridicè deuenißet
ad aures ſuperioris, ſcilicet genera
lis alicuius ordinis, vel delata fuiſ-
ſet ad Patres Capituli gñalis, aut
ad præſidentes: & non fuiſſet in
ſpecie infamata aliqua ſingularis
perſona dicti monaſterij: nam
tunc exigent iuramentum à dictis
viſitandis ſub hac forma verbo-
rum, videlicet, vt curent ipſi re-
gulares viſitandi, ꝙ ſuper his, quæ
ſciunt vel credunt eſſe in eorũ mo
naſterio reformanda tam in capi-
te, quàm in membris (exceptis oc-
cultis criminib.) meram & plenã
dicant ipſis Viſitatorib. veritatẽ. a
Quintò memoriæ cõmendent ip-
10 ſi Reuerẽdi Viſitatores ordinem
iudicij ſeruandum ab ipſis, quan-
do à fide dignis audirent aliquem
prælatum eſſe infamatum de ali-
quo crimine: nam priùs tene-
buntur inquirere de huiuſmodi
infamiæ origine, & teſtium depo-
ſitiones (iuramento delato ipſis
præuio) in actis mandent deſcri-
bi, & infine ſubſcribi ipſos te-
ſtes: etſi reppererint verè ipſum
eſſe infamatum, poſtea examina-
bunt, delato iuramento veritatis
forma tradenda in ſecunda parte
præſentis praxis capitulo 6. nu. 2.
quotquot habere poterunt teſtes
ſuper veritate delicti ſeruando for
mam procedendi in compilando
huiuſmodi proceſſu traditam in-
dicta ſecunda parte, interrogan-
tes eos de delictis ſolùm, de quib.
ille prælatus fuiſſet infamatus: a-
liàs proceſſus corrueret, & eſſet
nullus, quapropter virtute dedu-
ctorum, & probatorum in ipſo
proceſſu dictus prelatus non poſ-
ſet de iure puniri, prout expreſsè

a c. Qualiter & quando, el 1. §. Formã verò. extra de Accuſat. & ibi p Doct.

docuit Innocentius III. & alij
Põtifices: b & ratio eſt quoniã non
fit inquiſitio de occultis, ſed de ma
nifeſtis, ſaltem, de quibus præceſſit
11 infamia c. Sexto. Sciant Viſita-
tores, quòd & ſi antiquitùs forma
procedendi contra aliquem ex of-
ficio fuerit, quòd priuſquam iu-
dex ordinarius vel delegatus in-
quireret de criminis pretenſi veri-
tate, debuerint prius capere infor
mationem in ſcriptis examinãdo
ſecretè teſtes ſup infamia & ſi re-
petiſſent ipſum infamatum de ta-
li crimine: tunc demum illum iu-
dex citabat ad informandum: etſi
comparuiſſet, debebat illi tradere
capitula, ſuper quibus ſpecialis
contra eum fuiſſet facienda inqui
ſitio. d Sciant (inquam) Reuerendi
Viſitatores, quòd huiuſmodi nor-
ma procedendi receſſerit ab aula
maximè in inquiſitione faciẽda cõ
tra regulares: ſed omnino obſer-
uent praxim procedẽdi traditam
in parte 2. præſentis praxis: Non
obliuiſcantur, volo inſup ipſi Vi-
ſitatores quòd nec obſeruãda erit
12 praxis procedẽdi, quę traditur in
iure. e Nã antiquitus non recipie-
batur accuſatio, niſi accuſator ſe
inſcripſiſſet ad pœnam talionis,
ideſt, ſe obligaſſet expreſsè & in
ſcriptis ad ſuſtinendam pœnam
eãdem, ſi ipſe accuſator non pro-
baſſet obiecta crimina, quæ de iu-
re infligenda fuiſſet accuſato, ſi
accuſator probaſſet. Hodie verò
puniuntur huiuſmodi accuſato-
res non probantes obiecta crimi-
na, etiam ſi nõ ſe inſcripſerint ad-
dictam pęnam talionis, vt latiſſi-
mè probant communiter crimi-
naliſtæ & Doctores f. & ratio eſt,
quoniam aliàs viderẽtur compro-
13 bari indè calumniatores. Septi-
mò, memores ſint Reuerendi Vi-
ſitatores ſe miſſos ad reformãdos
mores

b c. Inquiſitioni §. Ad hæc, c Qualiter & quãdo el. 2 §. ex q̃bus auctoritatib. c. Cũ oporteat. extra de Accuſat. & arg. in c. 1. & 2. de Accuſat. in 6. & glo. et Doctores omnes in citatis iuribus c ca. ſi peccauerit. & capit. Deus omnipotẽs. 2. q. 1.

d c. Qualiter & quando. el. 2. ext. de Accuſat. & ibi per Doct.

e c. ſup his ext. de Accuſat. & ibi per Doct. c. Quiſquis. & ca. Qui crimen. 2 q. 8. & ibi p Doctores.

f in c. 2. ext. de Calum. & ibi communiter per Doct.

mores regularium, & extirpandas abuſiones ipſorum: ac per conſequens ad inquirendum de illis, vt poſſint purgare monaſteria eorũ Viſitationi commiſſa a. Quapropter operępretium duximus de ipſis verbum facere: vt facilius fit ipſis Viſitatoribus inde interrogatoria formare: vt de ipſis ſpecialiter interrogentur ipſi regulares Viſitãdi ad Dei omnipotentis laudem profectum eorundem in via Dei, & Decus Congregationis ſeu ordinis ipſorum.

a c. In ſingulis, c. fin. extra de ſtatu monach. & in ſacro Cõcil. Triden. ſeſſ. 24. de reformatione cap. 3. & in ſeſs. 25. de reformatione, c. 1. & 8. & in 2. par. conſtitu. Reuerẽdorũ patrum Congregationis Caſſin. ca. 2. per totum.

De quibus interrogandi erunt à Viſitatoribus ipſi viſitandi regulares. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Viſitatores generaliter de quibus interrogabunt viſitandos.*

2 *Prima clauſtraliũ abuſio eſt prælatorum negligentia circa punitionem regularium ſubditorũ peccantium.*

3 *Regulares quomodo puniãtur pro verberib. vel iniurijs illatis alijs regularibus.*

4 *Prælati quare intrepidè & prudenter teneantur punire ſibi ſubditos peccantes multipliciter probatur.*

5 *Prælati non excuſantur ſi propter eorum incuriam ad eorum nõ perueniant notitiam peccata ſubditorum.*

6 *Prælati non increpantes ſibi ſubditos errantes, illos occidunt.*

7 *Pœna (qua puniendi ſunt prælati negligentes punire ſubditos delinquentes) quæ ſit de iure, & quare, num. 11.*

8 *Prælatus ſciens ſubditos peccare, & illos non puniens, dicetur illorũ deprauatis moribus conſentire.*

9 *Prælatus non puniens ſubditos peccantes appellatur a S. Auguſtino, canis impudicus.*

10 *Prælatus non corrigens ſubditos maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima.*

12 *Prælati quomodo punire ſubditos doceantur à Sanctiſſimo noſtro Patriarcha Benedicto.*

13 *Reuerendi Viſitatores, ſententias Sacræ ſcripturæ per nos receſitas, poterunt referre inobedientibus regularibus, vt illis auditis reſipiſcant & retrahantur à tam peſſimo veneno, quo hauſto inſipienter ab ipſis, innumera mala incurrent.*

14 *Inobedientiæ virus ad quæ mala inobediẽtes perduxit Sacram ſcripturam multa tradendo exempla, & ſententias nos docuiſſe comprobatur.*

15 *Contra inobedientes quid ſtatuerint Summi Pontifices & Concilia, traditur.*

16 *Obedientiæ virtus quę bona nobis contulerit, Sacræ ſcripturæ ſententijs, & exemplis ibi enarratis edocemur.*

17 *Ocioſitas adoleſcentum religioſorum quàm ſit damnabilis, innumeris Sacræ ſcripturæ ſententijs & exemplis ibi enarratis probatur.*

18 *An Adam & Eua fuerint in Paradiſo terreſtri ocioſi, quando ad eos decipiendos acceſſit diabolus ſuadens eis comeſtionem de arbore vetito à Deo.*

19 *Otioſi an dicendi ſint, qui vacant ludis & comeſſationibus, & vaniloquijs.*

20 *Dauid dum eſſet ocioſus adulterij & homicidij macula ſe fœdauit.*

21 *Salomõ dum marceſceret otio incidit in peſſimum peccatum Idololatrię.*

22 *Quàm ſit Deo et hominibus odibilis*

bilis pertinacia in ſenibus, volentibus inniti proprio cōſilio, & contemnentibus conſulere iuniores in negotijs arduis, multis ſentētijs & exemplis excerptis à Sacra ſcriptura peroptimè probatur.

23 *Regularibus perſonis prohibitum eſſe velle fungi officio cauſidicorum & deſeruire curia principum. & quare, multis auctoritatibus probatur. nu. 26.*

24 *Monachi proprium munus quale ſit, deſcribitur.*

25 *Monachus vnde dicatur.*

27 *Monachus aliquid retinens de redditibus monaſterij ad reſtitutionem tenetur.*

28 *Monachus accedēs ad curias principum quando incidat in excommunicationem.*

29 *Monachis Congregationis Caſſinenſis quando ſit prohibitum gerere negotia ſecularium, & ad tribunalia ſe conferre.*

30 *Furti definitio per optima traditur, & illius ſingula verba declarantur.*

31 *Reuerendi Viſitatores quæ ponderare debeant, ſi ad eos delata eſſet donatio facta de bonis nouitij alicui monaſterio; ſi poſtea ex ipſo egreſſus, fuerit ingreſſus aliud, & ibi profeſſionē emiſiſſet.*

32 *Ad profeſſum in aliquo monaſterio quando regrediantur bona ab ipſo donata ipſi monaſterio quando eius profeſſio fuiſſet ipſo iure nulla.*

33 *Bonorum alicuius profeſſi vſumfructum, quando monaſterium, in quo quis legitimam & validam profeſſionem emiſerat, teneatur aſſignare alteri monaſterio.*

34 *Bona legitimè profeſſi iam acquiſita monaſterio per illius validam profeſſionem: monaſterium (in quo profeſſionem emiſerat ille) ſemper retinebit, etiā ſi ille legitimè fuiſſet translatus ad aliud monaſterium, vel prælaturā & quare, ſed non alia per ipſum acquiſita poſt adeptam ſupraſcriptam prælatūram.*

35 *Regularem tenentem peculium inconſulto ſuo Prælato, meritò dicendum fore furem & latronem, licèt illud peculium aliūdè quam ex redditibus uel eleemoſinis factis monaſterio acquiſierit, probatur peroptimè.*

36 *Quoad periculum animæ iniuſtè aliquid detinere, uel inuadere alienum, non differunt.*

37 *Regularis poſt emiſſam profeſſionem quare teſtari non poſsit.*

38 *Regularis profeſſus qua pœna ſit puniēdus, ſi cū peculio reperiatur, & quare, multipliciter probatur.*

39 *Reuerendi Viſitatores quod conſilium dabunt prælatis ſuper proprietate regularium ſibi ſubditorum.*

40 *Delatio pretioſarum veſtium in regularibus quàm peſſimum ſit, & contra propriam profeſſionem multipliciter probatur.*

41 *Quam peſtiferum ſit regularibus velle veſci cibis et uinis pretioſis, multipliciter probatur.*

42 *Silentij uiolatio in regularibus quæ incommoda & mala eis afferat probatur.*

43 *Regularium contentio cum ſuo prælato quàm ſit damnabilis, probatur.*

QVAMVIS ipſi Reuerēdi Viſitatores teneantur inquirere generaliter omnes Viſitandos, an ſit inter eos hæreticus vel ſuſpectus de hæreſi, vel teneat aliàs libros prohibitos à Sancta Eccleſia Romana
1 & Catholica, de diuinis laudibus perſolutis horis competentibus, de regulari obſeruatione, de ſcriptum

pturarum ipſius monaſterij accurata cuſtodia, de ſtudijs, ac lectoribus: de Viſitatoribus prӕteriti anni. De Abbate ſeu prælato monaſteri, de Priore, ſiue vicario, De magiſtro Nouitiorum; De cellerario, ſiue ſyndico. De Decanis. In ſpecie verò de omnibus his tali pacto videlicet.

De Viſitatoribus.

Nùm modeſtè, accuratè, & intrepidè exequuti fuerint proprium munus.

Nùm perluſtrauerint libros computorum reddituum monaſterij anni præteriti.

An correxerint, aut corrigi mandauerint monachos immorigeratos repertos per proprium prælatum.

An prouiderint quæ erant prouidenda pro communi pace regularium dicti monaſterij viſitati.

De Abbate.

An Abbas ſit vitæ & doctrinæ integritate præditus.

An frequenter ſit cum monachis in choro & cômuni refectione.

An curam habeat, vt hoſpitibus, & infirmis accuratè deſeruiatur.

An maiori ſtudio incumbat temporalibus, quam ſpiritualibus.

An beneficia, aliaque loca ſibi ſubiecta quolibet annno viſitet.

An ſit acceptor perſonarum ſine meritis eorum.

An ſit negligens in puniendis publicè ſubditis, publicè peccantibus, & occultè, peccantibus occultè. circa hanc tamen multa infra erunt afferenda, in §.1.

De Priore.

An ſit vigil in obſeruantia regulari die & nocte.

An officina monaſterij viſitet temporibus ſuis.

An obediat Abbati ſuo.

An moneat ac puniat delinquentes cum grauitate, & lenitate.

De Magiſtro nouitiorum.

An ſit accuratus circa eruditionem nouitiorum, illoſque probet in omni patiētia iuxta Sanctiſſimi Patris noſtri Benedicti mandatum.

An ſit grauibus moribus & competendi doctrina decoratus.

An ſit idoneus ad animas lucrandas.

An eos doceat ritus religionis & cerimonias.

De Cellerario monaſterij.

An ſit prouidus, prudens, & modeſtus in negocijs agendis.

An ſua imprudentia grauauerit ære alieno monaſterium.

An pauperum, & infirmorum neceſſitatibus proſpiciat.

An ratiocinia rectè diſpoſita, & eorum libros ſeruet.

An denegat neceſſaria victus fratribus ſuis, tempore ſuo.

An præſumat aliquid facere ſine iuſſu Abbatis ſui.

An curam gerat, vt poſſeſſiones & redditus monaſterij augeātur.

De reliquis regularibus Inferioribus.

An obedientiam & reuerentiam exhibeant eorum ſuperioribus.

An inter ſeipſos charitatē habeāt.

An exercitia ſibi commiſſa accuratè, & cum proximi ędificatione expleant.

An ferventes ſint in choro diurnis & nocturnis horis.

An ſtudio vel otio vacent.

Quòd

Quòd decem ſint Clauſtralium abuſiones, & de Prima, Nempè de Negligentia Prælatorum in puniẽdis ſubditis criminoſis. §. primus.

HÆc omnes interrogationes
generaliter erunt faciendæ à
viſitatoribus, ex quibus proculdu
bio eliciuntur decẽ abuſiones,qui-
bus deturpantur regulares non
opere perficientes ea, de quibus
præfatę interrogationes teſtantur.
Quapropter ipſi Viſitatores vo-
lentes munere propoſito legitimè
& meritoriè fungi,ſciant quòd nõ
ſine cauſa diximus ſupra fore in-
terrogandos ipſos regulares de ne
gligentia Abbatis & aliorum ſu-
periorum in puniendis ſibi ſub-
2 ditis peccãtibus:cùm hæc ſit perni
cioſiſſima clauſtralium abuſio Pri
ma:quæ & infraſcriptis auctoritati
bus ſacræ ſcripturæ & exẽpli com
probatur Deo odibilis & honori-
bus Deum timentibus. Sciant er-
go ipſi Reuerendi Viſitatores qđ
contra huiuſmodi prælatos excla-
met Apoſtolus Paulus *a* dicens qđ
publicè peccantes, publicè arguen
di ſint: cuius ſaluberrimæ doctri-
næ non auditorem ſurdum ſe o-
ſtendens Sanctiſſimus Patriarcha
noſter Benedictus nobis tradidit
normam executioni mandandi di
ctam Apoſtoli ſententiam, *b* ac per
conſequens puniendi pręſumen-
tes verberare aut iniurijs afficere
3 fratres ſuos regulares. Vbi & quã
elegantiſſimè idipſum fuit ſtatu-
tũ per Reuerendos Patres noſtrę
Congregationis in ipſo declarato-
rio regulæ in ſupra citato loco: ꝙ
& repetitum fuit ab Innocentio
III. *c* qui his præciſis verbis vſus
4 fuit, videlicet. *Irrefragabili Conſti
tutione ſancimus, vt eccleſiarum
prælati ad corrigendum ſubdito-
rum exceſſus maximè clericorum,
& reformandos mores prudenter
ac diligenter intendant, nè ſanguis
eorum de ſuis manibus requiratur.*
Idipſum ſed breuius ſtatuit Gre-
gorius VIIII. *d* dicens. *Ne reli-
gioſi vagandi occaſionem haben-
tes, ſalutis propriæ, detrimentum
incurrant: & ſanguis eorum de ma
nibus prælatorum requiratur*. hoc
ipſum ponderans Cœleſtinus Pa
pa III. dixit. *e licèt Heli ſummus
ſacerdos in ſe bonus exiſteret: quia
tamen filiorum exceſſus efficaciter
non corripuit, & in ſe pariter &
in ipſis animaduerſionis diuinæ
vindictam excepit: dum filijs eius
in bello peremptis, ipſe de ſella cor
ruens fractis ceruicibus expira-
uit. ad corrigendos igitur ſubdito-
rum exceſſus tantò diligentius de
bet prælatus aſſurgere, quãtò dam
5 nabilius eorum offenſas deſereret
incorrectas*. Et quòd prælati non
excuſentur in peccatis ſubditorũ:
ſi propter eorum incuriam ad ip
ſorum notitiam illa non deueni-
tent: docuit nos diuus Gregorius
Papa dicens. *f Non poteſt eſſe pa
ſtoris excuſatio, ſi lupus oues co-
medit, & Paſtor neſcit.* Idipſum
rurſus docuit ipſemet Sanctus
Gregorius dicens. *g Epheſiis Pau
lus dicit, Mundæ ſunt manus meæ
à ſanguine omnium veſtrum, non
enim ſubterfugi, quominus nuncia
rem omne conſilium Dei vobis.
Mundus ergo à ſanguine eorum
non eſſet, ſi eis Dei conſilium an-
6 nunciare noluiſſet: quia cum in-
crepare delinquentes noluerit, eos
proculdùbio tacẽdo paſtor occidit.*
Quapropter meritò huiuſmodi
prælati ex tali notabili incuria cũ
tanta ſubditorum pernicie erunt
7 à tali paſtorali officio deponendi:
imò & aliquando carceri manci-
pandi tanquam cooperatores ma-

D leſi-

a 1. Thi. c. 5.

b In ſua ſanctiſſima, & diſcretiſſima regula c. 70.

c c. Irrefragabili, extra de offic. ordin. & ibi p Doct.

d in c. fin. in princip ext. de regularibus, & ibi per Doct.

e in c. licet Heli, ext. de ſimonia. & ibi p Doct.

f in regiſtro, & habetur, in c. Quãuis cauſæ, extra de reg. iur. & ibi p Doct.

g in c. Epheſijs, diſt. 43. & ibi p Doctor.

leficiorum peractorum à proprijs ſubditis docuit nos Conciliũ Magocienſe *a* dicens. *Dictum eſt nobis præsbyteros propter ſuam negligentiam canonice degradatos, & ſeculariter gradu amiſſo agendæ pœnitentiæ gratia in monaſterium, aut in canonicam regularem mittantur: ſi verò hoc cauſa quælibet prohibuerit, vbicumque ſint, pœnitentiam agere non deſiſtant: ſi autem amiſſo gradu ſeculariter viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab eccleſiæ communione ſeparentur.* Et ꝙ huiuſmodi prælati, quorum neglectu, & verecundia animę ſubditorum pereant, puniri bebeant tanquã depoſitarij Cuſtodes, quorum deſidia theſaurus furtiuè à latronibus fuit ablatus: cũ vtiq; huiuſmodi cuſtodes ęquiualẽs reddere dominis rerũ ſibi in cuſtodia traditarũ teneãtur, prout apertiſſimè docuit Gregorius Papa III. dicens *b*. *Scire te volumus, quòd à te diſtrictè quæſituri ſumus, quia vel propriæ eccleſiæ, vel ea, quæ de diuerſis eccleſiis criminalia ſunt collecta, non ſub omni ſolicitudine, & fide ſeruantur: quod ſiquid ex eis, vel negligentia, vel cuiuſquam fraude deperijt: tu hoc reatu aſtrin-*
8 *geris, qui per Archidiaconatus ordinem cuſtodire eiuſdẽ eccleſiæ artius deputaris.* Idipsũ & infraſcripti ſummi põtifices nos docuerũt apertiùs: Nam Gregorius VII. Papa dixit. *c Siquis epiſcopus fornicationẽ presbyterorũ Diaconorũ: vel crimen inceſtus in ſua parochia pretio, vel prece interuenientte conſenſerit, vel commiſſum auctoritate officij ſui non impugnauerit: ab off. ſuſpendatur*. Innocẽtius Papa dixit. *d Error, cui non reſiſtitur: approbatur: & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur:*

a in c dictũ, diſt. 81. & ibi p Doct.

b in c. eaq;. ext. de off. Archid. & ibi per Doctores, & in l. Qui mercedem, ff. locat. cap. Tres. 23. q. 4. l. ſi quis ex argentarijs, ſ. vlt. ff. de Eden. & in. l. vlt. ff. de Cuſtod. & exhibit. reor. l. Bona fides, ff. de depoſito, vbi communiter p Doctores.

c in ſi quis. diſt. 83. & ibi per Doctores.

d in ca. Error. diſt. 83. & ibi p Doctores.

Negligere quippe, cum poßis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quam fouere. Neque caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Pius verò Papa dixit. *e Quid enim prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?* & rurſus Gregorius Papa dixit. *f Conſentire uidetur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Sicut autẽ quis aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.* Quapropter meritò diuus Auguſtinus dixit. *g Nemo quippe nocet in eccleſia Dei amplius, quam qui perverſè agens nomen, vel ordinem ſanctitatis, et ſacerdotis habet: delinquentem namque huuc redar-*
9 *guere nullus præſumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Epiſcopus itaque qui talium crimina non corrigit, magis dicendus eſt canis impudicus quàm epiſcopus.* Contra hos prælatos etiam inuehit Iſidorus dicens. *h Qui peccantibus conſentit, & defendit alium delinquentẽ, maledictus erit apud Deũ & homines, & corripietur increpatione ſeuerißima: Hinc ẽt quidã*
10 *ſanctißimus pater ait, ſiquis peccantem defendit, acrius, quam ille, qui peccauit, coercetur.* Hinc & alius Pater ait, *Si quis alterius errori conſentit: ſciat ſe cum illo ſimili modo culpabilem iudicandum.* Audiamus, obſecro, quibus verbis Innocentius III. Papa monuerit Prælatos *i*. *Abbas verò (cui omnes in omnibus reuerenter obe-*
11 *diant) quantò frequentiùs poterit, ſit cum fratribus in conuentu: Vigilem curam, & diligentem ſolicitudinem gerens de omnibus: ut de officio ſibi commiſſo dignã Deo poſſit*

e in c. Quid. n. diſt. 83. & ibi p Doctores.

f in c. Conſentire. diſt. 83. & ibi p Doct.

g. in c. Nemo. diſt. 83. & ibi p Doctores.

h in c. Qui peccãtibus. 11. q. 3. & ibi p Doct.

i in c. Cùm admonitionem. ſ. Abbas. extra, de ſtatu mona. & ibi p Doctores.

poſſit reddere rationem. Quòd ſi præuaricator ordinis fuerit, aut contemptor, ſeu negligens, aut remiſſus pro certo ſe nouerit non ſolùm ab officio deponendum, ſed & alio modo ſecundum regulã caſtigandum: cùm offenſa non ſolùm propria, verùm etiam aliena de ſuis manib. requiratur. Quid verò Sãctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus ſẽſerit de huiuſmodi prę
12 latis neglegẽtib. nos docuit dicẽs. a *Memor ſit ſemper Abbas, quia doctrinę ſuæ, vel diſcipulorum obedientiæ vtrarunque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit diſcuſſio: ſciatque Abbas culpæ paſtoris, inũbere quicquid in ouib. paterfamilias vtilitatis minus potuerit inuenire.* & paulòpoſt. *In doctrina ſua namq; Abbas Apoſtolicam illam ſemper formam ſeruare, in qua dicit; Argue, obſecra, increpa. ideſt, miſcens temporibus tempora, terroribus blandimenta, dirum magiſtri, pium patris oſtendat affectum: ideſt, indiſciplinatos, & inquietos debet durius arguere: obedientes autem & mites & patientes, ut meliùs proficiant, obſecrare: negligentes autem & contemnentes, vt increpet, & corripiat monemus: neque diſſimulet peccata delinquentium.* Ex his hucuſque allatis, & innumeris ſimilibus, quæ afferri poſſent, comprobatur in quo peſſimo ſtatu reperiantur prælati, qui hac turpiſſima macula ſunt reſperſi: & hæc pauca de multis attuliſſe ſufficiat in reprehenſionem amplectentium huiuſmodi primam clauſtralium abuſionem pernicioſiſſimam.

a in Regula Sanctiſs. Benedicti capitulo ſecũdo inter alia.

De ſecunda clauſtralium abuſione, ſcilicet, de inobedientia ipſorum erga ſuos ſuperiores, & de pœnis inobedientibus, & præmijs obedientibus debitis. §. *II.*

NEminem fugere ex regularibus, quàm peſſima ſit abuſio eorum qui nolunt obedire mandatis ſuperiorum contra peculiare eorum votum; etſi nobis perſpicuum ſit: nihilominus operæpretiũ duximus ad confuſionem inobedientium, & profectum obedientium, & ſolamen prę latorum Zelantium ſalutem ſuorum ſubditorum nonnullis ſacræ ſcripturæ ſentẽtijs et exemplis, quàm ſit diſpar finis vtrorumque antè omnium regularium oculos ponere, vt ſaltem tali incuſſo terrore inobedientes reſipiſcant, & obedientes in dies fruantur optimis fructibus Sanctæ obedientiæ. Sed Primùm de ſtatu inobedientium, & peſſimis effectibus inobedientiæ ſermo erit habendus; ac deinceps de fęlici & trãquillo ſtatu obedientiũ: Memores ergo ſint Reuerẽdi
13 Viſitatores ad memoriã viſitando rũ regulariũ reuocare ſcriptum. b *Peribitis ſi inobedientes fueritis.* & alibi: c *Qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctusque populus audiens timebit: vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.* & dixit Eccleſiaſticus. d *Quòd ſi non obierit curua illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem.* & Apoſtolus dixit. e *omnis anima poteſtatib. ſublimiorib. ſubdita ſit: nõ eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autẽ ſunt poteſtates à Deo ordinatæ ſunt:*

b Deut. c. 8. in fine.
c Deut. c. 17. & in c. Abſit 11. q. 3.
d Eccl. ca. 33.
e Rom. ca. 13.

itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: Nã principes non ſunt timor bonorum operum, ſed malorũ. Vis autem non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim eſt tibi miniſter in bonum. Si autẽ malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt: Vindex in iram ei, qui malum agit: ideoque neceſſitate ſubditi eſtote non ſolùm propter iram, verùm etiam propter conſcientiam. qui Apoſtolus teſtatur [a] dicens. *Sicut enim per inobediẽtiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi.*

a Rom. c. 5.

Idipſum docuit Petrus Apoſtolus dicens. [b] *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue præſidibus tamquã ab eo miſſis ad uindictam quidẽ malorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.* Audiamus obſecro

b Petri. c.2.

14 quid contigerit nonnullis propter eorum inobedientiam exhibitam mandatis ſuorum ſuperiorum. Nonne primi noſtri parentes exiſtentes in Paradiſo propter inobedientiæ peccatũ receperunt maledictiones illas, tranſmittendas etiam ad nos miſeros eorum filios, & quidem maledictio, quã indè incurrit Eua, tranſmigrauit ad filias eius ſcilicet [c]. *In dolore paries filios, & ſub poteſtate viri eris & ipſe dominabitur tui.* & maledictio, quam incurrit, Adam tranſijt ad nos miſeros filios eius, ſcilicet, maledictio illa Dei contenta his verbis, videlicet. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo preceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: In laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitę tuæ: Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: In ſudore vultus tui ueſceris pane: donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, et in pulverem reuerteris.* Et vt & nos poſteri cognoſceremus quid nobis conferat peccatum inobedientiæ ſcriptum reperitur: quid aliud mali contigerit ipſis noſtris primis parentibus. [d] *fecit quoq; dominus Deus Adæ, et uxori eius tunicas pelliceas, et induit eos, et ait: Ecce Adã quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciẽs bonum et malum: nunc ergo, nè forte apponat manum ſuam, et ſumat etiam de ligno uitæ, et comedat, et uiuat in æternum: emiſit, eum Dominus Deus de Paradiſo uoluptatis, ut operaretur terrã, de qua ſumptus eſt: eiecitque Adam, et collocauit antè Paradiſum uoluptatis Cherubim, et flammeum gladium, atque uerſatilem ad cuſtodiendam uiam ligni uitæ.* Ex his ergo veraciter enarratis poterit quiſque ſubditus aduertere quanti mali fuerit cauſa, ipſa inobediẽtia diuini præcepti in perſona hominis plaſmati ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, & dũ eſſet in loco ſic nobili & delitijs affluente, vt erat Paradiſus terreſtris, cuius miſerrimæ pęnę nos participes eſſe docuit Apoſtolus dicẽs. [e] *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Sed regnauit mors ab Adam uſque ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt, in ſimilitudinem preuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri, igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in cõdemnationem, et per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.* & rurſus

c Gen. c.2. & 3.

d Gen.c.3. in fine.

e Rom.c.5.

ruſſus idem Apoſtolus docuit dicens. *a Stipendia peccati mors, gratia autem Dei uita æterna.* Quapropter & meritò dicendum erit nobis, quòd ſtipendia peccati inobedientiæ mors ſit, quam quidem ipſe regularis inobediens incurrit, & quodammodo ſibi generat tranſgrediẽdo votum obedientiæ: & ꝙ Deus non creauerit mortem Salomon nos docuit dicens. *b Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ: neque acquiratis perditionem in operibus manuum veſtrarum, quoniam Deus mortẽ non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſent omnia: & ſanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non eſt in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnũ in terra. Iuſtitia enim perpetua eſt, & immortalis: iniuſtitia autem mortis eſt acquiſitio: Impij autem manibus et verbis accerſierunt, & æſtimantes illam amicã deffluxerũt, & ſponſiones poſuerunt ad illam: quoniam morte digni ſunt, qui ſunt ex parte illius.* & quod inobediẽtiæ peccatum ac malum incurrentes digni ſint morte, audiamus Salomonem hoc expreſsè docentem. *c Malorum amatores digni ſunt morte.* quantum verò inobedientię peccatum diſplliceat Deo optimo maximo, ex pęnis indè inflictis quàm facillimè poterimus colligere. Non ne ſcriptum reperitur. *d cum Deus præcepiſſet cuidam prophetę non comederę in quodam loco: occurrit ei alius Propheta Domini dicens Angelus locutus eſt mihi in ſermone Domini dicens. Reduc eum in domum tuam, vt comedat panem & bibat aquam: & cùm fidem daret dicti s occurrentis ſibi, ſecum abijt & in domo illius bibit et comedit, propter quod factus eſt ſermoni domini ad illum dicens, quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatum, quod præceperat Deus, & comediſti, non inferetur cadauer tuũ in ſepulchrũ patrum tuorum. Cumq; comediſſet & bibiſſet, ſtrauit aſinum ſuum propheta; qui cùm abijſſet, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere. Aſinus autem iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Quod cùm audiſſet propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus Leoni, & non comedit Leo de cadauere, nec læſit aſinum.* ex his ergo apertiſſimè colligitur quam ſit punibile peccatum inobedientiæ voluntariæ regularium perſonarum poſt emiſſum votum obedientiæ: ſi inobedientia, ferè, inuoluntaria pœna mortis fuerit punita. Nonne & Artaxerxes cùm præciperet ſibi ſubditis non lædi ſed honorari Iudæos precibus Eſter euictus: huiuſmodi pręcepto appoſuit hęc verba. *e Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit ſolemnitatis huius eſſe particeps, gladio, & igne pereat: & ſic deleatur, vt non ſolùm hominibus, ſed etiam in uia beſtijs ſit in ſempiternũ, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.* & quòd inobedientia accipiat iuſtã retributionem nos docuit Apoſtolis dicẽs. *f Propterea oportet abundantius nos obſeruare ea, quæ audiuimus, nè fortè pereffluamus: ſi enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præuaricatio, & inobedientia accepit iuſtam mercedis retributionẽ.* Nonne & ipſe Deus omnipotens elegerat Saulem filium Cis in ducem populi ſui cum eſſet melior cunctis filijs Iſrael, & ab humero & ſur-

a Rom. c. 6.
b Sap. c. 1.
c Sap. 15.
d 3. Reg. c. 13.
e Eſther. c. 16.
f Heb c. 2.

& ſurſum emineret ſuper omnẽ populum,[a] & vnxit eum oleo Samuel in regem Iſrael iuſſu ipſius domini Dei: [b] & tãdem cùm contra præceptum expreſſum Dei ſibi intimatum à Samuele reſeruaſſet viuum Agag, regẽ Amalech,& ex optimis gregibus multa animalia reſeruaſſet,[c] iuſſu Dei Samuel ipſum corripiens de inobedientia, dixit. *Nunquid vult Dominus holocauſta,et uictimas,& non potius ut obediatur uoci domini? Melior eſt enim obediẽtia, quàm uictima, & auſcultare magis,quàm offerre adipem arietum: quoniam peccatũ ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idolatriæ,nolle acquieſcere. Et ſubdidit Samuel. Pro eo ergo quòd abiecisti ſermonem domini, abiecit te Dominus, ne ſis Rex.* quem finem habuerit dicti Saulis inobedientia non purgata medicamẽto pęnitẽtię: audiamus quid nobis de ipſo teſtetur ſacra ſcriptura:etenim nos docuit.[d] quòd cum fuiſſet Saul egreſſus in prælium, & fuiſſet acerrimè vulneratus, & præ cordis anguſtia voluntariè ſe tranſfixiſſet, & incubuiſſet ſuper aſtam ſuam, & vocaſſet adoleſcentem Amalachitem, & rogaſſet vt ipſum Saulem interficeret ſibi dicentem: ſta ſuper me, & interfice me,quoniam tenent me anguſtię: & adhuc tota anima mea in me eſt. quo audito ille adoleſcens ipſum Saulem interfecit:& ſic diem nouiſſimum infeliciſſimè (& merito propter inobedientiæ peccatũ pęnitentia vera non deletum)clauſit.Quid verò de inobedientiæ Datan, & Abiron punitione ſic miraculoſa, ac ſeuera? Cùm de ipſa hæc ſcripta reperiantur, [e] inter alia, videlicet. *Surrexitque Moyſes, & abijt ad Datan,& Abiron, & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael, dixit ad turbam. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, et nolite tangere, quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini peccatis eorum; cumque receſſiſſent à tentorijs eorum per circuitum: Datan et Abiron ſtabant in introitu papiliorum ſuorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia, & ait Moyſes. In hoc ſcietis, quòd Dominus miſerit me,ut facerem uniuerſa,quæ cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim; ſi conſueta hominum morte interierint, et uiſitauerit eos plaga,qua et cæteri uiſitari ſolent; non miſit me Dominus. Sin autem nouam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos: et omnia, quæ ad illos pertinent:deſcenderintque uiuentes in infernum;ſcietis,quòd*
15 *blaſphemauerint Dominum. Confeſtim, igitur, ut ceſſauit loqui dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, deſcenderuntque uiui in infernum operti humo,et perierunt de medio multitudinis.* & ſic Condigna pęnà Deo puniti fuerunt pro ſua inobedientia. Denique audiamus obſecro quid cẽſerit de inobedientibus Anterius Papa. [f] Nonne his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *In ueteri quidem lege habetur. Quicumque ſacerdotibus non obtemperaſſet: Aut extra clauſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contemptũ expiabat cruore. Nunc uerò inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur: aut eiectus de eccleſia rapido ore dæmonum decerpitur.* & Papa Gregorius dixit. [g] *Si quis uenerit contra Decretum epiſcopi, ab eccleſia abijciatur.* In libro regum legitur: *qui nõ obedierit principi morte moriatur.* & in concilio Agathenſi, quod anathematizetur. Innocentius Papa III. dixit. [h] *Cùm*

a 1.Reg.c. 9.
b 1.Reg.c. 10.
c 1.Reg.c. 15.
d 2.Reg.c. 1.
e Num. c. 16.
f c. Abſit. §. in veteri lege. 11. q. 3. & ib. per Doct.
g c.5. extra de maior. & obed. & ibi per Doct.
h c. Illud. extra de maio. & obed. & ibi p Doct.

Cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, et obedientia melior ſit quam uictima, et auſcultare magis quàm adipem arietum offerre: non debuerat Ildeſemenſis epiſcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, et apoſtolicis iuſsionibus contraire. qui Innocentius III. denuo idipſum docuit dicens, a quòd inobedientes man latis ſuperioris excommuniri poterunt. Idipſum nouiſſimè docuit nos ſacrum Conciliũ Tridentinum dicens: b *Prohibet Sancta Synodus nequis regularis ſine ſui ſuperioris licentia, prædicationis, uel lectionis, aut cuiuſuis pij operis pretextu ſubijciat obſequio alicuius prelati, Principis, uel Vniuerſitatis, uel communitatis, aut alterius cuiuſcumque perſonæ, ſeu loci: Neq; ei aliquod priuilegium, aut facultas ab alijs ſuper his obtenta ſuffragatur. Quòd ſi contrafecerit, tanquam inobediens arbitrio ſuperioris puniatur. Nec liceat regularibus à ſuis conuentibus recedere, etiam prætextu ad ſuperiores ſuos accedendi: niſi ab eiſdem miſſi, aut uocati fuerint. Qui uerò ſine prædicto mandato in ſcriptis obtento repertus fuerit ab ordinarijs locorum tanquam deſertor ſui instituti puniatur.* hæc
16 ibi. Et nè diu moram traham in alijs auctoritatibus & exemplis recenſendis de pœna debita inobedientibus, me transferam ad enarranda merita, quæ indies obedientibus accreſcunt. Non ne de obedientiæ præconijs ſcriptum reperitur. c Vir obediens loquetur victorias: & eccleſiaſticus æquiparauit obedientem filio altiſſimi dicẽs. d *Et eris tu uelut filius altiſsimi obediẽs.* et alibi: e *melior eſt obedientia, quàm victimæ.* & Apoſtolus dixit: f *ſicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per unius obeditionẽ iuſti cõſtituẽtur multi.* Et q d dicẽdũ nobis erit de vtilitatibus, quas nobis obediẽtiæ virtus affert? Nonne pp obedientiæ meritũ Noe ſaluus factus eſt cum familia ſua in arca ab ipſo fabricata mandato Dei: et ſi ab hominibus propter eius fabricam æſtimatus fuiſſet mente captus? g Loth nonne obediendo monitis angelorum ſaluatus fuit vnà cum duabus filiabus ſuis ab incendio ciuitatis Sodomę, & aliarum conuicinarum? h Obediẽtia exhibita Deo ab Abraham in prompta immolatione ſui vnigeniti filij Iſaac, nonne attulit ei benedictionem illam mirabilem, & promiſſionem, quod in ſemine ſuo benedicendę fuiſſent omnes gentes? i Patriarcha Iacob nonne meruit obtinere benedictionem paternã (quę potius debebatur Eſau fratri ſuo maiori natu) obediendo Rebecchę matri ſuæ ſibi præcipienti afferri duos ędos optimos? K Quot verò bona obuenerint ipſimet Iacob propter obedientiam exhibitam Iſaach patri ſuo de non contrahendo matrimonium cum filiabus Chanaan, ſed cum filiabus Laban auunculi ſui: Nonne conſtitutus in itinere arrepto mandato Iſaach dignus fuit videre ſcalam illam, cuius cacumen cœlos tangebat: & ibi angelos deſcendentes & aſcendentes: & denique meruit benedici ab angelo, & ab ipſo recipere promiſſionem de danda terra (in qua nocte illa dormierat) in poſſeſſionem ſibi, & ſemini ſuo: et quòd ſemen ipſius Iacob futurum foret tantę multitudinis quaſi puluis terræ: & tandem cùm ipſe Iacob perueniſſet ad Labã, & accepiſſet ſibi in vxo-

res

a c. Cùm in eccleſijs, extra de maior. & obed. & ibi p Doctores.
b In Cõc. Trid. ſeſſ. 25. ca. 4. incip. prohibet.
c Prou. ca. 21.
d Eccl. c. 4.
e 1. Reg. c. 15.
f Rom. c. 5.
g Gen. ca. 6. & 7.
h Gen. c. 19.
i Gen. c. 22.
K Gen. cap. 27.

res duas Laban filias, & ex eis ſuſcepiſſet duodecim filios futuros patriarchas,& quamplurimas diuitias,dignus fuit cum ſalute propria & filiorum reuerti ad ſolum paternum,& tandem in ſenectute bona mori aſtantibus ſibi filijs inter quos erat Ioſeph, qui dominabatur in tota terra Ægypti? a

a Gen. c. 28

Quid dicemus de effectu ſimplicis obedientiæ ipſius Ioſeph exhibitę patri ſuo Iacob præcipienti ſibi viſitationem fratrum (cooperantibus ipſiuſmet impijs fratribus per accidens) à quibus venditus Iſmaelitis peruenit ad tam excelſam dignitatem, vt eſſet ſecundus Rex Ægypti? quamuis ad tantum honorem per multas tribulationes iniuſtè ſibi illatas, peruenerit. b & cùm fructus ſanctę obedictiæ paſſim recenſeātur in ſacra ſcriptura, & à Doctoribus, & hiſtoriografis: iccircò ſolùm nobis ſupereſſe videmus afferre alias paucas numero ſententias, ſed grauiſſimas auctoritate.

b Gen. cap. 37. 38. 39. & 41.

Reuocabimus ergo ad memoriam verba Saluatoris noſtri dicentis: c *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: et qui ſpernit me, ſpernit eũ, qui miſit me.* & alibi. d *Sup Cathredam Moyſi ſederunt ſcribę, & phariſei: quæ dicunt facite, quę autem faciunt, facere nolite.* & hæc quidem Dominus Ieſus nos docere ſtuduit: vt ex cordibus noſtris euelleret omnes excuſationes inſulſas, quibus nos falli à dęmone et proprijs paſſionibus poſſemus.

c Luc. c. 10.

d Matth. c. 23.

Ad hoc ipſum nos hortans Apoſtolus dicebat. e *Obedite prepoſitis ueſtris, non tantùm bonis et modeſtis, ſed etiam diſcolis: ipſi enim uigilant tanquam reddituri rationem de uobis.* Denique audiamus qd nos docuerit ſanctiſſimus Patriarcha nr Benedictus de qualitate obedientiæ, quæ Deo optimo maximo & miniſtris eius prelatis placeat.

e Hebr. ca. 13.

Sanctiſſimus ergo Patriarcha his preciſis verbis vſus fuit. f *Primus humilitatis gradus eſt obedientia ſine mora.* Hæc conuenit ijs, qui nihil ſibi Chriſto cariùs exiſtimant, propter ſeruitium ſanctum, quod profeſſi ſunt, ſeu propter metum gehennæ, gloriam vitæ æternæ. & mox vt aliquid imperatum à maiore fuerit, ac ſi diuinitùs imperetur, moram pati neſciunt in faciendo. De quibus Dominus dicit. *Obauditu auris obediuit mihi.* & item dicit doctoribus: *Qui uos audit, me audit*: ergo hi tales, relinquentes ſtatim quæ ſua ſunt, & voluntatem propriā deſerentes, mox ex occupatis manibus, & quod agebant, imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede, iubentis vocem factis ſequuntur. Et veluti vno momēto prędicta magiſtri iuſſio, & perfecta diſcipuli opera in velocitate timoris Dei ambę res communiter citiùs explicātur. quibus ad vitam ęternam gradiēdi amor incūbit: ideo anguſtam viam arripiunt: Vnde Dominus dicit. g *Anguſta uia eſt, quæ ducit ad uitam.*

f Sanctiſſimus Benedictus in ſua reg. c. 5. de obediētia diſcipulorū.

g Matt. c. 7.

Vt non ſuo arbitrio viuentes, vel deſiderijs ſuis & voluptatibus obedientes: ſed ambulantes alieno iudicio, & imperio in cœnobijs degentes: Abbatem ſibi pręeſſe deſiderāt. ſine dubio hi tales illā Dñi ſententiam imitantur, qua dicit. h *Non veni facere voluntatē meā, ſed eius, qui miſit me.* Sed hęc ipſa obedientia tunc erit acceptabilis Deo, & dulcis hominibus, ſi quod iubetur, non trepidè, non tardè, non tepidè, aut cum murmure, vel cum reſponſo nolentis efficiatur. Quia obedientia, quæ maiorib. prębetur, Deo exhibetur. Ipſe

h Ioan. c. 5.

a Matt.c.10.

b 2. Corin. c.9.

Ipſe enim dixit: [a] *Qui uos audit, me audit*. & cum bono animo à diſcipulis præberi oportet, quia [b] *Hilarem datorem diligit Deus*. Nam cum malo animo ſi obedit diſcipulus, & non ſolùm ore, ſed etiam corde ſi murmurauerit: etſi impleat iuſſionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor reſpicit murmurantis: Et pro tali facto nullá conſequitur gratiam, imò murmurantiũ pœnam incurrit, ſi non cum ſatiſfactione emendauerit. hæc omnia ſanctiſſimus noſter Benedictus. Quæ vtique omnium regularium eſſent memoriæ imprimenda: ne macula peſſimæ ſecundæ clauſtralium abuſionis fędarentur, Deo optimo maximo annuente.

De tertia abuſione clauſtralium, nempè de ocioſitate adoleſcentum. §. III.

QVàm peſtiferum virus afferat non ſolùm adoleſcentib. clauſtralibus, verumetiam laicis marceſcere otio, infraſcriptis auctoritatibus ſacræ ſcripturæ quã facillimè comprehendi poterit, cùm ſcriptũ reperiatur: [c] *Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur pa-*

c Prou. c 12

17 *nibus: qui autem ſectatur ocium, ſtultiſſimus eſt*. & rurſus: *Ecce hæc fuit iniquitas ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant, & eleuatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me, & abſtuli eas ſicut vidi*. [d] & rurſum: *Qui ſectatur otium replebitur egeſtate*. [e] & iterum: *Cibaria, & virga, & onus aſino: panis & diſciplina, & opus ſeruo: operatur in diſciplina, & quærit requieſcere, laxa manus illi, & quærit libertatem. Iugum & lorum curuant collum durum, & ſeruum inclinant operationes aſſiduæ: ſeruo & maleuolo tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiã docuit ocioſitas: in opera conſtitue eum: ſic enim condecet illum. Quòd ſi non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem, verùm ſine iudicio nihil facies*. [f]

d Ezech. c. 16.

e Prouerb. cap.28.

f Eccleſiaſtici cap.33.

Ex his ergo auctoritatibus ſacræ ſcripturæ, & alijs ſimilibus apertiſſimè elucet hominẽ ocioſum, & præcipuè religioſum adoleſcentem (cui totis nixibus inſidiatur diabolus, caro propria, & mundus:) eſſe indigniſſimum nobiliſſimo nomine hominis: cũ in hoc comprehendetur ipſum eſſe viliorem ac imprudẽtiorem formica, quæ eſt animal tam exiguũ: quod animaduertens Salomon his pręciſis verbis vſus fuit. *Vade ad formicam ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cùm non habeat ducem & præceptorem, nec principem: parat in æſtate cibũ ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. Vſquequo piger dormies? quando conſurges à ſomno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus tuas vt dormias: & veniet tibi quaſi viator egeſtas & pauperies quaſi vir armatus*. [g] à quo peſſimo morbo ſtudẽs ſua doctrina Diuus Hieronymus nos eripere dixit: [h] *Sẽper aliquid boni operis facito, vt te ſemper diabolus occupatum reperiat*. Quàpropter Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus [i] tam prudentiſſimè diuiſit tempora, & horas nocturnas atque diurnas, deſtinatas ad diuerſas operationes: ita vt monachus illas opere perficiẽs nullo

g Prouerb. cap.6.

h S. Hieronymus.

i In ſua regula c. 48.

pacto ocio marceſcet: Vbi nõnulla notatu digniſſima Reuerendi Patres noſtræ Congregat. Caſſin. addiderunt ad perfectam dilucidationem ipſius regulæ textus: ad quem formalem textum remittimus pium lectorem. Enimuerò quis non animaduertat quid contulerit ocium primis noſtris parentibus? nonne ex pœnitentia iuſtiſsimè à Deo ſibi impoſita elici poterit ipſos peccaſſe, cùm eſſent ocioſi in illo fœliciſsimo paradiſo terreſtri: cùm Deum dixiſſe (ſcriptum reperiatur) [a] poſt illorũ præuaricationem præcepti de nõ comedendo de ligno vetito: *Mulieri quoque dixit Deus, Multiplicabo ærumnas tuas, et cõceptus tuos. In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Adę verò dixit: Quia audiſti uocem vxoris tuæ, et comediſti de ligno: ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra, in laboribus comedes ex ea cũctis diebus vitæ tuæ: ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: In ſudore vultus tui ueſceris pane, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es.* Nec obſtare poterit noſtræ aſſertioni id, quod ſcriptum reperiatur. [b] *Tulit ergo Dominus Deus hominem, et poſuit eum in paradiſo uoluptatis, ut operaretur, et cuſtodiret illum.* quaſi indè prima fronte videretur poſſe elici contrarium, ſcilicet, quod imò Primus homo & parens noſter non fuerit ocioſus in paradiſo, ſed occupatus in operando terram eius & cuſtodiendo paradiſum iuxta Dei iuſſum. Ad quam obiectionem dupliciter reſpondebimus, Deo ipſo dante. Nam primò, quod etſi ipſi Adæ tale opus iniunxerit Deus: antè præuaricationem non reperitur ſcriptum ipſum incepiſſe operari terram: nec hoc erit veriſimile, cùm ab hora creationis ſuæ, & tranſgreſſionis effluxerint ſolummodo horę...... infra quod tam breue temporis ſpatium ueriſimile non eſt ipſum Adam compoſuiſſe inſtrumenta, quibus operari terrã poſſet: eò magis quòd nondum terra fuerat maledicta: & indè ſequitur, quod tanquam benedicta ex ſe producebat herbas bonas & fructus: & non indigebat labore Adæ in producendo fructus ſuos: quemadmodum ipſa terra indiguit poſt peccatum ipſius Adæ. Reſpondemus & ſecundo cum Diuo Thoma, quod ille terminus ibi poſitus, *vt operaretur*, non denotet neceſſariam defatigationem Adæ in operando, ſicut poſt eius peccatum: ſed ſolùm aliqualẽ delectabilem operationem, & occupationẽ: prout & hodie videmus hoc perfici à principibus, ac alijs magnatibus, qui in aliqua diei hora, vel poſt prandium, aut cœnam delectantur circumire viridaria, & euellunt herbas malas è medio bonarum, & florum. Vel in abſcindendo ramuſculos aridos de paruulis plantis, aut arboribus: quod quidem opus non arguit hominem fuiſſe occupatum ſemper, ſeu defatigaſſe, ſed ſolùm ſemetipſum recreaſſe huiuſmodi iocundis occupationibus le-
19 uibus. Ad quod accedit, quod otio languere meritò dicendi erunt, qui etiam pro maiori parte diei occupantur in ludo alearum, taxillorum & ſimilium, licèt aliquo reſpectu dici poterũt fuiſſe occupati: & quòd peccatum Sodomitarum fuerit productum ex ocio, cui incũbebant ciues Sodomæ & aliarũ quinque ciuitatum conuicinarum, quas Deus omnipotens conſumpſit igne & ſulfure, [c] ex atteſtatione Eze-

a Gen. c. 3.

b Gen. c. 2.

c Gen. c. 19.

Ezechielis prophetæ ſupra relata
a Ezec.c.16. 20 didicimus. *a* Nonne Dauid dum
occuparetur in paſcēdo grege pa-
tris ſui fuit fortior vrſo & leone,
quos interfeciſſe ipſemet teſtatus
eſt coram Saule, & denique vir-
tute diuina interfecit Goliam gi-
gantem in lapide & funda, dum
b 1. Regum c.17. eſſet adoleſcens, *b* & poſt multas
aſſequutas victorias, dum otio lan
gueſceret, ſurgens de ſtratu ſuo
poſt meridiem videns Berſabeam
vxorem Vriæ fideliſsimi ſerui Da
uid, lauantem ſe. adamauit eam,
peccauit ſecum, & mandauit in-
terficiendum fore ipſum Vriam
gladio aduerſariorum? Quàpro-
pter polluit ſe peccato adulterij,
c 2. Regum c.11. & homicidij. *c* Quid ergo puta-
mus producturum in adoleſcen-
tibus regularibus? ſi tam immane
ſcelus otium produxerit in Da-
uid homine ſic prudente & Deo
d Pſal. 88. charo, de quo ſcriptum eſt. *d* In-
21 ueni Dauid ſeruum meum, oleo
ſancto meo vnxi eum. Memorię
imprimamus, obſecro, hoc peſsi-
mum virus ocij quomodo peruer
terit cor ſapiētiſsimi Salomonis.
Nam poſtquam requieuiſſet à bel
e 3. Regum c.5. lis, vt ipſemet teſtatur, *e* de quo
Dn̄s Deus loquens ad Dauid di-
xit: ego ero ei in patrem, & ipſe
f 2. Regum cap.7. mihi in filium, *f* & faciam eum
requieſcere ab omnibus inimicis
ſuis per circuitum, & ob hāc cau-
ſam pacificus vocabitur, & pacē
& otium dabo in Iſrael cunctis
diebus eius: ipſe ædificabit domū
nomini meo, & ipſe erit mihi in
filium, & ego ero illi in patrem:
firmabo ſolium regni eius ſuper
g Paralip. c. 22. Iſrael in æternum: *g* & tandem
cùm perfeciſſet ędificium domus
Dei, & ſuæ, & omne quod opta-
uerat: expletis autem annis vi-
h 3 Reg. c.9 ginti poſtquam ædificauerat di-
ctas duas domos ipſe Salomon, *h*

& eſſet ocioſus, de tam ſapiente
homine & honorato à Deo ſubſe-
quentia ſcripta reperiūtur, *i* vide- 3 Reg. c.11.
licet: *Rex autē Salomon adamauit
mulieres alienigenas multas, filiā
quoq; Pharaonis, & Moabitidas,
Idumęas, & Sydonias, et Cœtheas,
de gētib. quas dixit Dominus filijs
Iſrael. Non ingrediemini ad eas,
neq; de illis ingredientur ad ve-
ſtras, certiſsimè. n. auertent corda
veſtra, ut ſequamini Deos earum.
His itaque copulatus eſt Salomon
ardentiſſimo amore: fueruntque ei
vxores quaſi reginę ſeptingentæ,
& concubinæ trecentæ, & auerte
runt mulieres cor eius: cumque
iam eſſet ſenex deprauatum eſt cor
eius per mulieres, vt ſequeretur
Deos alienos, nec erat cor eius per
fectum cum Domino Deo ſuo: ſicut
cor Dauid patris eius: ſed colebat
Salomon Aſtarthen Deum Sydo-
niorum, & Chamos Deum Moa-
bitarum, & Moloch idolum Amo
nitarum. Fecitque Salomon, quod
non placuerat coram Domino: &
nō adimpleuit, ut ſequeretur Domi
nū, ſicut Dauid pater eius. Tūc ædi
ficauit Salomon phanū Chamos ido
lo Moab in monte, qui eſt contra
Hieruſalem: & Moloch idolo filio-
rum Ammon: atque in hunc mo-
dum fecit vniuerſis vxoribus ſuis
alienigenis, quæ adolebant thura,
& immolabāt dijs ſuis. Igitur ira-
tus eſt Dominus Salomoni, quòd
auerſa eſſet mens eius à Domino
Deo Iſrael, qui apparuerat ei ſe-
cundo, & præceperat de verbo hoc
ne ſequeretur Deos alienos, & non
cuſtodiuit quæ mandauerat ei Do-
minus Deus: Dixitque Dominus
Salomoni. Quia habuiſti hoc apud
te, et non cuſtodiſti pactum meum,
& præcepta mea, quæ mandaui ti
bi, diſrumpens ſcindam regnum
tuum: & dabo illud ſeruo tuo: Ve-*

rumtamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum. Et quidem (meo iudicio) omnia ſu prædicta deſcribenda eſſent litteris aureis: Cùm ex ipſis quàm facillimè deprehendatur, quàm peſtilentiſſimum ſit vacare ocio, & non coartare carnem deſeruire ſpiritui, cùm ancilla ſit, & non domina: nè incurratur abſurdum illud, ſcilicet, Ancillam dominari, & dominam ancillari. Quapropter meritò Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus ſtuduit nos monere abſtinere ab ocioſitate tāquam ab inimica animæ in ſua Sanctiſſima regula, *a* quod quidem prius nos edocere exoptabat Salomon recenſendo laudes mulieris fortis. Nam inter alia hæc præciſa verba protulit dicens. *b Conſiderauit ſemitas domus ſuæ, & panem otioſa non comedit.* Fugiant ergo omnes Chriſti fideles, & præcipuè regulares otium: ſin aliàs (credāt mihi) velint nolint, incident in laqueos diaboli ex propria eorum vecordia incurſa propter culpam præcedentem voluntariam, quam pœnitentiæ medicamento non curarūt purgare: cum non ſint ſanctiores Adam & Dauid, nec ſapientiores Salomone.

a In ca. 48. vbi agit de diſponendis horis diei, & nobis.

b Prouer. c. 31.

De quarta clauſtralium abuſione, ideſt, de Pertinacia ſenum volentium inniti proprio conſilio. §. IIII.

Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta eſſe atteſtante Apoſtolo didicimus. *c* Quapropter nè & nos incurramus malum culpæ, & pœnæ
22 præparatum ijs, qui ſibi ſapientiores reliquis reputantes non ſolùm in negotijs grauibus peragendis alios non conſulunt, Verumetiam ſi caſu aliquis charitatis ardore aliquod conſilium præbere illis tentauerit, contra eundē acerrimè inſurgūt: ac ſi iniuria eos grauiter affeciſſet, & hoc præcipuè ſi huiuſmodi conſultor eſſet iunior illis, re ipſa declarantes ſe eſſe immemores paternæ monitionis Sanctiſſimi Patriarchæ noſtri Benedicti in ſua Sanctiſſima regula, *d* dicentis, quòd ſæpe Deus reuelet iuniori quod fieri expediat: & rurſus loquens de monachis peregrinis ſuſcipiendis inter alia his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *Si qua tamen rationabiliter, & cum humilitate charitatis reprehendit, aut oſtendit, tractet Abbas prudēter, nè fortè cū propter hoc ipſum Dominus direxerit. e* Nonne Salomon dixit. *Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & nè innitaris prudentiæ tuæ: in omnib. vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos: ne ſis ſapiens apud temetipſum. f* & paulò poſt. *Cuſtodi legem atque conſilium, & erit vita animæ tuæ, gratia faucibus tuis, tum ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget; ſi dormieris non timebis; quieſces, et ſuauis erit ſomnus tuus. g* cuius ſapientis conſilium Apoſtolus perpendens ſcribendo ad Romanos dixit. *Nolite eſſe prudētes apud voſmetipſos. h* Nonne in decens Hebræorum ſcripturum reperitur. *Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia, vtinam ſaperēt, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* & alibi, *i ſi intrauerit ſapientia cor tuum & ſcientia animæ tuæ placuerit, conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, vt eruaris à via mala, ab homine, qui peruerſa loquitur; qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas, qui lætantur,* cùm

c Rom. ca. 15.

d In c. 3. & 61.

e In Regula Sanctiſſimi Benedicti. c. 61.

f Prou. c. 3. Diuus Hieron. in parabolis Salomonis. & habetur, in c. Nè innitaris, extra de Conſt. & ibi per Doct.

g Prou. c. 3.

h Ro. c. 12.

i Prou. c. 2.

cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ peruerſæ ſunt, & infames greſſus eorum. & rurſum ipſemet Salomon dixit. a *Vbi non eſt gubernator, populus corruet, ſalus autem vbi multa conſilia;* & iterum. b *Qui increpationes odit, morietur, non amat peſtilens eum, qui ſe corripit, nec ad ſapientes graditur. Cor ſapiens quæret doctrinam, & os ſtultorum paſcetur imperitia. Diſsipantur cogitationes, vbi non eſt conſilium, vbi verò ſunt plures conſiliarij, confirmantur. Auris, quæ audit increpationes vitæ in medio ſapientum commorabitur. Qui acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.* & rurſus. c *Via ſtulti recta in oculis eius, qui autem ſapiens eſt, audit conſilia;* & alibi. d *Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt, qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia. Aſtutus omnia agit cum conſilio.* & rurſum. e *Audi conſiliũ, & ſuſcipe diſciplinam, ut ſis ſapiẽs in nouiſsimis tuis.* & iterum. f *Cogitationes conſilijs roborantur.* & rurſum. g *& erit ſalus vbi multa conſilia ſunt,* & iterum. h *Cum fatuis conſiliũ non habeas, non enim poterunt diligere, niſi quæ eis placent: coram extraneo non facias conſilium, neſcis enim quid pariet,* & rurſum. i *Non affigas temetipſum in conſilio tuo.* & iterum. k *Vir conſilij non diſperdet intelligentiam, alienus et ſuperbus non pertimeſcet timorẽ: etiam poſtquam fecit cum eo ſine conſilio: et ſuis inſectationibus arguetur. Fili ſine conſilio nihil facies, et poſt factum non pœnitebis.* ex his auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, & alijs ſimilibus, quæ non referentur breuitatis gratia, conuincuntur hi, qui indignè ferunt, & abhorrent conſulere alios in negotijs grauibus & arduis, peſſimè errare in caput ſuum: & ſi non minus ſint dedecore & pœna plectendi, qui monitiones, ac conſilia ſibi à iunioribus exhibita cum modeſtia execrantur, cum comprobentur eos tranſgredi conſilium noſtri Sanctiſſimi Patriarchæ Benedicti ſupra relati. & quòd Deus ſæpe reuelet iunioribus, quę à ſenioribus abſcondit, Sacra ipſa ſcriptura nos docuit, dum recenſuit quemodo Deus reuelauerit puerulo Samueli ruinam domus & familiæ Heli ſacerdotis pro eo, quòd ipſe Heli non punierit filios indigna agentes, & ſcandalizantes populum. l Daniel nonne erat adoleſcens quando à Deo & populo fuerat conſtitutus iudex pro eò quod Deus ſibi reuelaſſet innocentiam Suſannæ & calumniam impiam illorum duorum pręsbyterorum, ſeu ſenum? Nam hæc ad verbum nobis retulit Sacra Scriptura contigiſſe poſt promulgatam ſententiam impiam à dictis ſenibus, videlicet. m *Exclamauit voce magna Suſanna, et dixit. Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant. Tu ſcis, quia falſum teſtimonium tulerunt contra me: & ecce morior: cùm nihil horum fecerim, quæ iſti malitioſè compoſuerunt aduerſus me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius. Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitauit dominus Spiritum ſanctũ pueri iunioris, cuius nomen Daniel: & exclamauit voce magna, Mundus ego ſum à ſanguine huius. Et conuerſus omnis populus ad eum dixit. Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es? Qui cùm ſtaret in medio eorum ait, ſic fatui filij Iſrael, non iudicantes, neq; quod verùm eſt*

a Pro. c. 11.
b Pro. c. 15.
c Pro. c. 12.
d Pro. c. 13.
e Pro. c. 19.
f Pro. c. 20.
g Pro. c. 24.
h Eccl. c. 8.
i Eccl. c. 30.
k Eccl. c. 32
l 1. Reg. c. 3
m Dan. c. 13

eſt cognoſcentes condemnaſtis filiam Iſrael? Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam. Reuerſus eſt populus cum feſtinatione: & dixerunt ei ſenes: Veni & ſede in medio noſtrũ, et indica nobis, quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis. Et breuiter recenſendo finem hiſtoriæ dicimus ibi ſubſequenter haberi, quòd ſenes illi fuerunt comprobati à Daniele falſum teſtimoniũ dixiſſe aduerſus Suſannã: quapropter innocẽs Suſanna à morte liberata fuit, & ſenes lapidibus obruti interierunt, omni populo benedicente Deum, qui liberat innocentes. Ex his ergo patuit quam fatui ſint illi ſenes, qui nolunt audire bonum cõſilium adoleſcentiorum, ac per conſequens apertiſſimè conſtitit regularium abuſionem hanc eſſe.

De Quinta clauſtralium abuſione ſcilicet, de Curialitate eorum: Nam eſſe cauſidicos eis eſt prohibitum, ſicut & obſequiũ præſtare in curijs Principum & vagari extra clauſtra. §. V.

QVàm maxima abuſio ſit regularẽ effici curialem, ex pœ-
23 na talib. de iure inflicta, & infligenda facillimè deprehendetur. Sed vt omnia afferenda magis percipi poſſint, operæpretium duximus ethymologiam ipſius termini præmittere. Sciendum igitur quò Curialis (quoad rem noſtram attinet) dicetur is, qui nexib. curiæ ligatus principibus adulatur. a Non negabimus quoq; quòd curiales dicantur aduocati & procuratores in cauſa ſanguinis & etiã ciuili, & milites ſeu officiales exercẽtes ſeua. b largiſſimo verò ſumpto hoc vocabulo, curiales, veniũt omnes officiales curiarum. His ergo breuiter præmiſſis hoc munus curialitatis omnibus regularibus eſſe prohibitum comprobatur. c Nam *Monachus (vt docuit Sãctus Hieronymus) nõ docentis, ſed plan-*
24 *gentis habet officium, qui vel ſe, vel mundum lugeat, & domini pauidus præſtoletur aduentum.* idipſum rurſus docuit Idem Hieron. ſcribens ad Paulinum. d *Si cupis eſſe quod diceris monachus, id eſt ſolus: quid facis in Vrbibus, quę vtique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum: Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, nè aliorum ſupplanteris inſidijs:* Audiamus modò quid de hoc ſenſerit Eugenius Papa vtens his pręciſis verbis. e *Placuit communi noſtro concilio vt nullus monachorum pro lucro terreno de monaſterio exire nephandiſſimo auſu præſumat; Neque pœnitentiam dare, neque filium de baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmum viſitare, neque mortuum ſepellire, neque ad eccleſiam ſecularem tranſire: neque alijs quibuſcumque negotijs ſeſe implicare: ſit clauſtro ſuo contentus, quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine monaſterio monachus: ſedeat itaq; ſolitarius & taceat, quia mundo mortuus eſt; Deo autem viuit, agnoſcat nomen ſuum. Monos enim*
25 *grecè, latinè eſt vnus: Achos grecè, latinè eſt triſtis. Vnde dicitur monachus vnus triſtis: ſedeat ergo triſtis, et officio ſuo vacet.* Cõciliũ autẽ Calcedonenſe his verbis idipſum docuit f. *Quidam monachi nihil habẽtes ſibi iniunctum à proprio epiſcopo, interdũ verò etiam illi, qui ab eo fuerunt excommunicati, veniunt ad ciuitatem Cõſtantinopolitanã: et in ea perturbatio-*

a elicitur ex ca. Nonne. diſt. 37. ex c. Qui in aliquo. diſt. 51. & ibi p Doct.

b c. Aliquãtos. & c. ſequen. diſt. 51. & ibi p Doct.

c ca. Monachus. 16. q. 1. & ibi per Doct.

d c. ſi cupis. 16. q. 1. & per Doct.

e c. Placuit. 16. q. 1. & ibi per Doct.

f c. Quidã Monachi. 16. q. 1. & ibi p Doct.

nes

nes trāquillitati Eccleſiaſticæ inferunt, & diuerſorum domos corrumpunt; ſtatuit igitur Sancta Synodus hos primùm commoneri, vt exeant à regia ciuitate, demùm eos inuitos eijci, ac indè per defenſorem compelli, vt ad ſua loca redeant. Pelagius, verò Papa ſcribens ad Paulinum ſolitarium his præciſis verbis vſus fuit. a Probinum Samariæ & Milianum, atque Probinianum, vel alios pſeudomonachos Ioanni defenſori præcepimus, vt eos debeat detinere, quatenus (ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere) ad nos vt informentur, debeat exhiberi. Certè ſi ſola obſtinatione ab eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina, ſicut petiſti, inſula, vt exulent; prædicto defenſori duximus iniungendum. Ipſemet Pelagius rurſus eadem docens dixit. b De Præſentium portitore, quòd defenſor factus non eſt, nulla nobis animi moleſtia ſit; quia ſatis ualde

a ca Probinum. 16. q. 1. & ibi per Doct.

b c. De præſentium. 16. q. 1. & ibi p Doct.

26 amariſſimum habeo de iſto propoſito ad aliud officiū homines deduci; in quo nullo modo quæ à monachis Deo promiſſa ſunt, ualeāt adimpleri: omnimodo enim eſt illius habitus, & iſtius officij diuerſitas; illuc enim quies, oratio, labor manuum; at hic cauſarum cognitio, cōuentiones, actus, publica litigia, & quæcūque, uel eccleſiaſtica inſtituta, uel ſupplicantium neceſſitas poſcit; faciat autem Deus, ut tales ſint hi, uel qui à nobis in iſto habitu nutriuntur, uel in monaſterijs creſcunt; ut prouecta ætate, & uita probata non ad litigiorum officia, ſed ad ſacerdotium ualeant promoueri. Innocentius verò III. Papa de hoc idem loquens apertius procedit dicens. c Quātò deuotio religioſorum, & infra. c Ad audiētiam noſtram noueritis perueniſſe quòd monachi, canonici, & alij regulares tuæ prouinciæ cùm deberent potius in clauſtro iuxta regularia conſtituta diuinis obſequijs uigilare de obediētijs & redditibus, quorum curam geſſerunt; pecunia congregata clauſtrum abhorrentes per curias Principum et potentū diſcurrere non uerentur. Mandamus quatenus quoſcumque tales inueneris, ad commonitionem tuam reſipuerint, vt proprium in manibus prælatorum ſuorū ſine difficultate deſignent, conuertendum in vtilitatem domus ſecundum Abbatis conſilium, & regularem vitam obſeruēt. Si prælati eorum poſt tuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint per ſuſpenſionem officij & beneficij, appellatione remota, compellas. de eadē materia Eugenius Papa ſcribens ad lucenſem epiſcopum his præciſis verbis vſus fuit. d Sacerdotibus & clericis tuis denunties publicè, ne miniſtri laicorum fiant, nec in rebus eorū procuratores exiſtāt. qd ſi poſtmodum facere præſumpſerint occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude: indignum eſt eis ab eccleſia ſubueniri, per quos cōſtat in eccleſia ſcandalum generari. Alexander verò Papa III. apertiùs idipſum prohibuit dicēs. e Si verò exierint, & ad clauſtrum ſuum infra duorum mentium ſpatium non redierint; ſicut excommunicati ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrociniū præſtare voluerint) audiantur. Reuerſi autem in choro, capitulo, & menſa, & cæteris vltimi fratrum exiſtant: & niſi fortè ex miſericordia ſedis apoſtolicæ, totius ſpē promotionis amittant. Qui Papa Alexāder idipſum ſtatuit dicens. f Sed nec procurationes

c c. Quantò deuotio extra de off. ordin. & ibi p Doctores.

d c. ſacerdotibus, extra ne Cler. vel mona. & ibi per Doct.

e c. Nō magnopere. §. fin. ext. Ne cler. vel monach. & ibi per Doct.

f c. Sed nec. ext. ne cler. mona. & ibi per Doct.

tiones villarum, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus principibus, & ſecularibus viris, vt iuſtitiarius eorum fiat, clericorum quiſquã exercere præſumat: ſi quis autem aduerſus hæc veneuire tentauerit (quia contra doctrinã Apoſtoli) dicentis, [a] *(Nemo militans Deo implicet ſe ſecularibus negotijs) ſeculariter agit: ab eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus: pro eo* ꝙ *officio clericali neglecto fluctibus ſeculi, vt poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictiùs autẽ decernimus puniendum: ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorũ auſus fuerit attentare.* Qui Papa Alexander III. eadem ſcribens Londonenſi Epiſcopo repetijt dicens: [b] *ſecundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, nec clerici cauſa lucri negotientur, & ne monachi à clericis vel laicis ſuo nomine firmas habeant.* & rurſus idẽ Alexander III. dixit. [c] *Relatum eſt, quod monachi de H. ſeculariter viuunt, & alios exemplo ſuo corrumpunt: Ideoque mandamus quatenus eos ad obſeruantiam regulæ, appellatione remota, compellas: vel ſi tibi reſtiterint auſu temerario: eis eiectis, fratres alterius ordinis (ſi non poteſt præſcriptum monaſterium reformari) in illud inducas, vt labores impiorum iuſti edant: & illi tandem rubore perfuſi ad ſui ordinis obſeruantiam reuertantur.* Idipſum prohibuit Clemens Papa V. dicens. [d] *Quia verò nonnulli monachorum ipſorum (ſicut accepimus) ſuaui iugo obſeruantiæ regularis abiecto: Interdum proprijs relictis monaſterijs ſe in eis ſecurè nõ morari fingentes, vel alio colore quæſito, per curias Principũ euagando diſcurrunt, & niſi à prelatis eorum petita*

a 1. Thi. c. 2

b c. ſecundũ inſtituta. extra, Ne cler. vel mon. & ibi per Doctores.

c c. Relatũ. ext. Ne cler. vel mon. & ibi ꝑ Doct.

d Clem. 1. de ſta. mon. & ibi ꝑ Doctores.

28

penſio, vel ſubuentio aſſignetur eiſdem, conſpirantes in illos, eiſque proditionem, vel alia grauia imponentes, eos capi & incarcerari, ipſorumque monaſteria comburi procurant: et interdum ipſorum monaſteriorum bona in totum, vel in partem non modica occupare præſumunt. Nos eorum in hac parte reprobis auſibus obuiare volentes: hoc edicto perpetuo prohibemus, ne monachi, aut regulares canonici adminiſtrationem aliquã non habentes ad curias Principum abſq; ſpeciali prælatorum ſuorum licentia ſe conferre præſumant: quod ſi vt ſuis prælatis aut monaſterijs damnum aliquod inferant, ad dictas curias ſe cõferre præſumpſerint: excõicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto. Prælatis eorum diſtrictè nihilominus iniungentes, vt ipſos à prædictarum curiarum acceſſu, & alijs quibuslibet vagationibus, & diſcurſu diligenter compeſcere, ac ſuper hoc non parentes eiſdem, ſeuerè corrigere non omittant. Audiuimus hucuſque quid decreuerint ſummi Pontifices circa curialitatem monachorum, audiamus modò quid præceperit nobis ſanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus & Reuerendi Patres regiminis Congregationis noſtræ Caſſinenſis. Quàpropter ſciẽdum quòd huiuſmodi vagationem monachorũ prohibuerit ipſe Sanctiſſimus Benedictus. Nam dixit, [e] *quòd vindictæ regulari ſubiaceat is, qui præſumpſerit clauſtra monaſterij egredi, vel quocũque ire, vel quippiã quamuis paruum ſine Abbatis iuſſione facere.* & alibi dixit idẽ Sanctus. [f] *Monaſterium autem ſi poſſit fieri, ita debet conſtrui, ut omnia neceſſaria ſint: id eſt aqua, molendinũ, hortus, piſtrinum, vel artes diuerſæ in*

e In regulæ cap. 67.

f In regulæ cap. 66.

ſæ in

ſa in monaſterio exerceantur: vt non ſit neceſſitas monachis uagandi foras, quia omnino non expedit animabus eorum. Reuerendi Patres regiminis noſtræ Congregationis Caſſinenſis idipſum prohibuerunt his præciſis verbis; nam primo dixerūt: ᵃ *Caueant autem ſuperiores, ne permittāt monachos vagari per ciuitates.* & rurſus dixerunt: ᵇ *Prohibemus autem fratribus noſtris negotia, & lites con*
29 *ſanguineorū, affinium, aliorumq́; ſecularium amplecti, & præſertim, ne ad tribunalia quæuis accedāt, niſi ex vrgentiſſima cauſa à prælato cognoſcenda.* & iterum dixerunt: ᶜ *Ordinamus, quòd temporalia monaſteriorum noſtrorū negotia per ſeculares, aut commiſſos potius quàm per monachos tractentur, præſertim in emendis rebus, quæ quotidiano vſui ſunt neceſſariæ.* Ex his ergo omnib. patuit peſſimum eſſe monachos eſſe curiales, vel cauſidicos, niſi pro ſeipſo, vel monaſterio ſuo, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis cōiunctis, aut miſerabilibus, Abbate nihilominus hoc ipſis regularibus imperante. ᵈ

a In declaratorio regulę ſuper cap. 6. num. 7.

b In declaratorio regulę ſuper ca. 67. num. 13.

c In declaratorio regulę ſuper ca. 31. in Diuiſione, nu. 3.

d c. 1. 2. & 3. extra, de poſtulãdo vbi communiter per Doctores.

De ſexta Clauſtralium abuſione: ſcilicet de vitio proprietatis, ſeu proprij peculij detentione contra votum paupertatis ab ipſis emiſſum. §. VI.

QVàm peſtiferū in regularib. ſit virus ex vitio proprietatis procedens contra propriū & peculiare eorum votum, quàm faciilimè cognoſcemus (Deo optimo maximo duce) ſi accuratiſſimè inquiremus, primò cuius ſpeciei ſcelus ſit ipſum proprietatis vitium: & quidem ipſum fore reducendum ſuo peccato capitali auaritiæ, & contra præceptum Dominicum de non furando: quod quàm facillimè animaduertemus ponderantes ipſam furti legitimam definitionem; quem enim fugiat, ignoro furti hanc legitimam definitionem: inquantum ipſum furtum comprehendit rapinam, latrocinium, prædam, & huiuſmo-
30 di. Definiemus tamen furtum tali pacto. ᵉ *Furtum eſt contrectatio rei alienæ mobilis & corporalis fraudulosa, inuito domino, lucri faciendi gratia ſiue ipſius rei, ſiue poſſeſſionis.* ᶠ Diximus primo, *Contrectatio*, quia ſine ea nō eſſet furtum, etiam ſi voluntas furandi affuerit quoad homines, ᶠ ſecus quoad Deum, ᵍ & ratio eſt, quoniam huiuſmodi concupiſcentia ſpeciali præcepto diuino reperitur prohibita, nēpe per Verba illa. Non concupiſces rem proximi tui. Secundò dicitur. *Rei alienæ*: quia in re propria non poterit eſſe furtum propriè ſumptū, niſi in ea alius haberet aliquod ius puta, quia res illa fuerat ſibi impignorata, aut commodata, vel quid ſimile. ʰ & ſi non negemus peccatum furti cōmitti quoad Deum etiam in re propria, quæ tamen creditur aliena, & non committetur in re aliena, ſi probabiliter credatur propria. ⁱ Tertiò dictum fuit. *Mobilis, & corporalis*, quia in immobilibus, vt eſt ager, & in incorporalibus, vt ſunt actiones & ſeruitutes, non committitur furtum: ᵏ & ratio potentiſſima eſt (quia talia nequeunt attrectari. Quarto. *Fraudulosa*, quia ſine animo furandi nō eſt furtum: vt contingit in eo, qui alienum ſibi retinuit, putans eſſe ſuum vel putauit poſſe accipere ab eo, qui habebat ibi ius, licet huiuſmodi alienum poſſidentes, ſi poſtmodum ad eo-

e ex l. 1. ff. Furt. & ibi per Doct.

f Vbi ſupra, §. 1. & ibi per Doct.

g c. Vulgaris, c. ſi propterea, de Pęnit. diſt. 1. & in c. fin. 14 q vlt. & ibi p Doct.

h l. cū ęs pignori, & in l. ſi is, qui rē. la prima, ff. furt. & ibi p Doct. & S. Th in 2. 2. quæſt. 71.

i Inſt. Vi bonor. rapt. §. qu a tamē.

k l. Verū. la prima ff fur ti.

rum notitiam deuenerit ſe non eſſe legitimos poſſeſſores dictorum bonorum, ad talium reſtitutioné teneantur. Quintò. *Inuito Domino*, quia ſi quis crediderit Dominum permiſſurum, & ſubeſſet iuſta cauſa credendi, non tenebitur reſtituere: ſecus ſi non ſubeſſet. a & in dubio præſumitur Dominus inuitus, b ſed summopere erit notandum, ꝙ dicetur Dominus inuitus, etiamſi videat rem auferri, & non contradicat ſcilicet ex timore, vel verecundia. c Nam aliàs non contradicendo cum poſſet, videbitur ipſum conſentire. d cum is qui tacet, et ſi non fateatur, tamen nec negare videtur: quoniam ſcienti & conſentienti non fit iniuria neque dolus. Qua propter meritò Albiganenſis epiſcopus fuit priuatus ſuo epiſcopatu pro eo quòd in ſua præſentia permiſerat quendam ſibi ſubditum per iudicem ſubijci ferro candenti, & poſtea ſuſpendi. e Sexto. *lucriſaciendi gratia*, quoniam ſi quis alienam ancillam rapuerit, non cauſa lucri, ſed libidinis, furtum nõ committet. f Septimo & vltimo dicitur in furti definitione, *Ipſius rei, vel vſus, ſiue poßeſſionis*. quia non ſolum committit furtum, qui rei dominium vult lucrari, verùm etiam qui vult in ipſa re lucrari vſum, & poſſeſſionem. g His ergo neceſſario præmiſſis, vt ad veram intelligentiam afferendorum pertingere potuiſſemus. Sciendum ergo quòd proprietarius dicendus erit fur & latro bonorum, quæ de iure monaſterio fuerant acquiſita mediante perſona ipſius proprietarij, quando profeſſio eius fuiſſet valida, vt paulò poſt latius dicetur; & de tali ſermo habebitur per ſe: & ſi per accidens ad maiorem dilucidationem huius materiæ loquendum erit etiam de bonis Nouitiorum: cùm quàm facillimè poſſit moueri lis antè Viſitatores à monaſterio, in quo dictus nouitius profeſſionem regularem emiſiſſet contra monaſterium, in quo prius fuerat ingreſſus & donaſſent ipſi nouitij aliqua ſua bona & poſtea ipſum egredientes non reuocata donatione iam facta ſibi, ingreſſi ſint aliud monaſterium, & ibi profeſſionem emiſerunt ſolemniter non reuocata expreſsè dicta donatione: & eorum, qui emiſerunt profeſſionem de iure nullam. Procedam tamen breuiter Deo fauente. Memoriæ igitur commendanda erunt ſubſequentia. Sciant

31 ergo Reuerēdi Viſitatores, primo ꝙ ſi quis Nouitius ante profeſſionem omnia bona ſua donaſſet expreſsè alicui monaſterio, ad quod ſe contulerat, & poſt talem donationem depoſito habitu nouitiali egreſſus tale monaſteriũ, & aliud ingreſſus, in quo poſtea emiſit profeſſionem: in dubio videtur dicendum ipſum illa donaſſe dicto priori monaſterio ratione ſuæ perſonæ, quia non eſt veriſimile, quòd ſpoliaſſet ſe omnib. bonis ſuis indè tranſeundo: ideoque recedendo reuocat: & ratio potiſſima eſt, quia videtur illa donaſſe dicto priori monaſterio cauſa mortis mundanæ: Vnde tali morte non ſequuta per profeſſionem reuocari poterit, ſicut & donatio cauſa mortis vulgaribus iuribus: & ratio eſt, quoniam aut ipſe Nouitius ante ſuam profeſſionem factam in ſecundo monaſterio expreſsè reuocauit dictam primam donationem factam priori monaſterio, & dicta bona poſtea donauit ipſi ſecũdo monaſterio. Aut expreſsè non reuocauit & tunc di-

cen-

a l ſi is, qui ré. ff. de fur. & ibi p Docto.

b l qui vas, §. Vetare, ff. furti. & ibi per Doct.

c l. pen. ff. furti. & ibi per Doct.

d Arg. in c. Error. & tribus capitulis ſequent. diſt. 83. c. Is qui tacet & c. Scienti, & conſentienti, de reg. iuris, in ſexto.

e c. Ex litteris, de exceſſ. Prælat.

f l. Verùm la ſecunda, aliàs incip. l. Certũ, ff. furti. & ibi per Doct.

g l. qui inue. ta, ff. furti.

cendum erit, quòd ſecundum monaſterium ipſo iure ſuccedit tamquam hæres dicti profeſſi, & ſicut ipſe non ſe priuauit poteſtate reuocandi talem donationem per ipſius egreſſum à dicto primo monaſterio: ſic videatur ipſam donationem fuiſſe conditionalem ſcilicet, ſi ibi fuiſſet ciuiliter mortuus per profeſſionem: ſic poſſet agere ſecundum monaſterium iure hæreditario, & per reuocationem tacitam factam per eiuſdem egreſſum à dicto priori monaſterio: ita & per donationem etiam tacitam factam ſecundo monaſterio, cùm adſit eadem ratio in vtroque, & per conſequens idem ius. Sed ſi donaſſet ſolùm aliqua & non omnia bona ſua priori monaſterio, tunc non videtur in dubio donaſſe cauſa ingreſſus, nec recuperabit. Et ratio eſt ſecundum Innocentium. a cùm beneficium ingredientis religionem non vacet, niſi poſt annum probationis, aut aliàs de conſenſu ipſius cõſtet. Nam ipſa bona (vti diximus) non tranſeũt ad monaſterium, ſed permanẽt penes nouitium, ex quo non eſt profeſſus. b Quapropter peroptima diſtinctio erit, quòd aut huiuſmodi monaſterium ingrediens dediſſet aliqua in puncto ingreſſus, aut poſtea ex interuallo: ſi ergo donaſſet in puncto ingreſſus, videretur donaſſe ratione ingreſſus: ſed ſi ex interuallo, aut alijs coniecturis præſumi poterit, quòd non cauſa ingreſſus donauerit: quia (tunc cùm fuerit perfecta donatio, non reuocabitur: & hæc omnia erunt intelligenda in foro cauſarum: quoniàm in foro poli, vbi ſciri poſſet probabiliter, quòd donauerit ſolum cauſa ingreſſus, & non aliter ſemper recuperabit. c & hæc vtrique procedunt de iure communi antiquo, non autem de iure communi moderno cum in ſacro Concilio Tridentino, d hæc ad verbũ habeantur, videlicet. *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuſcumque cauſæ piæ valeat, niſi cum licentia epiſcopi, ſiue eius vicarij fiat intra duos menſes proximos antè profeſſionem: ac non aliàs intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſequuta profeſſione: aliter uerò facta etiã ſi cum huius fauoris expreſſa renunciatione etiam iurata ſit irrita, & nullius effectus.* ex quibus quàm facillimè deprehendatur dictam donationem factam dicto primo monaſterio in foro fori habendam fore pro nulla & nullius virtutis. Quapropter bona illa tranſibunt ipſo iure ad ſecundum monaſterium: in quo profeſſus

32 fuit ſolemniter. Secundò ſciant ipſi Viſitatores quòd ad profeſſum (cuius profeſſio aliqua de cauſa fuerat de iure nulla) bona, quæ tacitè tranſierant ad dictum monaſterium, in quo huiuſmodi profeſſio nulla emiſſa fuerat, redeunt: quia acceſſorium ſemper ſequitur ſuum principale. e etiam ſi dictus profeſſus nulliter expreſsè illa contuliſſet dicto monaſterio, credendò tamẽ dictam profeſſionem eſſe validam: nam etiam in tali caſu ipſe reuocat talem donationem: cum videatur non fuiſſe adimpletam conditionem implicitam dictæ donationis ſcilicet factæ cauſa mortis ciuilis. Et ratio eſt, quoniã ſi quis inſtituiſſet hęredẽ aliquem, quem credebat eſſe filiũ ſuum: auferentur demũ illi bona, ſi conſtiterit eum non eſſe filiũ ſuum. f Tertiò animaduertant Viſitatores, ꝙ ad profeſſum, cuius profeſſio fuit de iure nulla, non redeunt bona

a Innocentius in c. Beneficium de regul. iur. in ſexto.

b elic'tur ex c. Beneficiũ de regu. iur. in ſexto, & ibi p Doct. & Panorm. in c. Quod à te, extra de cler. coniug.

c Sylueſt. in ver. religio. quarto, §. decimo quæritur.

d in Conc. Tridẽ. ſeſſ. 25. cap. 16.

e c. Acceſſorium, de reg. iur. in ſexto, & ibi per Doct.

f l. ſi pater. C. de hered. inſtit. & ibi per Doct. & Syluestrum in ver. Religio 4. §. Decimò quæritur. ver. ſi verò fecit profeſſionem.

illa, quę ratione dictæ profeſſionis fuerant acquiſita monaſterio, in quo illã emiſerat nulliter: ſi dũ illã emitteret procerto ſciebat ſuam profeſſionem fore de iure nullam: & ratio eſt patentiſſima. Nã tunc videretur illa bona in omnem caſum donaſſe, cùm in re ſua quiſq; ſit moderator & rector, & renunciare quiſque poſſet iuri ſuo, iurib. vulgaribus: & apertiſſimè elicitur ex ſupra hucuſque recenſitis. a Quartò ſciant Reuerendi Viſitato-
33 res quòd bona profeſſi legitimè, & ſecũdum iura tranſlata ad monaſterium, in quo profeſſionẽ emiſerat virtute ſuæ profeſſionis quoad vſumfructum ſolùmodo tranſibũt ad aliud monaſteriũ, in quo dictus profeſſus fuiſſet deputatus ad peragendam pęnitentiam propter peccatum ſuum, ne dictum monaſterium grauetur iniùſtè in expenſis, faciendis dicto profeſſo b ita ad ipſum tranſlato in uictu & veſtitu & alijs neceſſarijs, & ſi poſt peractam pęnitentiam fuiſſet denuo aſſignatus monaſterio ſuæ profeſſionis, & poſt mortem ipſius naturalem dictus vſusfructus remeabit ad dictum primum monaſterium; & ſic conſolidabitur cum proprietate. c & idem iudicium erit de monacho ſeu regulari profeſſo expulſo à monaſterio ſuæ profeſſionis, & ſi licitè trãſeat ad alia monaſteria; & ratiò eſt quoniã huiuſmodi expulſio ſiue abſolutio ab obedientia prælati dicti monaſterij eſt magis ad pęnam, quam ad pręmium, ac per conſequens reperitur in vtroque identitas rationis. c Quintò. Reuerẽdos Viſitatores non fugiat ex opto, quòd bona profeſſi proprio vitio fugientis à monaſterio ſuæ profeſſionis, iam ipſi monaſterio acquiſita quomodolibet; ipſe

a Arg. in dicta l. Pater. & ibi p Doctores, & Syluestrum vbi ſupra in vet. ſi vero ſciebat.

b ca. De lapſis 16. q. 6. vbi p Doct. & gloſ. in ver ſed res eorum, & in l. 1. § Qui mortis, ff. Ad Tertul. & ibi per Doctores & Syl. vbi ſupra in ver. ſi aũt profeſſio tenuit.

c Arg. in dicto c. De lapſis, et dicto § Qui mortis, & ibi per Doct. & pręcipuè p Panor. in c. in pſentia, in fine. ext. de Probat. & Syl. vbi ſupra.

profeſſus numquam recuperabit: imò quocumque ille ſe contulerit, poterit eũ Abbas ſeu pręlatus eius cum omnibus bonis ab ipſo acquiſitis poſt fugam vendicare: ac per conſequens indè fit, qđ quicquid acquirit monachus etiam fugitiuus acquirat monaſterio ſuę pfeſſionis, quãtumcumque illa acquiſiuiſſet in partibus remotis à monaſterio. d quod & apertiùs videtur confirmaſſe fęl. recor. Pium quintum in bulla extentionis priuilegiorũ ordinis mendicantium pro congregatione noſtra Caſſinenſi in anno 1568. in §. Prohibemus quoque his pręciſis verbis videlicet. *Probibemus quoq; iiſdem ordinarijs, ne aliquomodo ſe intromittant in bonis dictorũ fratrum extra clauſtra ſuorum monaſteriorum pro tempore degentium, ſiue decedentium: & quamuis in habitu, ſiue abſque habitu moriantur, volumus quòd eorum bona mobilia & immobilia ad ordinẽ, quem profeſſi ſunt, pertineant diſponenda iuxta cõſtitutiones, ſeu ordinationes præfatorum ordinũ: neq; illa ordinarij prædicti occupare præſumãt: imò huiuſmodi, & ad habitum religionis reuertentium bona oĩa monaſterijs ipſis (cùm ea, q̃ acquirit monachus, de iure monaſterio acquirantur) pertinere etiã de-*
34 *cernimus.* Sextò ſciãt ipſi Reuerẽdi Viſitatores q bona profeſſi (q legitimè ſe ceſſit à monaſterio ſuæ profeſſionis: ut puta ſi ſe tranſtuliſſet ad aliud monaſterium, vel prælaturam debitis medijs, quæ per emiſſionem ſuæ profeſſionis iam tranſferant ad dictum monaſterium, non recuperabit, ſed erunt monaſterij ſuę profeſſionis, e & ratio patentiſſima iſtius deciſionis eſt, quoniam ſecundum f Bart. Frater minor auctoritate Papæ

d per tex. apertiſſimũ in c. Abbates. 18. q. 2. & ibi p Doctores.

e per tex. apertiſſimũ in c. ſtatutũ, 18. q. 2. & ibi communiter p Doctores, & p Syl. vbi ſupra, in ver. ego autem dico. & per Archid. ibidem.

f Bart. in tract. minoritarũ lib. 4.

Papæ tranſiens ad epiſcopatum,
vel aliam religionem, quæ habere
poteſt in communi, non recupe-
rat bona ſua iã alteri quæſita; ſiue
dicamus, quòd hæc ſit reſtitutio
in integrum primum ſtatum ſe-
paratum. a Sed ſi bona paterna
non fuiſſent alteri quæſita: puta,
quia adueniente tali translatione
legitima dicti profeſſi, adhuc viue-
uerent ipſius parẽtes, quibus de-
bebat ſuccedere; nam tunc illis ſuc
cedet ipſe & non monaſteriũ ſuæ
pfeſſionis; ſi illi regulares, ad quos
tranſijt, ſint capaces hæreditatis,
quia per talem translationem re-
ſtituetur ad omnia. b Septimò.
quàm facillimè ex ſupra recenſitis
poterunt intelligere Reuerẽdi Vi-
ſitatores, quòd Profeſſus, quiſque
in religione approbata tenens
apud ſe, vel alium, peculium ali-
quod ſine permiſsione & volun-
35 tate Abbatis ſeu prælati ſui; meri
tò dicendus erit fur & latro, quã-
uis illud ſibi obueniſſet aliundè;
& non ex redditibus monaſterij:
& ratio patẽtiſsima eſt; quoniam
de iure dicenda erunt acquiſa, &
incorporata monaſterio ſuæ pro-
feſsionis, vt docuit ſacrum Conci-
cilium Tridentinum. c ergo niſi
quàm primùm reſtituerit dictum
peculium monaſterio, vel reuela-
uerit ſuo prælato cum propoſito
diſponendi de ipſo ad beneplaci-
tum ipſius, cuius adminiſtratio de
betur, tanquam diſpenſator bo-
norum monaſterij, erit ſemper in
peccato mortali, ac per conſequẽs
in ſtatu damnationis tãquam de-
tentor iniuſtus bonorum mona-
ſterij; cum non multum interſit
36 (auctore Innocentio III. Papa)
quoad periculum animæ iniuſtè
detinere, vel inuadere alienum. d
figuram pęnæ infligendæ proprie
tarijs videtur fuiſſe id, quod conti-

a l. 2. & l. Tutor. C. de ſent. paſs.

b l. 1. C. de ſenten. paſſ. & in. l. 1. §. Qui mortis. ff. Ad Tertul. & ibi Doct.

c in ſeſſ. 25. cap. 2.

d c. ſæpe cõtingit. ext. de Reſtitu. ſpoliat. et ubi per Doct.

git Ananiæ & Saphirę, qui nõ om
nia, quæ poſsidebant obtulerunt
ad pedes apoſtolorum, fingentes
omnia detuliſſe, ex cuius fraude
diuino iudicio morte repentina
interierunt corã ipſis apoſtolis &
populo. e Ad memoriam reuo-
cent doctrinã Sanctiſsimi Patriar-
chæ Benedicti. & inſuper Octa-
uò, ipſi Reuerendi Viſitatores au-
diant quid docuerint ſummi pon
tifices de hoc vitio proprietatis,
omnino radicitus euellẽdo de cor
dibus regularium. Nonne Grego-
37 rius Papa ſcribens Iannario Caro
litano epiſcopo vſus fuit his præci
ſis verbis? videlicet. f *Quia ingre-
dientibus monaſterium converten
di gratia, vlterius nulla ſit teſtan-
di licentia, ſed vt res eorum eiuſ-
dem monaſterij ſint aperta legis
diffinitione decretum eſt.* et rurſus
idem Gregorius Papa ſcribẽs Cy-
priano diacono hæc pręciſa verba
protulit videlicet; g *Perlatum ad
nos Petronillam nomine, de pro-
uincia lucania progenitã per ex-
hortationem agnelli epiſcopi fuiſ-
ſe conuerſam, reſque ſuas omnes,
quas habere potuit, licèt ſibi iure
potuiſſent competere, tamen eaſ-
dem monaſterio, in quod ingreſſa
eſt; etiam ſpiritualiter donationis
titulo contuliſſe. Econtra Paulus
primus heremita in teſtamento co-
lobium ſuum Athanaſio Alexan-
drino epiſcopo reliquit: tunicam
verò beato Antonio, ſed aliud eſt
de his, qui in monaſterium ingreſ-
ſi ſe & ſua tradiderunt: aliud de
his, qui ſolitariam vitam ducentes
ſe nulli Eccleſiæ tradere poſſunt:
illi ſemel tradita nulli tradere poſ
ſunt; iſti nulli oblata, liberi teſta-
ri valent.* Idipſum reperitur cau-
tum iure ciuili canonizato ve-
rò; His verbis videlicet. h *Si quæ
mulier, aut vir monaſticam vitam*
elege-

e Actuũ c. 5. Sãctiſsimus Benedictus in reg. ſua cap. 57.

f c. Qui ingredientibus 19. q. 3. & ibi p Doct.

g c. Perlatũ eſt. 19. q. 3. & ibi p Doctores.

h c. ſi qua. 16. q. 3.

elegerit; etiam intrauerit monaſterium liberis non extantibus, monaſterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus, (& in fine) *Nūc autem cùm monachus factus eſſet, hoc ipſo res ſuas oēs obtuliſſe uideatur, ſi priùs teſtatus non ſit.* Idipſum nos docuit ſacrum Conciliū Lateranenſe his preciſis verbis,
38 videlicet.[a] *Qui peculium habuerit, niſi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta adminiſtratione permiſſum: à communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit: & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat ſepulturam: quod etiam de vniuerſis religioſis præcipimus obſeruari. Abbas autem, qui iſta diligenter non cauerit, officij ſui iacturam nouerit ſe incurſurum.* & Clemens Papa III. loquens.[b] de quodam canonico regulari, qui in articulo mortis agēs, licèt à Priore ſuo cōmonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit reſignare, & ſic diem clauſerit extremū, & fuit inter alios fratres traditus ſepulturæ, quod audiens ipſe Papa taliter reſpondit dicens: *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus: quòd ille canonicus nō tantùm fuit chriſtiana ſepultura priuandus: uerùm etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuit fieri, de ipſa proijci dignus eſt eccleſia. Hoc autem cùm fortè contigerit in ſimilibus eſt agendum.* Idipſū docuit Innocentius III.[c] cuius verba ſupra in probationem §. quinti retulimus. Videatur ibi. Idipſum docuit ſanctus Auguſtinus dicēs.[d] *Nō dicatis uos aliquid habere proprium, ſed ſint uobis omnia communia. Quicumque autem intantùm progreſſus fuerit malum, ut occultè literas, uel quodlibet munus accipiat: ſi hoc ultrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro eo: ſi autē deprehenditur, atque conuincitur ſecundum arbitrium presbyteri, uel Prepoſiti grauius emenditur.* (Cùm huius noſtræ Congregationis fratres non ſolùm facultatibus, ſed uoluntatibus proprijs in ipſa ordinis ſuſceptione renūtiauerint: & ſemper promiſſam obediētiam penitùs aliorū poteſtati, et imperijs in Chriſto, & pro Chriſto ſubdiderint: certum eſt eos nihil habere, poſſidere, dare, uel accipere ſine ſuperioris licentia debere: quòd ſi propinquus, uel amicus, uel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre uoluerit: primò quidem priori inſinuetur, et ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandauerit: de quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod priori placuerit. Audiuimus quid ſēſerit Diuus Auguſtinus de peculij retentionē; audiamus modò quid nos docuerit de eadē materia loquens Innocentius III.[e] *Prohibemus quoque diſtrictè in virtute obedientiæ ſub atteſtatione diuini iudicij: ne quis monachorum proprium aliquo modo poſſideat: ſed ſi quis aliquid habeat proprij totū incontinenti reſignet. Si verò poſt hoc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari modo prædicto de monaſterio expellatur, nec recipiatur vlteriùs, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quòd ſi proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte ipſa, cum eo in ſignum perditionis extra monaſterium in ſterquilinio ſubterretur: ſecundum quòd Beatus Gregorius narrat in Dialogo ſe feciſſe. Vnde ſi alicui quicquam ſpecialiter fuerit deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati, vel Priori, vel Cellerario aſſignetur. Nec æſtimet Abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo* mona-

a c.2.extra, de ſtatu monach. & ibi communiter per Doctores.

b cap. ſuper quodā. extra, de ſtatu monach. & ibi per Doctores.

c c. Quanto deuoto. extra, de offi. ordin. & ibi per Doct.

d c Non dicatis 12.q.1. & ibi p Docto & in ſpecie p Card. à Turrecre. & per Præpoſitum.

e c. Cùm ad monaſteriū. §.1.& §.fin. ext. de ſtatu monach. & ibi communiter per Doctores.

monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali: vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit indulgere licentiam. Hæc precisa verba protulit Innocentius III. quæ velim imprimantur cordibus regulariũ: qui memores eſſe debent quomodo hanc pęnam prædixerit Salamon dicens: *Eſt* [a] *& alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole; Diuitię conſeruatæ in malũ domini ſui: pereunt enim in afflictione peſſima.* Eò magis quòd nouiſſimè de hoc loquens ſacrum Concilium Tridentinum [b] his præciſis verbis vtitur. *Nemini igitur regularium tam uirorum, quàm mulierum liceat bona immobilia, uel mobilia cuiuſcũque qualitatis fuerint, etiam quouis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiã nomine conuentus poſſidere, uel tenere: ſed ſtatim ea ſuperiori tradantur, conuentuiq; incorporẽtur. Nec deinceps liceat ſuperiori bona ſtabilia alicui regulari concedere, etiam ad uſumfructum, uel uſum, adminiſtrationem, aut commendam. Adminiſtratio autem bonorum, monaſteriorum, ſeu conuentuum ad ſolos officiales eorundem ad nutum ſuperiorum amouibiles, pertineat. Quòd ſi quis quidquam tenere deprehenſus, aut conuictus fuerit, is biennio actiua & paſſiua uoce priuatus ſit: atque etiam iuxta ſuæ regulę, & ordinis conſtitutiones puniatur.* Audiamus obſecro (Reuerendi Viſitatores) quę nos docuerit ſanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus, & Reuerendi Rectores noſtrę Congregationis Caſſinenſis in declaratorio regulæ: Nonne his præciſis verbis vſus fuit ipſe ſanctus legiſer noſter? [c] *Præcipuè hoc uitium amputetur de monaſterio, ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iuſſione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neq; graphiũ, ſed nihil omnino: quibus nec corpora ſua, nec uoluntates licet habere in propria poteſtate. Omnia uerò neceſſaria à patre monaſterij ſperare: nec quicquã liceat habere, quod Abbas nõ dederit, aut permiſerit: omniaq; omnibus ſint communia, ut ſcriptũ eſt; nec quiſquam ſuum eſſe aliquid dicat, aut præſumat. Quod ſi quiſquam hoc nequiſſimo uitio deprehenſus fuerit delectari, admoneatur ſemel et iterum, ſi non emendauerit, correctioni ſubiaceat.* Reuerendi Patres noſtri verò de eodem loquentes his verbis vſi fuerunt. [d] *Inſuper etiam ſtrictiùs imponant, ut omnes, penes quos pecuniæ quauis cauſa depoſitæ fuerint, tã monaſteriorum noſtrorum, quàm aliarum quarumcumque perſonarum, eas ſibi aſſignent. Inhibemus etiam ne quaslibet res inuicem emant aut uendant, contrafacientes, rebus & pecunijs illicò priuentur, comedantque intrà in refectorio in pane et aqua pro qualibet uice. Ordinamus etiam, & præcipimus, ꝙ nullus noſtræ Congreg. profeſſus, ſeu aliter in noſtris monaſterijs ſub obedientia Patrum conſtitutus, etiam ſi fuerit officialis in monaſterio preter Cellerarios, audeat tenere vel expẽdere pecunias ſine licentia prælati ſui: ſed pecuniam ad ſe peruenientem deferat prælato ſuo: quã conſtitutionem mandamus omnibus prælatis, & patribus noſtrę Congregationis, quatenus realiter & cum effectu faciant in ſuis monaſterijs obſeruari. Huiuſmodi autẽ licen-*

a Eccleſiaſtes c. 5.

b Conciliũ Trid. in ſeſſio. 25. c. 2. incipiẽ. Nemini.

c In regulæ ſuæ cap. 33.

d In declaratorio ſuper dictum capitulũ 33. nu. 6. 8. 10.

licentiã tenendi pecunias non poſ-ſint prælati monachis concedere ſub pœna priuationis, ſi conceſſe-rint, aut in monachos delinquen-tes non animaduerterint. Qui qui-dem tranſgreſſores tanquam pro-prietarij pro qualitate culpæ ſunt ſeueriſſimè plectendi. & rurſus de eodem loquens ſanctiſſimus Be-nedictus dixit. a *Nullatenus liceat monacho, nec ſibi inuicem literas, aut eulogia, uel quælibet munu-ſcula accipere, aut dare ſine præ-cepto Abbatis ſui. Quòd ſi etiam à parentibus ſuis ei quicquàm di-rectum fuerit, non præſumat ſuſci-pere illud, niſi priùs indicatū fue-rit Abbati: quod ſi iuſſerit ſuſcipi, in Abbatis ſit poteſtate, cui illud iubeat dari. Et non contriſtetur frater, cui fortè directum fuerat, vt non detur occaſio diabolo. Qui autem aliter præſumpſerit, diſci-plinæ regulari ſubiaceat.* Reue-rendi Patres nr̃ę Congreg. his ver-bis vſi fuerunt. b *Temerariã pre-ſumptionem monachorum noſtro-rum, qui cùm nihil habeant, nec habere debeant, munera accipere & dare non metuunt, Regulæ & profeſſioni noſtrę aduerſantes, tã-quam ſeminarium diaboli et mor-tale virus, penitùs interdicentes: quia ſæpè ex huiuſmodi munerũ collatione & receptione inordina-ta oritur affectio, ſeu cõplacentia: Nolumus ꝙ inuicem fratres dent nullatenus munuſcula iuxta regu-lam, neque etiam alijs quibuſcum-que: aut aliunde ſibi directa ac-cipiant ſine prelati ſpeciali licen-tia: ſed nec ipſi Prælati fratribus aliorum monaſteriorum munuſcu la mittant, niſi fortè à Patribus dictorum fratrũ fuerint requiſiti.* Ex his ergo omnibus hucuſq; al-latis quàm facillimè elicitur quàm peſſima abuſio clauſtraliũ ſit pro-prietas, contra expreſſum votum eorũ & tot prohibitiones: ac per conſequens Reuerendi Viſitato-res ſcire poterunt, quomodo pro-cedendum erit ipſis contra pro-prietarios. Nono, ipſi Reuerendi Viſitatores obliuioni nõ tradant, quod & ſi regularis ſubditus di-ſpenſetur à ſuo prelato ſuper re-tentione & expeditione peculij ali-cuius quomodocũque ſibi obue-nientis, non ſit dicendus proprie-tarius: tamen ſi illud expenderit in alijs rebus, quàm vtilibus vel neceſſarijs, peccabit mortaliter di-ſpenſans: cum abutatur poteſtate ſibi tradita & regularis diſpenſa-tus, cùm diſſipauerit dictum pe-culium iam legitimo iure mona-ſterio acquiſitũ & incorporatum (vt verbis ſacri Concilij Triden-tini ſuprà relati vtar) eò ipſo ꝙ ad ipſum regularem deuenit. Quã-propter per conſequens tam ipſe regularis tãquàm malus miniſter bonorum monaſterij, quàm eius prælatus inſolidum tãquàm coo-perator in furto circa bona mona ſterij perpetrato tenebuntur ad re-ſtitutionem faciendã dicto mona ſterio pro dicto damno illi iniuſtè illato. cùm contrectauerint bona monacho acquiſita legitimè in-uito monaſterio vero dño: quod quàm facillimè elicitur ex ſuprà recenſitis auctoritatibus, cùm id-ipſum in ſpecie docuerint Cardi-nalis à Turrecremata, & Præpo-ſitus, & alij Doctores. c Memores ſint & decimò RR. Viſitatores, ꝙ ex hucuſq; allatis in pręſenti §. 6. luce meridiana clarius patuit, nõ-nullos ex prælatis modernis gra-uiſſimè peccare permittendo re-gularibus ſibi ſubditis indiſcrimi-natim tenere apud ſe pecunias, & ad libitum eas expendere, non animaduertentes ſe indè, & illos

a In regulæ cap. 54.

b In declar. regulæ ſup cap. 54. nu. 1. & 2.

c in d. cap. Non dica-tis. 12. q. 1. & alij in cap. cùm ad mo naſteriũ, ex tra de ſtatu monach.

inuolui

inuolui laqueis diaboli, ac vinculo peccati mortalis: tum quia permittunt eos publicè violare paupertatis votum ab illis ſolemniter emiſſum diſſipando dicta bona iuxta deciſionem ſacri Concilij Tridentini: a iam paulò antè ad verbum recenſitam, quæ ex tali receptione iam erant incorporata dicto monaſterio, cùm etiam ipſiſmet regularibus ampliſſima via paretur ad incumbendum ludis inhoneſtis, crapulis, comeſſationibus: ac multipliciter per conſequens violandi caſtitatis votum; non ſine certa pernicie ſalutis ipſorum regularium: & ſcandalo cæterorum regularium Deum timentium, & laicorum, ad quorum notitiam deueniet huiuſmodi fractio voti ipſorum: & cum maxima iactura bonorum monaſterijs acquiſitorum & acquirendorum eleemoſynis piorum laicorum, qui ab illis elargiendis indè retrahuntur: nè videantur & ipſi ſubminiſtrare ſomitem peccandi ipſis ſceleſtis religioſis. Quæ quidem mala (nulli dubium eſſe poterit) reſpiciunt præcipuè prælatorum miſeram animam, expauentium potius murmurationes horum ſceleſtorum ſubditorum, quam remorſum propriæ conſcientiæ: Contra quos, cum multa fuerint allata in præſentis capituli, §. primo, eadem non repetentur: ſed ſolùm & breuiter dicemus, quòd rememorentur ipſi Reuerendi prælati, quòd facilitas veniæ dat incentiuum malorum: & qui cauſam damni dat, damnũ dediſſe videtur. b Vndecimo & vltimo, ipſi Reuerendi Viſitatores poterunt mediam viam incedentes docere Prælatos, quomodo poſſint compati humanæ fragilitati, & inſimul occurrere omnibus ſcandalis, & laqueis diaboli paratis ipſis regularibus: dicant ergo prælatis cuiuſque monaſterij modeſtè, occaſione ſuborta, quando regularibus ſibi ſubditis aliqua pecuniæ quantitas delata fuerit ab amicis aut conſanguineis, vel ex propria induſtria, vel artificio: illi deferant ipſam proprio prælato, enarrentque quomodo ad ſe peruenerit: & ſi Prælato viſum fuerit (habito reſpectu ad qualitatem regularis petentis concedi retentionem talis peculij apud ſe) huiuſmodi facultatem tribuere, dicat ei, quòd omnino illud expendet in re ſibi neceſſaria, vel vtili: vt puta, in emendis libris, veſtibus non ſuperfluis, & alijs huiuſmodi: vel in itinere arripiendo forſan gratia honeſtæ recreationis; tunc ipſe prælatus erit tutus in conſcientia, & ipſemet regularis, ſi ſolum ad talem effectũ expenderit dictum peculium: ſed ſi in alijs rebus voluptuoſis conſumpſerit, erit omnino reſtitutioni faciendæ monaſterio obnoxius, tãquam diſſipator bonorum monaſterij, vt ſæpius per ſupra allata probauimus, cum comprobetur furtum commiſiſſe: & ſciant indè quod ad talium reſtitutionem quoque tenebũtur, qui ſcienter acquiſierint quocumque titulo ab ipſis, vt latiſſimè docuimus in noſtro tract. de Vſuris: cùm in tali caſu ipſi carebant iuriſdictione ſuper re taliter diſſipata, quæ verè erat (eo ipſo) monaſterio ſuæ profeſſionis incorporata: ſed ſi ex pendiſſet in re ſibi neceſſaria, vel vtili (loquendo de neceſſitate & vtilitate congrua ſtatui regulariũ) tunc qui ab ipſis aliquod recepiſſent, non erunt illius rei reſtitutioni obnoxij, præcedente ſupradicto conſenſu ſuorum prælatorum

a ſeſſ. 25. c. 2. incip. Nomini.

b c. fin. extra de iniurijs, & dam. dat. & ibi p Doctor.

torũ. & Ratio potiſſima eſt, quoniam tunc nihil fit contra prohibitionem ſtatutorum ſummorum Pontificum vel regularium. Cùm in hoc videatur huiuſmodi regularem fuiſſe talis peculij creatum legitimum diſpenſatorem in rebus ſibi vtilibus, vel neceſſarijs, de quibus prælatus eius iuxta tenorem regulę tenetur prouidere, prout ex formalibus verbis ipſius Sanctiſſimi Benedicti ſupra relatis patuit. His tamen non obſtantibus, poterunt ipſi Reuerendi Viſitatores hortari ipſos prælatos ad obuiandũ omnibus ſcandalis in ſuis ſubditis (forſan futuris ex humana fragilitate) ad conſtituendum communem theſaurarium iuxta pręceptum Clementis VIII. per ſpeciale eius reſcriptum; apud quem reponantur pecuniæ redditurum monaſteriorum, & ipſi præcipiant huiuſmodi pecunias, vndecũmque ad ſibi ſubditos deuenientes (poſtquam ſibi fuerint præſentatę) reponi, & indè non remoueri, niſi ipſo conſulto, & conſentiente expendi in re neceſſaria, vel vtili illi regulari, qui illam repoſuit, virtute mandati in ſcriptis facti à dicto prælato. Et hæc dicta ſufficiãt pro deciſione materię propoſitę in pręſenti, §. ſexto. ex quibus luce meridiana clarius fuit probatum regularem proprietarium eſſe furem, ac per conſequens eſſe in ſtatu damnationis, cùm perſeueret in tranſgreſſione diuini præcepti de non furando.

De ſeptima clauſtralium abuſione, nempe de Delatione precioſarum ueſtium. §. VII.

QVAM obſcęnum, & alienum à vita monaſticæ eſſe, regulares velle veſtibus indui precioſis ad inſtar muliercularũ, & laicorum curialium, & omnino mundialibus delitijs ſe tradentium; quis non animaduertit? Cùm potius reminiſcendo ſe ingreſſos religionem ad explendam pœnitentiam propriorum peccatorum deberent veſtigia Niniuitarum a ſequi, & ſe induere ſacris & cilicijs ad placandam diuinam iram prouocatam cõtra eos propter ſua peccata, nec non imitari ſanctos patres noſtros, de quibus loquens Apoſtolus dixit. b *Alij uerò ludibria & uerbera experti, inſuper & uincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occaſione gladij mortui ſunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ: & hi omnes teſtimonio fidei probato inuenti ſunt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* quam ergo fidem oſtendet ſe habere is, qui poſt aſſumptum mortificationis habitum exoptat aſſimulari mulierculis repræſentandis virorum oculis? Cum ergo ingreſſi Clauſtrum ſint ad pęnitẽtiam peragendam: quomodo ergo poſt emiſſam profeſſionem (per quam mortuos ſe mundo finxerunt) modò, tanquam canes regredientes ad eſum proprij vomitus, velle non erubeſcunt precioſis veſtibus indui? cùm re ipſa dicere deberent cum Apoſtolo. c *Mortui ſumus, & vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* & alibi rurſus. d *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, et ego mundo.* Nõne pec-

cantes

a Ionæ c. 3.

b Heb. c. 11.

c Coloſ. c. 3.

d Galat. c. 6.

ſantes primos noſtros parentes in paradiſo terreſtri, & ex ipſo expulſos ad peragendam pœnitentiam tráſgreſſionis diuini pręcepti Deus optimus maximus veſtiuit tunicis pelliceis, a in quib. vtique nulla ſenſualitas reperiri poterat: ſed ſolùm remedium, quo corpora eorum defenderentur à frigore & alijs incomodis incurſis, ꝓpter eorum peccatum? quod animaduertens Apoſtolus & volens nos monere de tali errore dixit. b *Nihil intulimus in mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid poſſumus: Habentes autem alimenta, et quib. tegamur, his contenti ſimus.* memores eſſe debent ipſi regulares, quòd Iob dixerit. c *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meę, & nudus reuertar illuc.* & Salomon. d dixit. *Generauit filium, qui in ſumma egeſtate erit: ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo.* Quapropter huiuſmodi regulares ad memoriam reducere ſępiſſimè deberent, quod rurſus Salomon docuit dicens. e orando Deum. *Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem, & verba mendacij longe fac à me, mẽdicitatem, & diuitias ne dederis mihi; tribue tantùm victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus alliciar ad negandum, & dicam quis eſt dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei.* Quomodo ergo, qui proprijs renunciantes, & inchoantes pro viribus ſequi veſtigia Domini noſtri Ieſu Chriſti, apoſtolorum, & tot ſanctorum monachorũ, quærent luxum in veſtibus? nonne reminiſci debent quomodo fuit laudatus à domino Ieſu Chriſto Sãctus Ioãnes Baptiſta de ruſticitate veſtiũ,

a Gen. c.3.

b 1. Timot. cap.6.

c Iob cap.1.

d Eccleſiaſteſ. cap.5.

e Prou. c.30

dum de ipſo loquens dicebat. f *Quid exiſtis in deſertum videre, hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt?* ac ſi apertè dominus nos docere inde voluerit, eos qui monaſticã ac ſolitariam profitentur vitã, vt ſunt regulares, non deceat mollib. ſeu pretioſis veſtib. veſtiri, ſed viliorib. & lugubrioribus; vt facto proprio, & non verbo ſolo doceant laicos ſe ingreſſos deſertum monaſterij ad peragendam penitentiã pro peccatis proprijs & benefactorum ſuorum: aliàs meritò comprobarẽtur mendaces & tonſuris mentiri ſeculo. Quod malũ à nobis effugare exoptans Patriarcha Benedictus noſter Sanctiſſimus, poſtquã recenſuiſſet quibus veſtib. monachum ſuum veſtiendũm fore, ſtatim ſubintulit hæc præciſa verba. g *De quarum rerum omnium colore, aut groſſitudine non cauſentur monachi, ſed quales inueniri poſſunt in prouincia, qua habitant, aut quod viliùs comparari poſſit.* Cuius Sãctiſſimi monitis Clemẽs V. Papa motus his præciſis verbis de hac materia vſus fuit dicens: h *Statuimus vt ſuperior veſtis ipſorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris exiſtat iuxta morẽ apud eos ſeruari ſolitum in regione, qua degunt, nec inqualitate panni regularis excedatur modeſtia: nec quæratur quod pretioſius & ſubtilius, ſed quod vtilius valeat inueniri. Siquis autem pręmiſſorum temerarius extiterit uiolator, regulari ſubiaceat diſciplinæ.* qui Clemẽs quintus in eadem clem. §. fin. confirmauit, quæ ſtatuerat Innocentius III. in c. Cùm ad monaſteriũ in princ. ext. de ſtatu mon. prohibẽdo monachis delationem camiſiarum linearum. i

f Mat. c.11.

g In regulæ cap.55.

h Clem. ne in agro. §. ſtatuim⁹. de ſtatu monach. & ibi per Doctores, & rurſus ibidem in §. ſi quis autẽ, & ibi per Doct.

i d. Clem. §. fin. iuncto. c. Cùm ad monaſteriũ, in principio, ext. de ſtatu monach.

De octaua clauſtralium abuſione pro eo quòd uolunt ueſci cibis delicatioribus, & potare pretioſa uina .§. VIII.

BEatiſſimus Patriarcha noſter Benedictus animaduertens q̄ peſſimus abuſus ſit, quòd clauſtrales, qui mortui mundo eſſe debēt,
41 & carnem propriam ieiunijs, & flagellis ſubdere ſpiritui, indulgentes illecebris gulę in refectione proprij corporis accuratè inquirunt exquiſitos modos comedendi cibos delicatiores, & potandi pretioſa vina, ex quibus poſſent ipſi regulares incurrere morbos peſtiferos corporis & animæ: Ipſe Sanctiſſimus Patriarcha nòs monere ſtuduit dicens. [a] *Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tam ſextæ quàm Nonæ omnibus menſis cocta duo pulmentaria propter diuerſorum infirmitates &c.* ex quibus apertiſſimè elicitur ipſum ſanctiſſimum non permittere monachū veſci delicatis cibis: Idipſum elicitur de potu. Nam de potu monachorū loquens, [b] Hortatur monachos vt nō bibant vſque ad ſatietatē, ſed parciùs, quia vinum apoſtatare facit etiam ſapiētes; [c] & hortatur, quòd vbi ipſum non reperiretur, tunc erit benedicendus Deus ab his, qui ibi habitant. Ex his ergo quàm facillimè comprobatur non eſſe clauſtralium delectari cibis & potibus exquiſitis: cùm præcipuè regularis memor eſſe debeat maledictionis Adæ [d] Dicente ei Deo. *In labore vultus tui ueſceris pane, donec reuertaris ad terram, de qua ſumptus es.* ac ſi apertè dixiſſet Deus ei: poſtquam meruiſti priuari delitijs paradiſi terreſtris, in quo te collocaueram, propter peccatum inobedientiæ, & grauari hac inflicta pœnitentia: vt tandiu viues in amaritudine de labore manuum tuarum, donec expleta pęnitentia ad me reuertaris per mortem: & interim veſceris pane, & non dixit, delicatis cibis & potibus: cùm talibus alimentatus non dicetur pęnitentiam agere, ſed delicijs affluere, quod ponderans Eccleſiaſticus dixit, [e] quòd *initium uitæ hominis fuit panis & aqua, & ueſtimentum, & domus protegens turpitudinem.* ex cuius ſententia quàm facillimè elicitur, quòd etſi noſtra tempeſtate vtamur vino in potum: nihilominus illo vti non ſit neceſſarium: cùm quàmplurimi ſerui Dei, et alij in potum vtantur aqua ſimplici: non negabimus tamē primum vineæ plantatorem fuiſſe Noe poſt aquas diluuij. [f] Quapropter nos regulares nō decebit exquiſita vina perquirere, & illa potare ad ſaturitatem: etſi modico vino vti ad medellam & corroborationē ſtomachi languidi expediat, prout monuit Apoſtolus ad Timotheū dicens. [g] *Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuū, & frequentes tuas infirmitates.* & antè illum nos docuerat Eccleſiaſticus dicens. [h] *Aequa vita hominibus, vinum in ſobrietate, ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius: quæ vita eſt ei, qui minuitur vino? Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iocunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animę & cordis vinum moderatè potatum: ſanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus.* Ex quibus patet, quòd ſi Adam & alij vſque ad Noe forſan non biberint vinum (cum hoc non ſcribatur in ſacra hiſtoria) à Noe homines inceperunt vti vino ad potum. Audiuimus ergo quod

a In regulę cap. 39.

b In regulæ cap 40.

c Eccl. c. 15.

d Gen. c. 3.

e Eccl. c. 15.

f Gen. c. 9.

g 1. Timot. cap. 5.

h Eccleſiaſtici c. 31.

quod liceat nobis vti modico vino ad conuendam bonam valetudinem, ſed non ad ſaturitatem; Audiamus modò, quæ mala produxerit hominibus potatio vini delicati ad ſaturitatem indulgendo potius gulæ illecebris, quàm conſulendo neceſſitati debilis noſtræ naturæ. Nam potatio vini huiuſmodi indiſcreta ſæpiſſimè ad horam priuat hominem lumine rationis ac eius vſu, donec vinum ſit digeſtum, & ſic huiuſmodi potatio efficit nos in aliquo ſimiles bru-
a Gen. c. 9. tis. Nam ſcriptum reperitur. *a Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam, bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo.*
b Gen. c. 19. & iterum, *b* quod *Loth propter potationem vini, quod ei porrexerāt duæ eius filiæ, cùm eſſet inebriatus iacuit cum illis, & ipſe conceperūt ex proprio patre.* Nonne Deus præcepit Aaron, vt abſtineret à vi-
c Leuit. c 10 no & filijs eius dicens. *c Vinum et omne, quod inebriare poteſt nō bibetis tu & filij tui quando intrabitis tabernaculum teſtimonij, ne moriamini, quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutum, & mundum, doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus ſum ad*
d Num. c. 6. *eos per manum Moyſis.* & rurſus. *d Loquutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, ſiue mulier, cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare, à vino & omni, quod inebriare poteſt, abſtinebunt: Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de vua exprimitur, non bibent: Vuas recētes, ſiccaſq; non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt ab vua paſſa vſque ad acinum non comedent.* & rurſus Deus volens nos docere quanti mali eſſe poſſit potatio vini, *e* enarratur quod *fuerit* e Iudic. c. 13
quidam vir de Saraa et ſtirpe Dan nomine Mamuè habens vxorem ſterilē: cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam, ſterilis es & abſque liberis, ſed concipies & paries filium: caue ergo ne bibas vinum, ac ſiceram, nec immundū quicquam comedas, quia cōcipies, & paries filium; cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazareus Dei ab infantia ſua, & ex matris vtero, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſtinorū. & paulò poſt ibidē ſubditur: *Tu es, qui locutus es mulieri, & ille reſpondit ego ſum: cui Mamuè, quando (inquit) ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer, aut à quo ſe obſeruare debebit? Dixitque Angelus Domini ad Mamuè, ab omnibus, quæ locutus ſum vxori tuæ abſtineat ſe: et quicquid ex vinea naſcitur nō comedat: Vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo, & quod præcepi, impleat, atque cuſtodiat.* et rurſus ſcriptum eſt, quòd *f Iudith* f Iudith ca. 12. & 13.
vacans ieiunijs et obſecrationibus pro liberatione populi ſui digna fuit exaudiri à Deo, & occidere grauatū ebrietate vini in proprio eius cubiculo Holofernem, & poſteà libera & incolumis egredi ex domo Holoferni, & ingredi ſuam ciuitatem cum capite ipſius Holoferni: & ſic liberare populū ſuum. Nonne Salomon ſapientiſſimus de hoc monere nos voluit, quādo dixit: *g Qui diligit epulas, in egeſtate erit: & qui amat vinum &* g Prou. c. 21
pinguia, non ditabitur? & rurſus. *h* h Prou. c. 20
Luxurioſa res vinum, et tumultuo

ſa ebrie-

ſa ebrietas, quicumque his delectatur, non erit ſapiens. & iterū: a Prou.c.23 *a Cui væ? cuius patri væ? Cui fouex? Cui ſine cauſa vulnera? Cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino? & ſtudens calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius, ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extranea, & cor tuum loquetur peruerſa, & eris ſicut dormiens in medio mari: & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: verberauerunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi: quando euigilabo, & vina reperiam.* & iterum ipſemet Salomon dixit. b Eccleſiaſtes c.2. *b Dixi ergo in corde meo, uadam & affluā diuitijs, et fruar bonis, & uidi quòd hoc quoque eſſet uanitas: Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Cogitaui in corde meo abſtrahere à uino carnem meam, ut animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiā: donec uiderem quid eſſet utile filijs hominum: quo facto opus eſt ſub Sole numero dierum uitæ ſuæ.* Eccleſiaſticus verò de eodem loquens dixit. c Eccleſiaſtici c.19. *c Operarius ebrioſus non locupletabitur, & qui ſpernit modica, paulatim decidet. Vinum et mulieres apoſtatare facit ſapientes.* & rurſus idē dixit. d Eccleſiaſtici c.31. *d Ne comprimaris in conuiuio, uino. Diligētes in uino noli prouocare, multos enim exterminauit uinum: Ignis probat ferrum durū, ſic uinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatum. Vinum multū potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ uinum multum potatum, ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans uirtutem, & faciens uulnera. In conuiuio uini non arguas proximum, & non deſpicias eum in iocunditate illius, uerba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.* & alibi ſcriptum eſt: e Eſa.5. *e Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuijs ueſtris: & opus domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis.* & rurſus. f Eſa.c.28. *f Sacerdos & prophetæ neſcierunt præ ebrietate, abſorti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt uidentem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim menſæ repletæ ſunt uomitu, ſordiumque: ita ut non eſſet ultra locus.* & iterum ſcriptum eſt. g Oſeæ c.4. *g Fornicatio & uinum, et ebrietas auferunt cor.* & rurſum. h Ioel.c.1. *h Expergiſcimini ebrij, et flete, & ululate omnes, qui bibitis uinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore ueſtro.* & rurſus. i Prou.c.13. *i Iuſtus comedit et replet animam ſuam, uenter autem impiorum inſaturabilis.* Audiamus, quæſo, Apoſtolus quid ſenſerit de potatoribus vini. k Ephe.c.5. *k Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu ſancto, loquentes nobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus: cantantes & pſallentes in corde ueſtro, Domino gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo & patri.* & alibi idē Apoſtolus. l 1.Cor.c.9. *l Caſtigo corpus meum, et in ſeruitutem redigo, ne quomodo cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Quapropter aliàs dixit: m Roman. cap.12. *m Obſecro itaque uos fratres per miſerationes Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentē, ſan-*

ctam

ſtiam Deo placentem, rationabile obſequium ueſtrum: et nolite conformari huic ſeculo: ſed reformamini in nouitate ſenſus ueſtri; ut probetis quæ ſit uoluntas Dei bona, et bene placens, et perfecta. ac ſi apertè Apoſtolus ſanctiſſimus dixiſſet, vt nos præcipuè regulares, qui mortui mūdo eſſe debemus, abſtineamus à delitijs carnis, & offeramus Deo corpora noſtra hoſtiam viuentem, adhibendo diſcretionis virtutē in ipſa maceranda: mediam incedētes viam, non laxando habenas concupiſcentijs ipſius, ſed ſolummodo ei miniſtrando neceſſaria naturæ, cùm illa paucis contenteturne & iumentū noſtrum præ nimia abſtinentia & onere langueſcat, ſed nec delitijs affluens inſordeſcat ſuperbiendo, & recalcitrando contra ſpiritū, cui tanquam nobiliori deſeruire tenetur: & volens alibi idē Apoſt. nobis reddere rationē ſuæ doctrinæ ſanctiſſimæ dixit: *a Non eſt enim regnum Dei eſca et potus, ſed iuſtitia, pax, et gaudium in Spiritu ſancto. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.* & rurſus: *b Eſcæ uentri, et uenter eſcis: Deus autem et hunc, et has deſtruet: Neſcitis quòd corpora neſtra membra ſunt Chriſti?* & quidem vidētur hæc ſpecialiter contra nos regulares dicta, cùm ſimus egreſſi ab Ægypto huius mundi, & adhuc deſideramus ollas carnium Ægypti: quod aduertens Apoſtolus Paulus inuehens contra nos dixit. *c Nox præceſſit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus, non in Comeſſationibus & ebrietatibus, nō in cubilibus & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione; ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curas ne feceritis ad concupiſcentias.* & quid mirum ſi Apoſtolus nos moneat fugere carnis concupiſcentias, ſi idipſum prius docuerit Dominus Ieſus Chriſtus dicens. *d Attendite autem uobis, nè quando grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in nos repentina dies illa; tamquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ: Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare antè filium hominis.* Ex his hucuſque allatis animaduertere poterūt Reuerendi Viſitatores, quàm peſſima ſit hęc abuſio Clauſtralium: Quapropter in ſermone habendo poſt viſitationem, poterunt aliquas ex ſententijs ſupra allatis & ipſi referre in confuſionem regularium volentium veſci cibis et potibus lautioribus, ac ſi eſſent principes delicatiſſimi, & immemores mortis eorum ciuilis huic ſeculo: cum potius deberent operibus docere laicos, ſe eſſe crucifiſſos mundo & mundum eis: vt dicere verè poſſint cum Apoſtolo. *e Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt & ego mundo.* Quapropter meritò Sanctiſſimus Patriarcha Benedictus in regula, c.... prohibuit monachis ſuis veſci carnibus, niſi infirmitas illos ad illas edendas compuliſſet, quod & confirmauit poſtea Innocentius III. Papa & Clemens V. Papa. *f*

a Roman. cap. 14.

b 1. Corint. cap. 6.

c Rom. c. 13.

d Luc. c. 21.

e Galat. c. 6.

f c. Cum ad monaſteriū. §. in refectorio, ex. de ſtatu mo. & in Clem. 1. §. fin. eod. tit.

De

De nona Clauſtralium abuſione, nempè de Violatione ſilentij, & præcipuè in Choro, dormitorio et refectorio. §. *VIIII.*

MEmores ſint etiā Reuerendi Viſitatores regularium quòd & ſi quiſq; nollet moleſtari à conſocio, præcipuè quando vacare exoptat orationi vel ſtudio non deſunt regulares girouagi, otioſi alios moleſtantes & precioſiſſimū tempus nobis indultum ad agendam pœnitentiam à Deo optimo maximo in hac valle lachrymarum, fruſtra in vaniloquijs ipſum in graue detrimentum ſalutis eorum conterere non erubeſcent. Et quidem deberent ad memoriam reuocare hoc ipſum voluiſſe nobis annuere Sanctiſſimum Apoſtolum, quando dixit. *a Ecce nunc tempus accceptabile, ecce nunc dies ſalutis: nemini dantes ullam offenſionem.* & rurſum. *b Dum tempus habemus operemur bonum erga omnes, maximè autem erga domeſticos fidei.* & rurſum. *c Videte itaque quomodo cautè ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes, redimentes tempus quoniam dies mali ſunt.* Audiant Reuerendi Viſitatores, quid ſentiendum ſit de loquacitate regulariū non ſine ſcandalo vacantium orationi, & ſtudio, Salomon enim nos vitare hoc malum docere ſtuduit dicens. *d De fructu oris uiri replebitur uenter eius, et genimina labiorum eius ſaturabunt eum: Mors et uita in manibus linguę: qui diligunt eam, comedent fructus eius.* & rurſus. *e Qui cuſtodit os ſuum et linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam.* quod malum effugere deſiderabat Eccleſiaſticus quando dicebat. *f Quis dabit ori meo cuſtodiam, et ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam in ipſis et lingua mea perdat me?* & rurſus. *g Beatus, qui in lingua ſua non eſt lapſus.* & iterum. *h Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. Aurum tuum & argentum tuum confla, et uerbis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantiū tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.* & paulo ante ipſemet eccleſiaſticus ibidem dixerat. *i ſepi aures tuas ſpinis, & linguā nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia, et ſeras auribus tuis.* & Dauid nos docuit dicens. *K Probibe linguam tuam à malo, et labia tua ne loquantur dolum.* & rurſus. *l Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam: cùm conſiſteret peccatum aduerſum me, obmutui et humiliatus, et ſilui à bonis, et dolor meus renouatus eſt.* Audiamus, obſecro, quid nos docuerit Apoſtolus Iacobus, nonne infraſcriptis vſus fuit verbis? *m ſiquis in uerbo nō offendit, hic perfectus eſt uir, potens freno circumducere etiam totum corpus: ecce equis in ora frena mittimus ad conſentiendum nobis: et omne corpus illorum circumferimus: ecce et naues cùm tam magnę ſint, et à uētis ualidis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, quocumque impetus dirigentis uoluerit. Ita et lingua modicum membrum eſt, et magna iactat: ecce paruus ignis quam magnam Syluam incendit: et lingua ignis, uniuerſitas iniquitatis. ſic lingua conſtituitur in membris noſtris, quę maculat totum corpus, et inflammat rotam natiuitatis noſtra*

a 2. Cor. c. 6
b Galat. c. 6.
c Epheſ. c. 5
d Prou. c. 18
e Prou. c. 21
f Eccl. c. 22.
g Eccl. c. 25
h Eccl. c. 28
i Eccleſiaſ. cap. 28.
K Pſal. 33.
l Pſal. 38.
m Iac. ca. 3.

a Iac. cap. 1.

b In regulæ cap. 6.

c Prou. c. 10

Aræ inflammatam à gehenna. qui Sanctus Iacobus de eadem materia loquēs a dixit. *ſiquis putat ſe religioſum eſſe inter uos, et non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius uana eſt religio.* Quibus oraculis inſtructus Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus dixit. b *quòd perfectis diſcipulis propter grauitatem taciturnitatis rara loquendi concedatur licentia. Quia ſcriptum eſt.* c *In multiloquio nō effugies peccatum; et alibi mors et uita in manibus linguæ. Nam loqui et docere magiſtrum condecet: tacere et audire diſcipulo conuenit: & ideo ſi qua requirenda ſunt à Priore, cum omni humilitate & ſubiectione reuerentiæ requirātur: ſcurrilitates verò, vel verba ocioſa, & riſum mouentia, æterna clauſura, in omnib. locis damnamus, & ad tale eloquium diſcipulum aperire os non permittimus.* Vbi Reuerendi Patres noſtri d præcipiunt obſeruari dictam conſtitutionem Sanctiſſimi Benedicti: & rurſus Beatiſs. Be-
42 nedictus ſtatuit e ſeruandum ſilentium, & præcipuè poſt completoriū: & quòd ſiquis huius ſtatuti præuaricator inuentus fuerit, grauiori vindictæ ſubiaceat: niſi propter aliquam neceſſitatem ſuperuenientem. Qui ſanctiſſimus ſilentium tenēdum in choro etiam poſt decantatas horas canonicas, nequis impediatur ſecretius orare volens, ſtatuit. f Reuerendi Patres noſtræ Congregationis præceperunt quoque continuū ſilentium fore ſeruandū à monachis in dormitorio. g & Beatiſsimus Benedictus ſilentium ſeruandum fore in refectorio præcepit h & Reuerendi Patres noſtri i adhærentes iuri communi ſtatuerunt ſemper ſilentium fore ſeruandum in choro, in dormitorio, in refectorio, in quadam parte clauſtri circa capitulum, & ad ignem communem. Idipſum ſtatuit Innocentius III. Papa dicens k ſeruandum fore ſilentium in oratorio, refectorio, & dormitorio: & quidem maxima cum ratione, eo quod in his locis præcipuè monachi alias impedirentur ab aliquo guſtu ſpirituali, qui percipi aſſolet orando in choro ante Sanctiſsimum Sacramentum, & dum pſallitur. In dormitorio dum vacatur orationi, vel ſtudio: & in refectorio dum auditur lectio ſpiritualis. Reuerendi ergo Viſitatores arguant & puniant violatores huiuſmodi ſanctiſsimi ſilentij. Ex hic igitur allatis comprehenditur quàm acerrimè veniant puniendi diſſolutiones facientes in choro.

d In declaratorio regulę ſuper ca. 6.

e in c. 42. regulæ.

f in c. 52. regulæ.

g Indeclar. regulæ cap. 22. nu. 11.

h in regulæ cap. 38.

i Indeclaratorio regulę ſuper ca. 52. nu. 5. & 6.

k c. Cū ad monaſteriū §. in oratorio. extra de ſtatu mona.

De Decima clauſtralium abuſione, ſcilicet, de eorum contentione tam in capitulo, quam extra cum ſuo Prælato, vel altero ſuperiore. §. X.

SAnctiſſimus Patriarcha Benedictus huic abuſioni clauſtraliū obuiare deſiderans quid ſtatuerit, debet non fugere Reuerendos Viſitatores: nam dixit in ſua Sanctiſſima regula in nōnullis locis & primò loquens l de diſcipulorum obedientia probat monachum ad obediendū ſuo ſuperiori teneri allatis ibi auctoritatib. ſacræ ſcriptu-
43 ræ, & eſſe in ſimul graue ſcelus cō tendere cum ſuo ſuperiore: & rurſus dum agit, an teneatur exequi quando id, quod ſibi mandatur, videretur impoſſibile opere perficere. m Idipſum de cuiuſquodi ecrum repetijt, n ſubdens hæc præciſa verba, videlicet: *ſi quis autem frater pro quauis minima cauſa*

l cap. 5. regulę.

m in c. 68. regulæ.

n in c. 71. regulæ.

ab Abbate, uel à quocumq; priore ſuo corripitur, quolibet modo, uel ſi leuiter ſenſerit animũ prioris cuiuſcũque contra ſe iratum, vel commotum, quamuis modicè, mox ſine mora, tandiu proſtratus in terra ante pedes eius iaceat ſatisfaciens: uſque dum benedictione ſauetur illa commotio. Quod ſi quis contẽpſerit facere, aut corporali uindictæ ſubiaceat: aut ſi cõtumax fuerit, de monaſterio expellatur. Ex quibus formalib. verbis nñ ſanctiſſimi Patriarchę, quibus quiſque poterit percipere quàm peſtifera ſit abuſio huiuſmodi. At quoniam in §. ſecundo latiſſimè probauimus inferiores teneri obedire ſuis ſuperioribus, iccircò eadem hic nõ repetemus, remittendo lectorem ad accuratiſſimè perlegenda ibi allata. Et cùm meo iudicio nihil aliud ſuperſit neceſſariò ſciendum à Reuerendis Viſitatoribus, volentibus laudabiliter & meritoriè exequi munus ſibi iniunctũ: me trãſferam ad ſecundam partem huius praxis, in qua erit agendum de modo compilandi proceſſum in cauſa criminali à Commiſſarijs ſpecialiter delegatis: à principio ipſius proceſſus vſque ad ſententiam diffinitiuam promulgandam incluſiuè.

SVMMARIVM.

1 *Monachus quis dicendus ſit.*
2 *Monachus quare ſolitariam agere uitam debeat, & uitare familiaritatem ſecularium.*
3 *Monachi quæ cõmunia cum alijs regularibus in formis profeſſionis emiſſæ habeant.*
4 *Regulares quare tondeantur, & an poſſint teſtari.*
5 *Mulieres prohibentur ingredi ſepta monaſteriorum regularium, et è contra homines ingredi ſepta monialium, et quare, et quibus pœnis.*
6 *Regularibus eſt prohibitum commatres ſibi facere, & multa alia.*
7 *Monachis quo iure, & quare ſit prohibitum extra clauſtrum uagari.*
8 *Monachis quare ſit inhibitũ carnes comedere.*
9 *Introductio ſeu cauſa uitæ monaſticæ quæ fuit, & quando.*

SED vt tenacius imprimantur memoriæ Reuerendorum Viſitatorũ, quę latiùs ſuperius in pręcedenti capitulo attulimus, hic per modum epilogi eadem referẽda duximus, eis tamen aliqua ſcitu digniſſima addendo. Sciant ergo
1 Primo Reuerendi Viſitatores regularium ac monachorum, quòd monachus dicitur ſolitarius, ſolus, & triſtis. *a* Quàpropter meritò ſine ſolitudine, & qui intra clauſtra non ſe continent, monachi non dicuntur, nec viuere vt tales dicendi erunt: cùm ſint non ſecus, quàm piſces ſine aqua, qui ſine ipſa diu viuere nõ poſſunt. *b* & ideo vitare debent hominũ frequentiam, vt eorum vita nomini conueniat: *c* Quamobrem, monachus iure optimo diffinietur. Vir ſolitariã vitam regula quadã
2 ſanctè definitam ſecutus, vt Dei obſequio, & rerum diuinarũ meditationi liberiùs inſeruiat. Nam & turbæ & populi conſortium prudentioribus quibuſcumq; vitandum eſt: dum nec indè quippiam commodi haurire, nec vtilitatem eis cõferre poſſunt. Vnum exemplum luxuriæ, aut auaritiæ mali multum facit: conuictor delicatus paulatim eneruat, & emollit: vicinus verò diues cupiditates irritat: malignus comes, quamuis

a c. Placuit. 16. q. 1.

b dicto cap. Placuit.

c cap. Si cupis. 16. q. 1.

candi-

cādido & ſimplici rubiginē ſuam
affricuit: & idcircò comprobatur
malè agere monachum delectan-
do familiaritate ſecularium iuxta
Senecę ſententiā dicentis. [a] Quid
tu accedere his moribus credis, in
quos publicè factus eſt impetus?
Neceſſe eſt (inquit) aut imiteris
eos, aut oderis. Vnde quidā Poeta
ait: Benè vixit, qui latuit. cuius ſen
tentiam ſequentes Platonici Phi-
loſophi, eorum conuerſatio in ſyl
uis erat: Idque affirmauit Porphy
rius dicens, Sapientes diligenter
olim omnia deuitabant, quæ ani-
mam corpori affligere poſſent;
prout quamplurimi Philoſophi
fecerunt: vt latiſſimè in vitis Pa-
trum Sanctorum habetur. Cœno
bitarum ergo collegia ex diuerſis
ſolitarijs inſtituit ſanctiſsimus Pa
triarcha noſter Benedictus Nur-
3 cinus. Memores ſint & ſecundò,
quòd monachi omnes in profeſ-
ſionis formula quædam cum alijs
regularibus vota generalia emit-
tunt; & quando religionis, cui ſe
manciparunt, ſpecialia. Generalia
nempe illa tria ſunt, ſcilicet, pro-
prietatis abdicatio, caſtitas, & obe
dientia ſuperiorum: particularia
4 alia ex regulis ordinis, ſiue cuiuſ-
que Cōgregationis, ſeu religionis
extant. & quamuis in cōmuni re-
gularib. aliquibus liceat bona ha-
bere, tamen nulli illorum propria
poſſidere de iure poterunt. [b] Quā
propter, meritò inoleuit cōſuetu-
do antiquiſſima, vt quiſque regu-
laris tondeatur: vt omnia externa
ſe repudiaſſe proteſtetur: & ideo
teſtamentum condere prohiben-
tur; vt potè nihil habētes poſt pro
feſſionem emiſſam; cùm Deo om
nia vnà cum propria perſona con
5 ſecrarunt. [c] Iure etiam cautum re
peritur, vt omnis occaſio violan-
di caſtitatis votum radicitus euel-
latur, ne mulieres quacumque ex
cauſa intra monaſteriorum ſepta
ſe recipiant. [d] & hæc prohibitio
per ſacrum Concilium Tridenti-
num [e] fuit cōfirmata & roborata
ſub excommunicatione ipſo facto
incurrenda; cuius verò abſolutio-
nem poſtea reſeruarunt Pius V.
& Gregorius XIII. ſummo Pon
tifici. [f] ſed neque regularibus lice
6 bit aliquam mulierem in cōma-
trem ſibi facere. [g] Quapropter
meritò fertur, quod apud Ruthe-
nos, ſeu Moſcouitas ex laudabili
inſtituto monachi viuētes ſub Ar
chimandrita, ſeu Abbate, vel Prio
ribus, quos vocant Igumenos: ſi
cythera, aut alio muſices inſtru-
mento vtantur, grauiſſimè pu-
niuntur, cùm huiuſmodi ſonitus
alliciat ad mala quam ſæpiſſimè.
Obedientiæ verò leges omnino à
regularibus ſeruādæ erunt: quod
ſi reperiantur ipſi tranſgreſſores
huiuſmodi eorum voti poterunt
puniri, & etiam excommunicari
ab Abbate, vel alio ſuo ſuperio-
re. [h] Necnon & ipſi ad obſeruan-
tiam legum ſeu ordinationum pe
culiarium cuiuſque religionis te-
nebuntur. Quapropter memores
ſint ipſi Reuerendi Viſitatores, quòd
regulariter, etſi non oībus religio-
ſis infraſcripta ſunt, phibita de iu-
re communi, quæ tamen inſerre-
mus, vt qui aliquo priuilegio, vel
cōſuetudine laudabili exempti nō
eſſent ab illis; ſciant ſe ad illa obſer
uanda omnino teneri. Nam lineis
vti camiſijs multi prohibentur, vt
ſunt monachi S. Benedicti. [i] Vbi
indicitur ſilentiū in oratorio, dor-
mitorio, & refectorio, & in clau-
ſtro certis horis. [K] Animaduertant
Reuerendi Viſitatores quod mo-
nachi ac cæteri regulares in clau-
ſtro detinendi ſunt, & non per-
mittendi extra vagari: quòd ſi va-

a In epiſt. 7. lib. 1. epiſtolarum.

b c. 2. & 3. & in c. ſuper quodam. c. Cùm ad monaſteriū. extrà, de ſtatu monac. cap. Quia ingredientibus. & c. Prelatum. 19. q. 3. Authē. Ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. & ibi p Doctor latiùs.

c cap. ſi qua mulier. 19. q. 3 & Authen. ſi qua. de epiſc. & cler.

d cap. Peruenit 18. q. 2.

e Conc. Triden. ſeſſ. 25. cap. 5.

f Pius in bulla num. 12. fol 930. de qua Nauar. in Manuali cap. 27. nu. 150. & Gregorius XIIJ. in bulla nu. 75. & 36 fo. 1239.

g cap. Peruenit 18. q. 2.

h c. Cùm ad monaſteriū. §. Abbas. extra, de ſtatu mon. c. Qui culpat. 23. q. 1.

i c. Cùm ad monaſteriū. ext. de ſtatu mona. & in Clem 1. §. ſi. eod t. t.

K d. c. Cùm ad monaſteriū, & dicta Clem.

garentur, eſſent tanquam fugiti-
ui requirendi & in monaſterio de
trudendi tanquam fugitiui: [a] &
meritò cum dixerit Theodoretus
Cęnobitarum vitam Angelorum
vitæ ſimilem eſſe debere, & fore,
ſi à negotijs, & voluptatibus ſecu-
laribus abſtinerent: cum omnis
ſeculi curis abnegare teneantur, ac
vacare Deo ipſi omnipotēti. Qua-
7 propter ex eorum prima inſtitu-
tione ipſi Cęnobitę ſolebant ſeor-
ſum ab hominibus habitare, &
ſeorſum monaſteria ædificari iuſ-
ſum. [b] quod animaduertēs Theo
philus Imperator oriētis Michae-
lis filius edixerat, ne monachis vr
bem intrare liceret, iuſſeratq; eos
omni modo ab vrbe arceri. [c] ꝙ
& ſtatutum fuit in Calcedonenſi
Concilio reperitur. [d] Prohibitum
inſuper eis reperitur, ne ſe nego-
tijs ſecularibus immiſcerēt. [e] quos
et Synodus Nicęna monuit, vt cō-
uerſatio & vita eorum ſecūdū no
minis ethymologiam ab omnibus
diſcreparet, dicendo, quòd mona
chus degeret ſingularis, non im-
partiat pœnitentiam, vel ſepultu
ram niſi confratribus, [f] quòd ſe &
mundum lugeat, & quòd non pu
tet ſe habere officium docentis, ſed
8 lugentis. [g] Nec licet monachis car
nibus veſci in refectorio, ſed in-
firmis ſolū in infirmaria. [h] quod
mirum videri non debebit viris
prudentibus: cum & monachi vi
tam pœnitentialem dedegerint:
& ideo multo magis abſtinere te-
nebuntur à crapula & ebrietate:
cum luxurioſa res ſit vinum, &
contumelioſa ebrietas: prout do-
cuit ex Michea propheta Diuus
Hieronymus dicens clericos fore
pellendos à conuiuijs. Quapro-
pter dixit Porphyrius in quarto li
bro de Abſtinenria, Sanctimonia
à mortalibus abſtinens æternam
continet vitam, & corpus pin-
guefactum animam coget eſu-
rire à fœlici vita cadentem, au-
getque mortale. Mandatū etiam
regularibus, ne ſint otioſi. Nolo de
nique latere Reuerendos Viſita-
9 tores regularium Vitam monaſti-
cam prima inſtitutione heremiti-
ca introductam fuiſſe temporibus
maximè, quibus urgebat tyranno
rum odiū Chriſtianos, vt per eos
Deo optimo maximo obſequia,
& cultus liberius exhiberetur. Et
hæc per modum epilogi dicta
ſint, cum ſuperius latius eadem
fuerint probata, & hæc quoad ea,
quæ videbantur ſcitu digna à Re
uerendis Viſitatoribus perſonarū
regularium fuerunt quam bre-
uiſſima ſermonis periodo relata.

[a] c. Ne religioſi, ext. de regularibus.

[b] c. Luminoſo, 18. q. 2.

[c] in lib. 1. Iuris orient. in Conſtitu. 2. Theophili. id eſt de expulſione monachorum.

[d] cap. Quidam monachi, 16. q. 1.

[e] per omnes canones ſub tit. Ne cler. vel monac. nego. ſecul. immi.

[f] c. Placuit, & c. ſi cupis. 16. q. 1.

[g] c. Monachus, 16. q. 1.

[h] c. Cum ad monaſteriū. ext. de ſtatu monach. & ibi p Doct. commun.

SVMMARIVM.

1 *Viſitare Clericos ſeculares tanquam habentes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint.*

2 *Infra quod tempus Viſitare teneantur Eccleſias, & clericos ſibi ſubiectos Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij prælati, appellatione Epiſcoporum in præſenti materia comprehenduntur omnes prælati, qui proprio iure poſſunt viſitare, & habent iuriſdictionem ordinariā.*

3 *Viſitantes iure ſibi delegato ab ordinarijs quę poſſint agere.*

4 *Archiepiſcopi quando & quæ agere poſſiut, dū viſitare vellent diæceſim ſuffraganeorum Epiſcoporum ſuorum.*

5 *Viſitatores tam iure ordinario, quam delegato quæ viſitare poſſint, & teneantur.*

6 *Epiſcopi et eius delegati quare nō poſſint viſitare Eccleſias non curatas exemptorum.*

7 *Electio facta de aliqua perſona in Concilio Prouinciali ſemel ad viſitan-*

ſitandum aliquem populum nullius diæceſis à prælato ipſius ligat etiam ſucceſſorem prælatum.

8 *Viſitatores ordinarij clericorum quando viſitabunt beneficia regularia, et quæ præcipere poßint circa ea.*

9 *Epiſcopi ſunt executores cuiuſcumque piæ diſpoſitionis, et quæ circa ea poßint.*

10 *Epiſcopi et alij Viſitatores poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum, ſi illa ſituata eſſent ext. ſuam diæceſim.*

11 *Viſitatores in principio Viſitationis ſermonem habere ad populum debent, et de quibus agere, et quis ſcopus eorum eſſe debebit, et quare.*

12 *Viſitatores primò interrogabunt populum de vita clericorum, moribus, obſequio præſtito ab ipſis in adminiſtrationibus ſacramentorum ſibi faciendis, et doctrina eorum.*

13 *Viſitatores de quibus teneātur docere populum uiſitatum.*

14 *Viſitatores clericorum regulariū audientes à viſitatis aliquid mali de Clericis, quomodo procedere debeant contra illos.*

15 *Viſitatores quando teneantur procedere iudicialiter contra Viſitatos, quod ſi non facerent, iurisdictio cognoſcendi de talibus criminibus deuolueretur ad Archiepiſcopum, vel alium immediatum ſuperiorem prælatum.*

16 *In Viſitatione clericorum laici erunt audiendi, et quare.*

17 *Viſitationis ſeu inquiſitionis generalis effectus inter alios eſt, quòd ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter contra huiuſmodi Viſitatos, et inquiſitos generaliter, ſi reperiantur aliquo pacto infamia reſperſi.*

18 *Viſitatores in viſitando quam eg lenitatem adhibeant.*

19 *Viſitatores dum Viſitant ſolùm à viſitatis procurationem de iure poterunt ſuſcipere: & huiuſmodi procuratio in quib. cōſiſtat nu. 21.*

20 *Viſitatores accipientes vltra exculēta & poculenta à Viſitatis ad quæ teneantur, & quibus pęnis inde poterunt puniri.*

21 *Viſitatores quę accipere poßint tuta conſcientia à viſitādis, et quam pœnam incurrant aliquid indebitum ſuſcipiētes: et exponitur text. in cap. exigit de Cenſibus in 6.*

22 *Viſitatores locantes equos pro vecturis eorum, etiam ſi proprios non habuerint, an poſſint viſitatos compellere ad reſtituendum ſibi huiuſmodi precium ſolutum.*

23 *Notarij viſitatorum quæ exigere poßint à viſitatis.*

24 *Viſitātes Eccleſias inopes an poſſint ſuſcipere eſculēta & poculēta.*

25 *Viſitatores quid faciant, ſi reperierint Eccleſias dirutas.*

26 *Sacra Congregatio Illuſtrißimorum Card. ſuper Sacr. Concil. Trid. quid ſtatuerit ſuper deſtruēdis Eccleſiis dirutis inopibus, traditur.*

27 *Translatio vetuſtarum Eccleſiarum dirutarum facta ad alias Eccleſias an dicenda ſit vnio facta: Beneficiumq; quando dicatur vnitum fuiſſe cum alio, et quid vtilitatis afferat Viſitatoribus diſtinctionis huiuſmodi notitia.*

28 *Subreptio, et obreptio an cadat ſolùm in factas gratias à ſummo pontifice, et quid ſtatuerit ſacra Congregatio de Vnionibus beneficiorum factis.*

29 *Beneficia nullius diœceſis à quib. viſitanda erunt.*

30 *Epiſcopi, aut Viſitatores ab epiſcopis delegati, quas Abbatias viſitare non poſſint.*

31 *Viſitatores quæ pōderare teneantur cir-*

tur circa appellationes factas à viſitatis circa acta actitata in viſitatione.

32 *Ordinarius in viſitãdo proprium populum licèt dicatur, tanquam ſedis apoſtolicæ delegatus, poſſe procedere in corrigendo exceſſus etc. tamen hoc facit iure proprio, et non delegato, et ideo ſi ab eius actis appelletur ad metropolitanum et non ad Papam deuoluetur iuriſdictio virtute huiuſmodi appellationis, et quare. et traditur optimus intellectus Concil. Trid. in ſeſſ. 24. de reformatione ca. 10.*

33 *Appellans in criminali cauſa ab Epiſcopo, aut eius Vicario, quid facere teneatur, quid is à quo appellatur, et is ad quem appellatur, et quid notarius cauſæ, et an Appellatio à morum correctione ſit admittenda in actu uiſitationis.*

34 *Libris viſitationum quæ fides ſit præſtanda.*

35 *Allegantem ſe eſſe exemptum à Viſitatione ordinarij probare oportebit, aliàs non audietur.*

36 *Epiſcopis et reliquis ordinarijs an ſit præfixus terminus, in quo incipiat viſitare proprium populum. et notarius.*

37 *Epiſcopi et alij Viſitatores, quæ crimina reperta in Viſitatione poſſint punire, et ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem, optimè traditur.*

38 *Epiſcopi et alij Viſitatores quando hoſpitalia recta à laicis poſſint Viſitare.*

POST nonnulla neceſſaria, quæ ad munus Viſitatorum clericorũ regularium ſpecialiter videbantur ſpectare; merito viſum fuit addere & ea, quæ ſpecialiter ad Viſitatores clericorum ſecularium videbantur attinere. Rerendos ergo Viſitatores clericorũ ſecularium non fugere operę pretium duximus, quę ad eorum munus ſpecialiter exequendum pertineant: Quapropter memoriæ tenaciſsimè imprimant, exoptamus quòd ipſorum erit poſt cęrimoniales quaſdã ſolemnitates ſolitas in actu Viſitationis eorũ, quæ cũ notiſsimę ſint, hic nõ ita adamuſsim referentur, obſeruare: Animaduerterint ergo primo, quòd non omnibus indifferenter indultum huiuſmodi munus reperitur in iure, ſed ſolũ (relictis alijs, q̃ erant de
1 iure antiquo) trib. perſonis, Nempe Archiepiſcopo & epiſcopo per ſeipſum, vel per Vicarium generalem, vel per deputandum ab ipſis, & in eius abſentia à Vicario generali. *a* Appellatione verò epiſcopi intelliguntur omnes
2 habentes ordinariam iuriſdictionem in aliquos vt in iuribus vulgaribus. *b* Secundò ſciant ipſi Viſitatores, quòd quotannis Viſitanda erit diœceſis, niſi tã ampla fuerit, quòd Viſitatio ipſa perfici in vno anno non poſsit, nã tunc ſufficiet ipſam Viſitari infra bienniũ. *c*
3 Tertiò memores ſint Viſitatores miſsi ab Archiepiſcopis, quòd ipſi non poterunt viſitare, niſi ea, q̃ illi Archiepiſcopi per ſe poſſent de iure, cùm non poſsint in alios maius ius, quàm ſibi competere dignoſcitur. *d* Quapropter ſciant quod Archiepiſcopus ſuã metropolitanam & diœceſim viſitare poterit, ſed nõ cathedralem & diœce
4 ſes ſuorum ſuffraganeorum, prout antiquitus eis permiſſum fuerat; *e* ſtante Sacri Cõcilij Tridentini deciſione. *f* Vbi hæc habentur ad verbum. *à Metropolitanis verò etiam poſt plenam viſitatam propriam diœceſim, non viſitentur Cathedrales Eccleſiæ, neq; diœceſes ſuo-*

a Conc. Tridẽt. ſeſſ. 24. de refor. c. 3

b Syluest. in ver. Viſitatio. & Panormit. in clem. 1. nu. 10. de off. ordin.

c Conc. Trident. vbi ſupra.

d ca. Is, qui in ius. & c. Nemo poteſt. de reg. iur. in 6.

e c. Romana. & c. Perpetuò, de cẽſib. in 6.

f Conc. Trident. vbi ſupra. §. à metropolitanis.

ſes ſuorum comprouincialium, niſi cauſa cognita et probata in concilio prouinciali. Et hoc vtiq; propter abſentiam epiſcopi, vel negligẽtiam, vel aliã rationabilem cauſam, *a* ſicut & propter negligentiam capituli ſede vacante. *b* Nec huic noſtræ deciſioni obſtat ſuper receſſita cõſtitutio dicti Sacri Concilij Trid. quoniam illa loquitur: qñ viueret epiſcopus. Quartò animaduertant ipſi ordinarij & eorũ

a c. fin. 9. q. 3. vbi p Doctores, & p glo. in ver. Negligẽtes Syluest. in ver. Viſitatio. §. 6. ver. Tertium.

5 delegati Viſitatores, qm̃ infraſcripta erũt ab ipſi accuratiſsimè viſitanda. Nẽpè primo Beneficia curata, etiam ſi fuerint perpetuò vnita & annexa Cathedralib. collegiatis ſeu alijs Eccleſijs, vel monaſterijs, ſeu collegijs, aut pijs locis quibuſcumque, prout ſtatuit Sacrũ Concilium Tridentinũ. *c* & ipſis Viſitatorib. imponitur ibidem, vt ſollicitè procurent prouidere, ut per idoneos Vicarios etiã perpetuos, (Niſi ipſis ordinarijs pro bono Eccleſiarum regimine aliter expedire uidebitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum aut maiori, vel minori arbitrio ipſorum ordinariorum portione, etiam ſuper certa re aſſignanda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur: appellationibus, priuilegijs, exemptionis etiam cum iudicum deputatione, & illorum inhibitionib. quibuſcumq; in præmiſsis minimè ſuffragantibus. Secundò viſitabunt Eccleſias quaſcumq; quomodolibet exemptas curatas, prout ſtatuit ſacrum Concilium Tri-

b Parnorm. in c. 1. extra ne ſede vacante.

c ſeſſ. 7. de refor. c. 7.

6 dentinum, *d* non autem Eccleſias exemptas nõ curatas: quapropter non poterũt de iure viſitare Eccleſias Hieroſolymitanorum, prout etiã cenſuit ſacra congregatio Illuſtriſs. Cardinalium declarat. 77. in hæc verba. Videlicet *ipſi verò equites Hieroſolymitani viſitari non poterunt in ſuis Eccleſiis, niſi quatenus obtineant beneficia curata*. Et Pius V. in Bulla 139. quæ incipit: *Expoſcit*, ſtatuit dictas Eccleſias exemptas viſitari poſſe ſolùm in his, quæ concernũt curam animarum, & adminiſtrationem Sacramentorũ. Tertiò viſitabunt omnes Eccleſias ſeculares, quę nullius diœceſis eſſe dicuntur, ipſi epiſcopi cathedralis eccleſiæ, quæ eſt proximior, ſi id conſtet: alioquin ab eo, qui ſemel in cõcilio prouinciali à p̃lato illius loci electus fuerit, tanquam ſedis apoſtolicę delegatus; non obſtantib. priuilegijs, conſuetudinib. quibuſcumq; etiã immemoralibus, prout docuit ſa-

d ſeſſ. 7. de refor. c. 7.

7 crum Concil Trid. *e* Sed notandũ quod hæc electio ſemel facta à prę lato loci nullius diœceſis pro uiſitationibus, ligat ẽt ſucceſſores prout cęnſuit ſupradicta ſacra Cõgregatio ibidem declarat. 7. Quartò viſitare poterunt monaſteria cõmẽdata, Abbatias, prioratus, et p̃poſituras nuncupatas, in quibus non viget obſeruantia regularis prout docuit ſacrum Concilium Tridẽtinum. *f* Quintò Viſitabũt annis ſingulis beneficia tam curata, quam non curata, ſecularia & regularia qualitercumque cõmendata, & exempta tanquam ſedis

e ſeſſ. 24. de refor. c. 9.

f ſeſſ. 21. de refor. ca. 8.

8 apoſtolicę delegati: Curẽtq; ijdem epiſcopi congruentibus remedijs, etiam per ſequeſtrationem fructuum, vt quæ renouatione indigent aut reſtauratione, reficiãtur, & cura animarum (ſi qua illis, vel eorum annexis immineat) aliaque debita obſequia rectè exerceãtur: appellationibus, quibuſcumq; priuilegijs, conſuetudinibus etiã immemorabili tp̃e præſcriptis &c. & ſi in eis vigeret obſeruantia regularis; tunc epiſcopi prouidere tenebũtur paternis admonitionib. vt

eorum

eorum regularium ſuperiores iuxta eorum regularia inſtituta debitam viuendi rationem obſeruent, & obſeruari faciant: & ſibi ſubditos in officio contineant, ac moderentur. Quòd ſi admoniti iuxta ſex menſes eos nō viſitauerint, vel correxerint: tunc ijdem Epiſcopi etiam vt delegati Sedis Apoſtolicæ eos viſitare poſſint, & corrigere, prout ipſi ſuperiores poſſent, iuxta eorum inſtituta: quibuſcumque appellationibus, priuilegijs, & exemptionibus penitùs remotis, & non obſtantibus. a Sextò, viſitabũt ipſi epī hoſpitalia cōfraternitates laicorũ, eleemoſinas mōtis pietatis, & pia loca omnia, collegia quæcumque etiam, quas ſcholas, ſiue quocũque alio nomine vocant: non tamen quæ ſub regum immediata protectione ſunt, ſine eorum licentia: & dicta pia loca viſitabũt, etiam ſi ipſorum locorũ cura ad laicos pertineat, atque eadē pia loca exemptionis priuilegio ſint munita: ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum ſalutem, ſeu pauperes ſuſtentandos inſtitũta ſunt, ipſi ex officio ſuo iuxta ſacrorum canonum ſtatuta cognoſcāt, & exequantur: non obſtantibus quacumque conſuetudine etiā immemorabili, priuilegio, aut ſtatuto. b Sciantque ipſi epiſcopi eos eſſe
9 etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatos in caſibus à iure conceſſis, omnium piarum diſpoſitionũ tam in vltima volũtate quàm inter viuos executores, prout docuit Conc. Trid. vbi ſupra. c Septimò, viſitabunt oratoria, in quibus celebratur de licentia epiſcopi, necnon & Archipresbyteratum, qui eſt nullius diœceſis. Nam illum viſitabit vicinior epiſcopus, vt elicitur ex Concilio Trid. d quod tamen denique apertiſſimè docuit ſacra Cōgregatio in declarat. 274. Quintò, ſciāt Reuerēdiſſimi Epiſcopi & Viſitatores ab illis miſſi, quod poterunt viſitare, corrigere, & emendare totiens, quotiens occurrerit occaſio rationabilis Capitula Cathedralium, & aliarum maiorum Eccleſiarum, illorumq; perſonas, nō obſtantibus quibuſcumque exemptionibus, conſuetudinibus, ſententijs, iuramentis, concordijs, quæ tantùm ſuos obligant auctores, non autem ſucceſſores. e ſed in quibus caſibus ipſi Epiſcopi vel eius delegati Viſitatores ſoli poſſint procedere, docuit ipſummet ſacrũ Conciliũ Trid. f
10 Quàpropter indè patētiſſimè elicit ſupradictos poſſe de iure compellere clericos ſibi ſubditos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum, etiam quæ haberent extra eorum diœceſim: cùm officium eorum ſit, an aliquis beneficiatus & iuſto titulo bona Eccleſiaſtica poſſideat. g Sextò principaliter Viſitatores memoriæ commendent, quod ſupra recenſitis hic per nos ponderatis ab ipſis, cùm ipſi Viſitatores ad actum deſcendere ſtatuerint viſitandi, tenebuntur per ſe (quod eſſet laudabilius) vel per alium ad idipſum idoneum poſt orationem & preces emiſſas ad Deum, vt ipſum illuminet: ſuum ergo erit ſermonē habere ad po-
11 pulũ, ipſiusq; gregem paſcere pabulo verbi Dei. Cùm præcipuus ſcopus viſitationum eſſe debeat, ſanam orthodoxamque doctrinā, expulſis hæreſibus, inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionē, pacem, innocentiamque accendere: cætera prout locus, tempus, & occaſio feret ex viſitātium pruden-

tia ad

a Conc. Tridentinũ vbi ſuprà.

b Conc. Triden. ſeſſ. 22. cap. 8.

c Conc. Trident. vbi ſuprà.

d Conc. Triden ſeſſ. 24. cap. 9.

e Conc. Trident. ſeſſ. 6. cap. 4.

f Seſſ. 25. de reformat. 2. cap. 6.

g Gomeſ. in quodlib. 9. col. 4. de annali poſſ. & Capuol. Aquil. deciſ. 374. par. 2.

tis ad fidelium fructum conſtituere.[a] & hoc facient ſi ſequi veſtigia Saluatoris voluerint, qui volens viſitare nos oriens ex alto, adueniente illa beata temporis plenitudine, incæpit à ſancta prædicatione.[b] cùm vix egreſſus à deſerto (dicatur) *ex indè ipſum Dominū Ieſum cæpiſſe prædicare et docere.* & alibi.[c] *Venit Ieſus in Galilæam prædicans euangelium regni Dei.* & rurſus.[d] *Et mittens Apoſtolos ſuos tanquam Epiſcopos, Viſitatores totius orbis terrarum, dixit.*[e] *Ite docete omnes gentes.* & rurſus: *Ite per vniuerſum mundum prædicate euangelium.* & Apoſtolus Paulus, ſcribēs ad Timotheum,[f] dixit: *Prædica verbum importunè opportunè argue, obſecra, icrepa in omni patientia & doctrina.* Quāpropter Conciliū Bracharenſe ſtatuiſſe legitur,[g] vt per ſingulas Ec-
12 cleſias Epiſcopi, & per diœceſes ambulātes primùm diſcutiant clericos; quomodò ordinē baptiſmi teneant vel miſſarū: qualiter quæque officia in Eccleſia peragant: & ſi rectè quidē inuenerint, Deo gratias agant: ſi autem minimè, docere debent ignaros: & hoc modis omnibus præcipere, ſicut antiqui canones iubēt: vt antè viginti dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi catechumini currant: in quibus viginti diebus omnino cathecumeni ſymbolum: quod eſt, Credo in Deum patrem omnipotentem, ſpecialiter doceantur: poſt-
13 quam ergo hæc ſuos clericos docuerint Epiſcopi: alia die (cōuocata plebe ipſius Eccleſiæ) doceant illos, vt errores fugiant idolorum, vel diuerſa crimina, vt ſunt Homicidium, adulterium, periuriū, falſum teſtimonium, & reliqua peccata mortifica: & quod nolunt ſibi fieri, alteri ne faciant: & vt credant reſurrectionem omnium, & diem iudicij, in quo vnuſquiſque ſecundum opera ſua recepturus ſit: & ſic poſtea Epiſcopus de eccleſia illa proficiſcatur ad aliam. Sed an & quando Viſitatores exigant iuramenta à viſitandis hic non dicemus, cùm de hoc dictum latiſſimè fuerit ſupra.[h] Septimò principaliter, animaduertant Viſitatores clericorū ſecularium, cùm de modo procedendi in uiſitationibus regularium ſupra locupletiſſimus fuerit habitus ſermo, &
14 ſi hic afferenda ſint quoque memoriæ trādenda à Viſitatoribus ipſorum regularium, quod ſi cōtinget eos aliquid audire contra aliquam ſpecialem perſonam in hac eorum viſitatione, ſeu inquiſitione, non ſtatim poterunt contra ipſam procedere ad inquirendum de veritate delati criminis, et ſic ad ipſum poſtea puniendum; ſed procedēdum eis erit per ſubſequentem diſtinctionem. Nam aut crimen ſic delatum eſt occultum, aut notorium: ſi ergo eſſet occultum, vt puta, quia deponēs de illo dicat ſe ſolùm illud ſcire, & non habere conteſtes, vel alium ſolùm ſcire. Nam tunc non poterunt Viſitatores huiuſmodi delatum publicè, aut ſecretè punire. Imò nec permittere de huiuſmodi criminib. clericos accuſari: niſi audito, quòd delator poterit ſufficienter probare illa, aliàs vt diximus cōtra delatos procedere non debent: ne fruſtra aliquem infamia aſpergant contra charitatem, ex propria ignorantia & vecordia.[i] ſed ſi adeſſet denūciator dicens ſe non poſſe probare: quoniā etſi habeat ſolùm duos teſtes, tamen illi ſibi dixerunt ſe nolle talia in ſcriptis deponere, qui non ſunt cogendi.[K] In tali caſu ipſi Viſitatores

[a] c. Romana, de cēſib. in 6. Concilium Tridē. ſeſſ. 24. de reformat. c. 3. §. Viſitationum.

[b] Matt. c. 4.

[c] Marci c. 1.

[d] Luc. c. 4. et Ioan. c. 1.

[e] Matt. cap. vlt. & Marci c. vlt.

[f] 2. Timot. cap. 4.

[g] c. Placuit. 10. q. 2.

[h] In cap. 5. num. 4.

[i] c. 1. §. ſanè, de cēſi. in 6. Sotus in 4. ſent. diſt. 18. q. 4. artic 5. col fin. concluſ. 2. dubio 1. Diaz in pract. cano. crimin. cap. 6. Flor. Theol. q̃ſt. tract. de corr. frater. artic. 3. concluſ. prima. §. Hinc peſſimè. Couarru. l. b. 1. c. 2. num 6 ver. ſextū. variarum reſolut. Hoſt. in Sūma, titū. de offi. ordi. §. quid pertinet, verſ. occultos peccatores, nu 7.

[K] d. §. ſanè. Panor. in c. 1. gloſ. 1. de offic. ordin. Aret. in cap. Qualiter & quādo, el 2. col. 3. de accuſatio. Marant. 6. par. tit. de Inquiſit. nu. 14.

tores poterunt ſolùm procedere contra delatos, ſecretè illos vocando & monendo, vt deſiſtant ab inceptis: ſin alias iudicio Dei optimi maximi permittente poſſent comprehendi in huiuſmodi criminibus, & à iuſta eorum punitione non euadet ipſos ſua pertinacia in peccando: & quòd nolint dicere intra ſe, quis me videbit: alias ve ipſis cùm non debeant ignorare quòd patientia Dei ad pœnitentiam eos adducat: non autem poterunt de iure illis imponere pœnitentiam publicam: cùm hoc vergeret in ipſorum dedecus & contra præceptum charitatis: & ideo mortaliter peccarent: *a* ſed ſi huiuſmodi delator poſſet probare huiuſmodi delata crimina, vt puta, quia de aliquibus orta fuiſſet infamia, vel no-
15 torietas: & tunc ipſi Viſitatores poterunt contra eos procedere via ordinaria ad eos puniendos, *b* in tantum Viſitatores vel Epiſcopi ipſi pro huiuſmodi delatis criminibus puniendis inſurgere debent contra crimincſos, quòd ſi hoc
16 omiſerint tunc Archiepiſcopi ipſi procedere poſſent contra tales ipſis ordinarijs irrequiſitis & inuitis, ſi ad eos per modum grauaminis fuiſſet habitus recurſus: nec in hoc refragatur ſacrum Concilium Tridentinum. *c* In hac ergo clericorum viſitatione non ſolum clerici erunt audiendi, verùm etiam & laici hortandi, prout elicitur ex Rubrica Pontificalis titu. de viſitatione. Ex his ergo tam Viſitatores ordinarij, quàm delegati, quam ipſi viſitati poterunt ſcire quomodo eis erit procedendũ;
17 cum ex huiuſmodi viſitatione, ſeu generali inquiſitione poterunt deuenire ad ſpecialem inquiſitionem contra reſperſos infamia, & inditiatos ex deductis in dicta Inquiſitione generali, & illa ſtante poterunt contra tales procedere ad inquirendum de veritate criminis, & ſic deinceps ad pœnam iuxta ſanctiones pontificias & im-
18 peratorias infligendam. *d* Octauò principaliter memores ſint Viſitatores multipliciter fuiſſe monitos, vt celeriter ſe expediant à munere viſitandi explendo, ne diu moram trahendo in huiuſmodi viſitationibus nimis grauẽt populum & clerum in ſibi miniſtrandis cibarijs neceſſarijs contra expreſſum quamplurimorum iurium. *e* & ſciant, quod ſi ſe occupauerint in alijs rebus, quam in neceſſariò pertinẽtibus ad munus viſitandi meritoriò perficiendum: tenerentur ad reſtitutionem damnorum illatorum iniuſtè viſitatis propter expenſas factas ſibi indebitas: cum noluerint ſequi veſtigia Apoſtoli & aliorum miniſtrorum eccleſiæ, de quibus ſermo latiſſimus habetur in ſacra ſcriptura. *f* Quapropter contra huiuſmodi Viſitatores inuehit Diuus Bernardus dicens, quòd non benè maneant membra delicata ſub capite ſpinoſo, nec eſt maior ſeruus Domino ſuo. *g* Quibus auctoritatibus & alijs mota ſacra cõgregatio Illuſtriſſimorum Cardinaliũ in declarat. 445. cenſuit in facto pro capitulo Grandi cenſi in hæc verba, An epiſcopus teneatur ſuam viſitationem concludere intra certum determinatum tempus iuxta latitudinem ſuę diœceſis, & ſignanter viſitando ſuam eccleſiam Cathedralem, & ſuos capitulares iuxta numerum clericorum, qui paruus eſt, & ciuitas ſimiliter, & ſi teneatur, aſſignetur terminus: ſacra ipſa Congregatio cenſuit nullum certum

a Gemin. in dicto § ſinè.

b c. 1. §. Notoria, de cenſib. in ſexto. Marant. vbi ſupra, num. 86. Felin. in c. In his, ver. Quartò limit. de accuſat.

c ſeſſ. 24. de reformatio. cap. 20.

d Nauar. in conſ. 10. ſub tit. de offic. ordin.

e c. Inter cætera, ver. cũ verò, 7. q. 3. c. Placuit, 10 q. 1. c. Cùm Apoſtolus, ver. quocirca, de cenſibus, Conc. Tridẽ. ſeſſ. 24. de reformatione, c. 3. ver. Quæ vt facilius.

f 1. ad Theſſ. c. 2. & 2. ad Theſſ. c. 3. 2. Cor. c. 2. Actuũ c. 20. Ioã. c. 4. & 8. Luc. c. 6.

g Ioan. c. 15.

rum tēpus fuiſſe præfixum à Concilio, ſed id relictum arbitrio Epiſcopi: quod tamen debebit eſſe
19 moderatum, et diſcretum. Nono ſciant Viſitatores ſe poſſe de iure ſolam procurationem recipere à viſitatis: quæ quidem procuratio nihil aliud eſt, niſi victus illius diei, quo viſitant, & ſunt eſculenta & poculenta prout iuribus vulgatis patet, quod & innuit ſacrū Concil. Trid. [a] his præciſis verbis vtens, videlicet. *Quæ vt facilius feliciuſque ſuccedant, monentur prædicti omnes & ſinguli, ad quos Viſitatio ſpectat: vt paterna charitate, Chriſtianoque zelo omnes amplectantur: ideoque modeſto contenti equitatu famulatuq; ſtudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, viſitationē ipſam abſoluere. Interimque caueant ne inutilibus ſumptibus cuiquam graues, oneroſivè ſint, nevè ipſi, aut quiſquam ſuorum quicquam procurationis cauſa pro viſitatione, etiam teſtamentorū ad pios vſus, præter id, quod ex relictis pijs iure debetur, aut alio quouis nomine, nec pecuniam, nec munus quodcumque ſit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ ſibi aut ſuis frugaliter, moderatèque pro temporis tantùm neceſſitate, & non vltrà, erunt miniſtranda: ſit tamen in optione eorum, qui viſitantur, ſi malint ſoluere id, quod erat ab ipſis antea ſolui, certa pecunia taxata, conſuetum, an verò prædicta victualia ſubminiſtrare: ſaluo item iure cōuentionum antiquarum cum monaſterijs, alijſque locis pijs, aut eccleſijs non parochialibus inito, quod illæſum permaneat. In ijs verò locis, ſeu prouincijs, ubi conſuetudo eſt: ut nec uictualia, nec pecunia, aut quidquam aliud à Viſitatoribus accipiatur, ſed omnia gratis fiant: ibi id obſeruetur.*
20 *Quod ſi quiſquam, quod abſit, aliquid amplius in ſupradictis omnibus caſibus accipere præſumpſerit, is præter dupli reſtitutionem, intra menſem faciendam, alijs etiam pœnis iuxta conſtitutionem Concilij generalis Lugdunēſis, quę incipit,* Exigit. [b] *Nec non & alijs pœnis in Synodo Prouinciali arbitrio Synodi abſque vlla ſpe ueniæ, multetur.* hæc omnia ad verbum habētur in dicto ſacro Concilio Tridentino loco citato, pro quorum intelligentia: ſciendum quòd etſi reuera melius facerent ipſi Viſitatores nihil omnino recipiendo à viſitatis iuxta illud, [c] *ſoluas manum tuam ab omni munere*, & aliud. [d] *Munera ſuper innocentem non accepit*, & ſic paſſim obſeruatur a pijs & timoratis prælatis iuxta doctrinam Di
21 ui Auguſtini. [e] Minuta ſunt, ſed congeres multa minuta, & facies ingentem aceruum. Tamen Doctores non deſunt dicentes, quòd Viſitatores poſſint à viſitatis recipere, quæ comedenda ac conſumenda eſſent ibidem, nec alio eſſent aſportanda. [f] & ratio eſt, quoniam nulla lex obligat cum tanto rigore, et iugum Domini eſt ſuaue, & de minimis non curat prætor. Quapropter meritò Nauar. in conſil. 2. incip. Vtrum pœna ſtatuta, in cap. Exigit, de cenſibus, in 6. ſub titu. de cenſibus, lib. 3. nume. 2. ſex notabilia affert in deciſionem præſentis quæſtionis: primum quorum eſt, quòd dictum capit. exigit, quatenus punit pœna dupli, potius diminuat pœnam iuris, quam inducat pœnam:

[a] in ſeſſ. 24. de reformatione, c. 3. §. quæ vt facilius, & in c. 1. §. procurationes, de cenſib. in 6.

[b] in c. Exigit, de cenſibus, in 6.

[c] Eſa. c. 33. & c. ſūt non nulli, 1. q. 1.

[d] Pſal. 14.

[e] S. Auguſt. ſuper Pſal. De profundis.

[f] Philip. Frācus in c. exigit, de cenſibus, in 6. & ibid. Ioā. Andr. Hoſt. & Apoſtilla in ver. Munera. Anch. in c. 1. nu. 7. ver. 15. de cenſib. in 6.

nam: Nam pœna concuſſionis eſt quadruplum, tam iure canonico, vt in c. quoniam, diſt. 18. quam Cæſareo, per tex. in l. ſancimus. C. ad l. Iul. Repetun. tranſcriptum à Gratiano, in cap. Sancimus, 1. quæſt. 7. & præfatum, cap. Exigit loquitur de concuſſionis crimine, quod committitur, quoties quis ratione officij publici capit malè aliquid, vt in l. 2. ff. de Concuſſionibus. Secundum, quòd dictum c. exigit inducit pœnam etiam ipſo iure incurrendam, quatenus ſuſpendit ipſo iure concuſſoré. Tertium, quòd huiuſmodi viſitator concuſſor poſſit abſolui à peccato, reſtituto tantum ſimplo, vt eli citur ex Clem. 2. §. 1. de Hæretic. vbi excommunicantur omnes extorquentes quomodolibet pecuniam pretextu officij Inquiſitionis vſque ad ſatisfactionem plenã de pecunia ſic extorta illis, à quibus extorſerant, per quæ clarè elicitur ſufficere reſtitutionem ſimpli. Quartum Viſitatorem, qui intra menſem reſtitueret ſimplum, ſiue tantum, quantum accepit via concuſſionis, non incurreret ſuſpenſionem, etſi poſſet abſolui à ſuſpenſione, ſi illã incurriſſet: hęc omnia ex Nauarro vbi ſupra. De
22 cimo ſciant Viſitatores, quòd ſi dum pergunt ad viſitandum non habeant proprios equos, & illos locarẽt, non poſſet locationis precium ſolutum dominis equorum expetere poſtea à viſitatis: cum Innocentius Papa IIII. a præceperit eis nihil accipere niſi expenſas in uictualibus ſolum moderatas, & eos cauere ne ipſi, vel quiſquã ſuorũ aliquod munus, quodcumque ſit, & qualitercumque offeratur, præſumerent recipere, nè videantur quæ ſua ſunt quęrere, & nõ quæ Ieſu Chriſti: & ꝙ ſi fuerit per eoſdem contra præſumptum, recipiens maledictionem incurrat: à qua nunquam (niſi duplum reſtituat) liberetur. addit Innocentius; Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus euitari. Quapropter meritò Doctores dixerunt Viſitatores nõ poſſe exigere à viſitatis precium vecturarum per ipſos ſolutum, etiam ſi non habuiſſent equos proprios b pro huiuſmodi itinere arripiendo. Vndecimo ſciant Viſitatores, quòd etſi videatur prohibitum notarijs & alijs ex familia Viſitatorum aliquid recipere à viſitatis, prout ex verbis dicti §. Procurationes, & ibi per glo. in ver.
23 officij habetur expreſsè; tamẽ arguẽdo ab identitate rationis poſſumus elicere ex ſacro Concil. Trid. c quòd poſſint ipſi notarij aliquid moderatè recipere à viſitatis pro eorum labore perpeſſo in ſcribendo, & tranſcribendo, & dando copiam ipſius viſitationis, (prout expreſsè docuit Sãctus Antoninus) d ſi ipſi notarij non recipiant aliquid ſalarium de publico pro tali labore: cùm nemo teneatur proprijs expenſis militare: & dictum ſacrum Concilium his præciſis verbis vtatur, videlicet: *Notarij verò in iis tantùm locis, in quibus non uiget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis literis dimiſſorijs, aut teſtimonialibus, decimam tantùm vnius aurei partẽ accipere poſſint, dummodo eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo.* Arguendo ergo ab identitate rationis, patet licere eis aliquod moderatum ſalariũ recipere, ſi nihil de publico recipiãt: quod & cõfirmarunt Innocentius & Hoſtienſis vbi ſupra, vt docuit Archiepiſcopus Flor. vbi ſupra. Et hęc omnia

a in ca. 1. §. Procurationes, de cenſib. in ſexto.

b Innoc. Archid. Philip. Franc. in dicto §. Procuratione, nu. 1. Gloſ. in c. ſi epiſcopus, in ver. Prouidere, de offic. ordin. in ſexto. Archiepiſ. Flo. 3. par. tit. 20 c. 5. §. 5. Archar. in dicto c. ſi Epiſcopus, nume. 1.

c In ſeſſ. 21. de reforma. c. 1. in ver. Notarij.

d S. Archiepiſcopus Florẽt. in 3. par. tit. 20. cap. 5. §. 5.

nia de poteſtate Viſitatorum reci
24 piendi expenſas moderatas, locũ
habent ſolum in viſitatione eccle-
ſiarum diuitũ, & quæ illas facere
poſſunt, non aũt eccleſiarum pau
perum: cùm tunc proprijs expẽſis
viſitandæ ipſæ ſint. Vt elicitur ex
Concilio Gabilonenſi, a. vbi. dĩ:
Tãta ergo diſcretio in hac re tenẽ-
da eſt, ut uerbi Dei prędicator (vbi
proprij ſumptus deſunt) à fratribus
accipiat, et ijdem fratres illius po-
tentia nõ grauẽtur: exemplo Apo-
ſtoli Pauli, qui (ne quẽ grauaret)
arte & manibus victũ quærebat.
ſed ſi viſitareut beneficia tenuia:
tunc poſſent pro rata eorum pro-
curationẽ huiuſmodi exigere, pro
ut ſacra Congregatio Card. ſuper
declaratione Concilij Tridentini,
in declar. 526. cenſuit, niſi ex diu-
turna & longiſſima conſuetudine
aliquæ eccleſię, vel beneficia nun-
quã procuraſſent huiuſmodi Vi-
ſitatores: nam tunc ad nihil tene-
rentur, vt docuit ipſum ſacrũ Con
cilium Tridentinum. b Duodeci-
mò, Reuerendi Viſitatores repẽ-
rientes eccleſias dirutas, etiã perti
nentes ad ius patronatus laicorũ,
erit eis procedendum per ſubſe-
25 quentem diſtinctionem: Inueſti-
gabunt accuratiſſimè, an ipſę poſ-
ſint reparari proprijs redditibus,
aut non. ſi reperient ipſas poſſe
reſtaurari proprijs redditibus: &
tunc alloquentur beneficiatos ip-
ſarum, illos hortando ad illas om-
nino reſtaurandas, quòd ſi ipſos
renitentes inuenerint, eos omni-
no compellent: c Si verò illas ino-
pes repererint, ita vt ex proprijs
earum redditibus reſtaurari nõn
poſſint: tunc vocatis ijs, quorum
intereſt, in matrices, aut alias ec-
cleſias arbitrio ſuo, atq; in ijſdem
eccleſijs erigant altaria, vel capel-
las ſub eiſdem inuocationibus, vel
in iam erecta altaria, vel capel-
las transferant cum omnib. emo-
lumentis, & oneribus, priorib. ec-
cleſijs impoſitis, prout ſtatuit ſa-
crum Cõcil. Trid. d ꝙ dummodo
vbi erat eccleſia vetuſta diruta, eri
gatur crux. Sciantq; Viſitatores, ꝙ
poſſent eas etiam profanare ſtan-
te magna eiuſdẽ eccleſiæ inopia,
& forſan loci indecentia: dummo
do non conuertatur locus ille in
ſordidos vſus, prout ibidem do-
cuit ſacrum Conciliũ in fine. e Et
quáuis paſſim ad vnguem ſupra-
dicta non obſeruentur, cùm ſæpe
eccleſię profanẽtur, & ibidem lai-
corum domus ædificentur: ſuper
hoc tamẽ ſacra Congregatio Illu-
ſtriſſimorum Cardinalium ſuper
citato loco ſacri Concilij in decla-
26 ratio. 241. cenſuit in hæc verba. f
Ordinarius non debet ſine cauſa
profanare capellas: & ſi aliquam
cauſam profanandi habuerit, ea-
rum cœmenta potius ſunt aſſignan
da eccleſiæ, quæ eſt caput dicta-
rum capellarum, quàm alteri.
At ſi loquamur de parochiali ec-
cleſia inopi diruta, quæ ob eius
inopiam ex proprijs redditibus re
ſtaurari non poſſet; tunc ipſi pa-
rochiani erunt compellendi: nec
propter hoc poſſent vſui paro-
chiæ renunciare. g ſed ſi ipſi paro
chiáni noluerint, aut non potue-
rint eas reparare, in tali caſu ſacra
Congregatio ſupradicta in declar.
276. his verbis nos docuit, quid ſit
nobis faciendum, videlicet: h *Si*
populus nolit eccleſiam, quæ mi-
natur ruinam, reſtaurare, ea debet
penitùs dirui: prœterea prelatus
poſſet ex cauſa non ſolũ profanare
immobilia, ſed et mobilia eccleſię.
Et ſciendum, ꝙ huiuſmodi tran-
ſlatio eccleſiarum vetuſtarum, de
27 qua ſupra lariùs, nõ dicetur vnio
facta cum alijs, ſed tranſlatio ad

eas:

a c. Cauendũ. 10. q. 3. Hoſtien. in Summa, tit. de offic. Archi. §. Quod ſit eius officium, nu. 4.

b In ſeſſ. 24. de reforma. cap. 3. ver. in ijs verò locis.

c Panor. in c. 1. 2. 3. & 4. extra, de eccleſ. ædif.

d In ſeſſ. 21. de reforma. cap. 7.

e In ſeſſ. 21. de reforma. c. 7. §. Quòd ſi nimia egeſtate.

f Cõgregatio ſacra.

g Panor. in c. 1. num. 4. extra, de Eccleſ. ædif.

h Sacra Cõgregatio vbi ſupra. Nauarr. in Cõmẽtarijs de ſpolijs clericorũ. §. 19. num. 11. per totum.

eas: cùm beneficia tunc dicantur
vnita cum alijs, quando incorpo-
rantur in illis, & efficiũtur vnum
corpus, *a* & beneficium vnitum
perdit nomen beneficij. *b* ſed iſta
tranſlata remanent diſtincta cum
inuocationibus, introitibus, emo-
lumentis, & oneribus diſtinctis:
quapropter non poterunt dici u-
nita, ſed tranſlata. Quapropter
Viſitatores animaduertant quòd
id, quod præcepit ſacrum Con-
cil. Trid. *c* dicens, quòd Ordina-
rius tanquàm *Sedis* Apoſtolicæ
delegatus examinet vniones per-
petuas à quadraginta annis citra
28 factas, & ſi eas repererint per ſub
reptionem, vel obreptionẽ fuiſſe
obtentas, eas declarent irritas &
inanes: nõ loquitur de huiuſmodi
vnionibus & tranſlationibus fa-
ctis ab ordinarijs; cùm ij in tali-
bus faciendis nõ indiguerint au-
ctoritate delegata, habentes ordi-
nariam; eò magis quòd ſubreptio
& obreptio non cadat in ordina-
rium, *d* ſed ſolùm cadit in ſum-
mo Põtifice, *e* & de his ſępe man-
dauit ſacra Congregatio renide-
ri, cùm aſſoleant mendacia pro-
poni. *f* Cùm prouiſiones factę ab
ordinario vti erudititiſſimo de qua
litatibus beneficiorum & perſona
rum, quibus conferenda fuiſſent:
non poterunt oppugnari de ſub-
reptione aut obreptione. Tertio-
decimò ſciant Viſitatores, ꝙ bene-
ficia nullius dięceſis erunt viſitan
29 da à viciniori Epõ, prout cenſuit
ſacra Congregatio Illuſtriſſimorũ
Card. ſupradictorum in declarat.
183. & tã in capite, quam in mem
bris, vt eadem Congregatio decre
uit in declarat. 203. his verbis. *Col-
legiati nullius dęceſis viſitari de-
bent à viciniori Epiſcopo.* Quar-
30 todecimò ſciãt Viſitatores ſe non
poſſe viſitare Abbatias commen-

a Gomeſius in q. 25. in regula de annali poſſeſ.

b Rebuffus pract. beneſ. in for. nouæ prouiſ. ſuper ver. Cũ annexis. verſi. etiam.

c In ſeſſ. 7. de reforma. cap. 6.

d Sylu. ver. Beneficium tertio. q. 12. nu. 9. & Gomeſ. in q 9. de ann. poſſ. & quæſt. 58. de triẽ. poſſ.

e c. ſi motu proprio. ca. Nõ poteſt, de præben. lib. 6. Clem. fin. & ibi gl. in ver. legata. de offic. ordin.

f Panor. in Cle. 2. nu. 4. 5. & 6. de offic. ord. Capud. Aqui. deciſ. 406. par. 2.

datas, in quibus commendatarius
habet territoriũ, & ibi exercet epi-
ſcopalem dignitatem: & hoc dici-
mus etiã ſi Viſitatores eſſent crea
ti ab Epiſcopo diœceſis, intra cu-
ius ambitum dictæ Abbatiæ com
mendatæ reperiuntur, & ita pra-
cticatur hodie vbique locorum.
Quintodecimo, Viſitatores Epi-
ſcopi animaduertant, ꝙ ſi quis ap
pellauerit ab actis per ſe factis in
31 viſitatione tanquam ſedis apoſto
licę delegatũ, non ad ipſam ſedem
appellabit, ſed ad metropolitanũ,
prout merito Cenſuit ſacra Con-
gregatio ſupradicta his pręciſis ver
bis vtens, videlicet: *g Si in viſita-
tione appellari contigerit ab Epi-
ſcopo ſuffraganeo, etiam tanquam
Sedis Apoſtolicæ delegato*, pro-
ut ſtatuit ſacrum Concil. Trident.
debet appellari ad metropolita-
num quoad deuolutiuã, nõ quo-
ad ſuſpenſiuam, prout ſeſſ. 22. de
reformatione, cap. 1. ratio eſt, quia
quæ in viſitatione ſuffraganeus fa
cit, iure ordinario facit, & meritò,
32 quoniã Iudex, vel Epiſcopus or-
dinarius licèt auctoritate apoſto-
lica ſit effectus legatus, ea tamen
quæ facit, vt ordinarius in viſitan
dò proprium populum & aucto-
ritate ordinaria facit, quia eſt ordi-
narius. Nam ideo dixit. *h* Hoſt.
quòd quando committitur Epi-
ſcopis id; quod pertinebat ad ip-
ſum iure ordinario, id fit vt ma-
gis timeatur. *i* Decimoſextò me-
mores ſint Reuerendi Viſitatores,
quòd ſtatuit ſacrum Concil. Tri-
dent. *Vt Epiſcopi et per cõſequens
omnes ordinarij, vel eorum dele-
gati, vt aptius, quem regunt popu-
lũ, poßint in officio, atque obedien
tia continere, in omnibus his, quæ
ad viſitationem, ac morum corre-
ctionem ſubditorum ſuorũ ſpectãt,
ius & poteſtatem habeant, etiam*
tan-

g in ſeſſ. 24. de refor. c. 10. ſacra cõgreg. declarat. 484.

h cap. 2. de off ordin. & ibi p Doct. & Hoſt. in ſummã titu. de off. ord. §. ſunt autẽ quædam.

i c. Quis ne ſciat. diſt. 45.

tanq̃ ſedis apoſtolicæ delegati, ea ordinãdi, moderandi, puniendi, & exequendi iuxta canonum ſanctiones, quæ illis ex prudentia ſua pro ſubditorum emendatione, ac diœceſis ſuę vtilitate neceſſaria videbũtur. Nec in his, vbi de viſitatione, aut morũ correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, ſeu quærela, etiam ad ſedem apoſtolicam interpoſita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut iudicata fuerint quoquo modo impediat aut ſuſpendat. Hæc indicto ſacro Conc. Trid. *a* & notandum, quòd id, qd ex ſacro Concil. Trid. ſtatim retulimus, erat ante ipſum de iure antiquo, quoniam etſi in viſitatione admitteretur appellatio quoad deuolutionem, nõ autem quoad ſuſpenſionem: ita ſacra cõgregatio *b* in alia declaratione 447. cenſuit. Nec obſtat, quòd ſacrum concilium ſtatuerit, quòd in uiſitatione procedat Epiſcopus tanquã ſedis apoſtolicę delegatus: cùm hoc dixerit, vt maiori auctoritate ille fultus poſſit corrigere criminoſos repertos, & magis timeatur, ac inde vt maius robur habeãt, quæ in uiſitatione peraguntur. Quapropter conſequens fit, quòd meritò ſacra cõgregatio indicta declarat. 447. cenſuit, quòd ſiquis à pellauerit à decretis Viſitatorum ad metropolitanum, & petierit copiam actorum indè confectorum: in tali caſu obſeruãda ſint decreta ſacri Concilij Tridentini in ſeſſ. 13. de reformatione cap. 3. & in ſeſſ. 24. de reformatione c. 20. pro cuius maiori intelligẽtia ſciendũ ꝙ indicto cap. 3. hæc aduerbũ habentur, videlicet: *Reus ab Epiſcopo, aut eius vicario in ſpiritualibus generali in criminali cauſa appellans, coram iudice, ad quem appellauit, acta primæ inſtantiæ*

a ſeſſ. 24. de reſor. c. 10.

b ſacra Congregatio in declar. 447.

33 *omnino producat, & iudex, niſi illis viſis, ad eius abſolutionem minimè procedat. Is autem, à quo appellatũ fuerit, intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat: alioquin abſque illis cauſa appellationis huiuſmodi, prout iuſtitia ſuaſerit, terminetur.* Hęc ibi & in dicto cap. 20. §. Præterea, & ſequentib. §§. hæc habentur, videlicet: *Præterea ſiquis in caſibus à iure permiſſis appellauerit, aut de aliquo grauamine conqueſtus fuerit, ſeu aliàs ob lapſum biennij, de quo ſupra, ad alium iudicem recurrerit: teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad iudicem appellationis expenſis ſuis transferre: Eodem tamen Epiſcopo priùs admonito, vt ſiquid ei pro cauſæ inſtructione videbitur, poſſit iudici appellationis ſignificare. Quòd appellatus compareat: cogatur tunc is quoque actorum, quæ translata ſunt, expenſas pro portione ſua, ſi illis vti voluerit, ſubire: niſi aliter ex loci conſuetudine ſeruetur: vt, ſcilicet, ad appellãtem integrè hoc onus pertineat. Porro ipſam actorum copiã teneatur notarius, congrua mercede accepta, appellanti quanto citius, & ad minus intra menſem exhibere. Qui notarius ſi in differẽda exhibitione fraudem fecerit: ab officij adminiſtratione arbitrio ordinarij ſuſpendatur, & ad dupli pœnam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem & pauperes loci diſtribuendam, compellatur. Iudex verò & ipſe impedimenti huius conſcius, particepsve fuerit, aliterve obſtiterit, ne appellanti integrè acta intra tempus traderentur, ad eandem dupli pœnam, prout ſupra, teneatur: non obſtantib. quoad omnia ſupradicta, priuilegijs, indultis, concordijs, quę ſuos tantùm teneant auctores, & alijs*

qui-

quibuſcumq; conſuetudinibus. hęc
omnia vbi ſupra. Quibus ſic ſtan
tibus decreuit ſacra cogregatio in-
declarat. 332. in hæc verba, videli-
cet: *Ea, quæ ad viſitationē, ac mo-
rum correctionem ſubditorum ſpe
ctant: Non poſſunt per appellatio-
nem impediri, aut ſuſpendi, prout
decreuit ſacrum Concil. Trident.
in ſeſſ. 24. de reformatione cap. 10.
§. Nec in his.* Prçciſis his verbis,
videlicet: *Nec in his, vbi de viſita
tione, aut morum correctione agi-
tur, exemptio, aut vlla inhibitio,
appellatio, ſeu querela etiam ad
ſedem apoſtolicam interpoſita, exe
cutionem eorum, quæ ab his man-
data, decreta, aut iudicata fuerint,
quoquo modo impediat, aut ſuſpen
dat.* Hæc ibi idemque decreuiſſe
patet Pium quartum in ſua con-
ſtitutione, quæ eſt decimaſepti-
34 ma: & incipit, *De ſalute gregis.*
Decimoſeptimo Reuerendi Viſi-
tatore ſciant quòd libris viſitatio-
num plęna fides præſtāda erit, vbi
adeſt conſuetudo probata, & ex-
tendetur ad aliū locū. [a] & quòd
ſi quis prætenderit ſe eſſe exem-
35 ptum à viſitatione, ipſum oporte
bit probare, cū regula iuris ſit in
contrarium, & apertiſſimè ſupra
per multa comprobata aliàs non
prçſumetur cōtra ipſam. [b] & qui-
dem Epiſcopū poſſe viſitare per
36 alios iure cautum eſt. [c] Nec ei ter
minus præfixus à iure reperitur,
quin viſitare poterit in qualibet
parte anni vnius, & idem dicitur
de viſitandis, prout reſpondit ſa-
cra Congregatio in declarat. 445.
Poterit ipſe Epiſcopus, viſitans,
vel quilibet Viſitator vti in acti-
bus iudicialibus deſcribēdis, pro-
ut cauetur in c. Quoniam contra
ext. de probat. & in declarat. 468.
pro Reuerendiſs. Aſtonienſe ſacra
Congregatio cenſuit Epiſcopum

a Capud Aquil. deciſ. 229. 1. part. et melius in Deciſ. 158. par. 2.

b Capud Aquil. deciſ. 361. par. 2.

c c. Decreuimus. 10. q. 1. & ibi p Doctores, & Inn. in c. 1. de Cēſibus, in 6.

non poſſe attari in viſitatione, vt
ſecum deferat notarium capituli:
cùm poteſtas viſitationis adeo ſibi
Epiſcopo ſit conceſſa: vt capitu-
lum nihil ſibi vendicare poſſit, &
ideo poterit ſecum ferre pro nota
rio ſecretarium ſuum, vel alium
notarium: prout ſibi videbitur ne
ceſſario conuenire. Decimo octa-
37 uò ſciendum pro intelligentia eo-
rum, quæ allata fuerūt ſupra, qua-
ſi immediatè dum diximus, Epi-
ſcopum vel alium Viſitatorē poſ-
ſe procedere & corrigere omnia
delicta, quod ſacra Cōgregatio, in
declarat. 469. decreuit his verbis
vtens, videlicet: *Secūdum dubium
eſt, quòd Epiſcopus viſitando non
poſſit ſolus aliquod crimen corri-
gere, & punire: ſed ſolùm mo-
nere, et corripere: alioquin per viā
viſitationis procedendo puniret ſo-
lus omnia delicta: cùm tamen de-
beat duos capitulares aſſumere,
iuxta cap. Statuit..* ad quod re-
ſpondet Epiſcopus, non inde hoc
ſequi; cùm ſit notiſſima materia
viſitationis, eò quòd ea, quæ per-
tinent ad mores ipſi Viſitatores
recipiant tunc in viſitationis ar-
ticulo, & non inquirant de homi-
cidijs, vel ſimilibus criminibus,
ſed ſolùm de re, mores, & conſue-
tudinem viuendi reſpiciente: vt
puta, de concubinatu, de non re-
citantibus horas, de habitu inho-
neſto, & ſimilibus. Inſuper ani-
maduertendum, quòd ſi omnia
delicta venirent in viſitatione, nul
lū ſequeretur inconueniens; quia
fructus viſitationis imponitur,
qui vtique potius eſt emendatio
criminoſi viſitati, quàm puni-
tio: [d] Quapropter ſupradictum
decretum ſacri Concilij Triden-
tini permittit Epiſcopo viſitanti
corrigere & emendare crimino-
ſos viſitatos: ſub quibus verbis
omnia

d c. Inquiſitionis. extrà de accuſat.

omnia vtique ſpectantia ad morum correctionem comprehenduntur. [a] Et iccircò Epiſcopus viſitans, vel alius viſitator nihil non ſibi competens de iure ordinario,etiam ſi cognoſceret de omnib. criminibus, dummodo non procedat ad ordinariam à iure inflictam pœnam imponendã contra criminoſos repertos,ſed ſolùm ad eam, quæ magis emendationem eorum reſpiciat: licèt ſi ad pœnam ordinariam imponẽdam voluerit procedere, debuerit aſſu-

a Arg. in c. irrefragabili. §. exceſſus, de offic. ord.

38 mere ſecum duos ex capitularibus. Nouiſſimè verò memoriæ commendent Viſitatores, quòd ſacra Congregatio cenſuit,[b] quòd ordinarius non habeat auctoritatem viſitandi hoſpitalia, neque confraternitates, quæ à laicis reguntur, niſi in caſibus à iure communi permiſſis, etſi ordinarius poſſit ab eis rationem adminiſtrationis eorum exigere, nulla habita ratione iuris communis,ſed ſeruata tantùm diſpoſitione ſeſſ. 22. de reform. cap. 8. & 9.

b In declar. 288.

PARS SECVNDA.

In qua habetur forma & ordo ſeruandus in compilandis proceſſibus in cauſa criminali criminaliter motis,contra Clericos regulares & ſeculares vſque ad diffinitiuam ſententiam incluſiuè.

EXPEDITIS, quæ neceſſariò afferenda videbantur, pro aliquali inſtitutione Reuerendorum Viſitatorum; merito ſubſequi ſermo debet de modo procedendi in foro fori contra clericos ſeculares & regulares criminoſos, & vt breuitati ſtudeamus, ſupponimus quidditates, ſeu diffinitiones terminorum, videlicet: qui regulares clerici, & qui ſeculares dicantur. Quomodo appellãdi ſint Prælati regularium, & huiuſmodi,quæ ad compilandi proceſſus formam,non attinent. Cum de ijs ampliſſimè per nos dictum fuerit in noſtra praxi Canonica criminali.Quibus ſilentio prætermiſſis, ad tradendam normã iuridicè procedendi in cauſis clericorũ ſeculariũ & regulariũ transferremur. & cum in primis requiratur Iuriſdictio, ſeu facultas procedendi in quolibet delegato, alias per ipſum attentata eſſent ipſo iure nulla vulgaribus iuribus: iccircò trademus ante omnia formam commiſſionis, ſeu huiuſmodi delegationis faciendæ à iudice ordinario, quæ poterit eſſe ſubſequens, videlicet.

Forma commiſſionis, ſeu delegationis faciendæ ab ordinario alicui de compilando proceſſu ſuper quacumque accuſatione, querela, denunciatione iudiciali, vel proprio motu Iudicis ordinarij propter clamoroſas inſinuationes ſibi factas à fide dignis contra aliquem ſuper eiuſdem crimen, altero ex ijs modis ipſi ordinario delatum, & forma electionis actuarij.

SVMMARIVM.

1 *Delegationis, ſeu commiſſionis alicuius proceſſus compilandi ſuper aliquo crimine forma.*

2 *Delegati quando poterunt ſubdelegare facultatem ſibi conceſſam ſine ſpeciali licentia delegantis.*

3 *Decreti forma electionis alicuius perſonæ in actuarium alicuius cauſæ.*

CAP. I.

CVm ad noſtrum tribunal, ſeu congregationis, ſeu capituli generalis,
1 aut Dietæ, ſiue capituli prouincialis, ſeu ad nos Epiſcopũ vel Vicarium &c. vel D..... Abbatem, vel Priorem, aut Guardianum Monaſterij.... Congregationis.... vel ordinis.... per talem die tali fuiſſent delati libelli, ſeu literæ ſubſcriptæ ſub tali, vel talibus nominibus, quibus D..... incuſabatur, aut denũciabatur, ſeu contra ipſum querimonia non minima exponebatur (prout latius in ipſis continetur) *vel ſi ex officio vellet ordinarius procedere motus ex clamoroſis inſinuationibus à fide dignis ſibi delatis.* tunc dicat. Cum ad nos D..... Epiſcopum &c. vel.... Abbatẽ, vel Priorem, Guardianum, & huiuſmodi perueniſſet, per clamoroſas inſinuationes à fide dignis delatas, quod D.... ſacerdos monachus ętatis.... dignitatis.... veneno perpetrauerit homicidium illius, qui die.... fuerat mortuus repertus vel furtũ.... vel blaſphemauerit coram.... vel aliud crimen fecerit. Et cum grauioribus negocijs eſſemus præpediti; ita, vt per nos non poſſemus, vt tenebamur, procedere contra huiuſmodi criminoſos, ne remanerent impunita ſcelera noſtrorum monachorum, vel clericorum & huiuſmodi; & inſimul conſulere (ſi qui tamen reperti legitimè fuiſſent criminoſi) decori, & indemnitati noſtræ Congregationis, aut ordinis volentes. Confiſi igitur de integritate, doctrina, ac induſtria Reuerendi D..... Abbatis, vel dignitatis... Monaſterij... & Reuerendi P.D.... inſolidum, vel diuiſim, vel coniunctim (vt voluerit ordinarius) dedimus in mandatis ipſis Reuerendis Patribus, Vt quamprimum ſe conferrent ad Monaſterium vel eccleſiã.... ad inquirendum, proceſſum compilandum, ac denique procedendũ in tali cauſa, vſque ad ſententiam diffinitiuam excluſiuè, vel incluſiuè, & in ipſo proceſſu compilando poſſint carceri mancipare, & rigoroſo examine vti contra quoſcumque nobis ſubditos, procedendo per torturam, & alia tormenta, prout iuris erit, vel de iure ſibi videbitur. Quæ tamẽ tormenta adhibeantur iuxta conſilium Iuriſperiti (vel ſine dicta clauſula) Quapropter ijs præſentib. ijſdem Reuerẽdis commiſſarijs, tradimus omnimodã authoritatem & facultatem nobis à Sancta Sede Apoſtolica indultã vigore priuilegio-

uilegiorum noſtræ Congregationis, vel iuxta iuriſdictionem, ac poteſtatem nobis iure ordinario, vel delegato à Domino tali cum poteſtate ſubdelegandi competentem. Inſuper tenore præſentium (quatenus opus erit) iiſdem Reuerendis.... talis dignitatis... impartiti ſuimus poteſtatem pro dicta cauſa expedienda inuocādi etiam brachium Eccleſiaſticum, vel ſeculare, tribunalque erigendi in quolibet noſtro monaſterio, vel territorio nobis ſubiecto: Concedimus & petendi facultatem ab ordinarijs locorum, ibi iuridice procedendi cōtra nominatos reos nobis, non ſubditos, ac quoſcumque alios delinquentes, & examinandi teſtes laicos in noſtro ſoro, cum iuramento præuio dicto conſenſu. Inſuper præcipimus in virtute ſanctæ obediētiæ, & ſub alijs pœnis noſtro arbitrio imponendis omnibus, & ſingulis Prælatis, monachis, commiſſis, & oblatis noſtræ Congregationis, vel ordinis, vel omnibus noſtris officialibus noſtræ diæceſis, vt omni mora poſtpoſita in iis, quæ concernunt celerem, ac legitimam præſentis cauſæ expeditionem cum annexis, & connexis, vobis ſtatim pareant. Datum in monaſterio Die.... &c.

D... ſcriba Capituli.... vel Dietæ... Vel, Datum in Palatio noſtro exiſtente in ciuitate... vel Notarius R... Prçſidis, vel Generalis.

Locus ſigilli.

Et in hoc ſeruetur conſueta forma ſubſcribendi huiuſmodi commiſſionales literas.

Et animaduertāt Commiſſarij, ne deludi poſſint à reis, dum oſtēderint huiuſmodi mandatum ſuę iuriſdictionis delegatę; nam ſi in dicto mandato reperiretur talis facultas à Principe, vel Republica, vel ordinario, impartita, ſub verborum ſerie communi, id eſt tibi Abbati, vel Decano, &c. denotando a ſolum nomen dignitatis, vel nomen proprium ipſius, non addendo (confiſi de tua doctrina) induſtria, & huiuſmodi, 2 tunc poſſent huiuſmodi commiſſarij delegati ſubdelegare talem iuriſdictionem: & idem dicetur, ſi diceretur, confiſi de tua induſtria, & in ſubdelegatione facienda talis cauſæ vtraque pars conſentiret, ſecus ſi non cōſentiret, & idem omnino dicendum erit de delegato ab inferiore Prælato, & non à Principe, qui non poſſet ſubdelegare: nam ſine delegantis conſenſu non poterit alicui ſubdelegare negotium ſibi delegatum. & ſi notarius, ſeu actuarius ſibi aſſignatus ſpecialiter in ſua delegatione, vel per ſpeciale decretum iudicis ordinarij, ipſi poterunt illum ſibi electum nominare per ſpeciale eorum decretum iis verbis, vel ſimilibus conceptum.

a c. fin. extra, de offi. deleg. & ibi per Doctores.

Cùm nobis infraſcriptis delegatis Iudicibus, & creatis Cōmiſſarijs à Reuerendis... Vel, Reuerendiſſimo Epiſcopo... viſum fuiſſet pro maiori expeditione cauſę nobis cōmiſſę aſſumere actuarium ad redigendū in ſcriptis omnia actitanda in pręſenti cauſa, & confiſi plurimum de integritate D... Ipſum elegimus in noſtrum actuarium, prout præſenti decreto eligimus. Datum in monaſterio, vel in Palatio noſtræ reſidentiæ Die...

D... Abbas monaſterij } *Commiſſarij.*
D... Abbas monaſterij }

De modo & forma ſeruanda à Commiſſarijs in primo actu fundationis tribunalis ſui, quando ad inſtantiam partis proceſſerint, vel ex denunciationibus in ſcriptis factis corã Capitulo Generali, vel Prouinciali, ſeu Dietis, vel coram ipſo Generale, aut Præſidente alicuius Congregationis, vel Ordinis.

S V M M A R I V M.

1 *Commiſſarij peruenientes ad monaſterium, in quo principaliter executio commiſſionis ipſorũ erat expedienda, quid primò faciant.*
2 *Actuarius qua verborum forma vtetur in deſcribendo in proceſſu fuiſſe palàm lectas literas commiſſionales.*
3 *Forma procedendi contra ſcriptores literarum aliquarum, in quibus denunciabatur, aut accuſabatur apud ſupremum ſuperiorem, vel eius officiales immediatos, aliquis de aliquo crimine perpetrato.*
4 *Forma interrogandi, ſeu conſtituendi eũ, cuius nomine literæ huiuſmodi fuerint ſubſcriptæ, traditur.*
5 *Commiſſarijs quid ſit faciendum, poſtquam repererint ſcriptorem literarum alios incuſantium.*
6 *Forma decreti aſſignantis terminum voluntario denunciatori, uel accuſatori ad probanda denunciata, ſeu accuſata.*
7 *Decreta, & citationes in cauſa regularium per quem erunt intimãdæ tam reo, & eius Aduocato, & Procuratori, quàm teſtibus.*
8 *Relatio huiuſmodi intimationis, in qua forma concipictur.*
9 *Forma interrogandi monachos generaliter ſuper ſcriptore dictarum literarum, ſub cuius nominis ſubſcriptione reperiuntur ſubſcriptæ.*
10 *Quid ponderare teneantur Commiſſarij circa depoſitionẽ teſtium ex officio examinatorum ſuper recognitione dictarum literarum, & ſcriptoris ipſarum.*
11 *Commiſſarijs quid ſit faciendum, ſi poſt accuratiſſimam inquiſitionem non repererint eſſe plenè probatum aliquem ſcriptorem fuiſſe ipſarum literarum, ſed ſolùm indiciatum, & per contrarias probationes indicia euacuata remanſiſſent.*
12 *Commiſſarij quomodo procedere teneantur, ſi repererint denunciatores, non ſua ſponte, ſed ui præcepti ſui ſuperioris denunciaſſe aliqua contra aliquem, & quare.*
13 *Cooperantes in malis operib. aliorum peccatorum participes erunt, & pœnarum infligendarum operantibus malum.*
14 *Prælati prudentes quid facere debeant, antequam recipiant denunciationem iudicialem contra aliquem ſibi præſentatam à denunciatoribus.*
15 *Forma interrogandi Prælatos, à quibus iuſſum fuiſſe ſibi denunciare aliquod maleficium ſuperioribus, ipſi denunciatores aſſerant.*
16 *Forma ordinis ſeruandi in examinandis ſingulis denunciatorib. inuoluntarijs tanquam teſtibus, vt ex eorum depoſitionibus poſſint reperiri varij.*
17 *Forma petitionis faciendæ à denunciatore voluntario, comparente in iudicio ad producenda nomina teſtium indè examinandorum, vel alias ſcripturas ad probãdum ſe vera denunciaſſe.*
18 *Commiſſarij quid iubere debeant actuario, recepta dicta petitione.*
19 *Inſtructio pro Iudice ordinario, vel delegato procedente ex officio ſuo, excitato ab infamia, vel clamori-*

moribus propter aliquod crimen perpetratum in monaſterio, vel in diœceſi, vel in aliqua ciuitate contra aliquem clericum ſecularem.

CAP. II.

1 CVM ergo Commiſſarij
peruenerint ad mona-
ſteriũ, vel ciuitatem in
qua executio mãdati ſi
bi facti faciẽda erit, antequã ad actũ
inquirendi de corpore delicti, &
de delinquẽtib. ipſis proceſſerint,
denunciẽt Prælato illius monaſte-
rij, vel Eccleſiæ ipſius ciuitatis cau
ſam aduentus eorum, oſtenſis ſibi
literis commiſſionalibus, quibus
recognitis per illum (ſi illas reco-
gnoſcere petierit) aliàs ſi verbis ip-
ſorum voluerit fidem pręſtare,
præcipiant quàm primum citari
eos, qui in teſtes nominati fue-
rant à delatoribus: & ſi agitur con
tra clericos regulares mandent cõ-
gregari monachos commiſſos, &
oblatos in capitulo ad ſonum cam
panellæ more ſolito, & ſic congrę
gatis iubeant eorum actuario ſu-
pra electo per eos, vt alta & intel-
ligibili voce totam mandati com-
miſſionalis ſeriem legat ad hoc, vt
nullus ipſorũ de iuriſdictione eo-
rum, & de ignorãtia cauſæ eorum
aduentus poſtea poſſit rationabili
ter prætẽdere, & iubeãt ipſi actua
rio talẽ actum deſcribere in actis
tali, vel ſimili forma, videlicet.

Fidem facio ego. D.... qualiter
die.... hora tali R. D.... & R.
D.... Commiſſarij cõgregatis in
capitulo Reuerendo Prælato, &
monachis huius monaſterij San-
2 cti... R. talis. coram R. eius col-
lega aliquali ſermocinatione præ-
miſſa mihi actuario iam electo de
dit in mandatis, vt legerem coram
omnibus literas ipſas commiſſio-
nales, quorum præcepto morem
gerens alta, & intelligibili voce me
illas legiſſe præſentibus fateor, ac
atteſtor. Eodem die.

D.... Actuarius

Fundato igitur tribunali ſi hu-
iuſmodi inquiſitionis aliquis fuiſ-
ſet promotor, eo quòd per literas
manu ipſius, vel alterius, ſub no-
mine tamẽ ſuo ſcriptas de aliquo
maleficio ſuperioribus nunciaſſet
quomodolibet, ſiue per modum
3 querelę, ſiue denunciationis iudi-
cialis, tunc ipſum, vel ipſos, ſi plu-
res fuiſsẽt ſcriptores, ſigillatim in-
terrogabunt Commiſſarij tali for-
ma, vel ſimili verborum, & tam
interrogationes, quàm reponſio-
nes ab actuario ſcribantur, vt la-
tiùs infra. Die....

Cùm R. Patres Commiſſarij ſu
prædicti voluiſſent, vt tenebãtur,
exequi mandatum ſibi factum à
R..... de inquirendo ſuper con-
tentis in quibuſdam literis ſibi di-
rectis contra D.... aut de ſuper
dilapidatione, ſeu furto rerum mo
naſterij, vel delicto alio perpetrato
in monaſterio per D.... in ius
vocauerunt D.... ętatis.... Di-
gnitatis..... ſub cuius nomine
fuerant ſubſcriptæ literæ prædi-
ctæ, quarum principum erat. *Mol-
to R. ò Reuerendi.... Il Zelo del
honore &c. & finita, Dal monaſte
rio..... Di V. P. M. R. figliuolo
obedientiß. D....* A' tergo verò.
Al molto R.... & deſcribatur
tota ſeries verborum, quibus literę
ipſæ ſcriptæ in principio, & fine
4 continentur. Quibus peractis ip-
ſi Commiſſarij exigant iuramen-
tũ ab eo, cuius nomine erant ſub-
ſcriptæ dictæ literæ de mera & ve-
ra dicẽda veritate, & quicquid in-
de ſcit iuxta formã ſupradictam:
et poſtea ipſum interrogent, vt in-
fra, & primò.

Interrogatus, *ſe sà la caggione
perche*

perche, ſia ſtato chiamato in giudicio, ò, ſe ſi la può immaginare. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe detto D..... contra il quale era ſcritto, è ſuo amico, ò inimico, & perche*. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe ha ſcritto ò fatto ſcriuere alli R.* (ad quos directę fuerant literæ) *& da quanto tempo in quà*. Reſpon.

Interrog. *ſe ſi ricorda di qual materia gli ſcriſſe*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe nelle ſue lettere diceua male di Alcuno, & di chi in particolare*. Reſpon.

Interrogatus, *chi lo moſſe à ſcriuere queſte coſe contra detto D...* Reſpon.

Interrogatus, *ſapete che dell'iſteſſa coſa altri ne habbiano ſcritto*. Reſpon.

Interrogatus, (oſtenſis dictis literis ſubſcriptis nomine ipſius cõſtituti, & incip. & deſinentibus, vt ſupra) *ſe eſſo deponente, hà ſcritto detta lettera, & riſguardi bene il carattere, ſe lo riconoſce per ſuo*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe è vero quanto ſi contiene in dette lettere*. Reſpondit.

Et cum hæc omnia depoſita per D... ad verbum fuiſſent relecta, in fidem veritatis ſe ſubſcripſit manu Propria..

Io D.... hò depoſto quanto di ſopra, & in fede mi ſon ſottoſcritto di propria mano.

His per actis Reuerendi Commiſſarij aſſignabunt ei, qui aſſeruerat illas literas ſcripſiſſe terminum congruentẽ arbitrio eorum, habito reſpectu ad materiæ contentæ in literis probabilitatem facilem, aut difficilem, ipſum monentes, vt ſe accingat ad proban-
5 da plenè, quę denunciauerat contra dictum D..... aliàs ſe fore puniendum tanquam calumniatorem procerto ſciat ſecundum conſtitutiones põtificias, & Reuerendorum Patrum noſtræ Congregationis, vel ordinis noſtri, & ſtatim hoc exequantur per ſpeciale decretum, vt omnia in proceſſu appareant infraſcripta forma, videlicet.

Die....

Cùm Reuerendi Patres Commiſſarij libraſſent depoſita per ſu-
6 pradictũ D.... ipſi (vt iuris eſt) aſſignauerunt terminũ dierũ... vel horarum.... ad producendum nomina teſtium, aut ſcripturas, vel alia monumenta, ex quibus in Iudicio in primis conſtare poſſet de corpore delicti ſupradicti à ſe delati ac deinceps de veritate dictorũ cõtra dictum .D... vt cõtra ipſum poſſit procedi ad ipſum deniq; puniendũ iuxta põtificias, & Reuerendorũ Patrũ Congregationis noſtrę conſtitutiones, aliàs ſi defecerit in probatione ipſorum, ſe puniendum fore (iuxta formam iuris) non ambigat, prout præſenti decreto dictum terminum aſſignant dierum..... vel horarum.. Datum in monaſterio. Die quo ſupra.

D.... Actuarius.

Et animaduertant Commiſſa-
7 rij, quòd tam dictum decretum, quam omnia alia erunt dicto conſtituto intimanda, & eius aduocatis, & teſtium citationes faciendæ per Actuarium, loquendo de regularibus. Cum Regulares non habeant alios miniſtros ad hoc deſtinatos, vt aliæ curiæ. Quapropter poſt eiuſdem intimationem,
8 ipſius relatio taliter erit ſcribenda in actis, videlicet.

Eodem die. Ego D.... acceptaui dictum terminum, & in fidem me ſubſcripſi manu propria.

Et

Et ſic ſentēt Commiſſarij cum omnib. literarum directarum Reuerendo .... ſcriptoribus. Attamen ſiquis ex ſcriptoribus negauerit ſe dictas literas ſcripſiſſe, vel ſubſcripſiſſe cum alijs; in quarum ſubſcriptione reperiretur nomen eius ſcriptū, in tali caſu ipſis Com
9 miſſarijs elaborandū erit in accuratiſſima inueſtigatione perſonæ ſcriptoris: & idem dicimus, ſi forſan literæ fuiſſent ſubſcriptæ ſub nominib. laicorum, vel nominum peregrinorum, vt bis mihi contigit de huiuſmodi literarum ſcriptoribus inquirere mandato Reuerendorum Patrum noſtrę Congregationis Caſſinēſis: in tali caſu ſciant Cōmiſſarij ſe proceſſuros p inquiſitionem generalem interrogādo Prælatum, & omnes monachos ipſius monaſterij tali forma, ſeu clericos ipſius Eccleſiæ ſecularis, videlicet.

Reuerendus P. D. ... Abbas monaſterij .... in ius vocatus à Reuerēdis Commiſſarijs & medio eiuſdem iuramento de mera, & plęna veritate dicēda, fuit interrogatus de infraſcriptis, & primo.

Interrogatus, (oſtenſis ſibi litteris, quarum principium eſt) *M. R. Con gran fiducia*: & finis. *Dal monaſterio ....* (aut) *dalla Città di Napoli li ... d'Agoſto* 1600. à tergo verò. *Alli molto R. .... &c. Venetia. In S. Giorgio maggiore. Se eſſo R. Padre sà chi habbia ſcritte tali lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe può con fondamento ragioneuole mouerſi à credere, chi ſia ſtato lo ſcrittore di dette lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *hora per qual raggione ſia moſſo à credere, che D. .... habbia ſcritto le ſudette lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente quando D. .... minacciò di vendicarſi di D. .... contra ilquale ſono ſtate ſcritte dette lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che detto D. del quale eſſo deponente hà tal ſoſpitio, ne habbia altre volte fatta ſimile opera, doue, & chi altro lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che altri credano anco, che detto D. ... l'habbia ſcritto, & come ciò ſua P. R. lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, de cauſa ſcientię, de loco, & tempore dixit, vt ſupra, & poſtea faciat ipſum propria manu ſe ſubſcribi dictæ depoſitioni.

His prę miſſis ab Actuario ſubſequentia verba ſcribantur immeditè.

Et cum depoſita per ſupradictum R. Patrem D. .... perlecta ad verbum fuiſſent per eundem, manu propria ſe ſubſcripſit in fidem veritatis.

Io D. .... Abbate hò depoſto quanto di ſopra, & in fede della verità mi ſono ſottoſcritto di mia propria mano.

His per actis ponderent Commiſſarij qualitates eorum, qui fuerunt vocati in teſtes aliquarum circunſtantiarum, quibus dicti deponentes credunt literas fuiſſe ſcriptas manu D. .... & accuratiſſimè illos examinent, & generaliter vt ſupra, & in ſpecie ſuper dictis circunſtantijs, vt nihil de pręd-
dictis remaneat indeciſum, & nō
10 inquiſitum, quoniam tali pacto poterunt venire in veritatis prędu ctorum cognitionem, & tali ordine deinceps interrogabunt omnes alios monachos generaliter, & poſtea in ſpecie in ijs, de quibus fuerunt vocati in conteſtes; & non ita facilè credant indiſcriminatim depoſitionibus teſtium,

memo-

memores paſſionum, humana-
rumque fragilitatum, & maligni-
tatum. Vltimus tamen examinan
dorum erit is, contra quem ali-
qua indè ſuborta fuiſſent indicia;
ſed ſi adhuc nullus rationabili in-
dicio grauatus reperiatur, tunc ſo-
lertes Commiſſarij accedãt ad ſin
gulas cellas monachorum, & per-
ſpiciant ſcripta eorum, compa-
rantque non ſolum caracteres ſin
gulos cum caracteribus dictarum
literarum: verum etiã marcham
ſeu ſignum cuiuſque folij, ſeu car-
thæ, quoniam; vt mihi contigit, ta
li pacto fuit repertus quidam ſcri
ptor infamium quarundam litte-
rarum, quæ tamen erant ſubſcri-
ptæ ſub nomine laicorũ, & finge
bat ibi, ſcriptas fuiſſe in ciuitatib.
longè diſtantib. à monaſterio, in
quo ſcriptor earũ morabat', & ſic
debita pęna fuit punitus pro taliũ
literarum infamium ſcriptura.

His ergo peractis, & pondera
tis, ſi tandem ſcriptorem earum
ipſi Commiſſarij reperire non po
terunt; vel indicia contra aliquem
producta fuiſſent per contrarias
probationes eliminata: ceſſent à
11 proſequutione indicij. In fine ta-
men actorum tali pacto exonerẽt
conſcientias ſuas reddẽdo famam
in ſcriptis ei, qui in principio vi-
debatur fuiſſe infamatus, ex cre-
dulitate teſtium productorum de
ſcriptura dictarum literarum, vt
mihi contigit, dum eſſem Com-
miſſarius in quadam cauſa; for-
ma huiuſmodi decreti erit ſequẽs,
videlicet. Die....

Cum poſt diligentiſſimam in-
quiſitionẽ, Nos infraſcripti Com-
miſarij reperiſſemus vanè fuiſſe,
& ſine verò fundamento D.....
reſperſum infamia dè dictarum
literarum ſcriptura, vt apertiſſi-
mè ex deductis in actis actitatis
in dicta cauſa apparet: Iccirco ip-
ſum iudicauimus innocentem de
obiectis, prout pręſenti decreto iu
dicamus & abſoluimus ab inſtan
tia iudicij, donec alia inſurgãt con
tra ipſum indicia. Datum in mo-
naſterio.... Die....

D.... Abbas aut Prior. } *Cõmiſ-*
D.... Decanus. } *ſarij.*

D.... Actuarius.

12 Sciant quoque Commiſſarij,
quòd ſi aliquando aliquis denun-
ciaſſet Prælatis, ſcilicet Archie-
piſcopis, Epiſcopis, vel eorum
Vicarijs, aut delegatis ab illis:
Vel Reuerẽdis Pręlatis regiminis
alicuius Congregationis, vel ſuo
Prælato, non ſponte ſua; ſed iuſſu
ſuperioris denunciatorum ipſo-
rum, in tali enim caſu ipſi denun-
ciatores examinandi erunt, vt te-
ſtes, & non vt denunciatores, ſeu
accuſatores, ſuper contentis in di-
ctis literis: vtendo forma ſupra-
ſcripta, nec compellendi erunt ad
probanda contenta in eis: ſed de-
nuò examinandi ſigillatim, & ſe-
cretò omni cum induſtria, vt ap-
pareat, an dicta prima depoſitio
eorum in tali denuntiatione diffe-
rat ab hac ſecunda, & ſic per con-
ſequens reperiãtur falſum denun-
tiaſſe. Sed hoc exequantur Com-
miſſarij poſtquam ipſis conſtiterit
de dicto præcepto. quapropter in
ius vocabunt ſuperiorẽ dictorum
ſcriptorum, vel denunciatorum,
tali forma vtendo, Ipſum enim in-
terrogabunt, ut infra; nam alias ip-
ſi commiſſarij, hoc non animad-
uertentes comprobabuntur parũ
eos curare de propria ſalute, ac
honore tam eorum, qui fuerunt
ſic denuntiati, quàm ipſorummet
commiſſariorum. Cum inde per-
uertant ordinem eſſentialem, ac
præiudicialem iudicij, ac per con-
ſequens

ſequens conuincantur ſitire ſanguinem humanum, tanquam cocodrili, fomitem ſubminiſtrando maledicis nitentibus varijs modis deturpare optimam famam Monachorum Deum timentium, ac zelantium Dei, & religionis ſuæ decus, ſub hac lupina veſte fingẽtes ſe denũtiaſſe zelo iuſtitiæ aliorum crimina, forſan nunquam cogitata à monachis nominatis in huiuſmodi denũtiationibus. Animaduertant ergo antè omnia ad ea, quæ hic diximus, ſin alias, vel ipſis cooperantibus dedecori bonorum Religioſorum: & ſciant inſuper pro hac incuria à Deo optimo maximo, omnium ſupremo & ſolentiſſimo iudice meritò damnandos fore tanquam cooperatores iniquorũ calumniatorũ. Hoc ipſum omnes Prælati ponderent, nec & ipſi inſipienter efficiantur participes peccatis ſceleſtorum ſubditorum; & ſciant ſe non poſſe excuſari (ſaltem quo ad Deum, & eorum ſuperiores Iuris peritos, qui in ſuo regimine Deũ prę oculis habent) eò quòd dicãt, quod aliàs nõ reperiretur, qui eis aliena ſcelera denuntiaret, & ſic
13 non adeſſet locus iuſtitię. Memores ſint ergo, ꝙ omnes cooperatores malorum operum ęternis pęnis erunt addicendi. Cùm ſcriptũ ſit in Iure: a *Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur*. & Apoſtolus dixerit, b *Dignos eſſe morte, non ſolùm iniqua agentes, verum etiam facientibus conſentientes*: de quo tamen, cum in prima parte huius tract. c in quo verbum fecimus de abuſione Clauſtraliũ, §. primo, in quo ſpecialiter actũ fuit de peccato Prælatorum, non punientium delicta ſubditorum: ideo hic illa omittemus, cũ per ſe pateat, non fore audiendos huiuſmodi maledicos, niſi ſe inſcripſerint tacitè, vel expreſsè ad pœnam talionis: quod ſi non probaſſent vera fuiſſe obiecta crimina, acerrimè puniantur ab ip-
14 ſis Prelatis. Quapropter prudentes Prælati, antequàm receperint huiuſmodi denunciationes, ſeu querelas, benignè denunciatores ipſos moneãt, vt animaduertant, an illa plenè poſſint probare, ſciẽtes (quod ſi plenè non probauerint) ſe fore puniendos eadem pęna, qua de iure fuiſſent puniti ij, de quibus talia nunciauerant, ſi probaſſent plena probatione eos illa perpetraſſe; d quandoquidem huiuſmodi denunciatores talibus monitionibus aſſolent retrahi in ſummum bonum pacis eorum, et aliorum: aliàs ipſi prælati ſingula delicta denuntiata indiſcriminatim recipiendo, & ſuper eis ſtatim procedendo, nunquam quieſcent, & rixas, ac odia in ſuo monaſterio contra Dei, & ſanctiſſimi Patriarchæ Benedicti, ac aliorum Inſtitutorum, ac conſtitutionum Reuerendorum Patrum Congregationis cuiuſcumque enutrient. Regrediendo modo ad rem noſtram dicimus, Prelatos, à quibus denunciatores inuoluntarij dixerint, ſibi fuiſſe iuſſum talia in ſcriptis denũciare, fore omnino cum iuramento interrogandos, an res ita ſe habeat, vt expoſuerant dicti denunciatores, & tali forma vtentur, videlicet:

Die......

Cum Reuerendi Commiſſarij audiſſent à D.... & à D.... &c. quòd ipſi denuntiauerint in ſcriptis Reuerendo Patri Pręſidi, vel Generali, aut Capitulo generali,
11 vel dietę, ſeu Concilio prouinciali nonnulla crimina contra D.... à hoc ipſi non ſua ſponte, ſed iuſſu

a c fin. extra, de iniur. & dam. da.

b Rom. c. 1. in fine.

c In prima par. cap. 6. §. primo.

d cap. 2. extra, de calũ. & ibi p Doctores.

Reuer. P. D.... eius Prælati, & non propria voluntate fecerint, ac périnde ſe nõ teneri ad illa pro banda iudicialiter. Iccircò ipſis Reuerendis Commiſſarijs viſum fuit iuſtitiæ conſonum in ius vocare ipſum R. P. D.. eorum Prælatum, & interrogare de dicto iuſſu, & de infraſcriptis alijs. Quapropter cum dictus R. P. D... coram ipſis Reuerẽdis Commiſſarijs vocatus, ſe præſentaſſet præuio ei exhibito iuramento de mera, & plena veritate dicenda de infraſcriptis, & quicquid inde ſciret, primo fuit interrogatus, videlicet.

Interrogatus, *ſe ſua P. R. sà che alcuno ſuo monacho ò cõmeſſo habbia à ſe, ò ad altri denuntiato qualche peccato contra alcuno ò contra D....* Reſpondit.

Interrogatus, *come queſto sà ſua P. R.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà comandato à D.... & à D....che li denontiaſſero in ſcritto le coſe notate in dette denuntie loro*. Reſpon.

Interrogatus, *qual fù la caggione, che ciò comandò alli ſudetti*. Reſpon.

Interrogatus, *che ne fece V. P. R. poi di dette denuntie*. Reſpon.

Interrogatus, (oſtenſis ſingulis denunciationib. quarum principium eſt) *molto R..* & finis, *Dal monaſterio ... li di ... Io. D...*) *ſe ſua P. R. sa che queſte ſiano le dette denontie, che comandò, che faceßero li detti monachi denontiatori*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che dette denontie ſiano ſtate ſcritte di mano di detti denontiatori, & come lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſua P. R. crede, che ſia vero quanto ſi contiene in dette denontie*. Reſpon.

Interrogatus, *perche eſſo come ordinario non hà proceduto* ad inquirere, *ſopra le coſe denontiategli; per poter poi, come l'obligo ſuo era, caſtigare li malfattori ritrouati, ò gli denonciatori ritrouati falſarij*. Reſpon.

Interrogatus de cauſa ſcientię, &c. & faciant eum ſubſcribere forma ſupra ſępius tradita.

His peractis animaduertant Commiſſarij ſapientiam Danielis in examinando denunciatores inuoluntarios, vt omnino diuidantur. Quapp poſt examẽ vniuſcuiuſque eorum, illum egredi mona
16 ſterium illud iubeant, ipſum deſtinando in alio, vel in aliqua monaſterij poſſeſſione, donec huiuſmodi denunciatores inuoluntarij deponant plano in iudicio cum iuramento, & vt nullus eorum poſſit alteri communicare depoſitionem propriam: & interrogabitur, quiſque ipſorum ſigillatim de qualibet circunſtantia criminis delati, & non ſolum, prout ipſe denunciauerat, verùm etiã de alijs pertinentibus tamen ad idem crimen, vt inde poſſint cognoſcere Commiſſarij falſitatem, vel veritatem dictæ eorum denuntiationis.

Quibus omnibus ritè, & rectè exequutioni mandatis vocent in ius denuntiatores voluntarios: vel ſi ex ſe ipſis comparuerint, erunt ſigillatim audiendi infra terminum ſibi aſſignatum, qui comparentes poterunt vti tali, vel ſimili forma verborum in ſcriptis pręſentanda manu eorum propria, ſi fieri poterit commodè, videlicet.

Comparet D...... coram Reuerendis Commi[illegible] [illegible]xponens, quòd cum die........ [illegible]r [illegible] iniſſum à Reuerend[illegible] [illegible] veſtris, [illegible] infra [illegible] dierum.....deberet com[illegible] ad

pro[illegible]u-

producendum quicquid haberet in probationum ſuæ veridicæ de-
17 nunciationis factę coram ipſis... contra D..... de, & ſuper eius admiſſo crimine, ſcilicet, quod ipſe fecerit.... Quapropter modò comparens præſentat articulos, &c. nomina, & cognomina ipſorum teſtium, ſuper quibus erunt examinandi tam ſuper corpore delicti, quã ſuper perſona delinquentis (nomina verò teſtiũ erunt ſubſcripta,) producit, & præſentem ſcripturam ad idipſum probandum. Quapropter petit omni meliori modo, cum omni (qua decet, reuerentia) ſibi ſubminiſtrari iuſtitiam contra denunciatos procedendo ad ipſos puniẽdos, aliàs proteſtatur de iniuſtitia ſibi adminiſtranda, (& omnino dicat cum Reuerentia, &c. aliàs poſſet puniri à Iudice, ſeu Commiſſarijs pro inreuerenti proteſtatione facta) & ita petit ſibi, & bono communi totius congregationis, vel ordinis ipſius comparentis prouideri iſto, & omni alio meliori modo &c. Nomina teſtium ſunt, videlicet. D..... D..... D..... &c.

18 Et ipſi Commiſſarij præcipiãt actuario ipſam petitionem admittere ſi, & inquantum, & ſuper dictam petitionem faciant deſcribi ſubſequẽtia verba, videlicet, Die.. Anni... fuit præſentata præſens petitio per manum D...... & à Reuerẽdis Commiſſarijs fuit admiſſa, ſi, & in quantum, &c.

Et hæc omnia erant præmittenda à Commiſſarijs procedentibus
19 ad inquirendum (antequam incipiãt inquirere de corpore delicti) ad inſtantiã partis, vel propter denunciatores voluntarios, & etiam inuoluntarios, cum de vtriſque dictum fuiſſet; ſed ſi ex off. Iudex ordinarius inquireret, vel cõmitteret inquiſitionem: tunc incipiãt per ſe capere informationes priùs de corpore delicti, quàm inquirãt contra perſonam delinquentis modo & forma infraſcripta; ſed ſi ex off. ordinarij Iudicis, ſeu generalis ordinis, ſeu Congregationis alicuius excitato ex clamore ſecularium, vel euidentia facti ad aures ipſius delati ipſi Commiſſarij fuiſſent deſtinati ad inquirendum, tunc poterunt procedere, vt infra ſtatim dicetur.

De forma procedendi per Commiſſarios quando fuerint deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex off. propter euidentia facti, vel clamores deductos ad aures Reuerendorum Regiminis ſupremi totius ordinis, ſeu Cõgregationis alicuius.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex off. propter euidentiam facti, vel Clamores deductos ad aures generalis, vel ſupremi tribunalis alicuius Epiſcopi, vel alicuius ordinis, ſeu Congregationis regulariũ, quomodo procedere debeant et quare.*

2 *Graue eſſe videtur ex Domo Dei ſumere probationes contra eum.*

3 *Quæ bona producat accurata, & repentina inquiſitio cellarum, & officinarum monaſterij in caſu, de quo eſt ſermo in præſenti cap.*

CAPVT III.

CVm ergo huiuſmodi Commiſſarij (de quib. in Rubrica) peruenerint ad monaſterium, vel Eccleſiam, in qua exequi tene-

buntur proprium mandatum, an
tequam ad inquirendum pro-
ceſſerint, denuntient Prelato Ec-
cleſiæ illius, vel illius monaſterij
cauſam aduentus eorum, & præ-
cipiant in cathedrali Eccleſia cle
ricos ſi agitur contra eos, vel mo-
nachos congregari monachos in
Capitulo ad ſonum campanellæ,
ſi agitur contra eos, & alta & in-
telligibili voce iubeant ab aliquo
monachorum legi ſeriem verbo-
rum ipſius mandati, ſeu littera-
rum huiuſmodi commiſſiona-
liũ, vt inde nullus illorum poſſit
ignorantiã cauſæ aduentus, & po
teſtatis eorum prætendere. Et ſi
inquirendum eſſet de furto perpe
trato in eccleſia ſeculari, vel in mo
naſterio, ſeu occupatione furtiua
alicuius grauis rei, vel conciona-
buli, ſiue libelli famoſi, vel falſi-
tatis ſcripturarum, aut inhoneſtæ
familiaritatis cum mulieribus, vel
de verberibus, aut vulneribus il-
latis, vel ſimilibus criminibus, quę
aſſolent perpetrari à perſonis laici
bus, & infamibus, facto ſermone,
& expoſita eorum aduentus cau-
2 ſa, hortentur omnes ad deponen
dum, quę ſciuerint cum omni Dei
timore, de quibus loco ſuo inter-
rogabuntur, & ſi nimis graue vi-
deatur ex domo rei probationes
ſumi contra ipſum reum, [a] tamen
iuxta ritum curiarum ipſi Reue-
rendi Commiſſarij præcipiant ſi-
bi à clericis, &c. ſeu à monachis, &
commiſſis omnibus aſſignari cla-
ues cellarum, & officinarum di-
cti monaſterij, ſeu dictæ eccleſiæ,
& domorum, & ſtatim aſſumpto
Prælato, vel altero, aut duobus cle
ricis dictæ Eccleſiæ, ſeu duob. mo-
nachis grauibus, & notario, iam
electo conferant ſe ad domos cle-
ricorum dictæ eccleſiæ, ſeu ad ſin-
gulas cellas, & officinas perlu-

a l. Nimis graue, C. de Teſti. Boſſ. in tit. de exa min reorũ, nu.9.

ſtrandas, & accuratiſſimè perqui-
rant ſi aliquod inuenerint indi-
cium, vel inſtrumentum, quo po-
tuit crimen prætenſum perpetra-
ri, & ſtatim illud deſcribi faciant
ipſi Commiſſarij cum omnibus
qualitatibus illius rei, & loci, vbi
reperta res ipſa fuerit, & condi-
tiones ac circunſtantias omnes, vt
puta, repertum fuit in domo, ſeu
in cella D.... tale genus armorũ,
talis ſcriptura, cuius principium
eſt.... & finis.... talis pecuniæ
quantitas, talia ferramenta, & in
cella D.... tales literæ minus ho-
neſtæ, quarum initium erat....
& finis... A tergo verò... & ſic
de ſingulis, & poſt talem [b] inqui-
ſitionem, & adnotationem in
ſcriptis redactam præcipiant il-
lis vocatis ad intereſſe tali inqui-
ſitioni, vt ſe ſubſcribant tali actui
in fidem veritatis. Quibus pera-
ctis, ſciant quod dictæ res (quæ
poterunt deſeruire Commiſſarijs
pro indicijs) nullo pacto erunt re
linquendæ in eadem domo, ſeu
cella, vel officina, in qua illę reper
tæ fuerint, ſed ipſi Commiſſarij ſe
cum deferant, & recludant in ar-
ca tuta adhoc, vt quotieſcumque
opus fuerit ex illis elicere indicia
contra prætenſos reos, præ mani-
bus eas habere poſſint, vt ſuper ip-
ſos poſſint tempore ſuo interro-
gare teſtes, & denique reos, apud
quos illa fuerunt inuenta. Nam in
dè pro certo ſciant Commiſſarij
ſe reperturos aliquid, ex quo ve-
nient in notitiam aliqualem reo-
rum per confrontationem caracte
rum, vel aliquo alio exquiſito mo
do, prout nobis cõtigit, dum com
miſſarij munere fungeremur in
quodam arduiſſimo negocio, [c]
ſciant indè Reuerendi Commiſ-
ſarij quòd ex tali diligentia hęc bo
na producenda erunt. Nam pri-
mò

b Clar. in §. Furtũ, ver. Quęro nũquid, & q. 27. in princ. Conrad de offi. preto. fol. 630. nu. 14.

c In ſimili docuit Conrad. vb. ſup. in t.t. de cõtumac. fol. 759. nu. 2.

mò incutitur maximus timor tam criminoſis (contra quos dirigenda
3 erit inquiſitio) quàm reliquis, qui in teſtes vocandi erunt; cum & ipſi indè meritò ſuſpicabuntur aliquod contra eos indicium repertum, vel forſan de facili reperiendum, & ne conuincantur rei, vel falſum depoſuiſſe; vnde quam facillimè interrogati (loco ſuo) veritatem edicent, ex qua poterunt ipſi Commiſſarij faciliori quadã via procedere ad vlteriora. Secundo ipſi rei, & complices priuabuntur facultate abſcondendi huiuſmodi res, quæ poſſent operari indicium aliquod contra ipſarum detentores: nec de tali noſtra monitione poterit hodie quis mirari, cum huiuſmodi diligentiam adhibendi mos inoleuerit in vtraque curia in ſimilibus caſibus. Nã ſolertes iudices inchoare ſolent iudicium à perquiſitione, nullius præmiſſa probatione indicij; ſed ſtatim exhibita ſibi de perquirendo commiſſione, habito (tamen reſpectu ad perſonas, contra quas inquiritur, ad negocium, de quo inquiritur) talem perquiſitionem agunt: etſi hoc non ſit obſeruandum paſſim, & in quolibet negocio friuolo, & parui momenti, vel contra perſonas graues, nobiles, & honeſtas, cum neque ipſa curia ſecularis tali modo perquirendi in omni negocio vtatur, nam vbi nulla fraus, aut ſcandalum timebitur, talis diligentia poterit omitti. Tali pacto ergò fundato tribunali, ipſi Commiſſarij omni cum modeſtia, ac grauitate ac lenitate poſſibili procedant ad vlteriora.

De forma procedendi, quando delictum perpetratũ eſt facti permanentis, & de forma exigendi iuramentum à teſtibus examinandis ſuper ipſo facto permanente.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij in primis de corpore delicti accuratè inquirere tenentur, & in proceſſu quomodo de ipſo conſtare debebit.*

2 *Delicta, quę committuntur, ſunt in triplici differentia, & de prima ſpecie ipſorum, nuncupata à Doctoribus delicta facti permanentis.*

3 *Delicta facti permanentis, quæ dicantur, & quare.*

4 *De corpore delicti quando dicatur Commiſſarijs conſtare, & quæ ponderanda, & in actis deſcribenda erunt, vt verè conſtare de corpore delicti dici poſſit.*

5 *Forma interrogandi teſtes ſuper recognitione corporis delicti, & generaliter ſuper perſona delinquentis, quæ adhuc ignoratur.*

6 *Quid faciendum ſit Commiſſarijs, ſi reperiri non poterunt teſtes cognoſcentes cadauer repertum in monaſterio, aut in villa monaſterij, aut in alio loco Eccleſię, vel ciuitatis, vt hic conſtare de corpore delicti dici poſſit.*

7 *Cadauer humatum quando extrahent Commiſſarij, & quid tunc præcipere debeãt fore in actis deſcribendum ab actuario.*

8 *Commiſſarij in viſitatione hoſtij fracti, vel incendij, vel ſimilis facti permanentis, quam diligẽtiam adhibere teneantur, & in actis quid adnotari mandare debeant.*

9 *Forma verborum in actis deſcribendorum in viſitatione vulnerati facienda à Commiſſarijs, &*

forma

forma depoſitionis eius recipiendæ ſuper vulnerantis perſona.

10 *Commiſſarij aduertant, quòd vulnerati, vel uerberati aſſolcāt duplici de cauſa negare ſe cognouiſſe percuſſorem, & quid tunc ipſis ſit faciendum, annotatur.*

11 *Commiſſarij quando certi eſſent de perſona vulneratoris, quid facient.*

12 *Commiſſarij quid facient, quando inquirunt de corpore delicti facti permanentis, cuius cognitio perfecta non eſt eorum profeſſionis.*

CAP. IIII.

QVISQVIS voluerit in compilando contra aliquem clericum ſecularem, aut regularem, informatū proceſſum in cauſa ſibi commiſſa criminali, laudabiliter apud Deū, & homines infraſcripta eius memoriæ imprimēda erunt. Nam

1 primò inquirendum à Commiſſarijs, an quid factū ſit, quod aliàs communiter Doctores corpus delicti appellant. *a* Quapropter in primis conſtare debebit in proceſſu de corpore delicti modo liquido per plenas *b* probationes, vel per indicia, & coniecturas, *c* ſed vt faciliori quodam modo intelligamus, quando dicatur conſtare de corpore delicti. Quis verò titulus inquiſitionis in huiuſmodi fuerit inſcribēdus in ſubſequēti

2 capitulo ſexto tradetur: vide ergo ibi. Sciendum quod delicta aſſolent dici, & eſſe in triplici differentia: nam aliqua dicuntur delicta facti permanentis, alia facti tranſeuntis; nonnulla dicuntur delicta facti dubij: ijs ergo præmiſſis, Vos non lateat Commiſſarij Reuer. non eſſe procedendū ad inquirēdum vniformiter in qualibet eorum ſpecie, ſ. de corpore delicti permanentis, ſicut de corpore delicti tranſeūtis, vel dubij.

3 Quapropter ſciant Cōmiſſarij, quòd ſi ad eos quomodocumque fuerint delata delicta facti permanentis, appellata, pro eo quòd poſt ipſa perpetrata veſtigia adhuc remaneant; qualia ſunt homicidia, incendium, vulnus, ſtuprum in virgine, furtum cum fractura, & ſimilia: vtique debebit primò ipſis Commiſſarijs conſtare de cadauere occiſi, de loco incendij, de vulnere, & fractura per oculorum inſpectionem, vt dicatur cōſtare de corpore delicti. *d* Ideo ex generali conſuetudine, & communi iudex, vel alter ſpecialiter ab ipſo directus debebit pro pijs oculis videre cadauer ipſius, ſeruando ſequentem formam in exercendo huiuſmodi actum inſpiciendi cadauer occiſi. *e* Nam annotanda erunt omnia, quæ viſa repertaque fuerint. Verbi gratia, deſcribēdo ætatem, ſtaturam, barbam, & alia ſigna ſpecialia cadaueris, & locum, in quo fuit repertum, quo ſitu iacebat, particularia vulnera ſigillatim cū ſuis qualitatibus, & circunſtantijs, & quo genere armorum ipſa vulnera illata ſint, vel videantur: & an punctim, vel cęſim, bona, & res, quæ penes dictū cadauer repertæ fuerint, & ſimilia, *f* iuxta formam ſequentem, videlicet:

Die.... menſis....

Viſum & repertum fuit per me notarium ſupraſcriptum præſentibus Reuerendis Commiſſarijs, & D...., & D.... in teſtes ſpecialiter vocatis ad talem recognitionem faciendam, Cadauer cuiuſdam clerici, vel monachi iuſtæ ſtaturæ, barbæ nigrę, vel flauę, vel imberbis, ætatis annorum.... in

circa,

a Clarus in praxi. §. fin. quæſt. 4. in princ.

b Maſchardus de prob. lib. 2. concl. 830. nu. 5.

c Becci. in conſ. 70. nu. 11. & ſequē. lib. 1.

d Clarus in praxi. q. 4.

e Clar. vbi ſuprà q̄ſt. 4. ver. Quando vero. ibi, ſtatum igi.

f Boſſ. in ſua prax. tit. de delict. num. 24. Clar. vbi ſuprà, verſi. Quando verò, per totū.

4 circa, indutum infraſcriptis veſtimentis, & quòd deſcribãtur non ſolum omnia indumenta à capite vſque ad pedes, non tantùm exteriorũ, verum etiam interiora, & omnia alia, vt ſunt ſcripturæ, vel huiuſmodi bona, quæ in ipſis veſtibus, vel in domo eius, vel in cella, aut alio loco, quo iacere cadauer fuerit repertũ, & omnia alia, quæ fuerant propè ipſum reperta ſigillatim, & expreſsè per verba clariſſima deſcribenda erunt, & ſi literæ deſcribantur, & ipſę eodem modo, quo diximus denotandas fore literas querelę, vel denunciationis in ſecundo capitulo, & ipſę deſcribendæ erunt. & hæc bona cuſtodiantur (vt diximus.[a]) Quibus peractis, & ipſe notarius ſubdat: Hæc omnia vidi, & annotaui ego D..... actuarius, vt ſupra pro veritate præſentibus D... & D...

a Supra in cap. 2. præſentis ſecundæ partis.

His peractis Commiſſarij examinabunt duos, vel plures teſtes ſuper recognitione facta dicti cadaueris ad hoc, vt ſi poſſibile ſit de eius nomine, cognomine, &
5 patria conſtet de ipſo cadauere, & ipſi teſtes interrogandi erunt tali forma cum iuramento D...... ætatis ... dignitatis ... teſtis vocatus, & medio iuramento de dicenda mera, & plena veritate de infraſcriptis, & quicquid inde ſcit, & fuit primò

Interrogatus, *ſe eſſo teſtimonio conoſce D... hora morto.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo che haueſſe inimicitia detto D....* Reſpondit.

Interrogatus, *con chi, & da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *per qual cagione.* Reſpon.

Interrogatus, *chi altro sà tal inimicitia.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo che ſiano alcune uolte ſtate parole ingiurioſe, o minaccie, ò pugni, ò ſimili coſe tra D... & eſſo D... morto.* Reſpon.

Interrogatus, *in preſentia di chi fu queſto?* Reſpon.

Interrogatus, *Il R. P. Abbate, ò il Veſcouo* (quoad clericos ſeculares) *ò D... che era all'hora ſuperiore in monaſterio, hà mai ſaputo tali diſguſti tra detto D.... morto, & detto D....* Reſpon.

Interrogatus, *il ſudetto Abbate ò ſuperiore che remedio ci hà fatto?* Reſpon.

Interrogatus, *come ſapete di tal rimedio.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà ueduto, ò hà inteſo, che alcuno Monacho habbia tenuto arme nel monaſterio, & di che qualità.* Reſpon.

Interrogatus, *quanto tempo, & con licentia, ò ſenza del ſuperiore.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo à qual effetto tenea queſte arme.* Reſpon.

Interrogatus, *chi altro sà, ò hà inteſo, che detto D... teneſſe arme in cella, et perche.* Reſpon.

Interrogatus de cauſa ſcientiæ, &c.

6 Quod ſi non poſſint haberi tũc teſtes informati: puta, quia occiſus ſit forenſis, tunc relinquendum erit cadauer in loco, in quo repertum eſt bene cuſtoditũ, vel in Eccleſiã, vel ad alium locũ publicũ erit deferendũ, vt poſſit cognoſci à prætereũtibus, quod ſi cognitio prædicta haberi non poſſit ſupra dictis obſeruatis, lapſo aliquo temporis interuallo cadauer ipſum mandabitur ſepulturæ, & dicetur, pręmiſſa tali diligentia ſeruata conſtare de corpore delicti; [b] ſed ſi cognitum fuerit à principio, ni-
7 hil horum fiet; ſed ſi iam cadauer fuiſſet

b Clar. vbi ſup. in ver. Quando verò. ibi, & debet recognoſci.

fuiſſet humatum omnino extrahendum erit à ſepultura, & recognoſcendum foret (modo & forma qua ſupra) mutatis breuiter mutandis, & additis addẽdis,[a] & ſciendum quòd eadem forma vti debebit notarius in deſcribendis his, quæ repetiuntur, dum Viſitator locus incendij annotando re-
8 liquias combuſtionis, vel porta, ſeu oſtium fractum, aut paries fractus, mutatis tamen mutãdis) prout facti qualitas, & circunſtantiæ ſuadebũt.[b] Aduertendo tamen, vt omnia minutatim annotẽtur, vt ſupra fuit dictum.

a Clar. vbi ſupra, q. 55. in ver. quãdo autẽ, circa mediũ, ibi, & cauti iudices.

b Clar. vbi ſupra q. 4. in ver. quando verò, in fine.

Forma autem viſitationis vulnerati, & depoſitionis eius recipiendæ ſuper vulnerantis perſona erit talis, videlicet.

Viſitatus fuit per me D..... Actuarij de mandato RR. Commiſſariorũ, vel ſi ipſimet viſitaſſẽt,
9 dicat coram Reuerẽdis Commiſſarijs, D.... iacens in lecto in cella ſeu aula ſuæ ſolitæ habitationis vulneratus vnico, vel pluribus vulneribus, alterum quorum eſt in capite, alterum in brachio, & ſic de ſingulis cum maxima ſanguinis effuſione, & hoc vulnus, vel vulnera videbãtur illata fuiſſe baculo, vel enſe, gladio, prout illata apparebũt, & erant longitudinis ferè vnius palmi, vel (prout erant) quæ ego vidi, ſi verò vulneri ipſi adhibita fuiſſent medicamenta, ita, vt ipſius, vel ipſorum qualitas videri non poterit, tunc erit dicendum, quòd vulnus propter medicamenta appoſita videre non potui, Quæ ego, &c.

Qui vulneratus delato ſibi iuramento tacto pectore more religioſorum de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit, dixit vt infra, & primo fuit.

Interrogatus, *ſe eſſo D.... ferito habbia in alcun tempo hauutò nemicitia con altri?* Reſpõdit ſic.

Interrogatus, *con chi?* Reſpon.

Interrogatus, *da quanto tempo in qua, & per qual caggione habbia hauuto nemicitia cõ il detto Don.....* Reſpon.

Interrogatus, *ſe voi l'hauete mai offeſo ò minacciato con parole ò aſſaltato?* Reſpon.

Interrogatus, *chi sà queſta voſtra nemicitia con detto D.....* Reſpon.

Interrogatus, *come lo sà?* Reſp.

Interrogatus, *ne volete giuſtitia di dette ferite cõtra detto D.... ò gli perdonate?* Reſpon.

Interrogatus, *fu ſolo, ò accompagnato detto D..... quando vi aſſaltò, & in che luogo?* Reſpon.

Interrogatus, *erauate armato voi, quando vi aſſaltò detto D... ò ſenza arme?* Reſpon.

Interrogatus, *chi era præſente quando ui minacciò, & quante uolte ui minacciò detto D....:* Reſpon.

Interrogatus, *chi fu preſente, quando vi ferì detto D....* Reſpon.

Interrogatus, *con che arme vi ferì detto D.... & come lo conoſceſti?* Reſpon.

Interrogatus, *che hora era all'hora, quando detto D.... vi aſſaltò?* Reſpon.

Et poterunt Commiſſarij alias formare interrogationes iuxta reſponſiones ab ipſo vulnerato factas ſuper dictis generalibus interrogationibus.

10 Aduertant tamen quòd huiuſmodi vulnerati duplici ex cauſa aſſolent negare ſe noſſe vulnerantem, tum quia timent (forſan) quòd ſibi inde deterius contingere poſſit, tum etiam quia intendunt

proprias

propriasiniurias vlciſci, quod ita
facile non poſſent, & ſine pro-
prio periculo facere, ſi detuliſſent
nomina vulnerantium, vel per-
cuſſorum: Iccirco à Commiſſarijs
maxima erit diligentia adhiben-
da, vt delinquentis huiuſmodi
(etiam in viro ipſo vulnerato) no-
titiam habeant, a quod ſi id aſſe-
qui non poterunt, & videbitur
ſibi vulneratum prædictum nol-
le pateſacere delinquentem, quia
vindictam de per ſe de vulnerib.
ſibi illatis ſumere intendit, bo-
num erit, vel præfatum vulnera-
tum ad carceres conduci facere,
vel ſi qualitas perſonæ, vel vulne-
ris id non permittat; illum in ali-
qua ſpeciali aula ſequeſtrare cum
cuſtodia omnino ſtudeant Com-
miſſarij, ita vt arripere fugam non
11 poſſit: b Sed ſi delinquens eſſet
certus, vel ipſum manifeſtaſſet vul
neratus, & timor ſubeſſet ſcanda-
li alicuius, tunc qui vulnera infli-
xit, ſi poſſet apprehendi, ſtatim eſ-
ſet carceri mancipandus (ſi eſſet
tamen infamatus de tali vulnera-
tione per præuiam, & breuem e-
tiam oretenus captam informatio
nem) ne effugiat, & denuo ſtatim
poſt huiuſmodi carceratione ple-
nius capiant contra ipſum infor-
mationem, vt infra ſuo loco dice-
tur, quamuis adhuc de delicto ip
ſius non conſtaſſet Cómiſſarijs, c
& ita obſeruari de ſtilo in curijs
vtriuſque fori Doctores aſſeuerãt,
& quidẽ optima ratione nedum
Commiſſarij corpus delicti inue-
ſtigant, delinquens ipſe impu-
nitius euadat. d Facilius eſt enim
captum liberare, quam liberum
capere, & carceribus mancipare, e
vt experientia rerum docet ma-
giſtra. f Si verò non eſſet timor
de fuga, capta informatione, (vt
infra ſuo loco dicetur) erit ille ci-
tandus ad perſonaliter comparen
dum, vel ſaltem oretenus per a-
ctuarium vocandus ante Com-
miſſarios, vt infra. Et hæc ſuffi-
ciant pro aliquali inſtitutione pro
cedendi ad inquirendum de cor-
pore delicti permanentis, quod
per Commiſſarios poterit cogno
ſci ſine alterius miniſterio. g Sed
ſi ea, quæ in iudicium deducun-
tur, eſſent quidem de delicto per-
manente; ſed tamen non poſ-
ſent iudicari per Commiſſarios,
eò quòd non ſint eorum profeſ-
ſionis, prout exempli grãtia.
12 An virgo ſtuprata fuerit, an vul-
nus mortale ſit; & ſic de ſingulis:
tunc ipſi Commiſſarij tenebun-
tur vocare ad ſe peritos in arte tali,
pro recognitione talium factorũ
permanentium, ſcilicet, obſtetri-
ces, & chirugicos, qui vulnera, pu
dendaque inſpiciant, ac deinde iu
re iurãdo voluntario interpoſito.
Vel quod, & tutius erit, præuio
aſſenſu obtento à iudice, ſeu gu-
bernatore ciuitatis illius in ſcri-
ptis, vt poſſint compellere laicos
ad teſtificandum cum iuramen-
to de ijs, quæ neceſſaria videbun-
tur, pro expeditione ſuæ commiſ-
ſionis, alias errarent, & depoſitio
eorum eſſet nulla, ſi ipſi Commiſ-
ſarij eſſent regulares, exigerent iu-
ramentum per vim, cum ſuper
eos laicos deſit iuriſdictio: & ſic
ſeruetur ſemper in examine laico-
rum, vel aliorum ſibi non ſubdi-
torum, alias peruenirent de vſur-
pata iuriſdictione. Igitur tactis ſa
cris ſcripturis ipſi laici cum iura-
mento deponant. An adſit fractu
ra in adoleſcentula, an vulnera,
vel vulnus ſit mortale, nec ne. h
Et notandum quòd ſatis erit hu-
iuſmodi peritos ſuper prædicta
deponere de ipſorum credulitate,
& iudicio, cum non teneantur

a Clar. vbi ſup. q. 5. in princ.

b Hercul. de caut. de nõ offen. ca. 3. num. 11.

c Clar. vbi ſup. q. 4. in ver quando verò.

d Clar. vbi ſupra.

e Arg. in l. ſi Titio, & ibi Aret. in 3. not. ff. de lega. 1. & in l. fina. C. in quibus cau. reſtit. in integ.

f c. Quã ſit, & c. Cupiẽtes, de elec. lib. 6.

g Clar. in pract. §. fin. q. 4. ver. hæc autem, circa finem.

h Clar. vbi ſup. in ver. quando verò, in fine, et ver. ſequẽti.

præciſè de veritate talium teſtificari. Tamen Commiſſariorum erit ponderare qualitates perſonarum huiuſmodi peritorum,& depoſitiones eorum,vt talem fidem illis adhibeant, quam ſibi præſtare videbitur. a Cum ſæpe contigat eos motos precibus aliorum fratrum, & conſanguineorum ipſorum reorum non deponere, quòd verè ſentiunt.

a Clar. in praxi § Homicid. ver, ſcias autẽ.

De forma procedendi in inquiſitione,quando delictum eſt facti tranſeuntis, non relinquentis veſtigia expreſſa poſt ſe, aut difficilis probationis.

SVMMARIVM.

1 *Delicta facti tranſeuntis, quæ dicantur.*
2 *Quando conſtare dicatur de corpore delicti facti tranſeuntis.*
3 *Commiſſarijs quomodo erit procedendum ad inquirendum,quando delicta ſunt facti tranſeuntis.*
4 *Commiſſarijs an ſemper opus ſit inquirere de corpore delicti,antequam de perſona delinquentis, & à quo abſtinere debeant.*
5 *Commiſſarij poterunt inquirere contra ſuſpectos, & procedere ad eos carcerandos, non ſolum in delictis facti tranſeuntis, verum etiam facti permanẽtis, etiam ſibi prius, non conſtito de corpore delicti, ſi hoc ſuaſerit cauſa rationabilis.*

CAP. V.

1 Habitvm ſermonẽ de modo procedendi in inquiſitione, quando delictum dicatur facti permanentis;meritò ſubſequetur ſermo de modo procedendi in inquiſitione, quando eſſet delictum facti tranſeuntis, quorum veſtigia remanere non ſolent, puta, adulterium, percuſſiones,quæ fiunt mãnibus, pedibus, vel cum baculo ſine liuore, iniuriç verbales,blaſphemiæ,minç,& huiuſmodi: a vel difficilis probationis, vt eſt furtũ ſine fractione arcæ, vel ianuæ,falſitas,corruptio iudicis,teſtium, & aliorum officialium, & huiuſmodi: vel quæ ſolo animo
2 perficiuntur, tunc ſufficit annatori in ſcriptis per notarium coram teſtibus indicia, & coniecturas ad faciendum cõſtare de corpore delicti, & hoc ſine difficultate procedit,qñ aliundè ſuper prędictis probatio haberi non poſſit. b In hac ergo ſpecie delicti facti tranſeuntis Commiſſarijs erit procedendũ infraſcripto modo:nõ.n.erit neceſſè vti aliqua inueſtigatione delicti, ſed ſtatim poterunt contra delinquentem inquirere,aſſumendo opportunas contra illum informationes. Attamen non icircò, quòd nos dixerimus quod opor-
3 ter,ꝙ priùs conſtet de corpore delicti, ipſis commiſſarijs ſit prohibitum ſumere informatiónes ſuper delictis cuiuſcunque generis, ſibi quoquo modo ad notitiam deductis. c Habent enim ipſi Reuerendi Commiſſarij liberam facultatem, accepta querela, vel denunciatione iudiciali, teſtes examinandi,aliaſque quaſcunque inueſtiga-
4 tiones faciendi,vt delictum & delinquentes reperiantur. Abſtinere ſolùm ipſos monemus,ne præſumant, antequam de corpore delicti iuxta ſuperiùs tradita conſtiterit eis,aliquem inter reos recipere, & cõſtituere,ſeu tanquã reum
5 examinare. d Quinimò aliquãdo non ſolũ in delictis facti tranſeũtis,

a Clar. in praxi. §.fin. quæſt. 4. in ver Quando verò.

b Gand. in titu. de Præſum. & indic. indubit. col. 2. in 6. ver. aliud etiam notatu dignum. Boſſ. in praxi titu de delictis.nu 29 & ſequent.

c Clar. vbi ſupra ver. ſcias tamen & in ver. Quando verò, ibi ſtatim igitur.

d Clar. vbi ſupra quęſt. 5. in princ. et in quæſt. 14. in ver. ſed hic incidenter.

tis, ſed etiam in iis, quæ facti ſunt permanētis, licebit illis in cōtinenti habita notitia, quòd aliquod delictum perpetratum fuerit, ſi periculum fuerit in mora, vel aliqua ſubſit iuſta cauſa (quæ animum eorum moueat contra ſuſpectos) ad capturam deuenire, vel aliter prouidere, ne ipſi rei arripere fugam poſſint: quāuis tūc de delicti corpore non plenè conſtaret, & tali norma videmus quotidie curias Epiſcopales, & ſeculares obſeruate, & quidem meritò, ne dum Cōmiſſarij inquirere inchoauerint de corpore delicti, deliquentes fugam arripientes deluſum iudiciū & Commiſſorios derelinquant; faciliùs enim erit carceri mancipatū liberare, quàm liberum ad carceres deducere, (vt experientia rerum magiſtra ſemper docuit) a His ergo peractis recipiant Commiſſarij depoſitiones teſtium, qui interfuerunt prędictis indicijs, & coniecturis, vt de ipſis aliquo modo conſtet in iudicio apud acta, vt dici veriùs poſſit, cōſtare de corpore delicti facti tranſeuntis, & hęc erunt memoriæ imprimenda ab ipſis Reuerendis Commiſſaris. b

a Clar. vbi ſup. in q.4. ver. Quando verò.

b Arg. in l. ſi Titius, & ibi Aret. in not. 5. ff. de legat. 1. & in l.fin. C. in quib. cauſis reſtit in integr. & in c. Quàm ſit & c. Cupientes. de elect. lib.6.

De forma procedendi ad inquirendum de corpore delicti facti nō permanentis, nec tranſeuntis, ſed dubij, ſcilicet quando in aliquo facto ignoratur an interuenerit ſcelus, nec ne.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quomodo procedēt ad inquirendum de delictis dubijs, et quæ delicta hic dicantur dubia.*

2 *Forma interrogandi teſtes ſuper dicto facto dubio.*

3 *Forma ſubſcriptionis teſtium examinatorum traditur.*

4 *Si Signa veneni porrecti appareāt in cadauere, an ſemper quis veneno necatus dicendus erit, et quare.*

5 *Commiſſarij faciant annotari omnes maculas repertas in corpore eius, qui dicitur veneno interijſſe.*

6 *Forma, & norma procedendi in inquirendo de tali delicto veneni dubio traditur ipſis Commiſſarijs.*

7 *Interrogatoria opportuna facienda à Commiſſarijs tā medicis quā alijs teſtibus examinandis ſuper dicto facto.*

8 *Ratio redditur, quare ſuper dicto facto dubio teſtes ſint accuratiſſimè examinandi.*

9 *Commiſſarij quid faciēt, ſi poſt huiuſmodi accuratam inquiſitionem non poſſent de iure aliquem habere ſuſpectum de porrectione potus, vel cibi veneno mixti.*

CAP. VI.

QVANDO facta quomodolibet ad Commiſſarios, vel iudices ordinarios
1 narios delata eſſent dubia, an in ipſis adfuerit, nec ne dolus, & ſcelus, vt puta aliquis in puteo mortuus inuentus eſt, & dubitatur, an caſu in eo ceciderit c vel ſpōtè in eū ſe proiecerit inſtigante diabolo propter impatientiam & grauem infirmitatem, vel deſperationem, vt ſępe etiam tēpeſtate noſtra contigiſſe audiuimus: vel quòd ab aliquo violenter fuerit proiectus; ſtatim Iudices accuratiſſimè de veritate facti inquirere tenebuntur, & teſtium depoſitiones in ſcriptis recipere cum iuramento, vt ad veritatis facti cognitionem tali pacto tandem deueniri poſſit; Tali ergo, vel ſimili forma vtendo, & ſigillatim teſtes examinando ſuper infraſcriptis.

c Clar. in praxi §.fin.q.4. ver. Quando verò.

Die . . . . .

2 D. . . . çiatis . . . . dignitatis . . . . . coram Reuerendis Commiſſarijs in teſtem vocatus, & medio eius iuramento de dicenda mera, & plena veritate, & quid quid inde ſciat de infraſcriptis, & fuit exami tus pro informatione curiæ.

Interrogatus, *s'eſſo teſtimonio conoſce D. . . . qual è ſtato trouato morto nel pozzo quel in . . . . .* Reſpondit.

Interrogatus, *da quanto tempo in qua, lo conoſce.* Reſpon.

Interrog. *ſe sà che detto D. . . morto hauea inimicitia cõ alcuno.* Reſpondit.

Interrogatus, *qual l'era la cauſa della Inimicitia fra loro.* Reſpondit.

Interrogatus, *quanto tempo det ta inimicitia fra quelli.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe altri hanno ſaputo la detta inimicitia, & la cauſa d'eſſa.* Reſpondit.

Interrogatus, *come sà eſſo teſtimonio che li nominati da lui ſapeano detta nimicitia, & la cauſa d'eſſa.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che detto morto patiſse di humori malinconici, & grauemente.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà che patiſſe d'altri mali graui, & qualli eranno quelli.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà che detto D. . . . morto ſi ſia lamentato, che il diauolo gli appareſſe & in qual forma, ò, che gli venia penſiero dammazzarſi da ſe.* Reſpondit.

Interrog. *ſe sà che, detto D. . . morto ſolëſſe imbriacarſi, & quante volte, & come eſſo teſtimon io lo sà.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſi lamentaſſe alcuna volta detto D. . . . . morto che alcuno lo minacciaſſe di dargli la morte, ò ferite, ò baſtonate, & di qual perſona in particole.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà, ò, hà inteſo che detto D. . . . . morto ſteſſe mal volentieri in Religione ò in ſpetie in quel monaſterio, & della Caggione, & come lo sà.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà veduto alcuna volta detto D. . . . . morto alienato ad ſe, ſtolido, & come matto andar per monaſterio, ò per Chieſa, ò piazza.* Reſpon.

Interrogatus, *qual'atto in ſpetie facea queſto D. . . . . . . hora morto per lo quale ſi moſtraua fuora di ceruello, & quante volte gl'hà fatti.* Reſpon.

Interrogatus, *in preſenza di chi fece D. . . . morto tali atti per voi hora raccontai.* Reſpon.

Interrogatus, *di qual morte violenta ſia morto detto D. . . . data d'alui ſteſſo, ò d'altri.* Reſpon.

Interrogatus, *qual è la caggione ehe crede che detto D. . . . . ſia ſtato buttato d'altrui.* Reſpon.

Interrogatus, *di qual perſona inſpetie lui creda che ſia ſtato buttano d'altri nel Pozzo detto D. . . & per qual caggione, & ſe sà che l'habbia inteſo, che ciò altri credano.* Reſpondit.

Interrogatus, *come voi ſapete che D. . . . crede che il detto D. . . ſia ſtato coſi buttato nel pozzo.* Reſpondit.

Interrogatus de cauſa ſcientiæ de loco, & tempore dixit, vt ſupra, &c.

Et cùm hæc depoſitio per eundem teſtem fuiſſet per lecta aduer bũ in fidem veritatis propria manu ſe ſubſcripſit.

Io D. . . . . hò depoſto quanto di ſopra, & infede de verità mi ſono ſotto ſcritto di mai propria mano.

3 Hæc norma erit ſẽper ſeruanda in ſubſcriptione cuiuſque teſtis exami-

examinari ad maiorem cautelam, & ad obuiandum cauillationibus teſtiũ, de quibus habetur per doctores in c. Quoniam contra, de Probationibus.

His, & alijs interrogationibus congruentibus peractis, prout ex eorum reſponſionibus elici videbitur Commiſſarijs, cùm in hoc regula certa dari non poſſit.

4 Idem erit agendum, quãdo fuiſſet delatum aliquem interijſſe veneno, ac præ ſe ferre ſigna veneni diceretur: cum non ſemper hoc contingat per cauſam extrinſecã, ſcilicet, per ſumptum potum, aut cibum veneno admixtum, verum etiam per corruptionem aeris, vel humorum corruptionem, vel alia de cauſa ingenitũ, a ex quibus experientia rerum magiſtra, & medicorum conſultatione poſſe contingere in corpore malè affecto ſigna veneni didicimus: vt ſic pariter homines interijſſe, ſicut ex potu, vel cibo venenato.

a Boſſ. in ſua praxi titu. de delict. nu. 5.

5 Et antè omnia iubeant ipſi Commiſſarij ab actuario annotari omnes maculas ſigillatim ſecundum earum quantitates, qualitates, & ſituationes, quæ reſperſę reperiuntur in tali cadauere coram teſtibus ſaltẽ duobus: quos poſtea examinabunt cum iuramento, deponentéque de eis prout uiderunt iuxta formam traditam ſupra. b dum ſermo haberetur de modo procedendi de facto permanente, puta, homicidio.

b In cap. 4. præſentis ſecundæ partis.

6 Quapropter Commiſſarijs Deum timentibus erit poſtea accuratiſſimè inquirendum de cauſa talis mortis, poterunt que cadauer etiam humatum iubere extrahi, & vocare medicos, & eos interrogare modo & forma ſubſequenti, vel ſimili, prout ex relatione ſibi facta à medicis poterit elici, & ipſorum cadauerum inſpectione: & exhibito iuramento, eos tali forma, vel ſimili interrogabantur, & eorum depoſitionem ſcribant in actis, videlicet:

7 Conſtitutus Excellens D.... artiũ medicinæ Doctor ætatis... & medio (ſtante facultate Reuerendis Cõmiſſarijs indulta à Domino.... Gubernatore ciuitatis) eius iuramento de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit: vel ſi Commiſſarij eſſent delegati ab Epiſcopo in ſua diœceſi contra clericos; tunc non requireretur huiuſmodi delegata iuriſdictio, quoniam hoc poſſent virtute ſuæ commiſſionis: & primò fuit

Interrogatus, *ſe eſſo teſtimonio hà conoſciuto detto D..... morto, quando era viuo, & da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe conoſceua la ſua compleſſione, ò l'habbia medicato.* Reſpon.

Interrogatus (oſtenſa macula, quæ erat in gula, in brachio, in ſcapulis, & ſic de ſingulis nominando loca ipſarum) *ſe eſſo teſtimonio può giudicare per mezo della ſua arte, & eſperienza, da qual cagione poſsino eßer ſtate cagionate tali macchie, & riſponda ſpecialmente ſopra ogn'vna di quelle.* Reſpon. *quella, che hò ueduto nel la gola di D.... io giudico che ſia ſtata cagionata... & quella che è nel braccio...*

Interrogatus de cauſa ſcientiæ, de loco, & tẽpore dixit, vt ſupra.

His ergo peractis aduocentur teſtes alij, qui poſſent noſſe melius complexionem dicti defuncti, & interrogabuntur taliter.

D.... ætatis... dignitatis..... teſtis vocatus, & medio iuramento, vt ſupra, fuit primò

Interrogatus, *quanto tẽpo è, che ſtà*

cedendum, prout hodie communiter obſeruatur.

De forma vniuſcuiuſq; tituli inquiſitionis tam generalis quàm ſpecialis, tam ad inſtantiam partis, quam ex officio.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio quotuplex ſit, quotupliciter inquiſitores aſſoleant inquirere de criminibus.*
2 *Inquiſitio fieri ad inſtantiam partis quando dicatur.*
3 *Inquiſitio ad inſtantiam partis quotupliciter contingat fieri.*
4 *Inquiſitio ex officio quotupliciter contingat fieri.*
5 *Commiſſarij inquirere tenebuntur de corpore delicti.*
6 *Forma tituli inquiſitionis generalis faciendæ ex officio traditur.*
7 *Forma tituli inquiſitionis ſpecialis ex officio faciende traditur.*
8 *Forma tituli inquiſitionis ſpecialis faciendæ ad inſtantiam partis aſſignatur.*

CAP. VII.

SVPPONENDO innumera, quæ attulimus de materia inquiſitionis generalis & ſpecialis in noſtra praxi canonica criminali, breuitati ſtudentes afferemus ſolum neceſſaria ſcitu pro inſtitutione iuuenum. Sciẽdum igitur, quòd cum duplex ſit inquiſi-
1 tio ſcilicet generalis, & ſpecialis, & dupliciter contingat iudicem deſcendere ad inquirendum de aliquo ſcelere admiſſo, ſcilicet ad inſtantiam partis, & ex officio: nã ad inſtantiam partis inquiſitio-
2 nem fieri dicendum erit, quando aliquis offenſus fuerit, vel aliquo pacto ex delicto perpetrato detrimentum paſſus fuiſſet in propria perſona, vel in bonis proprijs, aut in perſonis ſuorum, vel bonis ſuorum, vel rebus ſuorum, vel publicis, vel per delicta, quæ accuſari poſſunt ab omnibus. & ex hu-
3 iuſmodi partis inſtantia aliquando iudex procedit per inquiſitionem generalem vt puta, ſi corpus delicti appareat, promotor verò inquiſitionis ignorat autorem, vel complices, ipſe promotor tamen obſeruat inquiri de authoribus. Aliquando verò procedit ad inquiſitionem ſpecialem ad inſtantiam partis, & tunc dicitur, quando ſcilicet promotor ipſius comparet coram iudice conquerens contra aliquam ſpecialem perſonam cum notula teſtium examinandorum contra illum in ipſo proceſſu informatiuo. Aliquan-
4 do verò ipſe iudex, non ad inſtantiam alterius inquirit, ſed ex proprio officio ſuo, & hoc dupliciter contingere aſſolet: Nam aut ad inquirendum mouetur ex inſinuatione, & fama orta contra omnes habitantes in aliqua ciuitate, vel monaſterio, contra quos fuiſſet orta fama de dilapidatione bonorum eccleſiaſticorum, vel machinatione contra principem, vel prælatum, & huiuſmodi: & dicta fama contra aliquem in ſpecie non orta fuiſſet, tunc tenebitur ordinarius a per ſe, vel per delegatos Commiſſarios procedere ad inquiſitionem generalem formãdam, exhibendo iuramentum teſtibus interrogandis de omnibus præter occulta, vt infra ſuo loco dicemus. Præmiſſa tamen aliquali probatione dictæ infamię ad hoc, vt conſtare poſſit Iudici de dicta infamia, quoniam aliàs corrueret b proceſſus,

a c. Qualiter & quãdo el 1 ext. de accuſat. & bi per Doct.
b Clar. in praxi. §. fin. queſt. 5. ver. ſcias etiam de iure com muni.

ſus, vt copioſiſſimè diximus, & probauimus in noſtra praxi eodē titulo. Si verò fama orta ſit contra ſpeciales perſonas, & contra illas eadē forma vti debebit, deſcendēdo ad locum, vbi dicatur talem deliquiſſe: & inq rat primò de corpore delicti modis, & formis traditis in præcedenti capitulo quarto per totum; inſcribendo infraſcriptum titulum, vel ſimilem, in qualibet ſpecie inquiſitionis, vt infra. & animaduertant Commiſſarij, qd ſi ex deductis in inquiſitione generali emanant indicia contra aliquas perſonas ſpeciales, tūc

c c. Qualiter & quādo el 2 ex de Accuſat. & ibi per Doct.

5 poterit legitimè inquirere contra illas perſonas ſpecialiter nominatas, nullo alio nouo proceſſu formato iuxta ſtylum omnium curiarum hac noſtra tempeſtate: & merito ne delicta aliquo pacto inde puniri celeriter impediantur in graue detrimentum boni publici, quod ex punitiones celeſtorū hominum inſurgere contingit, experientia teſte.

Forma tituli Inquiſitionis generalis ex officio faciendæ.

6 Hæc eſt inquiſitio, quam intendunt facere R. D.... & R. D. .. Commiſſarij et ſi inquiſitor eſt ordinarius dicat (R. D..... & iudex ordinarius monachorum huius monaſterij S.....) vt ſupra ſpecialiter deſtinati ad inquirendum, de & ſuper crimine..... quod perpetratum dicatur in hoc monaſterio, cuius author adhuc ignoratur. Vel ſi ordinarius eſt epiſcopus, & ipſe vel eius Vicarius voluerit inquirere per ſe, vel delegatos, mutet ſupradicta verba mutanda: & ſic dicimus de infraſcriptis alijs.

Forma ſpecialis Inquiſitionis ex officio faciendæ.

7 Hæc eſt inquiſitio generalis, q̄ intendunt &c. De & ſuper crimine..... perpetrato in monaſterio præſenti in graue dannum D..... ad cuius inſtantiam ipſa inquiſitio fit.

Forma tituli Inquiſitionis ſpecialis ad inſtantiam partis.

8 Hæc eſt inquiſitio ſpecialis, quā ad inſtantiam. D..... intendunt facere, &c. vt ſupra, ſuper crimine..... perpetrato in præſenti monaſterio in graue damnum ipſius promotoris.

De teſtibus pro informatione Curiæ recipiendis, & de forma illos examinandi.

SVMMARIVM.

1 *Quando dicatur conſtare de corpore delicti ad effectum, vt aliquis inter reos conſtituatur, ſeu recipi poßit, & denique puniri.*
Teſtes recipiuntur parte non citata, ſed ſecretò.
2 *Quando examinantur in proceſſu informatiuo ad hoc, vt conſtet de corpore delicti, & etiam per conſequens de perſona delinquentis pro informatione curiæ.*
3 *Commiſſarij quare melius faciant per ſe examinare teſtes, quàm per actuarium.*
4 *Commiſſarij quid facere debeant, cum coram ipſis comparuerint teſtes examinandi pro informatione curiæ. nu. 9.*
5 *Teſtis ſi falſum deponat, quos offendat.*
6 *Teſtiū depoſitiones quomodo erūt in actis deſcribendæ.*
7 *Commiſſarij deſcribi ſolùm iubentes, quæ teſtes deponunt cōtra reū, & non ea, quæ in fauorem ipſius facere uiderentur, quibus aßimilentur.*
8 *Actuarij obtemperantes Commiſſarijs*

ſarijs iniuſta præcipientibus peccant, & an falſarij dicendi, & tanquam tales puniendi ſint.

9 *Cōmiſſarij dēnt inducere teſtes ad nominandas ſpeciales perſonas reorū per proprium nomē, cognomen, & ętatem, & alias eorum qualitates: ſed ſi ipſas non cognoſcerent per nomen, tunc faciant deponere per qualitates infra expreſſas, nec non vti verbis apertis, & communibus num. 10.*

11 *Teſtis deponens aliquid non addēdo rationem dicti ſui, ſeu quomodo ſciat, nihil facit, & quare.*

12 *Teſtes deponentes de fama, aut de auditu, quomodo interrogandi erunt, & quare ad hoc teneantur ipſi Commiſſarij.*

13 *Commiſſarij omnino ſtudeāt examinare teſtes, quos deponens de auditu nominauerit, ut ueritas haberi poſſit, ſi dicti teſtes nominati haberi poterunt, quòd ſi non poſſent haberi, tūc quid faciant, traditur.*

14 *Ex teſtium depoſitionib. factis in informatiuo proceſſu recenſentur, quę emanant mala contra reum inibi nominatum.*

15 *In proceſſu informatiuo omnes ad mittuntur in teſtes, etiam quicumque aliàs de iure in habilis, & quare.*

16 *Teſtium de iure inhabilium ad teſtificandum depoſitio quando erit valida ad reum condemnandum pęna ordinaria.*

17 *Teſtium inhabilium depoſitio quādo faciat indicium ad torturam contra reum.*

18 *Commiſſarij quos de iure poſſint vocare in teſtes, ac compellere ad deponendum contra reos; quando, & quare.*

19 *Expleto examine teſtium, quid faciant Commiſſarij, antequā iubeant teſtem manu propria ſe proprię depoſitioni ſubſcribere.*

20 *Commiſſarij quæ omnino obſeruabunt, ſi impediti non poterunt perficere examen tam teſtium, quam reorum: ita quod ſit eis omnino neceſſarium dimidiare examen ipſorum, illudque perficere poſt aliquod notabile temporis ſpacium.*

21 *Commiſſarij quid faciant, ſi teſtes examinandi eſſent muti, aut ſurdi à natiuitate, vel ex accidenti, vel ſint extranei, qui non perciperent interrogationes ſibi per eos faciendas idiomate communi illius regionis, vbi exquiritur eorum depoſitio.*

CAPVT VIII.

ET ſi per hucuſque allata per nos fuerit tradita norma procedendi ad recipiendas probationes, ac teſtium depoſitiones, monendo Commiſſarios, vt ipſos examinent præuio eorum iuramento de dicenda veritate, vt conſtare poſſit ipſis Commiſſarijs legitimè de corpore delicti: Nihilominus progrediendum erit nobis ad aſſerendum & alia ſcitu neceſſaria; quoniam per ſe patet ſatis non eſſe iudicibus conſtare de corpore delicti ad effectum, vt aliquis in-
1 ter reos recipiatur, ſeu vt reus conſtitui poſſit, & denique puniatur, niſi & contra eum particularia præcedant indicia. [a] Iccircò Commiſſariorū erit aliquos teſtes examinare priùs pro informatione curiæ, ex quorum depoſititionibus non ſolùm de corpore ipſo delicti, verum etiam de ſpecifica perſona deliquentis ſibi plenè conſtare poſſit, vel indè contra aliquem emanent indicia. [b] Sciendū igitur primò quòd tales teſtes regulariter recipi, ac examinari aſſolēt parte non citata, & ſecretò [c] per ipſos

a Clar. in prax. §. fin. q. 20. in princ.

b Clar. vbi ſupra, q. 13.

c Clar. vbi ſupra q. 23. ver. Itē quæro. Charit. de execut. ſententiæ c. fin. nu. 175.

ſos Commiſſarios. (Cum hoc ſit conſultius) vel ſi illi impediti fuerint aliquo rationabili reſpectu: per actuarium, qui ſit peritus & practicus in arte, & ſit præcipuè conſcientię timoratę. Diximus per
2 Commiſſarios eſſe conſultiùs illos examinari: quoniam inde ſcire poterunt, quo quiſque eorum vultu, audacia, & quo affectu deponant.
3 Cùm ex his circumſtantijs *a* ipſi Commiſſarij poterunt cognoſcere teſtes ipſos, an poſſint argui de falſitate, aut ſubornatione, vel de hoſtili animo erga nominatos reos, ab ipſis, & nihilominus animaduertant in tali miniſterio ſe exhibere miniſtros iuſtitiæ, ac per conſequens Dei optimi maximi, apud quem non eſt perſonarum
4 acceptio. Secundò antequam ipſi Commiſſarij examinent teſtes ad ferendum teſtimonium vocatos, debebunt blandis, ac religioſis verbis eos monere ad metam veritatem, & facti ſeriem, (de qua interrogabuntur) enarrandam, poſt poſito omni amore, odio, promiſſionibus, ac timore; ſolùm Dei omnipotẽtis timorem præ occulis habentes, qui ſumma veritas eſt. Nã falſi dicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius. Primũ Deo, cuius præ-
5 ſentiã contẽnit. Indè iudici, quem mentiendo fallit. Poſtremo innocenti, quem falſo teſtimonio lędit. Vterq; reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia, & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. Tertiò ſciendum, quòd ſimpliciter erunt redigendæ in ſcriptis teſtium ipſorum examinandorum depoſitio-
6 nes, nihil prorſus eis addendo, vel minuendo: *b* Cum inde poſſit maximum præiudicium generari reis in graue ipſorum Commiſſariorum peccatum. *c* Caueãt ergo omnino Cõmiſſarij ſequi veſtigia aliquorũ iudicum, qui obliti timoris Domini ſanguinem humanum tanquam Cocodrilli ſitientes, & proximorum, ac totius ordinis, ſiue Congregationis famã parui pendentes, proprijs paſſionibus, vel amicorum deſeruien-
7 do, dum inchoant aliquos teſtes examinare, ea tantũmodo actuario ſcribenda dictant, quæ contra ipſos inquiſitos, vel aliqua, vel minima infamia reſperſos facere intelligunt, quæ verò illis miſeris prodeſſe poſſent, nequaquam deſcribi curant. Imò quandoque ſcriptis mandari prohibent, *d* & quidem hoc peſſimum, & diabolicũ
8 eſt: cùm inde diuidatur dictum teſtis, quod indiuiſibile eſſe omnino debet. *e* Quapropter huiuſmodi actuarij obtemperantes in hoc ipſis Commiſſarijs vna cum ipſis grauiſſimè peccant, & criminis falſi noxa tenebũtur. Cum hæc ſit quædam ſtudioſa occultatio veritatis. *f* Quartò exigant Commiſſarij iuramentum à teſtibus de dicenda veritate ſecũdum formam ſupra traditam in capitulo quinto, addendo tamen *examinatus, & receptus pro informatione curiæ*, & huiuſmodi verba, quibus vſi fuerint in exigendo huiuſmodi iuramentum, deſcribi faciant in actis iuxta formam dictam. Quinto Commiſ-
9 ſarij debent præcipere teſtibus, vt in ſuis depoſitionibus vtantur verbis claris, & communibus, vt poſſint Commiſſarij bene percipere ſenſum ipſorum ita, vt exprimant tempora, & ſi forſan præciſa non recolant, ſaltem propinqua *g* illis; pręciſa nomina perſonarum, & locorum ſi poſſibile fuerit, ſin ſecus ſaltem faciant ſupradicta omnia ita dilucide circumſcribe-

a Alber. de Male. in tract. de Teſtib. cap. 7. nu. 72. Scap. de iure non ſcripto li. 3. c. 51. nu. 15.

b c. 1. ext. de crim. falſi.

c Foller. in ſua praxi crimi. princ. nu. 30. & 64. Nellus à S. Geminia. in tract. de Teſtib. p. 1. nume. 98.

d Scapp. de iure nõ ſcripto, libro 3. c. 51. nu. 18.

e Clar. vbi ſupra q. 23. in princ.

f Bal. in tractа. de teſtib. 2 par. nu. 24 Iaſon in præſumptione, num. 7. C. ſi cõtra ius vel vtil. publ.

g Foller. in ſua praxi crimin. ver. capiant informationẽ, nume. 33. ver. debet etiam, Nellus in tracta de teſtib. nu. 102.

ſcribere à teſtibus per ſigna cohę-
rentia, vt puta ſi perſona deſcri-
benda habet cicatricem in facie,
vel coloris albi, nigri, vel medij, vel
10 eſt oculis capta, ſtrabo, ſiue luſca,
aut clauda, aut ſtaturę breuis, aut
longioris, barba nigra, aut flaua,
aut ſine barba, a ſtudeant igitur
quòd per teſtes deſignetur, ſeu cir
cumſcribatur perſona rei potius
per ſupradicta ſigna, quæ mutari
non poſſunt, quàm per eius ve-
ſtes exteriores & interiores, cum
ipſę quam facillimè mutari poſ-
ſint, & ſi non negemus bonum
eſſe etiam, & ipſius Rei veſtes, &
alia indumēta corporis illius in a-
ctis annotari. Sexto curabũt Cō-
miſſarij interrogare teſtes de Reo
rum nominatorum patria, cōſan-
guinitate, affinitate, inimicitijs, ſtu
dijs, artificijs, nec non de familia-
ritate eorum cum alijs perſonis, &
quorum beneuolentiæ ipſi cupi-
di ſint. Septimò Commiſſarij ſtu-
debũt teſtes interrogare de circun
ſtantijs infraſcriptis, vtpotè, de
qualitate armorum, et verborum,
quibus vti aſſolebant tam offen-
dentes, quàm offenſi; principium
rixæ, & quis fuerit eius auctor, ſi
fuerat ſolus, vel aſſociatus, & cum
quo, & de alijs huiuſmodi, quæ
poterunt illis deſeruire ad diluci-
dationem tam corporis delicti,
quàm ad cognoſcendos ipſos de-
linquentes. Octauò præcipuè
Cōmiſſarij erit incumbendum, vt
11 teſtes in ſingulis ſuis depoſitioni
bus afferant apertas ſcientiæ cau-
ſas, aliàs eorum dictum erit nul-
lius valoris. Eſt enim ratio talis, &
cauſa tanquam anima animans
dictũ illius, aliàs ſine illa erit qua-
ſi cadauer inutile, nihil valēs ope-
rari. b Inde euidentiſſimè elicitur,
quòd ſi teſtis dixerit, res ita ſe ha-
bet, D. . . . . delinquens fuit, opor-
tebit eum addere etiam cauſam
dicti ſui, & ſic Commiſſarius di-
cet ei, quomodo hoc noſti, quòd
D. . . . . hoc crimen, quod tu dixi-
ſti perpetraſſe, commiſerit? Qua-
propter in hoc cum conſiſtat tota
virtus teſtimonij accuratiſſimè à
Commiſſarijs erit inuigilandum.
Nā & huiuſmodi diligentia Com
miſſarij certiores fient de verita-
te, vel falſitate teſtium, ſi dictum
eorum fuerit innixum proprię eo
rum ſententię, quòd quam facilli-
mè poterunt comprehendere, ſi
dũ teſtes interrogati de cauſa ſcien
tiæ, ipſam reddere non valeant,
ſed remaneant tāquam ſtolidi; c ex
quo ipſi Commiſſarij poterunt
colligere dictum teſtem ad ſupra-
dicta deponenda fuiſſe motũ paſ-
ſione amoris, vel odij, aut timoris
erga nominatum reum, aut offen
ſum, & non quod reuera ita res ſe
habeat, quòd ſi hoc ſibi contigerit,
nullam fidem adhibeant taliũ te-
ſtium dictis. c Nonò animaduer-
tendum erit etiam Commiſſarijs,
quòd quando teſtis deponet ſe au
diſſe hoc, vel de fama huius rei de
ponat, ſtatim interrogandus erit à
quibus, coram quibus, & quo tem
pore, quoniam aliàs teſtes depo-
nentes de auditu, & de fama orta,
nihil probarent. Nam aliter non
poſſent iudicare ipſi Commiſſa-
rij, an dicta fama orta faciat ali-
quod indicium contra aliquem e-
tiam ad inquirendum de crimi-
ne, de quo quis fuiſſet infamatus,
12 eò qđ in iudicio conſtare debeat
de ortu famæ à fide dignis, & gra
uibus, & non maleuolis, vel ini-
micis, aut leuibus perſonis, & ꝙ
huiuſmodi fama habuerit ortum
antè inquiſitionem formatā con-
tra aliquem, aut infamati captu-
ram, alias corruet proceſsus, vt ſu-
pra latius fuit probatum, d licet

a Foller. vbi ſup. à nu. 33. vſque ad 37.

b Bal. in l. ſolā, C. de teſti. & in tract. de teſtib. 3. par. num. 1. Nellus in tract. de teſtib. 2. p. nume. 137.

c in l. teſtib. & l. teſtium, ff. de teſtib. Boſſ. in titu. de oppoſit. cōtra teſtes, nu. 43. Iaco. Butriga, de teſtib. nu. 9. & ſequenti, Alberic. de Male. eod. titu. c. 2. num. 35. Socin. de reprob. teſti. nu. 7. & ſeq. Nep. à monte baldo, eo. tit. nu. 36.

d c. Qualiter & quādo, el 2. ext. de accuſ. Cephal. in conſ. 250. nu 19. lib. 2. Natta in cōſil. 362. nu. 9. Foller. vbi ſupra in ver. dentur capitula, ꝙ ſuffocauit poſt. nu. 29. Hon. in conſi. 99. nu. 27. Clar. vbi ſup q. 6. in ver. Amplius etiam.

Commiſſarijs ſufficiet, ſi teſtes hu-
iuſmodi dixerint ſe ita publicè au-
diſſe dici, etiam ſi non dixerint,
quòd hoc audierint à maiore par-
te populi, vt probata dicatur fa-
ma, & talis eſt communis curia-
rum obſeruantia, a licet melius
facerent, ſi ita deponerent; quin
imò ſi adderent cauſam, vnde po-
pulus motus ſit ad ita credẽdum,
& vnde perceperit ille, qui ſcis di-
xit, & an ipſi teſtes ita credãt, pro-
ut ſe audiſſe dicunt, b & ſi ipſi te-
ſtes nominauerint alios in teſtes, à
quibus dicant ſe audiſſe talia de
tali nominato reo; illos omnino
examinare curabũt ipſi Commiſ-
ſarij. Sed ſi aliquo impedimento
13 detineãtur ita, vt eos non poſſint
examinare puta, qa mortui ſunt,
vel peregre profecti fuerunt à lo-
co examinis, vel ignoratur vbi mo
dò illi ſe receperint; tunc omnino
in actis annotari faciant, quòd ta-
liter nominati fuerũt requiſiti per
D. ...., & reperiri non potuerint
& huiuſmodi, vt conſtet de Com
miſſariorum diligẽtia, & ratio eſt
quoniã tales teſtes de auditu, quan
do poſſunt haberi illi, à quibus ſe
audiſſe dixerant, nec præſumptio
nem quidem facient, ſi non ha-
beantur autores, c & quidem me
ritò circa dicta teſtiũ erit diligen-
tiſſima indagatio facienda: cum
ex eis capturæ committantur, tor-
menta inferantur; ſententiæ etiã
14 condemnatoriæ vitam quando-
que, & bona adimentes pronun-
cientur: & ideo cauti eſſe debebũt
Commiſſarij, ne hoc non attẽden
tes, & obſeruantes in diſtrictiſſi-
mo Dei iudicio condemnẽtur, ne-
gligenter exequẽtes munus ſuũ. d
Decimò ſciant inſuper ipſi Com-
miſſarij incõueniens non eſſe, imò
ſummoperè opportunum, teſtes e-
tiam inhabiles ad examen iſtud

a Clarus in praxi, §. fin. q. 6. ver. debent, & ibi, ſed hęc opinio.

b Cepha. in conſil. 250. nu. 25. lib. 2 & Natta in conſ. 17. nu. 7. lib. 1.

c Menoch. in conſ. 98. nu 5. & 6.

d l. teſtium & l. in teſtibus, ff. de teſtibus.

admittere; e & quidem in hac ge-
nerali inquiſitione pro informa-
tione Curiæ capienda, practica
cuiuſque Curiæ obſeruat, vt om-
nes perſonę indiſtinctè examinen
tur, quare poterũt examinare ami
15 cos, & inimicos tã offenſi, quam
eorum, qui prætendunt offendiſ-
ſe, conſanguineos, pauperes, mu-
lieres, pupillos, & etiam infames:
prout ſunt meretrices, lenones, fu-
res, & huiuſmodi malæ conditio-
nis: & ratio eſt, quoniam ex eo-
rum dictis & depoſitionibus, &
ſi ſint illę inhabiles ad puniendos
reos, ſaltem ex illis elicitur mate-
ria inquirendi, & perueniendi ad
cognitionem aliqualem veritatis
facti, & eorum, a quibus plenius,
& clarius poterunt ipſi Commiſ-
ſarij inquirere de facti ſerie, & reo
rum qualitate. f Benè verum eſt,
quòd dicti teſtes ipſo iure inha-
biles non probant regulariter, niſi
aliud ſuaſerit immanitas criminis,
de quo inquiritur, vel niſi eſſemus
in caſibus, in quibus veritas facti
aliter haberi non poſſit; ac per cõ-
ſequens in criminibus occultis, &
difficilis probationis, & in quibus
certum eſt, aut veriſimile alios te-
ſtes non adfuiſſe, dum crimen de
16 quo quæritur, fuiſſet perpetratũ.
ſed intelligant Commiſſarij, quòd
nec tunc poſſent procedere ex eo-
rum dictis ad pęnam ordinariam
a iure indictam infligendam di-
ctis reis, licèt ex eis poſſent proce-
dere ad eos puniendos extraordi-
naria pęna. Cùm verè non plenè
probẽt, & ſi faciant indiciũ ad tor
turam. g Et hoc intelligendũ erit
ſolũ hře locũ in alijs probationib.
17 factis ab alijs perſonis, non aũt ab
infamibus: nã dictę ꝓbationes ex
dictis infamiũ elicitę non facerẽt
indicium ad torturam, niſi in ipſis
prius purgatæ fuiſſent maculę in-
famiæ

e Foller. in praxi crim. in ver. capiant informationem, nu. 18.

f Clar. vbi ſupra q. 24. per totum.

g Clar. in praxi, §. fin. q. 4. ver. ſciẽdum eſt.

famę per torturam, vt infra in capitulo, vndecimo, num. 5. & 6. &
cap. 19. in fine dicendum erit: in
quo trademus formulam in hac
a Clarus vbi ſupra q. 24. ver. Itẽ inferiùs.
materia procedendi. a Vndecimò
18 ponderent, & obſeruent hoc Cõmiſſarij, quoniam in delictis occultis examinare eos oportebit cõ
ſanguineos, amicos, familiares, &
affines reorum, vt quodammodo
b Foller. in praxi crimi. in ver. Capiant in for. num. 18. in princ.
ab eis inchoetur proceſſus. b & ratio iſtius ſententię eſt, quoniam
ipſi procnldubiò ſunt, vel ſaltem
poſſent eſſe magis conſcij criminis
perpetrati, quàm extranei. Quapropter ipſi Commiſſarij omnino aduertant, quòd ſi aliquod delictum cõmittatur in aliquo monaſterio, vel officina monaſterij,
vel in domo laicorum, aut clericorum: tunc in primis examinabunt cum iuramento illos de monaſterio, vel officiales dictę officinę, vel illos de domo laicorum, vel
clericorum, vbi dictum crimen fa-
c Foller. vbi ſup. nu. 20.
ctum fuerit. c Et idem dicitur ſi in
aliqua vicinia, vel villa fuiſſet cõmiſſum delictum, dictum ſit. &
ratio eſt, quoniam pręſumitur meritò ipſos ſcire, quid factum fuerit
d Foller. vbi ſup. nu. 18. ver. Nec mireris.
in huiuſmodi locis. d Duodecimò
obliuioni nunquam tradant Cõmiſſarij, quòd tales de monaſterio,
tales de officina, de domo, de vicinia poterunt in caſibus enormibus (vt latius infra in cap. 11. dicemus) capi, carcerari, & torqueri,
vt indicent delinquentem, tan-
19 quã veriſimiliter informati. Tertio decimò ſciãt Cõmiſſarij, quòd
finito examine teſtis, hęc ab actuario deſcribi faciant. Auditis depoſitionibus ipſius D..... teſtis ipſum licentiabunt, iniuncto ſibi iuramento ſilentij (ſi ſibi videbitur)
ponderata qualitate negotij, ſuper
quo fuerat examinatus, pręcipientque eis, vt dent cautionem de ſe
pręſentando, ſi fuerint laici, aut clerici ſeculares (ſi ita ipſis expedire
viſum fuerit) ad hoc, vt loco & tẽpore ſuo poſſint ad ius reuocari
pro confrontatione, vel repetitione eorum, forſan de iure facienda
ad inſtantiam partis, vel fiſci: vel
ſaltem iuratoriam cautionem ſuſcipiant de ſe repręſentando toties
quoties opus fuerit, & ſibi iuſſum fuerit pro tali cauſa à Commiſſarijs; & ſi ſciant legere per ſeipſos, ſuam depoſitionem faciant
perlegere ad uerbum; & ipſi depoſitioni perlectæ ſubſcribere ꝓpria manu ſub verbis poſtea inferẽdis hic: ſi verò ſcribere neſciant,
actuarius pro ipſo ſubſcribat ſub
forma infraſcripta; & tali pacto faciat cum omnibus alijs teſtibus.
Et vt magis atq; magis memoriæ
Commiſſariorũ, & pio eorum voto de exequẽdo iniuncto munere
laudabiliter, & ſine cõſcientię ſcrupulo, dictam Theoricã examinandi pro informatione curiæ deduximus in practicã; dum ſpecialiter ageremus de vnaquaq; ſpecie
delictorũ, ſcilicet facti permanentis, facti trãſeuntis, & facti dubij,
cũ ſigillatim ſubiecerimus interrogatoria congruentia pro teſtib.
20 examinandis in vnaquaq; dictarum ſpecierum: Videndũ erit ibi,
ſcilicet in cap. 4. 5. & 6. præſentis
partis ſecundæ, cùm hic ſufficerit
tradere vniuerſalia documẽta obſeruanda à Commiſſarijs in recipiẽdo teſtes pro informatione curiæ, & ibi ſpecialia iuxta vnãquãque ſpeciem delictorum. Quarto
decimò animaduertãt Commiſſarij, quòd cõtingere aſſolet propter
grauitatẽ criminis, ac multitudinem articulorũ, ſuper quibus ipſi
rei, & teſtes neceſſario erũt interrogandi tam ipſi teſtes recipiendi
pro informatione curiæ, quàm a-
lij ad

hij ad inſtantiam partium, quòd ſpatium multarum horarum erit in ipſis interrogandis immorandum, & interim ſi ipſi Commiſſarij impediãtur propter grauiora negotia ſuperuenientia, vel defatigationem maximam inde incurſam, vel per aliam cauſam rationabilem, ita quòd non poſſet perfici examen tam ipſorum teſtium quàm Reorum, (cùm eadẽ ſit prorſus in hoc ratio.) In tali caſu in fine dictę partis examinis D. . . in teſtem vocati, vel rei ſuperſederunt in dicto examine cũ animo quàmprimũ ad illud perficiendum regrediẽdi, & faciant, vt ipſi deponentes perlegant (ſi legere ſciuerint) ſin aliàs actuarius ipſis integram eorum depoſitionem ad uerbum legat. Quo facto ipſe actuarius ſcribat hæc, vel ſimilia verba. Et cum dicta depoſitio fuiſſet perlecta ad verbũ per ipſummet teſtem, aut reum, in fidem veritatis manu propria ſe ſubſcripſit. *Io D... confeſſo hauer depoſto quanto di ſopra ſi contiene, & in fede della verità mi ſon ſottoſcritto di mia propria mano;* ſed ſi dictus teſtis, vel reus ignoret ſcribere, actuarius ipſe ſcribat hæc verba: ſignum crucis D . . . teſtis aut Rei ſcribere neſcientis, (vt dixit) faciant tamen, vt ille teſtis, aut Reus calamo in manu ſua arrepto depingat crucem in fronte talis ſubſcriptionis propè verbum illud † ſignum crucis tali pacto. Et poſtquã expediti fuiſſent à ſupradicto impedimẽto dicti Commiſſarij regredientes ad perficiendum inchoatum examen D ... taliter in actis deſcribat actuarius. Eodem die, vel die . . . Cùm ipſi RR. Commiſſarij expediti eſſent à ſupradicto impedimento, regredientes ad perficiendum examen D. . . in ius ipſum vocauerunt, & coram ipſis aſtantẽ denuò exhibito iuramento de mera & plena veritate dicenda, & quicquid indè ſciuerit. primò fuit interrogatus &c. & tali examine perfecto faciat eum ſubſcribi forma ſupradicta, imponentes ſilentium; ſi ita ſibi videbitur, ſub aliqua pęna ipſo facto incurrenda. Quintodeci-

21 mò ſciant ipſi Cõmiſſarij, quòd ſi teſtes eſſent muti, aut ſurdi à natiuitate, vel ex accidenti, vel linguam habeant amputatã, vt loqui non valeant, neq; audire, quę ſibi dicant, quamuis clamoribus ſecum vtantur, tunc interrogare poterunt conſanguineos, & familiares, & eos interrogabunt, an dicti teſtes neceſſariò examinandos ſciant ſcribere; nã conſtito in actis, quod illi ſciant ſcribere, poterunt eos interrogare in ſcriptis inducẽdo in principio in ſcriptis eos, etiã in ſcriptis manu ipſorum deponere ſuper interrogatis,[a] ſin aliàs per nutus, & ſigna mediantibus interpretibus ab ipſis Commiſſarijs deputatis, qui tamẽ ſint familiares ipſorum, & ſciãt ea, quę ipſi exprimere per nutus intendunt, & hoc ipſi deponãt cum iuramento, & hoc ſi actuarius per ſe non nouerit declarare.[b] Quod quidem fieri poteſt, & ſi hoc nonnulli negent, cùm ſimus in criminalibus.[c] Sextodecimò ſciant quoque Commiſſarij, quod idem obſeruent, ſi voluerint examinare teſtes extraneos, qui nec latinum, nec vulgarem, aut alium ſermonem, quem actuarius intelligat, loqui nouerint, prout latius de vtriſque verbum ſpeciale faciemus in cap. penultimo præſentis partis ſecundę. Quamuis ibi exẽplificabimus in Reis mutis, ſurdis, vel ignorantibus loqui ſecundum idioma Cõmiſ-

a Maſchard. de probatio. lib. 3. concl. 1358. nu. 36

b Igneus in l. 3. §. Ignoſcit, nu. 26. ff. ad Syll. Carth. de execu. ſententiæ, cap. 20. num. 50.

c Carth. vbi ſup. nu. 27. vbi de communi teſtat. Farinaci⁹ in opere ſuo titu. de oppoſ. cõtra teſtes, q. 61. oppoſit. 11. nu. 50.

miſſariorum & actuarij. Vide ergo omnino ibi, de hac materia, cũ locus arguendi ab identitate rationis per ibi allata pateat.

De teſtibus cogendis, & de formę qualitate, qua vti teneantur Cõmiſſarij ad ipſos compellendos ad teſtimonium ferẽdũ in cauſa criminali criminaliter mota.

S V M M A R I V M.

1 *Commiſſarij quid faciant, ſi teſtes in cauſa criminali criminaliter mota refugiant deponere.*
2 *Teſtificari, dicitur munus publicum, & neceſſarium, & quare.*
3 *Expedit Reipublicæ punire maleficos, & quare.*
4 *Commiſſarij quando de iure poterunt compellere teſtes.*
5 *Teſtes nolẽtes deponere, quæ ſciũt, quibus modis poſſint compelli ad teſtificandum.*
6 *Citatio monachorum ad teſtificandum quomodo ſit facienda, & in actis poſtea ſcribenda.*
7 *Forma Decreti decitando aliquem ad teſtificandum, qui non ſit monachus habitans in eodem monaſterio, vbi fuerat erectum tribunal à Commiſſarijs, ſed habitet in alio loco.*
8 *Commiſſarij quomodo procedant in trãſmittẽdo huiuſmodi decreto.*

CAPVT IX.

ANIMADVERTERE debẽt Commiſſarij, quod non deſunt, qui in cauſa criminali criminaliter mota abhorreãt teſtificari con-
1 tra alios, timentes indè incurrere inimicitias capitales, ac per conſe-
2 quens detrimenta varia in bonis, & proprijs corporibus: iccircò pro ipſorũ inſtructione ad memoriã ipſorum reuocamus quòd munus teſtium dicitur publicum, & neceſſariũ, *a* & hoc non ſolũ in cauſis ciuilibus aut criminalib. ciuiliter motis, verũ ẽt criminaliter motis: & ratio iſtius concluſionis eſt, qm̃ intereſt Reipublicę maleficia
3 punire, & prouinciam expurgare malis hoĩbus, precipiẽte domino, ac dicente, *maleficos non ſinas viuere*. *b* Quapropter merito vſu omnium curiarũ receptiſſimum eſt, vt teſtes ad teſtimonium ferendum compellantur, ſi id facere recuſarent, niſi tamen ij ſint, quos
4 de iure regulariter iudex compellere non poſſet, vt ſunt Pater contra filium, & è contra; Gener contra ſocrum, & è contra. Priuignus aduerſus uitricum, & è contra: Agnati aduerſus Agnatos, affines aduerſus affines: Collaterales vſque ad tertium gradum. Vxor cõtra virum, & è contra, liber contra patronos, & eorũ liberos, & è contra. & ſi ipſi cogẽdi erunt ad teſtimonium ferẽdum etiam in cauſa criminali, de quo hic eſt ſermo, cõtra iam dictos, primo, quando aliter veritas haberi nõ poſſet, *c* cũ in tali caſu etiam omnes priuilegiati ad teſtimonium non ferendum erunt compellendi ad teſtificandum, & ſecundo erũt compellendi ij teſtes, quos rei ſubtrahũt, non obſtante talium teſtium iuramento delato, de non teſtificando. *d* Tertiò qui nolunt teſtificari timore partis aduerſæ. *e* Quartò cùm agitur de fama, vel de crimine falſi, *f* nec non dum agitur de crimine coniurationis; nam in tali caſu erunt cogendi etiam teſtes, qui iurauerunt, hoc ſcelus non detegere, ſeu non teſtificare de eo. Sciant & ſecundò Commiſſarij

a Gloſ. in Rubr. extra de Teſti. & in l. ſi quando. vbi gloſ. & Bar. C. de de Teſtib. l. 3. §. lege. ff. eod.

b Exodi. ca. 22.

c c. Peruenit. el 2. ext. de Teſtibus cogen. & ibi per Doct.

d c. ſuper eo ext. eodẽ. & ibi per Doctores.

e c. ſuper his & c. cũ contra de Teſti. cog. & ibi per Doct.

f c. fin. ext. eod. & ibi per Doct. communiter.

miſsarij quòd bonum eſt conſi-
lium Iulij Clarij dicētis in hoc pro
poſito, quòd iudices pro viribus
ſtudeant non compellere teſtes,
quos diximus eſſe regulariter non
compellendos. a At vbi caſus con
tigeret, quòd veritas aliter haberi
nō poſſet, & delictum eſſet atrox,
poſſent ad illorum examen deue-
nire cōſulto tamē principe. b Hoc
tamen licèt quoad laicos vel cleri-
cos ſeculares poſſet contingere ca-
ſus in cauſis autem regularium, de
quib. peculiaris hic ſit ſermo cū o-
raro, vel nunquam huiuſmodi ſit-
pradicti nominati erunt exami-
nandi: iccircò in illis hoc locū non
habebit. Tertio ſciant Commiſſa-
rij pluribus modis compelli poſſe
teſtes nolētes teſtificari, quę ſciunt
tam circa corpus delicti, & eius
qualitates, q̄ circa perſonas reorū,
& ſi quoad laicos, & clericos ſecu-
5 lares loquendo ipſi poſſent cogi
videlicet multa, ſeu pęna pecunia-
ria indicta, captis pignoribus, aut
p exilij cōminationem, aut carce-
rationem, aut torturam, & in ſub-
ſidium à iudice Eccleſiaſtico ſen-
tētiā excōicationis, aut ſuſpenſio-
nis, aut interdicti: c more aūt mo-
naſtico poterunt cōpelli per impo
ſitionem ſilentij, Ieiunij extraordi
narij, & comeſtionis in terra pa-
nis, & aquæ addendo etiā, vt dū
comedit retineat Zonam ad col-
lū, vel per impoſitionem pęnæ de
gradationis, vel ſuſpenſionis à di-
uinis, vel carceris, addendo quòd
in tali pęnitentia perſeueret, donec
reſipiſcendo deponat quicquid ſci
uerit de & ſuper crimine..... de
quo agitur, & licèt (quoad laicos
& clericos ſeculares loquendo) ipſi
poſſint de iure ſubijci torturæ ad
eruēdā reſponſionē ab eis, ſeu de-
poſitionem, & inſimul ad depo-
nendam iniuſtam contumaciam;

a Clar. in praxi. §. fin. q. 24. ver. ſcias tamē.

b Clar. vbi ſupra in fine.

c cap. 2. & capit. Peruenit. el. 2. ext. de teſtibus cogen.

tamen niſi rebus arduiſſimis non
laudaremus huiuſmodi pęnā tor-
turæ monachis impoſitā iuxta ſty
6 lum curię monaſticæ. Forma verò
citationis teſtium exiſtentium in
eodem monaſterio, in quo forma-
tur inquiſitio, alia non erit neceſſa
ria, niſi ſimplex vocatio in ius,
vel per actuarium, vel alios mona
chos eiuſdem monaſterij, quæ cita
tio taliter deſcribenda erit, ſcilicet,
in principio examinis illius teſtis
taliter ſcribatur videlicet, D.....
ętatis... dignitatis... teſtis vocatus,
& medio eius iuramēto p̄ſtito de
dicenda mera, & plena veritate
de interrogandis ab ipſo, & quic-
quid inde ſciuerit. primo fuit in-
terrogatus, &c. & ſi huiuſmodi te
ſtis non eſſet in eodē monaſterio:
tunc per ſpeciale decretum ipſum
ad ſe aduocent Commiſſarij, cuius
tenor ſit hic, vel ſimilis, videlicet.

Cum nobis Commiſſarijs vi-
ſum fuerit p expeditione negotij
ſibi impoſiti à Reuerēdo Regimi
ne Cōgregationis... vel Capituli
generalis, vel à Reuerendo P. Prę-
ſide per ſpeciale eius reſcriptum,
neceſſariam eſſe perſonam D....
ac eiuſdem in iudicio depoſitio.
Iccircò virtute iuriſdictionis ſibi
delegatæ præcipiunt ipſi D.....
virtute præſentis decreti, vt ſtatim
7 recepto præſenti decreto diſcedēs
à monaſterio, à quo modo reperi-
tur, ſe conferat ad monaſteriū....
in quo tribunal noſtrum erexi-
mus ſub pęna... Datū in mon...
Die....

D... Abb. aut Prior mona-
D... Prior aut Dec. (naſterij } *Commiſſarij.*
D.... Actuarius.

Et ſtudeant Commiſſarij in ſu
per per priuatas literas hoc ipſum
8 intimare eius prælato, vt copiā ei
facultatemq; exhibeat peruenien-
di ad

di ad eoſdē commiſſarios, & in actis deſcribatur tali pacto, videlicet.

Reuerendi Cōmiſſarij dictum Decretum incluſum in dictis literis Reuerendo D. . . . Abbati dicti monaſterij direxerunt per talē, & literas reſponſiuas à dicto Abbate reponat ipſe actuarius in actis, vt conſtet dictum decretum fuiſſe intimatum dicto teſti adhoc, vt poſtea poſſit puniri ſi obedire renuerit tali iuſſioni, & non poſſit ſe excuſare de ignorantia illius. Qui teſtis ſtatim poſtquam peruenerit ad dictum monaſterium, interrogabitur forma ſupra dicta, & talis eſt ſtylus curiarum Congregationis Caſſinenſis, & forſan omnium aliarum religionum. Redditur ratio quare dictū, fuerit ſupra quā ſępiſſimè, quòd omnino teſtes interrogentur cum iuramento, etiam quòd ſi integrè non poſſit compleri examen inchoatum illicò per ſuperueniens impedimentum ipſis Commiſſarijs, quod dum denuò renocauerint teſtes ad ipſum examen perficiendum: denuo exhibendum erit eiſdem iuramentum de dicenda veritate.

SVMMARIVM.

1 *Bono publico conſulitur mediante proceſſu legitimè compilato contra reos.*

2 *Accuratiſſimè diſcutitur quæſtio illa antiquiſſima, & quotidiana in qua quæritur. An depoſitio teſtis deponentis ſine delatione iuramenti de dicenda veritate validetur per ſuperuenientem huiuſmodi iuramenti delationem, & aſſertur ratio ipſius quæſtionis deciſionis.*

3 *Epiſcopo, Archiepiſcopo, & Cardinali, non præſtabitur ſine præſtatione iuramenti fides in Iudicio, & quare.*

CAPVT. X.

1 SVMMOPERE inuigilandū erit Commiſſarijs, ne ſua vecordia, vel ignorātia faciāt proceſſum nullū in graue detrimentum boni publici, procedentis ex iuſtis & validis proceſſibus, ac proinde ex iuridico ordine iudicij ſeruando in examinandis teſtibus, quorum depoſitio abſoluit, vel cōdemnat reos ipſos de quacumque criminis ſpecie agatur. Sciāt ergo primo Commiſſarij quòd teſtis deponens ſine iuramento nō faciet fidem in præiudicium alterius, & hoc regulariter, niſi à partibus ipſis vtriſque remiſſum iuramentum fuerit. a & ſciendum ꝙ in tantum hæc ſententia eſt vera, quod Aguſtinus de Anchona in libro de poteſtate Eccleſię, vt refert Felin. in cap. Conſtitutus. num. 16. extra de reſcriptis, quęſt. 55. art. vlt. audeat dicere, non poſſe ſummum pontificem diſpenſare ſine conſenſu partium, vt depoſitio valida ſit in præiudicium tertij ſine eius cōſenſu, quod & ipſemet ibi probat innumeris medijs, & ratio potiſſima per eundem allata eſt: quoniam iuramentum eſt de ſubſtantia validitatis teſtimonij de iure diuino, cuius rationem Felinus ibidem multipliciter probauit veram. An vero depoſitio teſtium facta, non præuio iuramento, ſit valida in pręiudicium tertij ſi ipſum iuramētum ſubſequatur eam; maxima inter Doctores fuit altercatio. Nam de hac quæſtione triplex reperitur ſententia, quarum b prima fuit dicentium, quod dictum

O teſtis

a c. Nuper. cap. tuis. ca. de teſtibus, c. fraternitatis. & c. quotiens. ext. de teſtib. cap. pen. 3. q. 9. c. fin. §. iuſiurandi. 4. q. 2. & in l. iuſiurandi, & in l. Solon. C. de teſtib. gloſ. & Doct. ibi cōiter. Feli. in c. cū dilecta. in prin. ver. ex prædictis. & in c. Conſtitutione. num. 16. ver. & ꝑ hac. ext. de reſcrip. Archid. in c. vt circa. col. 4. in princ. num. 3. de elect. in 6. vbi & Gemin. & alij. Lanfran. de Oriano, in repet. c. quoniam cōtra. tit. teſtiū depoſitiones, nu. 4. de probat. Bart. & Iaſ. & alij in dictis legib. & in l. Nemo poteſt, ff de leg. 1. & Iaſon in l. admonendi. à num. 225. ff. de iureiur. Auguſt. de Anchona in tract. de Poteſtate Eccleſiæ.

b Innoc. Panor. & communiter Canoniſtę in c. de teſtibus, ext de teſtib. prout ibidē dixit Felin. Bal. in c. Fraternitatis, eo. tit. Salic. in l. iuſiurandi. C. de teſtibus.

teſtis non iurati in caſu, quo ſibi illud non fuiſſet à partib. remiſſum, eſſet nullius virtutis, etiam ſi dictum iuramentum ſuperueniſſet, dicendo ego iuro me vera dixiſſe, & ratio mouens iſtos eſt, quoniam vt depoſitio ſit valida requiritur præcedentia iuramenti. Secunda a verò fuit dicentiũ in deciſione præſentis quotidianæ quæſtionis fore vtendũ nobis hac diſtinctione videlicet: aut dictum iuramentum ſuperuenit ipſi depoſitioni, ſtatim ſcilicet, finita depoſitione, dicendo id omne, quod dixerat, verum eſſe modò iuro, non diuertendo ad alia loca: aut poſt eius depoſitionẽ diſceſſit à loco, in quo examinatus fuerat: aut poſt quàm diſceſſerat examinator à curia. In primo propoſito caſu Doctores iſtius opinionis dicunt iuramentum ſubſequens cõſolidaſſe depoſitionem dicti teſtis à principio non iurati: Quapropter valida eſſet dicti teſtis depoſitio, ac ſi à principio iuraſſet. In ſecũdo verò caſu propoſito dicũt iſtius teſtis depoſitionem eſſe nullius virtis. Tertia Doctorum ſententia procedit cum hac deſtinct. videlicet: aut teſtis poſt depoſitionem ſuam factam ſine iuramento confirmauit ex ſe, nulla facta ſibi requiſitione ab actuario, vel à iudice, aut à parte de confirmando illam medio iuramento, ſtatim antequam diſceſſiſſet à loco examinis & ab actuario, eò quòd ad ſe reuerſus memor fuit ſe in principio examinis nõ iuraſſe, vt tenebatur ad hoc, vt debita fides adhibita fuiſset depoſitioni ſuæ. Aut ipſe teſtis iurauit poſtq̃ diſceſſiſſet à loco examinis, & ab actuario, vel ante diſceſſum ſuũ fuiſſet requiſitus de iurãdo à parte, vel ab actuario. Nam in primo caſu dictum iuramentum cõſolidabit depoſitionem factã nõ præuio iuramẽto: in ſecundo propoſito caſu dictum iuramentũ ſuperueniẽs nõ cõſolidaſſet depoſitionem factam dicti teſtis, nõ iurati à principio; & ratio potiſſima eſt, quòd inde elici poſſet ipſum falſum depoſuiſſe: cum inde retractus non fuiſſet ex timore non iurandi falſum, & ſic violandi iuſiurandum ſibi non delatum, & quòd poſtea requiſitus de confirmando eius depoſitionem proprio iuramento, iurauit, ne ſuſpicarentur circunſtantes, & requirentes talẽ iuramenti delationem, quòd ipſe teſtis non confirmaſſet ſuam depoſitionem prius factam præuio iuramento propter eius falſitatem; b & nequis dictis opiniones eſſe ſine fundamento rationis audeat aſſerere. Sciẽdũ erit eis quod prima doctorum opinio fundatur in hac ratione, eò quòd communiter iura omnia requirunt, quod iuramentum præcedat depoſitionem teſtium; & inde ſequitur ꝙ iuramentum erit requiſitum de ſolemnitate extrinſeca, & ante actum: ergo actus erit nullus, ipſa deficiente, prout docuerũt cõmuniter Doctores & meritò, vt inde deterreatur teſtis à proferendo falſum teſtimonium propter præuium iuramentũ ſibi exhibitum de dicenda mera veritate &c. Secunda verò opinio Doctorum fundatur in hac ratione: quoniam quando teſtis depoſuit, non præuio iuramento, præſumitur ipſum depoſuiſſe quoad primum propoſitum ibi caſum animo ſtatim ex ſe iurandi ſe vera depoſuiſſe: & ſic cùm ſimus in his quæ fiunt ſimul & ſemel, in quibus non datur priùs, & poſterius, ipſum iuramentũ dicetur conſtali daſſe depoſitionem præcedẽtem.

Cum

a Bal. et Calder. in d. l. iuſiuran. C. de Teſtib. pro quib. facit tex. in l. Petens. C. de Pactis, vbi glo. Bart. & Iaſon, & alij. facit et text. in l. Modeſtin. ff. de ſolut. & ibi glo. & Doct.

b Felinus in c. De Teſtibus, ext. de Teſtibus.

Cum in tali caſu in proferendo depoſitionem præſumatur cogitaſſe de inferendo iuramento, & ſic in mente ſua iam protulit, & iccirco præſumitur veritatem dixiſſe, propter reuerentiam iuramenti. Nõ ita poterit dici in materia ſecundi caſus propoſiti (vt paulò ante diximus in referendo tertiam Doctorum ſententiam). Et hęc oĩa ab ipſis Cõmiſſarijs tenaciſſimè memoriæ retinẽda erũt, quia quotidie poterit contingere vecordia examinatorum. Quapropter merito Doctores aſſeuerare non erubeſcunt fidem nullatenus fore præſtandam Epiſcopis, vel Archiepiſcopis deponẽtibus ſine iuramento in iudicio in præiudicantibus alicui, vt apertiſſimè docuit Greg. IX. Papa. Idipſum & docuerunt dicendum Doctores de depoſitione preiudiciali alicui in iudicio facta à Cardinali, a & intantum eſt verum hoc noſtrum aſſertum de perſona Cardinalis, quòd ſi dixerit aliquod præiudiciale alicui, ſummum pontificem ſibi commiſiſſe, non erit ſibi credendũ, niſi & illud probauerit. b

a c. fin. ext. de iuramento calumn. glo. in c. Cũ olim. el 1. ver. Fratrũ, ext. de Priuileg. & ibi Panor. nu. 5. qui & latiùs in c. ſicut. num. 5. ver. in glo. fin. ext. de ſent. excommunicationis. Felinus in ca. Tuis. ext. de Teſtibus, & in in dicto c. ſicut. in prin. ver. Itẽ nota. Alex. in conſil. 18. incip. in cauſa colum. 2. quem citat, & ſequitur Viui. in ſuo tract. Cõm. opinio. ver. Teſtis. Iaſon in l. Admonẽdi. in 2. repet. nu. 189. per totum, ff. de Iureiurã. & ibidem per alios.

b Panorm. in ca. Cùm olim. el 1. nu. 5. ver. in glo. fin. ext. de Priuilegijs.

De forma monendi teſtem falſum teſtimonium proferentem, & de ſubijcendo eum torturæ, ac alios infames, & deputandi in carcere.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quomodo procedant contra teſtes deponentes cum riſu, vel alia irreuerentia in iudicio, vel de directo contraria dictis plurium teſtium maioris auctoritatis, quàm ſunt ipſi teſtes.*

2 *Forma decreti faciẽdi à Commiſſarijs contra teſtem, qui poſt monitiones ſibi factas perdurauit in ſua falſa depoſitione.*

3 *Intimationis dicti decreti forma deſcribitur.*

4 *Actus carcerationis in proceſſu deſcribendus erit.*

5 *Teſtes reperti, ſeu alijs conteſtibus comprobati falſum depoſuiſſe, quando torqueri poſſint, ſed antè torturam adhibitam quæ erunt à Commiſſarijs inquirẽda, ac ponderanda.*

6 *Teſtes torqueri poſſe in aliquibus caſibus traditur: qui & recenſentur, ſed & quãto tempore fuerint torquendi, relinquitur arbitrio ac prudentiæ Commiſſariorum, ponderata qualitate ipſorum & negotij, de quo quæritur, et qualitate teſtium contrarium deponentium.*

7 *Commiſſarij quare non teneantur antè torturam teſtium eis indulgere terminum ad producendum quicquid voluerint ad probãdum de iure ſe non poſſe ſubijci torturæ.*

8 *Forma decreti faciẽdi a Commiſſarijs de torquendo teſtes infames.*

9 *Forma decreti faciẽdi a Commiſſarijs de torquendo teſtem uarium traditur, et nu. 11.*

10 *Teſtem fore torquendum quotupliciter contingit.*

11 *Forma decreti de torquendo teſtẽ pro eo, quod aliud dixerit in iudicio cum iuramento, quam dixerit extra iudicium.*

12 *Forma decreti de torquendo teſtem negantem ſe aliquid ſcire de aliquo facto, quando contrarium in iudicio conſtat per teſtes, & quę ſint ponderanda à Commiſſarijs ante torturam talium.*

14 *Et quæ in conficiendo ipſo decreto de torquendo.*

CAP. XI.

1 QVAM ſępiſſimè cōtingit teſtes diabolica ſuaſione falſum teſtimoniū proterre non pertimeſcere: & aliquando deponere cum riſu, & cōtemptu tribunalis aduerſando dictis quàm plurimorum ſine aliquo fundamento; ſed ſola ſua pertinacia aſſeuerantes quædam imaginaria, non veriſimilia, & protſus impoſſibilia. Quod cùm Commiſſarij animaduertūt, omni cum benignitate poſſibili ipſum moneant his præciſis, vel alijs æquipollentibus eloquijs, quę omnino deſcribēda in actis mādent actuario, videlicet. *Auertite fratello, et ricordateui, che hauete giurato di dir la verità, & ricordateui, che la Maeſtà Diuina sà il tutto, et è quì preſente: onde ſe voi non direte la verità, & da ſua diuina giuſtitia, et da noi ſarete caſtigato ſeueramente: & ricordateui auanti a quali perſone ſtate, onde ſe non mutate modo di riſpondere, noi come eſſecutori della giuſtitia di Dio vi faremo mutar il riſo in pianto, onde riſolueteui di dir la verità, & con ogni modeſtia poſſibile, & humiltà monaſtica.* Et ſi adhuc perſiſtat in negando, & fuiſſet à Commiſſarijs reprehēſus more monaſtico de tali ſua pertinacia & irreuerentia ridendo exhibita tribunali, & poſt talem correctionem ſi velit deponere veritatem cum omni reuerentia, cōgrua erit admittenda eius depoſitio, eidem præmittendo hęc verba ab actuario; tandem ipſe teſtis ad cor rediens petijt veniam de irreuerētia exhibita: & poſtea ſubinferat, & fuit denuo interrogatus de.... qui reſpondit... Aliquādo verò teſtis pertinaciter negat ſe aliquid ſcire de.... de quo fuit vocatus in conteſtem ab alijs; & tunc Commiſſarij his verbis moneant ipſum, & illa ſigillatim omnino deſcribenda in actis iubeant ab actuario, tali pacto videlicet. Interrogatus & monitus à Reuerendis Commiſſarijs ipſe D.... quod omnino dicat veritatem de his, de quibus interrogatus fuit, quoniam apertiſſimè in ſua depoſitione deprehenſus fuit bis, vel ter, ſcilicet quoties hoc contigit in mendacio expreſſo: & ꝙ ſaltem modò deponat veritatem anteq̄ ante ipſum conſocij aduocent in eius maximū dedecus, et fiat inter vos confrontatio: his ergo vtātur verbis ſtatim ab actuario deſcribendis in actis, videlicet: D..... *fratello, homai dite la verità, poiche vi habbiamo trouato in bugia già due volte, ò tre volte &c. in queſti capi il primo è.... il ſecondo è..... il terzo capo è.... & queſto ve lo diranno ſul viſo i teſtimonij, con li quali anco tu eri quando D.... fece.... quando nel tal luogo diſſe, &.... &c. Perche voi dunque volete negare di ſaperlo, ò hauerlo veduto con tanto danno dell'anima & del corpo voſtro, dicendo che non hauete.... onde vi hauerete da riſoluere di dir la verità à tutti i modi, come paſſa il fatto, altrimente ſi verrà alla confrontatione de i teſtimonij, & poi contra di voi pertinace ſi farà quello, che comanda Dio benedetto & la Santa Chieſa nelle loro leggi.* Hac ergo vel alia ſimili pręmiſſa, & in actis deſcripta monitione, & ipſomet teſte ad verbum audiente: fuit denuò Interrogatus, *ſe ſtà nel medeſimo propoſito di non volere dire la verità de quanto poco auanti*

fu

fu interrogato, o habbia qualche raggione da dire per moſtrare, che habbia detto la verità, perche ſarà benignamente aſcoltato, auanti che ſi venga all'atto della confrontatione di teſtimonij ſopra le ſudette ſue falſità. Reſpondit.... & cum ex reſponſione dicti teſtis non fuiſſet eneruata ſuſpicio dictarum falſitatum, viſum fuit ipſis Commiſſarijs vocare illos conteſtes coram ipſo teſte pertinace, vt ſic confuſus ſaltem ad veritatem deponendam incitaretur. Et cum conteſtes aduenîſſent, & coram dicto pertinace teſte ipſi Reuerendi Cōmiſſarij ſigillatim interrogabunt cum iuramēto, an ipſe D.... & Die.... audiuiſſe.... dixiſſe.... & die.... D.... minatum fuiſſe D..... & ſi omnes eodem mōdo confirment coram illo teſte pertinace vera eſſe, quæ quiſque eorum depoſuiſſet cōtra D...... ipſi Commiſſarij denuo monuerunt ipſum teſtem pertinacem, vt depoſita iniqua pertinacia ſimpliciter dicat veritatem de ijs, de quibus fuerat interrogatus: & eius reſponſione perpenſa ſi ipſis Commiſſarijs videbitur illum depoſuiſſe vera, ipſum moneant ne deinceps ſimile quid attentare præſumat, ſin alias ex nūc prout ex tunc ſciat huiuſmodi nefas ſibi non fore indulgendum; ſed fore de iure iuxta qualitatem falſitatis puniendum: & hic modus erit obſeruandus, ſi viderint ipſi Commiſſarij dictum teſtem eſſe imperitum, & pauidum, & aliàs virum probum, ſed ſi cognouerint ipſum teſtē temerariū ſolitum ſimilia vel maiora crimina perpetrare, ſimpliciter faciant deſcribi ab actuario omnia, quę ille deponit, aliquali monitione pręmiſſa, & tali receptæ depoſitioni faciant ipſi Commiſſarij illum ſe ſubſcribere: quo peracto poterunt alio die ipſum vocare, & iterum examinare, vt ipſum variū reperire poſſint; ſed ſi adhuc ille perſeuerauerit in ſua prima depoſitione, aut dixerit ſe de tali re nihil aliud ſcire, niſi quę aliàs depoſuit, cui per omnia ſe remittit, tunc dictam reſponſionem faciant deſcribi ab actuario, & ſubſcribi ab ipſo teſte pertinaci, quo peracto in eius confuſionem, & vt ſit conuictus de falſo, faciant dictam confrontationem, prout ſuperius diximus, qua facta etiam ſi faſſus fuerit falſum depoſuiſſe, aſſignent ei Commiſſarij terminū ad probandum, quare non fuerit puniendus tanquam teſtis falſus, nec non ad producendum quicquid voluerit in ſui deſenſionem, & vt infra dicetur, & iſto interim prævio decreto ipſum ad cuſtodiam deputent carceri; vt tempore ſuo falſitatis, & pertinaciæ pęnam ſentiat, qui noluit pijs monitionibus acquieſcere: huiuſmodi forma decreti poterit eſſe hæc, vel ei ſimilis.

Cum Reuerendi Commiſſarij poſt monitiones quamplures factas D..... de dicenda veritate, & poſt confrontationem conteſtium factam ipſum D..... perdurantem in ſua falſitate reperiſſent, ipſum formali carceri mancipandum fore ad cuſtodiam decreuerunt, prout præſenti decreto decernunt, à quo non amoueatur, niſi præuio aſſenſu ipſorum; nec non eidem D.... aſſignauerunt, prout præſenti decreto aſſignant, terminū dierum...ad producendum, probandum, & allegandum in ſui defenſionē quicquid producere, probare, & allegare voluerit. Dat. in monaſterio.... Die..

D....

D.. .... Abbas
D...... Abbas } *Cōmiſſarij.*
D... Actuarius.

Sciant tamen Commiſſarij ſe
non teneri talibus indulgere ter-
minum ſupradictū ad producen-
3 dum &c. vt latius paulò poſt.
quo peracto ipſum decretum in-
timari ipſi reo faciant per actua-
rium, cuius intimatio facta in ſcri
ptis ſtatim redigatur tali pacto,&
in ſidem veritatis faciat ipſum
reum ſubſcribi.

Die.... .. per me D.... actua-
rium fuit intimtaum dictum de-
cretum ipſi D.... .. qui reuerenter,
& cum gratiarum actione acce-
ptauit,& in fidē ſe ſubſcripſit ma-
nu propria.

*Io D.... dico eſſermi ſtato in-
timato il ſudetto decreto, & in fe
de della verità mi ſon ſottoſcrit-
to di mia propria mano.*

Sed ſi ſcribere neſciat, faciat
per ipſum in primi ſignum cru-
cis, per actuarium ſcribi, vt ſupra
ſignum crucis D.... &c.

His peractis ipſi Commiſſarij
faciant in actis deſcribi carceratio
nis actum ab actuario tali pacto.

Fidem facio ego D.... qualiter
4 virtute dicti decreti D...... fuit
formalibus carceribus mancipa-
parus, & in fidem me ſubſcripſi.
Die.....

D. S.... Actuarius.

Sciēdum inſuper omnino erit,
quòd non tantum teſtes poterunt
carceri mancipari, ſi reperiantur
5 falſarij, imò & ſubijci torturæ ad-
eruendam veritatem depoſitionū
ipſorum, verùm etiam ad purgan
dos eos ab infamia, quādo ipſi eſ-
ſent infames, vel fuiſſent varij.
Quàpropter omnino Commiſſa-
rios oportebit ponderare dicta,
6 & qualitates perſonarū ipſorum
teſtium. Nam ipſi poterunt tor-
mentis ſubijci varijs ex cauſis: pu-
ta, quia ipſi eſſent primo infames:
ſecundo vel ſocij criminis, tertiò
vel varij: vel quartò extraiudiciali-
ter, & aliter dixiſſe conuincuntur:
vel quinto delicto interfuiſſe, fuit
probatum; ipſi tamen dicant ne-
minem vidiſſe, aut cognouiſſe:
ſexto vel ſunt veriſimiliter infor-
mati, & ſunt ſuſpecti, quòd verita
tē dicere recuſant odio, vel amo-
re: ſeptimo vel ſunt viles perſonę,
& vltronei ſe ingerunt ad teſtimo
nium ferendum: octauò vel ſunt
conuicti de mendacio ex dicto
alterius dignioris licèt ſolius: vel
alijs ſimilibus cauſis. a Qualis ve
rò tortura inferenda ſit, & qui mo
dus in ea inferenda ſeruandus, &
an grauis, vel leuis nullo pacto po
terit infallibilis regula tradi: & ic-
circò communiter doctores hoc
totum relinquunt pio, & prudēti
iuditio Commiſſariorum. Nihilo-
minus, vt ſaltē aliqualis tradatur
norma: dicimus ipſos Commiſſa-
rios poſſe, vbi caſus cōtigerit iux-
ta perſonarum, & factorum qua-
litatem arbitrium ſuum, vel mo-
derari, vel extendere. b Hoc om-
nino Commiſſarij memorię com-
mendent: quòd licèt multi docto-
res in aliquibus caſibus teneant,
quòd antequam ad torturam con
tra teſtes deueniatur, illis dandus
eſſet terminus ad deducēdum, &
7 probādum quicquid voluerint, vt
euitent torturam illis adhiben-
dam. c Nihilominus ſciant Com-
miſſarij, quòd communiter ſit re-
ceptum in pratica, ut ſemper &
quandocunque abſque aliqua di-
ſputatione teſtes de iure torqueri
poterunt cum effectu, torquendi
erunt, vt euitetur timor ſuborna-
tionis, quæ de facili fieri poſſit, d
& vt quàm facilè ſit Cōmiſſarijs
formare

a Clar. in praxi. §. fin. q. 25. per totū. Boſſ. de tortura teſtium. nu. 9. cum duob. ſequen.

b Clar. in praxi. §. fin. q. 25. ver. torquentur. in fine.

c Boſſ. in ti. de mandat. ad homicid. poſt nu. 30.

d Clar. vbi ſup. in verſ. fin. in fine.

formare de torquĕdo aliquem ex dictis teſtibus decretum. Iccircò gradatim procedendo tradimus illis formam decretorum, & primo tradetur.

Forma decreti de torquendo teſtem infamem.

Si ergo teſtis aliqua iuris, vel facti infamia laborauerit, tunc erit ille torquendus, vt diximus ad effectum purgandi eius infamiam, & tollendi a Reo facultatem excipiendi contra ipſum, opponendo infamiam ipſius: forma verò erit talis. Die..... Reuerendi Commiſſarij ſedentes &c. viſis &c. ſtante qualitate D.... examinati, & conſiderata infamiæ nota, qua affectus reperitur propter decretum contra ipſum pęnale in cauſa criminali, contra eundem mota per R..... die.... ad tollęndam ergo dictam infamiæ maculam; & vt eius dictum magis afficiat nominatum, & ad omnem alium meliorem finem, & effectũ mandauerunt ipſum duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, & funi applicari, prout præſenti decreto funi applicari mandant. Datum in monaſterio D.... eodem die....

D..... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior
D.... Actuarius.

Forma decreti torquendi ſocij criminis tradetur infra in cap. vbi ſermo erit habendus de confrontatione conſociorum. Vide ergo ibi, cum ibi ſit locus magis proprius, ne bis eadem repetamus.

Forma decreti de torquendo teſtem varium, ſeu vacillantem in ſua depoſitione, duplex traditur; cũ huiuſmodi vacillatio duplici ex capite ortum habere poſſit.

Reuerendi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſis &c. ac pōderata vacillatione ipſius D.... dicentis in examine facto die.... D.... aut furtum perpetraſſe, &
9 familia; & modò in præſenti examine negantis ſe illum vidiſſe furtum facientem, vel percutientem lapide D... & tali loco, & coram D.... modo ait ſe illum vidiſſe percutientem enſe, & non in loco prius nominato, ſed in..... Ad tollēdam ergo omnem maculam periurij (ſi qua ineſſet) ab eiuſdē teſtis perſona (& hoc dicatur, ſi primum dictũ fuiſſet prolatum cum iuramento) vel ad purgandam omnem maculam varietatis, ſi qua ineſſet; & ad ſciendum in quo dicto ipſe teſtis perſiſtat; ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauerunt eundem D.... teſtem examinatum duci ad locum torturæ, ibiq; ſpoliari, & funi applicari, prout pręſenti decreto mandãt funi applicari. Datum in monaſterio....

D....... Abbas } *Commiſſarij.*
D....... Prior
D....... Actuarius.

Et ſciendum quòd huiuſmodi teſtes varij non ſemper ſubijciuntur torturæ, vt poſſint Commiſſarij perſpicere in quo ex dictis eorum perſtiterint. Nam aliquando hæc vacillatio proceſſit ex ſubornatione ſibi facta ad variandam depoſitionem præcedentem, ac per conſequens ad reuocandum præcedens examen ipſorum, vt puta ſi D..... dixiſset ſe vidiſse
10 D.... furantem, & .... & huiuſmodi depoſitionem comitentur plures circumſtantiæ veræ, vel aliqua veriſimilia: ita quod ſi poſtea dixiſſet ſe non vidiſſe D..... ſed D.... & concludentem rationem non afferat huiuſmodi eius varia-

variationis, ac reuocationis. Nam huiuſmodi teſtis nō erit torquendus ad effectum ſciendi, in quo dicto perſiſtat: ſed adhoc vt ipſi Cōmiſſarij ſcire poſſint, à quo vel à quibus ſubornati fuerint pro dicta reuocatione dictæ primæ ſuæ depoſitionis, vel mutationis. Præſumitur enim & meritò, quòd à dicto ſuo priori receſſerit ſubornatus, & in hoc in caſu non erit Commiſſarijs vtendum præceden ti forma decreti, ſed ſubſequenti, videlicet.

Forma ſecunda decreti de torquendo varium.

Reuerēdis Commiſſarijs ſedentibus pro tribunali, &c. viſis &c.
11 & perpenſa ad verbum depoſitione facta per D.... teſtem examinatum die..... in qua aſſeruit ſe vidiſſe D... furantem... conſideratiſque pluribus circuuſtantijs dictam depoſitionem concomitantibus, quæ verificatæ fuerant, prout in actis latius (ſi ita eſſent verificatæ ex productis in actis, (aliàs hoc nō dicat in decreto præſenti) & quæ ſunt adeo veriſimiles, vt arbitrio boni viri credendum ſit ipſum teſtem in dicta prima teſtificatione verum protuliſſe & in ſubſequenti alio modo facta ſua depoſitione mentitū fuiſſe, præſertim cum ea, quæ in ſua prima depoſitione depoſuerit vltroneus, & de plano depoſuerit, & in ſecunda ſua depoſitione nullam ſufficientem, aut veriſimilem cauſam alleget huiuſmodi ſuæ variationis. Quapropter valde credibile ac veriſimile eſt, ipſum D... teſtem ad dictam eius priorem depoſitionem reuocandam ab aliquo ſubornatum fuiſſe. Ad effectum ergo clarius id ipſum audiendi ab ipſomet D..... teſte, à quo, vel à quibus ſobornatus fuerit ad dictam priorem depoſitionem reuocandam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectū citra tamen præiudiciū quorumcumq; iurium ipſum puniendi regimini Congregationis Caſſin. vel religioni..... aut epiſcopo..... vel ipſorū Commiſſariorum competentium ex dicta variatione, quibus per præſentem torturam ipſi Commiſſarij præiudicare, nō intendunt, & non alias, aliter &c. de quo expreſsè proteſtati fuerūt, & proteſtantur ipſum D..... teſtem variantem in ſuis depoſitionibus mandauerunt duci ad locum torturæ, & ibi ſpoliari, & funi applicari, prout præſenti decreto ſpoliari, & funi applicari mandant. Datum in monaſterio, D......

D..... Abbas } *Cōmiſ-*
D..... Prior vel Dec. } *ſarij.*
D..... Actuarius.

Foma decreti de torquèndo teſtem, qui aliud in iuditio dixit cum iuramento, quàm dixiſſe extra iudicium deprehenditur iudicialiter.

Reuerendi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſis, & perlectis depoſitione D..... teſtis in iuditio facta, & depoſitionibus in eodem iudicio factis à D.... & à D.... & a D.... animaduertentes ipſum D.... teſtem aliud dixiſſe in iudicio, aliud verò extra iudicium cum iuramento coram D..... D..... & ponderatis verbis præciſis per ipſummet teſtem extraiudicialiter prolatis, de quibus in proceſſu latius, ex quo apertiſſimè apparet ipſum informatum de veritate facti, & denotitia ipſorum delinquētium: Ad tollendam igitur omnem maculam periurij, ſi qua ineſt ab eius perſo-

perſona, vel ad purgandum omnem defectum varietatis, ſi quis ineſſet, & ad ſciendum, in quo dicto ipſe teſtis perſiſtat: ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum, mandauerunt ipſum D. . . . teſtem duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, & funi appli cari, prout præſenti decreto torquendum mandant. Datum in monaſterio . . . . .

D. . . . Abbas vel Prior. \} Comiſ
D. . . . Prior vel Dec. \} ſarij.
D. . . . . Actuarius.

De forma decreti de torquendo teſtem aſſerentem ſe nihil ſcire de crimine facto per D. . . . . & tamen conſtat aliquo pacto contrarium.

Animaduertant Commiſſarij, quòd quamplures reperiuntur, qui criminis, de quo quæritur, admiſſioni, cui interfuerint, vel aliter benè de ipſo, & eiuſdem auctore norunt, tamen tenuentes deponere de ipſo aſſeuerant ſe
13 prorſus nihil ſcire de tali facto; quod cum repererint ipſi Commiſſarij, quòd ſcilicet D . . . . in teſtē vocatus ab ipſis ſuper quo interrogabitur, eſſet veriſimiliter benè informatus: quia ſcilicet, tempore commiſſi delicti conſtitit in actis ipſum, D . . . . fuiſſe in loco delicti perpetrati, & potuiſſe uidere quomodo factum ſeſe habuiſſet, & ipſe D. . . . vel negat adfuiſſe, vel vidiſſe,[a] ſaltem per vnū teſtem, qui ſit dignior ipſo negante. vel conſtat quod extraiudicaliter confeſſus fuerit ſe habere notitiam facti, & in iudicio poſtea interrogatus hoc ipſum negauit,[b] vel quia eſt proximus loco delicti commiſſi, vel eſt domeſticus,[c] vel eſt ſolicitus frequentare viam, in qua commiſſum fuit delictum: & eſt aliàs perſona malę opinionis, & famæ,[d] aut alia de cauſa poſſent ipſi Commiſſarij conijcere quod ille recuſet veritatem fateri, & dictorum & indiciorum probationes in actis apparent, vt dictum fuit ſuprà, ſcilicet, quod talis teſtis negans ſcit, vel ſcire debet veritatem facti,[e] de quo fuerat interrogatus, & conſtat de delicto ſaltem in genere commiſſo.[f] infraſcripta forma decreti ad torturam contra ipſum D. . . . teſtem deuenire ipſi Commiſſarij poterunt, videlicet:

Reuerendi Commiſſarij ſedentes &c. viſis &c. Auditis ac perlectis depoſitionibus teſtium deponentium D. . . . in teſtem vocatum ſcire facti criminis ſeriem, & pluribus monitionibus ipſi teſti factis, vt veritatem fateatur, conſideratoque, quòd conſtiterit in iudicio aliquo pacto ipsū fuiſſe pręſentem in loco criminis admiſſi tēpore, quo fuerat perpetratum. Vnde veriſimile eſt ipſum vidiſſe, quomodo dictum factum ſe habuerit, & qui fuerint delinquentes, aut quibus veſtibus induti, qui bus armis armati, cuius ætatis, cuius barbę, cuius coloris: & licèt ipſe teſtis negare non erubeſcat delinquentes vidiſſe, ac conſideratis alijs indicijs ex actis ipſis reſultantibus, & contra dictum teſtem facientibus &c. Quapropter ipſi Reuerendi Commiſſarij ad effectum habendi ab ipſo D. . . teſte examinato plenam, & integram veritatem ſuper pręmiſſis: de quibus, (vt dictum fuit) veriſimiliter apparet informatus, atque ad omnem alium meliorem finem, & effectū mandauerūt ipſum D. . . duci ad locum torturę, ibique ſpoliari, funique applicari, prout pręſenti

a Foller. in praxi crimi. in ver. Capiant infor. num. 22.
b Folle. vbi ſup. nu. 18.
c Boſſius de tortura teſtium, nu. 9. cum duob. ſequen.
d Folle. vbi ſup. nu. 27.
e Foller. vbi ſup. nu. 24.
f Foller. vbi ſupra.

P

ſenti decreto torqueri mandant.
Datum in monaſterio. .. Die . . .

D . . . . Abbas } *Commiſ-*
D . . . . } *ſarij.*

D . . . . Actuarius.

Et animaduertât Commiſſarij,
quòd ſi dictus teſtis habitaret pro-
14 pe locum, in quo crimen factum
fuiſſet, vel ſolitus fuiſſet talem lo-
cum frequentare, in quo fuit re-
pertum cadauer, vel furtum factũ,
vel vulnera illata; ex quibus elice-
retur, illũ eſſe facti conſciũ, tũc &
ipſi ſupra recẽſito decreto addant
& dictas ponderationes dicendo;
conſiderantes etiam, quòd dictus
teſtis &c. vt ſupra. & poſtea decre-
tum concludant, vt ſupra. Secun-
dò, quòd ex ſupra dictis formis po-
terunt, & ipſi in ſimilibus occur-
rentibus caſibus, paucis immuta-
tis, procedere ad torturam, & ad
formandum decretum torturæ
cõtra teſtes. Tertiò memores ſint
ipſi Commiſſarij, ipſos non poſſe
de iure procedere ad torquẽdum
teſtes ita grauiter, ac ſi eſſent rei
criminis, de quo inquiritur; ſed
leuius arbitrio ipſorum: nã pon-
derare tenẽtur qualitates teſtium,
& criminum, de quibus inquiri-
tur. *a* Quartò ſciant Commiſſa-
rij, quòd licèt ſit regula vulgatiſ-
ſima, in qua habetur, quòd nimis
graue ſit ex domo rei probatio-
nes ſumere; *b* nihilominus ipſa re-
gula non habet locũ in criminali-
bus: etenim ſæpe ſępius domus
reorũ perquiruntur ad effectũ vi-
dẽdi, an aliquid reperiri poſſit, ex
quo poſſit facilior probari via ad
inquirendũ ſpecialiter cõtra reos,
qui ex tali inquiſitione grauiori-
bus indicijs aſſolent vrgeri; & ali-
quando conuinci. *c* Quapropter
ipſi Commiſſarij ponderent, &

a Clarus in praxi. §. fin. q. 25. ver. torqueatur, in fine.

b l. Nimis graue. C. de teſtib. Boſſ. in tit. de exami. reorum, num. 9.

c Clar. vbi ſuprà in §. Furtũ, ver. Quero nunquid. & q. 27. in princ.

obſeruẽt omnino, quæ attulimus
memoriæ commendanda, & ob-
ſeruanda ab ipſis in capit. 3. per
totum.

De captura Reorum, & forma mandati de capiendo, & carceri mancipando.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, poſtquã per diligentem inquiſitionem, & teſtium depoſitionem aliqua indicia claruerint contra aliquem.*
2 *Cõmiſſarij quæ ponderare debent, antequàm procedant ad capturam reorum indiciatorum, non præuia eorum citatione ad informandum.*

CAP. XII.

POSTQVAM per ac-
curatiſſimè factam in-
quiſitionem, & teſtiũ
depoſitionẽ ipſis Cõ-
miſſarijs claruerint aliqua indicia
cõtra nominatos reos alicuius mo-
menti, ex quibus veniat grauata fa-
ma eorum, et ipſi Cõmiſſarij me-
ritò poſſint deuenire in ſuſpicio-
nem, quod auctores criminis ſint
1 D . . . . & D . . . . vel vnus ſolus,
tunc poterunt eos ad ius vocare,
ſi ex tali citatione non adſit peri-
culum fugę ipſorum; ſed ſi talis
fugę eſſet rationabilis metus, tunc
cõtra eos procedent ad capturam
ipſorum ſi haberi poterũt, & poſt
quam fuerint carcerati, citabuntur
ad informandum, id eſt, circun-
dati hominum cuſtodia euocabũ-
tur à carceribus ad tribunal ipſo-
rum Commiſſariorum, vt exami-
nentur ſuper repertis indicijs, ſed
ſi fugam arripuiſſent, vel aliàs eſ-
ſent abſentes: tunc contra eoſdem
in ip-

in ipſorum contumaciam procedetur ſeruatis ſeruandis, de quo latiùs infra in cap. in contumaciá
2 erit nobis præſcribēda norma ipſis Commiſſarijs legitimè deueniendi ad capturam indiciatorū. Quapropter ſciāt hodiernis temporibus in qualibet curia hoc eſſe arbitrariū, ponderata tamen qualitate criminis, de quo agitur, ſcilicet, an ſit occultum, an graue, an difficilis probationis, an poſſit producere alia delicta; & perſona an ſit vilis, an ſolita delinquere, an aliqua infamiæ nota reſperſa, an fugitiua: & hoc conſiderandum erit circa perſonam rei nominati. circa verò indicia ipſa deducta in iudicium, ponderabūt ipſi Commiſſarij, an ipſa grauia, & vrgentia ſint, an proxima, an veriſimilia, an clara & huius generis, an verò è contra. Nam circa hoc vera, & vniuerſalis regula dari non poterit, & ratio procedendi ad huiuſmodi reorū capturam. a In huiuſmodi autem captura regularium carceri mācipandorum non aſſolent vocari laici biruarij, ne manifeſtentur huiuſmodi crimina ſine cauſa; niſi non habita copia famulorum, & ipſi regulares nollent obedire mandato Prælatorum ipſos carceri deputantiū, & ſi regularis carcerādus, non eſſet in monaſterio, in quo & ipſi Commiſſarij reperirentur, tunc poſſent et tenerētur præcipere, modeſtis tamen literis directis prælato illius monaſterij, vt dictum regularem ipſe talis prælatus carceri formali mancipet, & ibi perſeueret, donec ipſi aliud annuerint in ſcriptis, & talis eſt conſuetudo regularium omnium.

a Clarus in praxi. §. fin. quæſtio. 28. ver ſcias autem, in' ſ.

Quid faciendum ſit Commiſſarijs, & quę obſeruanda ab ipſis erunt, captis reis.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarÿs quę librāda ſint poſt carcerationem Rei, & antequàm ipſum conſtituant, ſeu examinent, vt poſtea in interrogatorÿs illi faciendis poſſint procedere gradatim et prudēter, et quare.*

2 *Rei potius conuincuntur, et ad confeſſionem criminum per eos perpetratorum inducuntur prudentibus interrogatorÿs Commiſſariorum, quàm tormentis ſibi adhibitis, & quare.*

3 *Commiſſarÿ non procedāt ad reos torquendos, niſi præmiſſo eorum etiam duplici examine, & pluri, ſi ſibi viſum fuerit, & quare.*

4 *Tortura quare dicatur tormētum ſubſidiarium.*

5 *Norma infallibilis res interrogādi etſi tradi non poſſit ipſis Commiſſarÿs, tamen quædam regula optima traditur.*

6 *Tria principaliter ponderanda occurrunt ipſis Cōmiſſarÿs, vt ſciant eligere ex deductis in actis interrogatoria, quibus argutè poſſint vti in reorum examine, quorum primum reſpicit perſonam eorundem Commiſſariorum.*

7 *Commiſſarÿ nō debebunt promittere impunitatem reis de plano cōfitentibus, ſi poſtea non poſſent, vel nollēt ſtare promiſſis, ſed ſi poſſēt, & plures eſſent complices, vtique poterunt alicui ex cōplicibus promittere impunitatē, ſi detegerint complices alios, & quare.*

8 *Commiſſarÿ quid facient, antequā ad interrogandos reos inſurgant, & quare tali diligentia erit eis vtendum.*

9 *Conſideranda quæ erunt à Cōmiſ-*

 ſarÿs

ſarijs circa perſonam Rei, vt inde poſsint eos argute interrogare, vt tenentur.

10 *Commiſſarij quæ ponderare tenebuntur circa rem ipſam, de qua agendum erit.*

CAP. XIII.

Poſtquam carceribus deputarunt ipſi Commiſſarij nominatũ reum, quàm totius
1 poterunt, inuigilent primo per ſcrutari omnia inditia reſultantia ex probationibus contra ipſum productis, tam ijs, quæ eliciuntur ex fama probata, quàm ex ſingularibus depoſitionibus teſtium, & ſcripturis in iuditio productis. Cùm ex illis elicere teneantur interrogatoria, quibus ipſum reum conuincere poſſint, aut de veritate criminis perpetrati, aut inditiorum probatorum contra ipſum. *a* Quapropter concludendum erit, ipſos Commiſſarios teneri maxima cum vigilantia omnia illuc vſque allata in actis contra reum rimari, ac inueſtigare, nec non circa accuratiſſimum examen reorum; *b* quod aliàs vulgo aſſolet vocari conſtitutum, eo quod à verbo illo conſtitutus ſoleat initium ſumere, *c* & memores ſint Commiſſarij, ſe eſſe dignos non modica laude, & præmio, ſi benè, ordinatè, clatè, ſubtiliter, & accommodatè proceſſerint ad interrogan-
2 dos ipſos reos, & mediantibus prudentibus interrogatorijs illuc eos adducerent, vt quodammodo ſaltem inuiti, & inaduertenter veritatē criminis per eos admiſſi fateantur. Cùm ex talibus prudentibus interrogatorijs potius aſſoleant Rei deuenire ad confeſsionem criminum, de quibus agitur, quàm ex tormentis (experientia teſte.) Cùm ipſis magis mens reorũ anguſtietur, quàm tormentis corporalibus, eo quòd ſemper ambigant, per ipſa falli à iudicibus, & in tormentis poſsit vti ſilētio, vel ſemper eadem negatiua verba repetere, & licèt non expertibus in arte hoc negotiũ facile videatur, tamē reuera eſt difficillimũ, & maximi ingenij. *d* Secundò ipſi Cōmiſſarij debebunt patienter reos interrogare, & longa interrogatoriorum, & argumentorũ ſerie cauſam continentem, prætenſumque
3 crimen examinare, ac per conſequēs taliter veritatem facti extorquere, & non ſtatim proſiliant ad ipſum torquendum: & ratio eſt, quoniam ſæpe contingit, quod dũ Commiſſarij ſeuerius crimē perpetratũ punire feſtinant, nullo legum temperamento adhibito iniuſtam pœnam infligent innocẽtis; quod quidem impium, & irreparabile damnum inde reis imminet. *e* Quapropter ponderandũ erit ipſis Commiſſarijs torturam eſſe tormētum ſubſidiariũ, quod iccirco tale nomen ſortitum eſt, quia tunc ſolum ad illud confugiendum eſſe voluerũt doctores, quando alia remedia fuiſſent ten-
4 tata. *f* Tertio, & ſi exoptaremus ipſis Commiſſarijs tradere veras, & infallibiles regulas interrogandi ipſos reos: Tamen cum facta criminis, & circumſtantiæ, ſeu qualitates ipſorum, ſuper quibus exa-
5 mina fieri contingant, tam varia ſint, ideo norma certa ab aliquo hominum aſſignari nequibit. *g* His tamen non obſtantibus nonnulla generalia afferemus hic ipſis Cōmiſſarijs, ex quibus artem quandam, & regulam interrogandi elicere ipſi per ſemet Deo optimo Maximo fauente, poſſint.

Qua-

a Chart. in pract. interrog. reorũ. lib. 1. ca. 3. nu. 6.

b Char. vbi ſup. nu. 13.

c Char. vbi ſup. c. 1. nu. 6. & 7.

d Char. vbi ſup. lib. 1. in præfatione, nu. 3.

e Blanc. in tract. de Iudic. in epiſtola ad ſtudioſos legũ ſcolaſticos.

f Char. vbi ſup. q. 64. verſ. debet etiam.

g l. neque leges. iuncta gl. magna. ibi. ff. de legibus.

Quapropter tria ponderanda ab
6 ipſis proponemus, primum quo-
rum eſt, vt ſemetipſos examinent
de infraſcriptis. Secundum vt con
ſiderent perſonam Rei examinan
di, à quo elicere veritatem facti de
ſiderant. Tertium negotium ad
cauſam ipſam, de qua agendum
erit. Et vt omnia iam generali-
ter deſcripta facilius memoriæ ip-
ſorum commiſſariorum impri-
mantur, ſciant quod quoad per-
ſonam ipſorum ſpectat; Illud in
primis obſeruandum ipſis erit, vt
Deum timeant; animum mun-
dum habeant, mente, & corpore
in opus, quod aggrediuntur, in-
cumbant: veritatem facti ſolam,
(prout ſuperius fuit dictum) per-
quirant: *a* ipſos commiſſarios
tantummodo illius inquiſitores
eſſe, & miniſtros iuſtitiæ (hoc eſt)
ipſius Dei optimi, à quo omnis
emanat iuſtitia meminiſſe debe-
bunt. *b* Deinde ipſi Commiſſa-
rij ita ſe ad examen reorum accin
gere debent, vt omni paſſione pe
nitus ſpoliati nullam apud ſe ha-
beant perſonarum acceptioné, *c*
ſed ipſos reos ſiue in minoribus
conſtitutos, ſiue in dignitate quá-
tacumque maxima, ſiue doctos,
ſiue indoctos æquis oculis reſpi-
ciant, ac ſi nullum inter eos diſcri
men eſſet. *d* Nam non debent ali
qua de cauſa timidiores, aut auda
ciores ſe oſtendere ad veritatem
indagandam, ſed omnes reos ita
habere, ac ſi eſſent æquales digni
tate, & ſtatu, & eadem ſeueritas,
ac grauitas ſit erga omnes, *e* & ſi
non negemus eos poſſe, & tene-
ri ad procedendum vrbanius, læ-
nioribuſque verbis vtendo cum
conſtitutis in dignitatibus, quàm
cum minoribus monachis & cle-
ricis reis, ſed omnino eis erit fu-
giendú reorú familiaritas, quia eo-
rú inde dignitas contéptibilior ap
pareret in graue dedecus tribuna
7 lis. Abſtinere proculdubio tene-
buntur Commiſſarij à promiſ-
ſione impunitatis, nec per ipſam
reos ad cófitendum compellant,
& hoc præſertim; ſi huiuſmodi
impunitatem non eſſet eorú con-
donare reis, aut vellent (cum hoc
ſit quædem proditionis ſpecies, à
qua Commiſſarij Deum timentes
abſtinét) ſed vbi quamplures eſ-
ſent complices alicuius criminis
grauis, & difficulter veritas habe-
ri poſſit, tunc conſulendi erunt
8 generales, ſeu Præſidentes religio
nis, vel alter ordinarius, à quibus
fuerant creati Commiſſarij, & de
eorum mandato poſſent pollice-
ri impunitaté, ſi illi hoc eis indul-
gerent promittere poſſe eam; &
ita quotidie à prudentibus Com
miſſarijs practicat. Preterea ipſis
Cómiſſarijs opus erit ſcrutari ac-
curatiſſimè, ac inquirere naturá,
qualitates, & circúſtantias delicti,
ac poſſidere, *f* & indiciorú ex pro
ceſſu compilato reſultantium ple
nam notitiam habere, illaque me-
moriæ commendare, ac retinere,
vt plenius, & facilius ipſis interro
gandi, et arguendi ſuppetere poſ-
ſit materia. *g* Denique omnino
Commiſſarij compilato proceſſu
informatiuo eliciant ſummarium
indiciorum productorum contra
reum, & hoc cum maxima dili-
gentia. Nam vt diximus ex ipſis
elicienda erit forma ipſum inter-
rogandi (& non ex non produ-
ctis) vna cum omnibus circunſtan
ſtantijs, & qualitatibus ipſorum,
& non ſolum ipſorum, & non ſo
lum de pertinentibus ad factum
ipſum, verum etiam ad tempus
punctatim, in quo producta indi-
cia concludunt contra reú. Nam
túc omnia inde interrogatoria fa-
cienda,

a Char. vbi ſupra lib. 2. cap. 1 nu. 2. & ſeq.

b Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. c. 122. nu. 6.

c Foller. in praxi crim. in ver. ſtudeant ſe ornare, nu. 5. r.

d Folle. vbi ſup. nu. 1.

e Chart. in pract. interrog. reorú, lib. 2. cap. 3. nu. 7. & ſeq.

f Chart. vbi ſupra cap. 2. num. 1.

g Chart. vbi ſup nu. 3.

dalum indè natum; an ſit publicum, vel occultum, & huiuſmodi, & an perſona offenſa ſit grauis, vel leuis, an factum fuerit in loco profano, vel ſacro, an coram iudice, aut populo, quibus armis, & vnde illa ſumpta fuerint.

De forma conſtituti, ſeu examinis reorum tam primi, quam ſecundi, & aliorum, ſi quod erit faciendum à Commiſſarijs.

SVMMARIVM.

1 *Forma conſtituti, ſeu examinis reorum tam primi, quàm vlterioris, & quæ in ipſo deſcribenda generaliter erunt, antequam deueniatur ad ſpeciales interrogationes ſup facto ipſo, de quo quæritur, & quarè.*

2 *Interrogationes à Commiſſarijs faciendæ Reo, antequam interrogādi erunt ſuper facto ipſo, de quo quæritur principaliter, vt occurratur aſtutijs ipſius.*

3 *Commiſſarij quomodo interrogabunt reos de facto, de quo in proceſſu informatiuo producta fuerūt indicia contra eos.*

4 *Monitio, qua vti debebunt Commiſſarij ergà reos negantes ea, de quibus extant indicia, & in proceſſu etiam delata, quæ ſit.*

5 *Commiſſarij quomodo ſtudebunt conuincere reum negantem delictum à ſe perpetratum, de quo fuerat interrogatus.*

6 *Confitentem reum quo modo Commiſſarij interrogabunt de complicibus.*

7 *Commiſſarij quæ deſcribenda in actis mandabunt, audita confeſſione Rei.*

8 *Reus quare examinandus ſit medio eiuſdem iuramento de dicenda veritate.*

9 *Commiſſarij ex quibus elicient interrogationes faciendas ipſis reis.*

10 *Commiſſarij, quando bene facerēt in primo Rei examine, non vtendo omnibus interrogationibus, quæ fieri per ipſos poſſent, & quarè.*

11 *Qua induſtria vti oportebit Commiſſarios in impugnatione eorum, quæ, à Reis dicuntur in ſua depoſitione.*

12 *Forma verborum, qua vti tenebuntur Commiſſarij in ſecūdo examine Rei faciendo.*

13 *Expleto ſecundo examine, quæ deſcribenda in actis mandabunt Commiſſarij actuario.*

14 *Cōmiſſarij quare præcipiant Reis ſe ſubſcribere ꝓprijs depoſitionib.*

15 *Commiſſarij in vltimo Rei conſtituto quid aduertere debeant, & quibus verborum circuitibus reos interrogarè, & quare.*

16 *Commiſſarij quid facere debeant, ſi Reus reſponderit ſe velle fateri veritatem facti.*

CAP XIIII.

SERMONEM habitum de rebus præmeditandis ante interrogationem reorum meritò ſubſequitur ſermo de forma ſeruanda à Commiſſarijs, qui meritoriè ſibi iniunctum munus exe-
1 qui ſtudebunt. Quapropter ſciāt ipſi principium conſtituti tali pacto fore firmandum, videlicet, vt exprimatur tempus, locus examinis, nomen Commiſſariorum, nomen actuarij ſcribentis, nomen Rei, & nomen patris, patriæ, & cognomen ipſius Rei, ętas, dignitas, munus, ſeu artificium, & erit facienda mentio de delatione iuramenti ſibi facta per commiſſarios, vel actuarium, & de exhibitione ipſius iuramenti facta à reo, & vt omnia magis magiſque appareāt aperta, pro inſtructione ipſorum Cōmiſſariorum, & actuariorum ſubij-

ſubijciemus formam huiuſmodi principij tali pacto.
Die ... menſis ... Anni ...

Conſtitutus perſonaliter D. ... ætatis ... dignitatis ... clericus talis Eccleſiæ, vel ciuitatis, vel monachus talis monaſterij coram Reuerendis Commiſſarijs, & me ſæpius nominato actuario, delato ſibi iuramento de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit, & præmiſſa monitione, quod confeſſionem proprij criminis teneatur ſub pœna peccati mor talis ſtantibus tot indicijs contra eum in actis delatis, fuit interrogatus, tanquam principalis quo ad ſe, & teſtis quo ad alios de infraſcriptis, & primo.

Interrogatus, *ſe sà la caggione eſſo deponente della ſua carceratione, ò ſe la può imaginare in qualche modo.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà la caggione perche ſia hora ſtato chiamato auanti eſſi Commiſſarij.* Reſpon.

Interrogatus, *quanto tempo è, che ſi ritroua carcerato.* Reſpon.

Interrogatus, *per ordine di chi fù carcerato.* Reſpon.

2 Interrogatus, *ſe hà qualche inimico, lo nomini per nome proprio, & cognome.* Reſpon.

Interrogatus, *come sà che D. ... gli è nimico.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente quando queſto D. ... vi minacciò, & diſſe.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hauete mai fat to pace inſieme.* Reſpon.

Interrogatus, *de quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *chi sà che ſi ſia inimicitia fra di loro.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe crede, che per caggione di tali parole già molto tempo fà dettegli D. ... hora gli porta colera.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe lo tenete per buon monacho, ò clerico da bene.* Reſpon.

Interrogatus, *perche lo tenete, per maligno, & voſtro nemico.* Reſpon.

Interrogatus, *potete voi ciò, che hauete detto di D. ... prouarlo.* Reſ.

Et talem formam interrogandi reos in principio conſtituti curabunt ſeruare Commiſſarij, circa perſonam omnium, qui ſuerāt nominati ab ipſo reo inimici, & ſibi ſuſpecti, antequàm ad alias interrogationes deueniant ipſi Cōmiſſarij, vt inde poſſint occurrere obiectionibus aſtutis reorum; nā aſſolent ex interrogationibus ſibi factis aliquo pacto deuenire in cognitionem teſtium, qui hæc cōtra eos depoſuerant, & ſtatim illos nominare inimicos, quod facere nequibunt ita facile. a

Et hoc contigit nobis in quadā cauſa criminali arduiſſima, in qua quidam teſtis, qui maxima deponebat cōtra reum: dum ipſe reus fuiſſet interrogatus, vt pronunciaret ſibi ſuſpectos, vel inimicos, nō nominauerat illum; imò interrogatus ſi habeat ipſum D. ... pro viro conſcientiæ timoratæ, ita vt non mentiretur, vel falſum aliquā do dicturus eſſet, dictus reus ipſe faſſus fuit illum non poſſe mentiri. Quapropter cùm opus fuiſſet confrontationē fieri Reus ipſe obſtupuit, & nominabat fruſtra ipſum malę conſcientiæ, & falſarium. Hæc ergo memoriæ commendent ipſi Commiſſarij, aliàs poſſent falli à Reis, cùm poſſet contra illos obijcere, ſi huiuſmodi interrogatio, & eorum reſponſio, 3 non fieret. ſufficiet ergo hęc annuiſſe, dictis ergo generalibus interrogatorijs pręmiſſis paulatim deueniant.

a Natta in conſil. 242. num. 8.

Com-

Commiſſarij ad particularia ta- pacto, videlicet.

Interrogatus, *ſe eſſo deponente conoſce D....* Reſpon.

Interrogatus, *da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *doue cominciò à conoſcerlo.* Reſpon.

Interrogatus, *quanto tempo è, che non l'habbia veduto, ò parla-*
3 *to.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente, quando gli parlò l'vltima volta.* Reſpon.

Interrogatus, *in qual luogo, et hora gli parlaſte?* Reſpon.

Interrogatus, *di qual materia gli parlaſte?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe quando vi partiſte da lui, reſtaſti con lui in pace.* Reſpon.

Interrogatus, *che parole coleriche furono quelle, che tra voi paſſorno.* Reſpon.

Interrogatus, *che coſa teneuate in mano, quãdo gli parlaſte?* Reſp.

Interrogatus, *chi vi ha dato licentia de tenere quelle arme in monaſterio, ò in voſtra caſa?* Reſp.

Interrogatus, *quãto tempo l'hauete tenute?* Reſpon.

Interrogatus, *doue l'hauete aſcoſte?* Reſpon.

Interrogatus, *chi ve l'hauea data, & in preſenza di chi?* Reſpon.

Interrogatus, *perche vi faceſte dare dette arme?* Reſpon.

Interrogatus, *doue tenete hora dette arme?* Reſpon.

Interrogatus, *auanti che partiſte con dette arme che coſa gli diceſte al detto D....?* Reſpon.

Interrogatus, *quante ferite furono quelle, & in qual luogo del ſuo corpo?* Reſpon.

Et ſi negaret ſe detuliſſe arma, vel illum percuſſiſſe, & in negando perſiſtere auderet, ipſi Commiſſarij illum monere tenebuntur tali pacto, vel ſimili. Et hæc uerba omnino in actis deſcribenda erunt ab actuario.

Et cum Reuerendi Commiſſarij audiſſent dicti D.... conſti-
4 tuti negationem taliter eum alloquuti fuerunt, videlicet, *fratello non è più tempo di negar l'iſteſſa verità, della quale per detto di tãti teſtimonij ſete tanto inditiato, & quaſi conuinto*, & ſtatim corã ipſo deferri faciant eadem arma, quibus vulnerauerat D.... & ipſo deſcripto per proprium nomẽ commune, vel ſecundum idioma patriæ, faciãt hæc deſcribi in actis, videlicet.

Et perpendentes Reuerendi Commiſſarij dicti D....Rei pertinaciam in negando iuſſerunt afferri gladiũ ſanguinolentum latitudinis.... longitudinis... cum manico.... & ſic de ſingulis ar-
5 mis.... Et ipſo euaginato, & oſtenſo dicto D...Reo, ipſum denuo monuerunt, vt dando gloriã Deo ſupremo Iudici, ſaltem modò non neget veritatem facti, & talibus cum alloquentes dixerũt. *Come hora potete negare la verità ecco il cortello, ò pugnale, o ſcopetta*, & ſic de ſingulis armis, *con il quale hauete ferito D,... Horsù ditte la uerità hora almeno.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſi confida molto sù le braccia, perche à tutti i modi l'hauerete da confeſſare sù la corda.* Reſpon.

Et ſi quaſi conuictus affirmauerit ſe reũ pręſenti criminis, tunc habita tali confeſſione interroge-
6 tur vt ĩ.ſi veriſimiliter, nõ potuiſſet ſolus tot vulnera infligere, & hoc eſt in omni genere delicti, vt cõmunis doctorũ ſententia ſẽper docuit, vt infra ſuo loco dicetur.

Q Inter-

Interrogatus, *chi l'accompagnò quando ferì D . . . .* Reſpon.

Interrogatus, *con chi ne hauea parlato perprima di far tal effetto.* Reſpon.

Interrogatus, *che coſa gli riſpoſe D . . . . . col quale di ciò parlato hauea.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente quando di ciò gli ne parlò.* Reſp.

Interrogatus de cauſa ſcientię &c.

Et cum dictam Confeſſionem audiſſent Cómiſſarij, per eos fuit ſuperſeſſum in examine, cum animo iterum, & quoties ipſis viſum fuiſſet denuo eum interrogare; &
7 iuſſerunt eundem ſubſcribi more ſolito dictę depoſitioni, & ſic ſeruata formam ſupra de ſubſcribēdo traditam. Et ſi Commiſſarijs videbitur, dictum reum amplius non examinare, tunc poterunt, vt infra ſuo loco dicetur, concedere ei defenſiones de quibus infra.

8 Diximus quoque reum examinandum medio eiuſdem iuramēto. Nam etſi olim aliqui Doctores non minimę authoritatis tenuiſſent, Iudices non poſſe deferre iuramentum reis: Tamen vſu ipſo omnium curiarum, & communiter, imò hoc ipſum ferè vniuerſalis Doctorum recentiorum ſententia docet poſſe Iudices exhibere eis iuramentum, & illos teneri deferre in cauſa propria iuramentum. Et ſi falſum dixerint periurij rei habebuntur in foro poli, & Deum habebunt vltorem, non tamen venient de tali periurio puniendi pęna ordinaria periurij in foro fori: prout communis Doctorum ſententia ſemper docuit, quos retulimus in noſtra praxi canonica criminali lib. primo cap. quinto, cōcluſione quarta in fine, titu. de accuſat.

Hęc pauca interrogatoria produximus, vt aliqualem formā traderemus: cùm re uera plura his facienda erunt, ſi hoc Commiſſarijs ſuggerent indicia in actis producta: nam ſuper indicijs productis in actis ſigillatim erit inſiſtendum à Cómiſſarijs. Nec vno eodemq; examine illa abſoluenda, niſi leuitas cauſę ſuadeat, vel promptitudo cōfitēdi appareat in Reo: quoniam ſi ipſi Commiſſarij viderint ipſum quaſi ſpontè fateri delictum, & omnes eius qualitates, de quibus facta eſſet mentio in iudicio, & producta fuiſſent in proceſſu: meo iudicio non eſſet ei danda copia cogitandi ſuper ſtatu ſuo: quoniam forſitan tunc eiuſdem Rei peccatum obcęcauerat mentem eius, ita vt non poſſet cogitare finem dictæ cōfeſſionis, diuina iuſtitia ſic diſponente. Vnde fruſtra fieret per plura: cùm poſſet idem fieri per pauciora; & æquè benè. Aliàs ipſi Commiſſarij benè faciēt, ſi de aliquibus in-
10 terrogent in primo examine, & leuiter; & ſtatim ad alia ſe transferrent, & poſtea in alio examine diſtrictiùs de ijſdem, & alijs interrogarent reos, & ſic lento gradu ad factum ipſum per opportuna interrogatoria deuenire. a Et ſummopere ſtudeant Cómiſſarij ponderare reſponſiones reorum: quoniam ipſis opponere eos oporte-
11 bit, quæ falſitatem, vel impoſſibilitatem, vel improbabilitatē, ſeu inuerisimilitatem dictarū reſponſionum coarguāt, & ideo dicant inter alia Commiſſarij ipſos non allegaſſe cauſam euidentem, qua poſſent tueri falſam eorum depoſitionem, & ſi videantur aſſignare cauſam, poterunt replicare ipſam friuolam, & nullam, & aſſignēt ipſi cauſam nullitatis, et omnis

a Chart. in praxi interrog. Reorū. lib. 3. cap. 1. num. 10. & ſequenti.

nis huiuſmodi oppugnatio facta à Commiſſarijs, & reſponſio reorum facta, deſcribenda ad verbum omnino erit in actis. Vitandum autem erit ipſis Commiſſarijs in interrogatorijs ſuis velle tacitè vti quadam ſuggeſtione; ſed ſolùm vtantur ſimplici interrogatione; a & quando ſecundo voluerint ipſi Commiſſarij reũ examinare eadem forma ſupra præſcripta vtantur, & ſtatim infraſcriptas interrogationes ſubinſerant.

a Chart vbi ſupra lib. 3. q. 3. nu. 22. & 27.

12 Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto ſi è pur diſpoſto à confeſſar la verità meglio di quello fece nel dì ...*, *quando vn' altra volta fu eſaminato.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe gli occorre dir altro di quelle coſe delle quali uoi fuste interrogato nell' altra voſtra eſamina fatta il dì .... meſe ... nell'iſteſſo anno.* Reſpon.

Deinde deuenient Commiſſarij ad interrogandum de ipſo facto, & ſi animaduertent ad ſufficientiam interrogaſſe: Tunc poſt inſcriptionẽ (in forma ſæpius dicta) per ipſum reum factã facient hæc verba ipſi Commiſſarij deſcribi ab Actuario.

Tunc Commiſſarij acceptatis &c. pro nunc, tarditate horę præuenti, vel alijs impeditis negotijs, examen dimiſerunt, & ipſum D. ... conſtitutũ mandarunt retrudi in carceribus, vel quid ſimile, animo tamen continuandi, examen &c. & iniuncto ipſi conſtituto, vt ſuę depoſitioni ſubſcribat, prout ſe ſubſcripſit, vt infra & ſeruetur forma ſubſcribẽda ſuperius in cap. 2. num. 9. annotata.

b Alex. in conſil. 143. nu. 4. & ſequen. lib. 2. Ruin. cõſil. 191. nu. 1. lib. 2. & cõmuniter Canoniſtæ. in ca. Quoniã contra. ext. de Probat.

14 Et ſciant Commiſſarij quod expedit iubere ipſos reos ſubſcribi, etiam ſi aliàs crederetur actuario, & ipſis. b ratio eſt quoniam tunc reus ſubſcribens conſentire videtur ijs, quæ continentur in ſcriptura, quam ſubſcribit, & præſumitur quod illa legerit, & de contentis in ea notitiam habuerit: & ſi diceretur, qd non legit, & quod ſi poſtea diceret ſe deceptum fuiſſe, deberet ipſe hoc probare, et hoc idem operatur ſignum crucis factum per hominem illiteratum. c Ex quib. Doctorum monitionib. appatet tutiorem formam ſubſcriptionis, quàm in capitulo 6. tradidimus, ita vt addat, poſtquam per me ad uerbum ſupradicta depoſita fuerunt perlecta.

c Clar. in praxi. §. fin. q. 53. ver. Quintus eſt caſus.

Animaduertant Commiſſarij, & maximè in vltimo conſtituto, epilogare omnia indicia contra ipſum reum, & quæ alia ex eius confeſſiones emanauerũt, et denuo ipſum interrogare de talibus, vt con-
15 fuſus dicat facti ſeriem tali pacto, & taliter ſcribat actuarius. Et poſt quàm Reuerendi Commiſſarij ipſum D. .... monuiſſent, vt depoſita ſua pertinacia, ſaltẽ modò confuſus de plano confiteatur facti ſeriem *circa l'homicidio, ò furto, ò baſtonate, ò lettere falſe, ò infamatorie ſcritte, & ſimili; poiche i teſtimonij dicono queſto, & queſto. Et voi nel primo conſtituto diceſti queſto, & nel ſecundo queſto, & queſto: dalli quali detti ſete pur conuinto hauer fatto tal'eccesſo. Horsù da laudẽ Deo, et confeſſa il tuo peccato humilmente, acciò poſſi ritrouar appreſſo Iddio, & ſuoi miniſtri qualche miſericordia, altrimente ciò lo direte con li tormẽnti.* Reſpon.

Intarrogatus, *come potrete queſto più negare contra tanti inditij.* Reſpon.

Interrogatus, *con che faccia vi chiamate Innocente, & che non ſia prouato in proceſſo cõtra uoi coſa alcuna? poiche ecco un teſtimo-*

nio dice queſto, & eius depoſitio ei perlegatur ſine nomine teſtis, & ita faciat in recenſendis alijs teſtium dictis, & ſubdat, *et ſe sà che detti teſtimonij ciò non direbbono, ſe non fuſſe il uero; horsù diſpòneteui à tutti i modi à dir la uerità, come paſsò il fatto.* Reſpon.

Interrogatus &c. ſibi dicto qđ iam appareat manifeſtè de pertinacia ipſius D.... conſtituti, qui non ſolùm delictum à ſe commiſſum agnoſcere recuſat; ſed viros probos, & fide dignos, qui iuramento aſtricti veritatem teſtificati fuerunt, falſarios audeat appellare: quomodo enim modò tales illos vocat, quos ſibi ad faciē adductos, & cōfrontatos, eorumque depoſitionem tam bene, tam clare, & animosè confirmantes vix ipſe conſtitutus aſpicere auſus fuerit pallore, & tremore correptus? Ideo fuit benignè monitus, vt ab huiuſmodi pertinacia diſcedēs humiliter fateatur facti ſeriem per ordinem, & fuit ſibi dictum: *Horſu D...laſciando da canto l'oſtinatione, raccontate come paſsò il fatto della morte di D....* Reſpon.

Animaduertant Commiſſarij, quòd huiuſmodi argumentationibus oportet eos vti cōtra reos pertinaces: cùm ex talium reſponſionib. ſæpe inaduertēter ipſos nonnulla fateri contingat: ſuper quib. inculcandę erunt aliæ interrogationes correſpondentes eorū interrogationibus iuxta varietatem verborum, & factorum, & ideo certa alia regula dari non poterit.

Et ſi tandem Rei defatigati interrogationibus, vel confuſi interrogationibus, tandem reſponderint ſe velle fateri veritatem: tunc totius facti ſeriem per ordinem enarratam à Reis ad verbum faciant deſcribi ab actuario, & poſtea ſubſcribi, vt ſupra.

Circa prædicta autem aduertant Commiſſarij, vt cùm reus delicta, ſuper quibus interrogatur, fateri cęperit, nunquam illum ſic fatentem dimittant, donec omnia faſſus fuerit, quæ ab ipſo ſuper facti enarrationem requirunt, etiāſi inſtet hora prandij, cęnæ, dormitionis, aut quid ſimile, nam illud pro tunc omittendum eis erit. *a* quoniam, vt dicunt Doctores inter os & offam poſſent multa contingere: & data Reo dilatione, & tempore ad deliberandum, & de ſe maturiùs cogitandum, ſępe ammittent Commiſſarij, quod pluribus laboribus fuerant adepti, *b* & ſciant reos reſpōdentes interrogationibus nō eſſe interrumpendos: quoniam experientia docet quòd indè poſſent auerti à cōfeſſione iam ſimpliciter inchoata; & ſi cōmiſſariorum erit alijs interrogationibus ipſum reum aggredi, donec perfectè confiteatur ſuū delictum cum omnibus circunſtantijs eius neceſſario exprimendis. *c* Sciant nouiſſimè Reuerendi Commiſſarij, quod omnia ſuprà dicta locum obtinebunt in Reo, qui ſcit & poterit loqui ac intelligere interrogationes ſibi factas à Commiſſarijs, non autem in Reo muto, vel ſurdo, aut ignorante loqui iuxta idioma interrogationū ſibi factarum: nam in tali caſu ipſis Commiſſarijs aliter erit procedendum ad eos interrogandos, ac per conſequens ad recipiendas eorum confeſſiones aut depoſitiones: de quo tamen vide infra in cap. penult. per totum.

a Chart. in ſua praxi ſupra dicta li. 2. ca. 2. nu. 10.

b Chart. vbi ſupra.

c Chart. vbi ſup. nu. 21.

Quid

Quid faciẽdum ſit Commiſſarijs, ſi nollent Rei reſpondere factis interrogationibus, vel præciſè affirmatiuè, vel negatiuè, vt tenentur, vel allegent eos ſuſpectos iudices.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, ſi eorum Rei nollent reſpondere interrogatorijs factis ſibi negatiuè, aut affirmatiuè, vel pęnitus nolunt reſpondere.*

2 *Actuarius quæ in actis deſcribat, quando reus nollet reſpondere præciſè ad interrogata.*

3 *Reo ſemel reſpondente ad interrogata, ſi rurſum interrogatus de ijſdem nolit reſpondere, ſed ſe remiſerit ad iam dicta; quid facient ipſi Commiſſarij.*

4 *Forma & norma ad torturam procedendi contra reum nolentem reſpondere ad interrogata, aut affirmatiuè, vel negatiuè.*

5 *Antè torturam, quæ pro recipienda præciſa rei affirmatione, vel negatione, vel reſponſione danda eſſet, an Commiſſarij teneãtur concedere reis terminũ ad probandum, & allegandum ſe non poſſe torqueri pro dicta cauſa.*

6 *Decretum huiuſmodi torturæ quibus uerbis ſit concipiendum.*

7 *Tortura adhibenda reis pro extorquenda reſponſione affirmatiua, uel negatiua an debeat eſſe leuis.*

8 *Commiſſarij quomodo procedant contra reos nolentes reſpondere affirmatiuè, uel negatiuè, allegando ipſos Commiſſarios ſuſpectos, & proferant cauſas ſuſpicionis eorũ.*

9 *In cauſis regularium Commiſſarij allegati ſibi ſuſpecti à Reis regularibus, quare regulariter non erunt audiendi ipſi Rei.*

CAP. XV.

NON minima altercatio oriri ſolet inter Cõmiſſarios & reos; cũ non pauci Rei verſuti dubitantes capi à Commiſſarijs in ſermone nolunt reſponſum dare in-
1 terrogationibus ſibi factis, & alij nolunt reſpondere præciſè affirmando, aut penitus negando, ſed dubitatiuè dicẽdo, non recordor, forſitan non eſt ita, vt aſſeritur: nõ eſt credendum ita facile, & huiuſmodi. Quapropter ipſi Commiſſarij interrogabunt more ſolito, quod ſi Rei nollent reſpondere pręciſè, vel pęnitus; tunc mãdabunt actua-
2 rio deſcribere, eos noluiſſe reſpondere pęnitus, vel affirmatiuè, vel negatiuè, vt poſſit contra tales vti remedijs opportunis indultis à iure, vt ſtatim dicemus, vt ſic in actis cõſtet de cauſa, propter quã Commiſſarij adhibuerint huiuſmodi remedia. a Sciant Cõmiſſarij ſe oportere dictos reos monere ad reſpondendum præciſè ſub pęna cõfeſſati, aut ſub tortura adhibenda, & ſimilibus comminationibus in ſcriptis redactis inſurgere contra eos. b & ſi adhuc illi perdurauerint in non reſpondendo præciſè poſt prædictas monitiones ſibi factas, & tunc ad ipſa remedia adhibenda ſe accingent tali interrogatione præmiſſa.

a Chart. in ſua praxi interrog. lib. 3. c. 1. nu. 1.

b Chart. vbi ſupra nu. 2. 3. & 4.

Interrogatus ipſe D... Conſtitus, & monitus p Commiſſarios, vt prędictæ interrogationi præciſè reſpondeat pro veritate abſque eo, quòd ſe referat ad iam dicta. Reſpondit. *Io mi rimetto à quello, che hò detto, & che è ſcritto, et non hò da dire altro.*

Interrogatus, & monitus ſub pœna confeſſati criminis (de quo imputatus fuit, vel ſub pęna per-

iurij,

iurij, aut torturæ, vel alterius pęnę, vt dicat veritatem. Reſpondit, *quello che ho detto è ſcritto.*

Interrogatus, & monitus vt ſe diſponat ad melius, & congruentius reſpondendum; & recedat à ſua obſtinatione. Reſpon. *non voglio dir altro.*

Interrogatus, & denuò monitus, vt pręcisè reſpondeat, aliàs deuenietur ad irrogationem dictarũ pęnarum comminatarum contra ipſum, declarãdo in illas fuiſſe incurſum. Reſpondit *Io non voglio dir altro.*

Et cum Reuerendi Commiſſarij quàm ſæpiſſimè eundem D... conſtitutum monuiſſent, vt depoſita pertinacia reſponderet præcisè, vt voluerit ſcilicet affirmatiuè, aut negatiuè, & vidiſſent eundem immobilem à ſua pertinacia, & nolentem reſpondere aliud, quæ ego actuarius ſcripta audiui &c. his pręmiſſis actuarius infra, in actis deſcribat, videlicet.

Tunc animaduertentes Reuerẽdi Commiſſarij obſtinationem, & inobedientiam dicti D... conſtituti, pęnarumque prędictarum ſibi comminatarum contemptum, reſeruato ſibi iure ſemper & quandocumque decernendi, & pronunciandi ipſum D.... incurriſſe dictas pęnas quodcumque mandatum deſuper neceſſarium, & opportunum relaxandi, pro nunc ad ulteriora procedẽtes, interrogauerunt an perſiſteret in ſua pertinacia, &c. (Quamuis vſu ipſo curiarum receptum ſit hæc deſcribẽda Commiſſarios demandare) Cum viderint ergo ipſi Reuerendi Commiſſarij dictatum pœnarum contemptum, præceperunt deuenire ad torturæ remedium, exiſtentibus aliquibus etiã leuibus indicijs, vel diffamatione. [a] Aut ſi reus non allegauerit cauſam legitimam, quare noluerit reſpondere. [b] dummodo de corpore delicti conſtet: nec refert an fuerit interrogatus ſuper facto ſubſtantiali, an ſuper circumſtantijs ſubſtantialibus, de quibus ſit veriſimile ipſum reum poſſe recordari, quod quidem arbitrio ipſorum Commiſſariorũ remitti ſolet: & ideo facient ipſi Commiſſarij ſecundum dictamen conſcientiæ eorum præuia oratione. [c]

At ſi reus vna vice interrogatus reſpondit, alia vice denuo interrogatus de eiſdẽ dicit ſe referre ad iã dicta, nec voluerit aliud reſpondere: tunc relinquitur arbitrio iudicis, an vellet ipſum ad ſecundò reſpõdendum compellere, vel
3 non. Quapropter prudẽtes Commiſſarij põderabunt, an ipſe reus ſit ſuſpectus de perpetratione criminis, de quo quæritur, & tunc omnino ipſum compellẽt reſpondere, & reiterare iã dicta. [d] Et vt omnia faciliter exequi poſſint ipſi Commiſſarij, ſubdemus formam verborum, qua vti eos oportebit, dum voluerint torquere reos nolentes reſpondere, vel præcisè negando, vel affirmando ea, de quibus interrogantur: videlicet forma torquendi reum nolentem reſpondere præcisè erit hæc, videlicet.

Interrogatus & monitus D.... conſtitutus, vt recedat ab huiuſmodi obſtinatione, & reſpondeat præcisè euacuando interrogatorium ſibi factum, non ſe referendo ad iã dicta, vel omittendo eius ſolita verba hucuſq; prolata ſcilicet, Non recordor, poſſet eſſe & ſimilia, quia alias contra ipſum neceſſe fuerit pro dicta reſponſione habenda ad opportuna iuris, & facti remedia deuenire. Reſpondit,

a Chart. vbi ſup. c. 2. nume. 31.

b Char. vbi ſup. nu. 15.

c Chart. vbi ſup nu. 17.

d Char. vbi ſup. nu. 39. & ſequenti.

dir, *quello, che hò detto è ſcritto; a quello mi rimetto*, vel *non mi ricordo, potria eſſere, & ſe mi uolete dare la corda, datemi prima le defenſioni mie, & poi fate quello, che ui pare*. Et tunc Commiſſarij faciant hæc verba in actis deſcribi per actuarium in reſponſionem dicti rei, videlicet.

5 Quibus auditis Reuerēdi Commiſſarij dixerunt dicto D. . . . . Reo, quòd in huiuſmodi caſibus deuenitur ad torturam reorum, non pro extorquēda veritate, ſed ſolum extorquenda reſponſione affirmatiua, vel negatiua eorum, de quibus fuerit interrogatus, & iccircò nullæ dantur defenſiones, cum pateat, quòd per eos nulla euidens, & legitima excuſatio afferri poſſit, luce meridiana clarius. Reſpondeat ergo præcisè ad interrogata, vt ſic poſſit vitare huiuſmodi torturam, & abijciat alia fatua ſubterfugia, & cauillationes; ſciens quòd de illis nulla ratio fuerit habenda. Reſpondit, *uoi mi fate torto*, & aliud reſpōdere noluit.

Et ſtudeant charitatis ardore ipſi Commiſſarij ſæpius ipſum conſtitutum monere ſuperioribus, vel alijs ſimilibus verbis vtendo; poſt quod actuarius ſcribat ſubſequentia, videlicet: Quæ ego, &c. & licèt pluries per Reuerendos Commiſſarios inſtitutū fuerit pro dicta reſponſione habenda, ſemper ipſe conſtitutus idem reſponſum dedit, quæ omnia ego &c.

6 Tunc ipſi Reuarēdi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſa pertinacia ipſius D. . . . . conſtituti nolentis reſpondere, vel præcisè, & iuxta interrogata, pro dicta reſponſione, vel pro præciſa, & congrua reſponſione habenda ſuper prædictis, cum aliter ab eo dictum reſponſum haberi non poſſit, mandauerunt ipſum D. . . . adduci ad locum tormentorum ſeu torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari. Qui D. . . . . ſic ad locum torturæ adductus dum ſpoliaretur, & ligaretur fuit per ipſos Commiſſarios benignis verbis adhortatus, & monitus, vt omnino vel ſaltem modò diſponatur ad reſponſionem dandam interrogationi ſibi factę, vel ad pręcisè, & congruenter reſpondendum ſuper ijs, de quibus interrogatur, aliàs ſciat pro certo ſtatim in altum eleuandum, & ſic torquendum pro dicta ſolum reſponſione extorquenda. Reſpondit, *Io hò detto, & quel che è detto, è detto*.

Tunc ipſi Reuerendi Commiſſarij cum viderent ipſum D. . . . . conſtitutum adhuc in ſua contumacia perſiſtere, mandauerunt ipſum in altum elauari ad effectum prædictum ſolummodo.

Sciant etiam ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd tempus torturæ pro tali cauſa adhibendæ eorum arbitrio relinquitur; habito
7 reſpectu ad qualitatem cauſæ, de qua agitur, ad grauitatem indiciorum, cōditionē perſonæ torquendæ, & ſimilia. Cùm hęc omnia eis ponderanda erunt, vt iuſtitia ſuū ſortiatur effectum, abſq; eò quòd aliquis indebitè grauetur. a ſed ſi reus adhuc negat, ſe velle reſpondere, & allegat ipſos Cōmiſſarios ſuſpectos, & de ipſis non confidere, allegando cauſas ſuſpectionis, & diffidentiæ, vtique erit ſuperſedendum in proſecutione proceſſus, donec delegans conſulatur, & mandet, vel cauſam per alium cognoſci, vel per ipſos Cōmiſſarios, non obſtantibus allegationibus ſu pradictis. b ſed vt docet quidam
8 doctor, ij Commiſſarij deberent omni-

a Vlpel. in conſ. crim. 34.

b Bertaz. in conſ. 8. nu. 16. libro 1. Conrad. de offic. prætoris. fol. 83. nu. 9.

omnino abſtinere à proſecutione huiuſmodi cauſæ pro dicta exceptione: niſi ſibi mādaretur à ſuperiorib. ſuis proſecutio cauſę in virtute Sanctæ obedientiæ, vel ſub aliqua pęna. Cum forſan cauſę allatæ (prout in religioſis in dies probatur,) eſſent friuolæ, & ſine fundamēto, aliàs ſequeretur, quòd quotieſcumq; committeretur alicui cauſa criminalis regulari alicui perito, & zelanti Dei honorē, & religionis ſuæ, ac odio habenti vitia, & immorigeratos regulares; ſtatim ipſi Rei indiſcriminatim allegarent eos ſuſpectos, ſcientes ab ipſis intrepidè & abſque acceptione perſonarum ſubminiſtrandam iuſtitiam, quam effugere exoptant; & tali pacto ſupremi ſuperiores aſtricti eſſent, non ſine maximo, & euidentiſſimo detrimento religionis, & dedecore totius ordinis, cauſas delegare regularibus imperitis, & parùm curantibus de bono regularium, cæterorū pace, & honore, quibus conſulitur dum inquieti puniuntur, iuxta formam iuris, & conſtitutionum particulariū ſuæ religionis.

9 Quapropter ipſi Cōmiſſarij cōperientes Reos malitioſè allegaſſe eos ſuſpectos Iudices, tunc poterunt eos audire in productione cauſarum ſuſpicionis, quæ ſi ſint graues & notorię, poterunt ſi voluerint, ſtante tali notorietate, deputare alium. a Diximus ſi voluerint, quoniam in cauſa regularium non habenda videtur regulariter talis ratio: cum non detur facultas ipſis appellandi à correctionibus prælatorum ſuorum. b ſi ergo non poterunt appellare à correctionibus Prælatorum, inde ſequitur, nec poſſe recuſare ordinarios, nec eorū delegatos. Cùm ipſi Prælati per ſuos delegatos intendant inquirere, & punire iuxta diſciplinam regularem ipſos Reos. Nec obſtat id quod communiter dicitur, peſſimum eſſe iudicari à Iudice ſuſpecto, & ideo Iudex ſuſpectus reo poterit ab ipſo recuſari. Non inquam hæc regula generalis obſtat in cauſa regularium, vt docuit apertiſſimè Innocentius Papa III. his præciſis verbis vtens, c videlicet. *Statuimus, ut ſi allegauerit ſe Iudicem habere ſuſpectum, coram eodē cauſam iuſtę ſuſpectionis aſſignet, & ipſe cum aduerſario: uel ſi fortè aduerſarium non habeat, cum Iudice arbitros communiter eligat: qui de ſuſpectionis cauſa cognoſcant, etſi nequiuerint in unam concordare ſententiam, aduocent tertium: ut quòd duo ex ipſis decreuerint, robur obtineat firmitatis: ſciantque ſe ad id fideliter exequendum ex iniuncto à nobis in uirtute obediētiæ ſub obteſtatione diuini Iudicij diſtricto pręcepto teneri: cauſa uerò ſuſpicionis legitima corā ipſis infra competentem terminum nō probata, ſua iuriſdictione Iudex utatur. At ipſa probata, legitimè de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ committat negotium recuſatus, uel ad ſuperiorem tranſmittat, ut in eo ipſo procedat ſecundum quòd fuerit procedēdum*. Hæc ibi & in §. fin. eiuſdem. c. cum ſpeciali hæc ad verbum habentur, videlicet. *Cæterum has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extēdi contra ſuas ſpeciales obſeruantias*. Hæc ibi; vbi glo. in uer. has conſtitutiones, his verbis vtitur, videlicet. Has conſtitutiones, & illam ideſt, infra in c. ſacro. de ſent. excom. & gl. in ver. regulares. dicit ſupra eod. tit. cap. reprehenſibilis, & ſup. eod. c. 3. iam ſupra per nos citatos, vbi expreſsè prohi-

a c. ſi quis. extra de foro compet. & ibi per Doct.

b c. ad noſtram. el 1. & c. repræhēſibilis. de appell.

c c. cum ſpeciali. §. ſtatuimus. extra de appellationibus.

prohibita fuit regularibus facultas appellandi, cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, ijs præciſis verbis ibi in §. fin. c. reprehenſibilis text. vtitur, videlicet. *Præcipuè uerò hoc in religioſis uolumus obſeruari, nè religioſi, cũ pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati ſui, & capituli diſciplinã appellare præſumant: ſed humiliter, & deuotè ſuſcipiãt, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem iniunctum*. Hæc ibi, & in d. c. ad noſtram, il 1. eo. tit. Alexãder Papa III. ijs præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *Ad noſtram*, & infra. *Quia uerò remedium appellationis non ideo eſt inuentum, ut alicui à religionis, & ordinis obſeruantia exorbitanti debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere. Mandamus quatenus, ſi quando quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis conuolauerit, non ideo minus eum iuxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas, & caſtiges.* Hæc ibi. Id ipſum ſtatuit fœlicis recordationis Eugenius Papa IV. in priuilegio nono noſtræ Congregationi Caſſinenſi cõceſſo ſub anno ſalutis 1436. Pridie Kalend. Iulij Põtificatus vero anno ſexto. & rurſus idipſum ſtatuit fęlicis recordationis Gregorius XIII. concedens Reuerendis Prælatis Congregationis noſtræ Caſſinenſis, vt procedant in cauſis criminalibus, & ciuilibus, & ad punitionẽ monachorum ſibi ſubditorum ſimpliciter, ſummarie &c. Et quod ipſi monachi non poſſint à correctionibus, & pœnis ſibi iniunctis etiam ad ſedem Apoſtolicam appellare, & ſi appellauerint, huiuſmodi appellatio nõ impediat huiuſmodi pœnæ inflictæ executionem, vt apertius in dicto reſcripto ſub Datum Romæ Anno . . . Die . . . . Ex ijs ergo omnibus elicere poſſunt Commiſſarij, quomodo procedant in huiuſmodi recuſationibus factis à regularib. ſibi ſubditis virtute commiſſionalium literarũ, & negocij per eos expediendi: & hoc intelligimus procedere, quando non ageretur contra regulares ad pœnam capitalem, vel ad pœnam carceris perpetui imponendam, vel ſimilem aliam, ſed ad pœnam regularem; quoniam in cauſa grauiſſima agitata contra ipſos haberet locum, quod hic diximus de ijs, qui allegarent Commiſſarios ſuſpectos, & ordine ſupra dicto probaſſent ſuſpicionem eſſe legitimam, ſicut infra, dicemus de appellatione regularium. [a] Videnda ſunt etiam quæ ſupra attulimus de exhibenda copia proceſſus ipſis regularibus Reis. [b]

a infra in capitulo vigeſimo à nu. 11. vſque ad 14. incluſiuè.

b infra in capitulo 17.

De Depoſitionibus Teſtium, vel confeſſionibus complicium criminis in facie reorum legendis, & de forma illas legendi; & de confrontatione Teſtium cum reis tã in tormentis, quàm extra.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij animaduertẽtes reos perſeuerare in ſua negatiua quid facient.*

2 *Forma, qua vtentur Commiſſarij in teſtium confrontatione cũ reis ipſis, traditur.*

3 *Commiſſarij poterũt requiſiti concedere teſtibus repetendis coràm Reo, antequam repetantur, vt corãm eiſdem perlegatur propria eorum depoſitio.*

Con-

4 *Confrontatio teſtium cum Reo qua operetur.*

5 *Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ex ſe non faciunt fidem, niſi repetiti fuerint parte citata.*

6 *Confrontatio teſtium cum Reo, an ſit de ſubſtantia, & validitate proceſſus, & quid ſit loco eius, & an ſit omittenda, & quando omnino ſeruanda.*

7 *Teſtis quando dicatur directo contrariari alteri teſti, et quando non, exemplificatur.*

8 *Confrontatio facienda per teſtem non cognoſcentem Reum, niſi de viſu, quomodo facienda ſit.*

9 *Forma interrogandi Reum, antequam teſtis confrontatio fiat cum ipſo Reo.*

10 *Actus confrontationis teſtis cum Reo quomodo erit deſcribendus in actis ab actuario.*

11 *Reus, dum coram Commiſſarijs interrogatur ſuper depoſitis à teſte, cum quo facta fuerat confrontatio, an poſſit admitti ad interrogandum ipſum teſtem, nec ne.*

12 *Teſtis poſtquam fuerit interrogatus à Reo, vt ſupra, an de nouo erit repetendus ſuper ſua depoſitione.*

13 *Commiſſarij quam diligẽtiam facient, antequam eis conſtet de corpore delicti; ſi meritò habeãt aliquem ſuſpectum de aliquo crimine, & quare.*

14 *Suſpectum de ſcriptura literarum prohibita, quomodo interrogabũt Commiſſarij.*

15 *Teſtes quomodo examinabuntur ſuper recognitione characterum literarum infamium, & aliarum ſcripturarum, vt ad cognitionem ſcriptoris illarum deueniri legitimè poſſit.*

16 *Commiſſarij quomodo interrogabunt Reos ſuper recognitione literarũ ſcriptarum, ſi poſt diligentem requiſitionem, non potuerunt reperire aliquam ſcripturam in cella, vel domo Rei ſuſpecti.*

17 *Contra reum negantem ſe ſcire ſcribere, quomodo Cõmiſſarij procedent.*

CAP. XVI.

CUM Commiſſarij teneãtur omni induſtria ex confeſſione Rei peruenire ad realem notitiam facti, & per conſequens ad conſulẽdum bono publico, quod ex talium iuſta punitione reſultaret in dies, prout experientia, rerum magiſtra, docet. Idcirco
1 cum inter alia ad hunc finem optatum quàm facillimè poſſe Commiſſarios perduci ex manifeſtata reis depoſitione teſtium per ſe pateat. Ideo ipſi Commiſſarij ſi viderint Reos perſeuerare audacter in ſua negatiua: tũc poterunt eos alloqui tali, vel ſimili forma: Quomodo audes negare te non fuiſſe die . . . in loco . . . cũ . . . teſtis depoſuerit cũ iuramẽto te ibi vidiſſe cum armis . . . te percuſſiſſe D. . . . vel quid ſimile, de quo interrogandus erit iuxta indicia in proceſſu deducta per teſtiũ depoſitiones, & illis ſigillatim ſuper quolibet indicio lectis, interrogabũt eos ſigillatim. Quid ergo dicis ad hęc? & eius reſponſio deſcribenda erit: a vna cum omnibus geſtibus corporis, & alterationibus vultus, & ſi q̃d aliud contigerit: Cum ex deſcriptis ſingultibus, gemitibus, alteratione vocis, defixione oculorũ vel mutatione coloris, vel tremoris, & huiuſmodi poſſent ipſi Cõmiſſarij argumentari, & præſumptiones elicere de innocentia, vel iniquitate eorum, & dictas repentinas

a Chart. in praxi interrog. lib. 3. c. 3. nu. 24.

nas alterationes ſigillatim, prout contingunt fieri ab ipſis. Ipſi Reuerendi Cõmiſſarij alta voce præcipiant actuario ſcribenda, puta Reſpondit fixos oculos in terram immobiliter tenens, & dixit vel ſuſpirans, vel lachrimans, vel quid ſimile fecit, & dixit.... Nã ex huiuſmodi ſcriptura ſæpe ipſi Rei deueniunt in quandam confuſionem mentis, & aliquãdo trahuntur ad confeſſionem, credendo ſe fuiſſe iam manifeſtatos à dictis teſtibus, & non poſſe amplius negare. Quo pacto ſi adhuc immobiles ipſi Rei permanerent in ſua negatiua: tunc ipſi Commiſſarij deſcendant ad confrontationem teſtium tali forma vtendo, videlicet.

Commiſſarij ſigillatim vocabũt coram ipſo Reo perdurãte in ſua negatiua, & præſtito iuramento
2 de dicenda veritate, primò ipſum teſtem coram dicto Reo interrogabunt, & tali pacto faciant ſcribi ab Actuario. Die ... &c.

Cum Reuerendi Commiſſarij vidiſſent pertinaciam D... conſtituti in negando ea, de quibus depoſuerant teſtes contra ipſum, iuſſerunt eos ſigillatim vocari, & ſigillatim interrogari de infraſcriptis, & primò vocauerunt D.... teſtem coram dicto D.... reo, & preuio iuramento eidem preſtito de dicenda veritate, ipſum interrogauerunt, & primò,

An ipſe D.... in teſtem vocatus cognoſcat hunc D.... præſentem. Reſpondit.

Io lo conoſco, & ſi chiama D...

Quo peracto ipſi RR. Commiſſarij interrogabũt ipſum D... Reum ſtantem coram dicto teſte tali forma vtentes, videlicet.

Ipſi Reuerendi Cõmiſſarij audita recognitione D.... interrogauerunt ipſum D... Reum tali pacto, videlicet.

Interrogatus verſa vice præfatus D... conſtitutus Reus, *ſe conoſce D... preſente quì, & come ſi chiama.* Reſpondit.

Padre sì, che conoſco queſt'huomo quì preſente, che hauete fatto uenirmi in faccia, & ſi chiama D...

Quo peracto, Commiſſarij iubebunt facta tali mutua nominũ, & perſonarum recognitione, tam Reum ipſum, quàm teſtem denuo iurare de dicenda mera, & plena ueritate, & quicquid inde ſciant, et Actuarius ſcribat taliter,

Et poſtquam teſtis cognouiſſet D... Reum per nomen, & cognomen ipſius, vice verſa D... Reus ipſum teſtẽ eodem modo, fuit ipſe D... teſtis interrogatus de infraſcriptis, & primò.

Interrogatus, *ſe è queſto D... delquale hà depoſto il giorno...*, Reſpond.

Queſto è quello, delquale hò parlato, e depoſto il ſudetto giorno,

Interrogatus, *che uegga di conoſcerlo bene, & non faccia errore.* Reſpon.

Io non fò errore altrimente, perche lo conoſco bene.

Tunc præcipiant ad verbum legi depoſitionem dicti teſtis coram facie dicti Rei. Quo peracto interrogetur ipſe teſtis tali pacto, videlicet.

Interrogatus, *ſe ſi ricorda di hauer depoſto quanto gli è ſtato letto, & ſe riconoſce la ſua ſottoſcrittione.* Reſpon.

Quanto io hò inteſo leggere nella mia depoſitione, io l'hò depoſto, & riconoſciuto hò la ſottoſcrittione di detta depoſitione eſſer ſtata ſcritta di mia mano in fede della verità; ſed ſi neſciret ſcribere, &

appoſuiſſet ſignum † Crucis tunc dicat: *& conoſco il ſegno della croce, che ſignai quando m'eſaminai, non ſapendo ſcriuere il giorno...*:

Quibus auditis Commiſſarij eundē teſtem interrogent tali pacto, videlicet:

Interrogatus, *ſe quanto è ſcritto in detta ſua depoſitione, è vero.* Reſpon.

Padre sì quanto hò detto in eſſa mia depoſitione è veriſſimo. a

a Chart. in ſua praxi interrog. li. 3. c. 3. nu. 28.

His accuratiſſimè peractis, tūc ipſi Commiſſarij vice verſa interrogent ipſum Reum præſentem, & præcipiant deſcribi interrogationes, & reſponſiones eius, tali forma vtendo, videlicet:

Et cum dicti Reuerendi Commiſſarij animaduertiſſent dictum D... teſtem reperijſſe, & confirmaſſe ſuam depoſitionem coram D.... Reo poſt ipſius recognitionem pro tali, de quo depoſuerat, vt ſaltem confuſus fateatur humiliter propriū crimen cum omnibus circunſtantijs, & qualitatibus ſuis, ipſum D... Reum coram dicto teſte interrogauerunt modo, & formā ſequēti, videlicet:

Horsù D.... hai inteſo bene quello, che hà depoſto D.... & hora te l'hà confermato ſul viſo, che coſa voi tu dire? Reſpon. *Io hò inteſo quanto ha detto coſtui, & dico che non dicē la verità*; & replicante ipſo D... teſte, & dicente: *Io dico, che è vero quello, che hò detto.*

Et poterunt Commiſſarij huiuſmodi replicationes deſcribi facere in actis, poſt quas deſcriptas annotētur & hęc verba, videlicet:

Et cum Reuerendi Commiſſarij viderent vnumquemque eorum perdurare in ſuo dicto, mādauerunt dictum D.... adductū in teſtem remoueri à loco examinis, & vocari D.... qui & ipſe teſtificatus fuerat contra ipſum D... Reum: qui cum & ipſe coram dictis Reuerendis Commiſſarijs & dicto Reo eſſet conſtitutus, vterque eorum fuit præſtito iuramento,

Interrogatus, &c. & ſeruanda erit forma ſupra tradita cum omnibus teſtibus confrontatis ab ipſis Commiſſarijs.

Sciant inſuper primò Cōmiſſarij, quòd ſi teſtis huiuſmodi ad-
3 ductus petierit ſibi legi eius depoſitionem, vt melius recordari, & affirmare illam valeat, poterūt illam ipſis legi mandare. a Niſi tamen ex aliqua cauſa aliter faciendum conſueuerit. b Sciant & ſecundò, quòd hæc confrontatio fieri aſſoleat ad effugiendam re-
4 petitionem teſtium, eorumq́; dicta, ac depoſitiones conualidandas; c & ratio potiſſima eſt, quo- 5
niam cum alias teſtes huiuſmodi fuerint pro informatione curiæ examinati tantum parte non citata, nihil ex ſe probant, nullumq́ue faciunt iudicium, niſi dein-
5 de citata parte repetantur; cuius quidem citationis, & repetitionis vicē obtinet ipſa confrontatio. d Quapropter quando huiuſmodi teſtes haberi poterunt, ſemper potius illi cum reo confrontandi erunt, quàm in Rei abſentia repetere curent; quia vltra quòd huiuſmodi confrontatio magis Reū vrgeat: e aperit etiam plurimum mentem ipſorum Commiſſariorum, nec non & audax inficiatio ipſius teſtis, & negatio Rei poterunt adducere Commiſſarios ad quandam credulitatem, quomodo res ſe habuerit. f Niſi tamen aliqua ſubſiſtet ratio, quare à dicta confrontatione abſtinendum fiet vt puta, ſi depoſuiſſet timidus

a Blanc. de queſt. nu. 23 Honded. in conſil. 101. nu. 32. lib. 1.
b Aymo. in conſil. 115. nu. 7. & ſeq.
c Clarus in praxi. §. fin. q. 45. verſic. ſed in propoſito.
d Chart. in pract. interrog lib. 3. c. 1. nu. 84. & ſequent.
e Chart. vbi ſup. nu. 83. & 89.
f tex. in l. 3. §. ideoq; Diuus, ff. de teſtib. Chart. vbi ſ. lib. 4. c. 1. nu. 57. verſ. ibi declarat etiam Burſatus.

contra

contrà potentem; & huiuſmodi, & rõ eſt, qm̃ huiuſmodi confron-tatio non eſt neceſſaria regulari-ter, neque eſt de ſubſtantia proceſ-ſus, adeoque ſi illa omittatur cor-ruat proceſſus. Quapropter illâ Commiſſarijs vtendum non erit, niſi in actibus, in quibus à con-ſuetudine, & praxi recepta repe-ritur. a Cùm loco eius habeamus teſtium repetitionem; & ſic reme-dium ordinarium: vnde ad extra-ordinarium, & ſubſidiarium re-currendum non erit. b Et ſi non negemus in aliquo caſu huiuſmo-di confrontationem eſſe neceſſa-riam; ita vt ſine ipſa non poterit rectè cõſtare proceſſus, videlicet: primò, quando teſtes deponentes ſuper aliquo delicto ſunt inuicem
6 de directò contrarij, vt puta, ſi al-ter dicat Petrum vulneraſſe Pau-lum Cęſim; alter verò punctim; vel ſi vnus dicat Petrũ fuiſſe prę-ſentem: Petrus verò negat affuiſ-ſe. c Secundò quando aliquis te-ſtis directè contrariatur depoſi-tioni alicuius Rei: Verbi gratia;
7 Teſtis dicit vidiſſe Petrum vulne-raſſe Paulum: Petrus verò hoc ne-gat, dicens non vulneraſſe, d & ſic diximus de directò contrariatur. Nam vbi de directo non contra-riaretur; verbi gratia: Petrus dicit, die decima Decẽbris fuiſſe Nepo-li, & ad Neapolim perueniſſe ſup. equã ſibi à Martino accõmodatã: Martinus verò dicit nullã equum habere, vel non recordari, an com-modauerit. e Certè hoc caſu fa-cienda nõ eſt confrontatio, f quia iſti ſunt termini ſeparati, quorum alter alterum non ſequitur, neque priuatiuè, neque poſitiuè. g Ter-tiò quando ad Rei conſtituti re-cognitionem deuenire non poſſu-mus, niſi mediante illius inſpectio-ne; puta ſi dicant teſtes aliquem tale delictum commiſiſſe, illumq; ſe non noſſe, niſi de facie, aut de veſtimentis, aut de aliqua alia cir-cunſtantia viſibili, tunc eſt omni-no Reus ipſis teſtibus exhibẽdus, vt inſpiciatur & cognoſcatur, an ſit ille met, de quo depoſuerunt. h Talis autem confrõtatio fiet ipſo Reo poſita inter alios, puta, inter tres, quatuorue alias perſonas ip-
8 ſi Reo magis ſimiles facie, veſtimẽ-tis, ac ſtatura: vt euitetur, quãtum fieri poſſit, ſuſpicio ſubornatio-nis; & tali praxi vtuntur, boni Cõ-miſſarij, i & ratio huius accuratæ diligentiæ facienđę in tali confron-tatione eſt, quoniam ex ſe omnis confrontatio eſt odioſa, & ſpecies ſuggeſtionis. K Animaduertant inſuper Commiſſarij, quod ſemp ipſa teſtis confrontatio facienda erit (vt diximus ſuprà, hanc theori-cam deducendo in practicam) in præſentia tam Rei, quam alio-rum, deferendũ omnino ipſis erit iuramentũ veritatis dicendæ, l quo per ipſum præſtito, interro-gandus erit, an inter alios, qui ſibi fuerãt exhibiti, adſit ille, quem no-minauit in ſuo examine, dicendo ipſum delictum commiſiſſe, vel à quo dixerat verba .... audiuiſ-ſe: et ſi reſponderit, quod ſic, tunc Commiſſarij mandabunt illi teſti, vt ipſum manibus tangat: mox in eius faciem omnia per ipſum teſtem adductum teſtificata man-dabunt repeti coram ipſo teſte, & illa confirmari iubeant ordine, & forma ſupra tradita, m & hæc, q̃ pro theorica ſignanda diximus, deducemus in practica pro inſtru-ctione Cõmiſſariorum, & ſtatim hæc literis commendare iubeant ipſi Commiſſarij ab actuario ta-li forma, videlicet.

Reus cõſtitutus quid dicturus
9 ſit, ſi teſtes fide digni ipſum D.... reco-

a Clarus in praxi crim. §. fin. q. 45. verſic. ſed in propoſito.
b Bart. in l. edictũ, ff de quęſt. Aymo in conſ. 287. nu. 2.
c Feder. de Senis conſi. 167. Alex. in conſ. 34. vol. 3. nu. 4.
d Clar. vbi ſupra q. 45. ver. ſed in propoſito.
e Oldr. cõſ. 136. Bald. in c. cũ veniſſent. nu. 3. extra de Reſtit. ſpoliat.
f Moron. in quodã voto manu ſcripto in quadam cauſa Bononiẽſi.
g Moron. in tract. de pace & tregua, quæſt. 118. num. 62.
h Clar. in praxi. §. fin. q. 45. ver. ſed in propoſito in fine.
i Bonacoſſa in tract. cõmu. opinio. lib. 5. ver. Teſtes falſi fol. 168.
k Burſat. in conſil. 201.
l Clar. vbi ſupra q. 45. ver. ſed in propoſito. in fine.
m Vide etiã Chart. i ſua pract. interrog. lib. 3. nu. 29. cum duob. ſeq.

recognoſcent eſſe illum, qui dic... de ſero fuit in cella, &c. vel quod ſimile indicium, de quo depoſuerant ipſi teſtes D....

Interrogatus cum iuramento D.... Reus cōſtitutus, *che direbbe, ſe li teſtimonij degni de fede reconoſceſſero lui eſſer quello, il quale nel giorno... alle hore.... di notte fù veduto entrare in cella di D.... con vn baſtone, & arme &c.* & ſic de ſingulis, de quib. depoſuerāt illi teſtes. Reſp. *ſe neſſuno ardirà di dire tal coſa, ch'io il giorno.... ſia ſtato, &c. dirà la buggia, & neſſuno con verità mi potrà riconoſcere per tale: perch'io non ci ſon ſtato.*

Quibus auditis debent ipſi Cōmiſſarij demandare actuario, vt deſcribat omnia infraſcripta, videlicet.

10 His auditis Reuerendi Commiſſarij ſedentes, &c. ad conuincēdum ipſum D... Reum conſtitutum de mendacio, & ad diſponendum D... ad veritatem fatendā, ac ad omnem alium meliorem finem & effectum mandauerunt per D.... accerſiri teſtes alios facie, & ſtatura, & ętate ipſi D.... Reo ſimiles, & cum eodem Reo in ordine collocari. Quib. ſic vocatis, ſcilicet, D.... D.... D.... eiſq; in ordine collocatis cum reo, ipſo reo tenente ſecundum aut tertium locum, ipſi Cōmiſſarij mandauerunt ad eorum faciem ſigillatim teſtes, qui talia depoſuerant contra ipſum D.... conſtitutum, & primo D.... qui adductus, & delato ſibi iuramento veritatis dicendæ, & per ipſum recepto, fuit interrogatus per Reuerendos Cōmiſſarios, vt infra.

Interrogatus, *Ben D... riſguardate bene frà queſte quattro perſone, ſe ui foſſe quello, qual hauete detto nella voſtra eſamina hauerlo veduto nel giorno... all'hora... di notte.... entrar in cella, ò in caſa di D.... con le tali arme, &c.* & ſic de ſingulis gradatim: prout depoſuiſſet. Reſpondit, *Padre ſi, che fra queſti quattro è colui, del quale hò parlato nella mia eſamina il giorno....*

Et ſibi dictū à Reuerendis Cōmiſſarijs, *moſtrate à dito, qual è colui, del quale nella altra voſtra eſamina, voi parlaſte?* Reſpondit, mouendo ſe de loco ad locum, & manibus proprijs tangendo D.... qui altàs primus erat in ordine ſupradicto, & dixit Reueren. Padri, *queſto che hò toccato con la mano, è quel huomo, che viddi intrare quella ſera in caſa, ò in cella di D.... con le ſudette arme*, & ſic de ſingulis.

Tunc Commiſſarij interrogabunt ipſum D.... indicatum manu præuio iuramento de dicenda veritate, vt ſupra latiùs tali forma vtentes, videlicet: *D.... fratello, ecco che D.... te l'hà pur detto in faccia, come potrai negarlo?* Reſp. *Reuerendi Padri, coſtui dice la bugia, io non sò quel che egli dica: Io non fui in detta caſa, ò cella, nè hò tenuto arme, &c.*

His auditis Reuerendi Commiſſarij mandauerunt mihi actuario, vt legerē integram depoſitionem dicti D.... teſtis ad claram Rei, & ipſius teſtis intelligētiam: qua perlecta, & in ſcriptis annotatis omnibus reſponſionibus, & replicationibus amborum, vt ſuperius docuimus, complebitur huiuſmodi confrontatio forma ſępius ſupra repetita.

Inſuper ſciendum erit ipſis Cōmiſſarijs pro perfecta inſtructione præſentis materiæ, quòd inter Doctores duplex altercatio, non

minima

minima agitata reperitur: quarũ prima eſt, an teſtis confrontatus poſſit in ipſa cõfrontatione à reo, cum quo cõfrontatur, ad libitum
11 interrogari: ſecunda eſt: An poſtquam fuerit tali modo interrogatus, poſſit, aut teneatur poſtea repeti ad inſtantiam ipſius Rei ſuper ſuis interrogatorijs & breuibus ſtudẽdo multa dicenda complecti. Circa primam propoſitam quæſtionem dicimus, quòd Reus poterit ipſum teſtem ad eius faciẽ confrontatum arbitrio ſuo interrogare: & ratio potiſſima eſt, quoniam cõfrontatio nihil aliud operatur eſſentiale, quã ſupplere de-
12 fectum citationis, vt diximus ſupra in capitulo præſenti; ſed ſi teſtis interrogari non poſſit, nõ hoc operaretur. a Circa vero ſecundã quæſtionẽ propoſitam tali diſtinctione erit nobis vtendum: Nam aut teſtis ipſe in confrontatione fuit ſufficienter interrogatus, ita, & taliter, vt reſultet idẽ effectus, qui reſultaret ex repetitione facta citata parte, & tunc repeti nõ debebit ſuper interrogatorijs Rei: b aut non fuit ſufficienter interrogatus, & debebit repeti ſuper interrogatorijs per Reum datis; ſi ille inſtat, quòd repetatur, aliàs nullã fidẽ faceret eius depoſitio. c quod procedit etiam ſi publicatus eſſet proceſſus: vbi tamen Rei dolus abſit, d & hæc omnia erunt ſummopere memoriæ commendãda à Commiſſarijs Deum timẽtibus, cum vſu ipſo practicarum vtriuſque fori fuerint recepta: & meritò ponderatis ijs, quæ attulimus ſupra [illegible] 3. Deniq; memores ſint ipſi Cõmiſſarij, quòd in capitulo tertio inter alia, quæ diximus, eſt, quòd & ſi regulariter nimis graue videatur inchoari iudicium à domo Rei, nihilominus in quã plurimis caſibus ibi allatis ipſorum erit inquirere in domo reorum, ante-
13 quam conſtet ſibi de veritate delicti contra aliquem in ſpecie. Cũ indè poterunt elicere inditia facientia contra ſuſpectos de crimine perpetrato, etſi in principio vere non conſtet de eius auctore. Nam diximus ibi, quòd ſcripturæ, arma, & alia, quibus poſſent ipſi deuenire ad aliqualẽ notitiam criminoſi in domo, ſeu in cellis, vel officinis monaſterij, vel ipſius Rei, in actis deſcribenda erunt ſigillatim, annotãdo in cuius cella, vel officina, aut domo fuiſſent reperta cum omnib. ſpecificis eorum qualitatibus, quę poſtea reſeruanda cautiſſimè erũt per aliquem ad id idoneum ſpecialiter deputandum: & hoc non ſine cauſa ita accuratè monuimus Commiſſarios, quoniam tempore opportuno ipſa eſſent omnino demonſtranda, tam teſtibus examinandis ex officio ſuper recognitione ipſorum, vt dicant, ſi ſciant apud quem talia viderint: quã ipſiſmet inquiſitis ad ipſos conuincendos, nõ ſolùm de corpore delicti, verum etiam de auctore delicti; nam ſæpe talia oblata recognoſcẽda ipſis à Commiſſarijs, aſſolent ipſos ſuſpectos mouere ad exprimẽdum aliquod ſignum extrinſecũ in voce, vel facie, vel oculis, aut in toto corpore: ex cuius ponderatione quaſi cõuincuntur de perpetrato crimine à prudentibus Commiſſarijs: & exemplificabimus in primis ad interrogandum ipſum Reum de ſcriptura literarum infamium, admodum libelli famoſi, vel literarum laſciuarum, & continentium quid ſimile prohibitum. Tunc præſtito iuramento, (vt ſæpius diximus,) &

præ-

a Bart. in auth. qui ſemel. col. fi. nu 3. C. de probat. Clarus in praxi. §. fin q. 45. ver. ſed in propoſito. Hõded. in conſ. 31. nu. 26. li. 1.
b Honded. cõſ. 101. nu. 29. lib. 1.
c Honded. vbi ſup. nu. 26 & 28.
d Maranta. de ord. iudiciario. §. 6. nume. 7. memb. de interrog. n. 19. & Honded. vbi ſupra nu. 26.
e Burſat. cõſil. 311. nu. 4. & ſeq. lib. 2. & Honded. vbi ſupra. nu. 28.

præmiſſa depoſitione teſtiū cum iuramēto ſuper recognitione characterum, & eorum cōfrontatione, & ſignorum, ſeu marchæ paginæ, ſeu folij ipſius, cum alijs ſcripturis repertis manu Rei ipſius, cum ſubſcriptione ipſius, & ſi ex talium teſtium familiarium Reorum elicitur inditium contra ipſos Reos, ſtatim ipſi Commiſſarij tali forma verborum, vel ſimiliū vtēdo ſe accingent ad ipſum Reū interrogandum ſuper dictis infamibus literis, videlicet.

Cùm Reuerendi Commiſſarij
14 voluiſſent de iure procedere cōtra D.... ſuſpectum de ſcriptura literarum ſupra recenſitarū in ius ipſum vocantes, præuio iuramento &c. ipſum interrogauerunt de infraſcriptis, & primo.

Interrogatus, an ſi videret aliquam ſcripturam ſua manu confectam, illam recognoſceret. Reſp. *Padre sì che la riconoſcerò.*

Et ſtatim iubeant Commiſſarij exhiberi dictas literas, & ab Actuario hanc exhibitionem ſcribi in actis forma ſubſequenti, videlicet.

Quo audito ipſi Reuerēdi Cōmiſſarij coram me Actuario exhibuerunt quaſdam literas, ſub Datum..... die ... Incipiente *molto ven. Padre saprà &c.* cū ſubſcriptione *di V. P. m. V.* aut *di V. S. Affettionatiſſimo &c. D....* & cum inſcriptione à tergo, *al m. V. Padre D.... &c. Alla Magnifica Signora Madama Poliſſena.* Et ſi huiuſmodi literæ fuiſſent repertæ in cella ſeu domo eiuſdem cōſtituti exprimatur in actis, aliàs exprimatur, vbi fuiſſent repertæ, apud quem, & coram quo, & in cella ipſius Rei, vel apud D.... quibus per ipſum D.... conſtitutum benè recognitis, ſed nō lectis intus, tunc Commiſſarij interrogauerunt ipſum dicēdo D.... *queſte lettere à voi moſtrate, & da voi vedute, ſono ſtate ſcritte di voſtra mano?* Reſp. *Padre sì che ſono di mia mano propria ſcritte.*

Deinde ipſi Reuerendi Cōmiſſarij, parum explicātes literas prædictas coram ipſo D.... conſtituto ita, vt ſola ſubſcriptio ipſarū videri poſſit, & nō tenor earum, & illis ſic parum explicatis exhibitis ipſi D.... fuit ipſe interrogatus, *ſe la ſottoſcritione di detta letera, è ſcritta di ſua mano.* Reſp. *Io hò viſto queſta ſottoſcrittione, & dico che è di mia mano, ò almeno ſe gli aſſimiglia.*

His peractis Commiſſarij plenè ipſas literas explicantes dicto D.... conſtituto tradiderunt recognoſcendas, & ipſum interrogauerunt dicentes: *D.... ecco che vi habbiamo aperta la detta lettera, hora leggetela, & dite ſe l'hauete ſcritta di voſtra mano.* Reſp. *Io hò veduto la detta letora, la qual comincia .... & finiſſe.... & vi dico che è ſcritta tutta di mia mano.*

Hac confeſsione recepta, ipſis Commiſſarijs erit procedendum ad ulteriora, & ad perficiēdū proceſſum, prout iuris erit, præſtitis defenſionibus, vt infra ſuo loco dicetur. Attamen ſi ipſe reus negaret ſe ſcripſiſſe huiuſmodi literas, tunc accurati Commiſſarij poterunt altero ex his modis procedere ad inueſtigandum de veritate, & conuincendum ipſum Reum. Nam aut Reus ſcit ſcribere, aut non: ſi ſcit ſcribere, tunc perquirāt ſcripturas alias repertas in ſua domo, aut cella, vel alibi; quæ fuerāt cōmuniter exiſtimatæ manu ſua ſcriptæ, & aduocent teſtes fide dignos, & ſibi familiares, vel eos, ad quos eius literę aliàs perueniſſent,

& ſe

& ſe moto ipſo D. . . . Reo cōſti-tutos, præſtito iuramēto de dicenda veritate &c. interrogabunt ſigillatim ipſos tali forma verborum, vel ſimili. Die . . . .

D. . . . ætatis . . . dignitatis. . . . vocatus in ius à Reuerendis Cōmiſſarijs, & in teſtem ad infraſcripta medio eiuſdē iuramēto preſtito de dicēda plena, & mera veritate, et qcquid inde ſciat: fuit primo.

Interrogatus, *ſe conoſce D. . . . & da quanto tempo in qua.* Reſp.

Interrogatus, *ſe ſa eſſo teſtimonio che detto D. . . . ſappia ſcriuere.* Reſpon.

Interrogatus, *come sà che detto D. . . . ſappia ſcriuere.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ha riceuuto, ò ueduto mai alcuna ſua lettera diretta ad eſſo teſtimonio, ò ad altre perſone*, Reſpon.

Interrogatus, *ſe il charattere di detto D. . . . s'auicina alla lettera cancellareſca corſiua, ò formata, ò tonda, ò mercantile.* Reſp.

Interrogatus, *ſe vi foſſe moſtrata vna lettera, potreſti voi giudicare, ſe foſſe ſtata ſcritta di mano di detto D. . . . o d'alcuno ſuo amico, ò parente, ò d'altra perſona.* Reſp.

Et oſtenſis dictis literis, non explicatis ipſi Commiſſarij oſtenſaque ſolum ſupraſcriptione dixerunt, *Ecco quà la ſopraſcritta di queſta lettera, qual dice al molto . . . . riguardate bene ogni carattere ſcritto in eſſa, & andateui ricordando, ſe ſimili caratteri hàbbiate veduto ſcritti, & da quali perſone.* Quibus per teſtem benè recognitis. Reſpon. *à me pare che ſiano queſti caratteri ſcritti di mano di D. . . .*

Interrogatus, *Perche coſi giudica eſſo teſtimonio.* Reſpondit. *Perche à me più volte eſſo D. . . . ha ſcritto, & formaua coſi li caratteri della ſcritta lettera, mà meglio la riconoſcerò nella ſua ſottoſcrittione, & nel ſuo ſolito modo di dettare le lettere.*

Quibus auditis Cōmiſſarij explicantes dictas literas, & taliter explicatas tradentes ipſi D. . . . in teſtem vocato, dixerunt ei, *Horsù conſiderate bene il charattere, & modo della ſottoſcrittione di detta lettera, & la fraſe, & modo di ſcriuere contenuto in eſſa, & dopò conſiderate le ſudette coſe, mettendoui Dio auanti gli occhi, ditto ſinceramente quello, che ne giudicate.* Reſpon.

Tunc ipſi Commiſſarij ſi habeāt alias ſcripturas repertas in domo, vel cella dicti D. . . . Rei, vel alibi, dicant ipſi teſti. *Ecco queſt'altra ſcrittura, che vi pare l'habbia ſcritta; dite la uerità.* Reſpond. *Io sò che queſta ſcrittura, la qual comincia coſi. . . . & è ſignata con lo ſegno, ſeu marca nella carta, . . . è ſtata ſcritta di mano di D. . . .*

Interrogat. *come lo ſapete voi?* Reſp. *perche detto D. . . . me l'hà detto in occaſione di diſpute*, &c.

Interrogatus, & denuo oſtenſis dictis literis prius eidem teſti oſtenſis, & traditis ad ipſas recognoſcēdas, fuit à Reuerēdis Commiſſarijs ipſe D. . . . teſtis monitus, vt comparare omnino vellet characteres contentos in dictis literis, & illos contentos in dicta ſcriptura, paulò ante recognita, *& che dica la uerità di quello, che ſente, & ſe può giudicare, chi l'habbia ſcritta detta lettera.* Reſpon. *ſe ben teneua per fermo che D. . . . haueſſe ſcritto detta lettera, sì per hauer conſiderato il ſuo carattere, come il tenor di quella, hora hauendomi moſtrato le PP. VV. m. RR. la ſudetta ſcrittura, Io giuro che à mio giudicio altra*

perſona non ſcriße dettà lettera che D.....

Hac teſtificatione recepta; & completa ſecundum formam conſuetam ſupra ſæpius traditam, & ſubſcripta ab ipſo teſte, aduocabunt Commiſſarij & alios teſtes, & in eorum teſtificationibus recipiendis vtantur eadem forma, vel ſimili verborum, quam ſeruari diximus in ſupradicto teſte examinando, & hęc obſeruabunt Commiſſarij, ſi reperiretur aliqua ſcriptura ſcripta manu eiuſdem Rei; ſed ſi non reperiretur, tunc ipſi Commiſſarij facient, vt infra.

Animaduertant Commiſſarij quòd in accurata requiſitione in cella, vel domo, vel officina Rei, ſi non reperiretur aliqua ſcriptura; (& ſi hoc videatur impoſſibile in
16 Reis religioſis ſcribere ſciētibus) tunc interrogationibus ſequētib. aggredientur ipſos Reos, ſic eas deſcribendo, videlicet.

Die...; D.... conſtitutus, & medio iuramento, &c. tanquam principalis quoad ſe, & teſtis quò ad alios, & primo fuit

Interrogatus, *ſe egli ſappia ſcriuere.* Reſpon. *Padre sì.*

Tunc præcipiant ei accipere calamum, & aliquam integram orationem manu propria in eodem proceſſu ſcribere: quod & fecit; & animaduertant Commiſſarij, quod faciant ſcribere aliquam orationem conformem alicui orationi, ſeu periodo exiſtenti in literis, de quarum ſcriptore inquiritur, vt ex identitate dictionum ſcriptarum per Reum in proceſſu poſſit elici idētitas characteris exiſtentis in dictis literis, diuerſo tamē tenore vtendo tā per peritos in arte ſcribēdi,[a] quā per ipſoſmet Commiſſarios, cū ita etiam de ſtylo obſeruetur omnium criminaliſtarū.

Quod ſi Reus negauerit ſe ſcire ſcribere, & tunc Commiſſarij ſtudebunt ipſo Reo amoto exa-
17 minare teſtes ſibi familiares, taliter interrogando, vt ſic conuinci poſſit de mendacio.

Die.... D.... Etatis.... dignitatis.... teſtis vocatus, & medio eius iuramento de dicēda plena, & mera veritate &c. fuit interrogatus, vt infra.

Interrogatus, *ſe conoſce D....* Reſp. *Padre sì.*

Interrogatus, *da quanto tempo in quà, & doue.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà eſſo teſtimonio, che detto D.... ſappia ſcriuere lettera cācellareſca, corſiua.* Reſpondit, *Io non sò che ſappia fare tal carattere, ma sò che sà ſcriuere.*

Interrogatus, *come sà che D.... ſappia ſcriuere?* Reſpon.

Et depoſitionem curent Commiſſarij ſubſcribi more ſolito. Et ſciant Cōmiſſarij, quòd ſi poſſent ipſum conuincere de mendacio, examinando teſtes, qui deponerent alias ipſum vidiſſe ſcribere, vel quid ſimile, prout melius fieri poterit, tunc non leue indicium contra ipſum elicient,[b] quo poſſent cōtra ipſum deuenire ad torturam, vt in ſimili dicemus infra in cap.....

De Publicatione proceſſus, & defenſionibus Reis dandis: & de modo procedendi in eis, quando agitur contra regulares, de quibus fuit ſermo.

S V M M A R I V M.

1 *Procedendi norma contra laicos, & clericos ſeculares in cauſa criminali, quæ ſit, & an ipſa ad vnguem*

a Chart. in ſua pract. in interrog. in u. excuſat. fol. 209. & 250.

b Clarus §. fin. in q. 21. ver. Mendacium. Natta in conſil. 449. nu. 7. vol. 3. & infra in capitulo finali, num....

quem ſeruanda ſit in cauſis criminalibus, motis contra regulares, & quare.

2 Copia Capitulorum, & dictorum teſtiũ an Reis regularibus ſit danda, dum conceduntur eis defenſiones, & quare.

3 Commiſſarij in cauſis regularium quomodo facultatẽ in perluſtrandis proceſſibus compilatis contra ipſos regulares concedent eorum procuratoribus, & aduocatis, nume. 25. & 44.

4 Regularibus Reis quare regulariter non tradatur copia depoſitionum teſtium cum eorum nominibus, & cognominibus.

5 Commiſſarij in grauiſſima cauſa criminali regularium quare tenebuntur ſaltem concedere aduocatis, & procuratoribus Reorum, vt perlegant totum proceſſum informatiuum modo iam dicto.

6 Rei, in quibus caſibus ſubijci poſſint torturæ ante ſibi præſtitas defenſiones, & an hoc habeat locum in regularibus.

7 Commiſſarij in progreſſu compilandi proceſſus informatiui reperientes Reum incidiſſe in excommunicationem maiorem, quid facient.

8 Abſolutionis ab excommunicatione incurſa à Reo, forma, & decretum quomodo ſit concipiendũ.

9 Decreti forma de indulgẽdo Reis terminum ad ſe defendendum, & probandum quicquid in ſui tutelam producendum fore putant.

10 Quis fungetur vice berrarij in curia regularium in citandis Reis, teſtibus, aduocatis, & in quolibet alio actu legitimo iudiciali faciendo, & quomodo in actis referat ſe citaſſe ſupradictos.

11 Commiſſarij quid conſulere debeant Reis volentibus imprudenter renunciare defenſionibus ſibi conceſſis.

12 Defenſionum acceptatio, vel renunciatio per Reum facta quomodo deſcribenda in proceſſu erit ab actuario.

13 Commiſſarij quomodo tenebuntur Reis regularibus aſſignare aduocatum, & procuratorem, vt incumbant defenſioni ipſorum.

14 Decreti forma pro indulgendis dictis aduocato, & procuratore ipſis regularibus Reis.

15 Decretum ſupradictum, quomodo, & quibus intimandum erit, & eius intimatio quomodo deſcribenda in actis fuerit ab actuario.

16 Commiſſarij quid ponderare debeant circa valorem terminorum contentorũ in decreto indultarum defenſionum.

17 Commiſſarij poterunt prorogare terminum conceſſum ad defenſiones faciendas.

18 Commiſſarij an teneantur tradere copiam proceſſus, nondum legitimati, & quomodo proceſſus legitimetur, & quare non teneantur illam tradere non legitimato proceſſu.

19 Commiſſarij quid facient ſi Reus dixerit ſe nolle habere teſtes pro rite, & legitimè examinatis, & repetitis.

20 Teſtes examinati in proceſſu informatiuo, ſi inſtante Reo, quod repetantur, repetiti non fuerint, an probent contra ipſum Reum.

21 Decretum pro indulgendis defenſionibus, quare contineat verba illa, videlicet: ſaluis excceptionibus, & repetitione.

22 Decretum ſupradictum quare contineat verba hæc, ſine præiudicio vlterioris proceſſus & examinis.

23 Copia indiciorum, vel proceſſus informatiui quando non erit ſtatim danda Reis, peroptima monitio, & ratio redditur.

24 *Clauſula illa in decreto indultarum defenſionũ inſerta, videlicet* Habitis prius teſtibus &c. *quando non erit in ipſo decreto inſerenda.*

25 *Commiſſarij quid animaduertere debeant poſt dictum decretum.*

26 *Forma petitionis copiæ proceſſus informatiui ab Aduocatis, et procuratoribus regularium, necnon & prorogationis termini iam conceſſi.*

27 *Actuarius quæ ſcribere debeat ſuper petitiones pſentatas à Reis, vel eorum aduocatis, aut procuratoribus.*

28 *Forma decreti prorogationis termini, et perlegendi acta iuxta petitionem aduocati, & procuratoris Rei regularis.*

29 *Super præſentatos articulos probatorios ab Aduocatis Rei quid ſcribat actuarius.*

30 *Decretum faciendum à Commiſſarijs ſuper admiſſione articulorũ probatoriorum ſibi exhibitorum.*

31 *Commiſſarij quæ accuratè obſeruabũt, receptis dictis articulis probatorijs.*

32 *Commiſſarij quare articulos tendentes ad formam libelli famoſi teneantur delere, vel corrigere, & num. 34.*

33 *Teſtis quis reprobari non poßit.*

35 *Commiſſarij quid facient, ſi teſtes examinandi non ſint in monaſterio, in quo tribunal erexerunt.*

36 *Commiſſarij quomodo procedent contra teſtes nolentes ſe ſubſcribere propria depoſitioni.*

37 *Decreti forma fulminãdi aliquã pœnalem ſententiã contra teſtem nolentem ſe ſubſcribere propria depoſitioni poſt multas monitiones ſibi factas.*

38 *Intimationis dicti decreti forma, & quid inde in actis ſcribendum fore mandare debeant ipſi Commiſſarij.*

39 *Commiſſarij dictã contumaciam non relinquant impunitã ad exemplum aliorum; & quod decretum inde faciant.*

40 *Commiſſarij expedito examine teſtium productorum in defenſionem reorum, quid facient.*

41 *Aduocatus, & procurator Reorum comparentes coram Commiſſarijs, verbo & ſcriptis quid petere debeant, poſtquam fuiſſent certiorati de expleto examine ſuper articulis à ſe præſentatis.*

42 *Actuarius quid annotare debeat ſuper petitiones in actis præſentatas ab Aduocatis, & procuratoribus Reorum.*

43 *Decreti forma de permittẽdo perluſtrari depoſitiones teſtiũ productorum ipſis aduocato, & procuratori, & quomodo illis intimandum erit.*

44 *Commiſſarijs elapſo termino perluſtrandi depoſitiones teſtiũ productorũ in defenſionem reorum, quid faciant: ſi ſibi viderit Reum fore torquendum, vt cautius procedant.*

45 *Aſſignatio proceſſus conſultori, & poſtea eius reſtitutio, quomodo in actis ſit deſcribenda, & nu. 46.*

47 *Forma voti conſultoris aſſerentis poſt accuratißimam perluſtrationem proceſſus ſibi videri Reum torquendum, taliter concipi poterit. & quomodo conſultor, et Commiſſarij ipſi voto de torquendo Reum ſe ſubſcribant.*

48 *Cõmiſſarij quare ſtudere debeãt, vt torturæ Reo regulari adhibendæ interſit conſultor, & alia perſona grauis regularis qui poſt acta actitata in torquendo Reum manu propria teſtificentur ſe interfuiſſe dictæ torturæ adhibitæ.*

49 *Commiſſarij quid facient antequam Reis traderetur copia actorum: ſi ipſi voluiſſent habere te-*

ſtes

ſtes examinatos, in proceſſu infor matiuo, pro legitimè examinatis, & repetitis, &c.

C A P. X V I I.

ET ſi in proceſſibus contra ſeculares clericos formatis, poſtquam iudices compleuerint exa-
1 mem teſtium pro informatione curiæ receptorũ, alijſque indicijs, præſumptionibus, & coniecturis ad fiſci intentionem fundandam deductis, Reiſque ſemel, & pluries conſtitutis, & examinatis, proceſſuque benè conſtructos, ſoleant ipſi Rei poni ad largam, & ipſis aſſignatur terminus ad faciendum eorum defenſiones, & decernitur dari copia proceſſus, vt ſuper indicijs prædictis defenſiones Reorum iam in facto, quàm in iure deduci poſſint, eorumque aduocati, & procuratores audiantur, vt ſi poſſibile ſit indicia prædicta ciuiliter purgata remaneant, a quod videtur elici ex pontificia lege: cũ ibi præcipiatur, non ſolũ Reo examinato, verumẽt eidem, dum erit facienda contra ipſum ſpãlis inquiſitio pp depoſitionẽ teſtium, qui depoſuiſſent in inquiſitione generali fore exponenda illa capitula, de quibus fuerit inquirendum cõtra ipſum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum: & non ſolũ dicta, ſed etiam nomina ipſa te-
2 ſtium ſunt ei, vt quid, & à quo ſit dictum appareat, necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſionẽ nominum infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeat. b Etſi hoc conceſſum ſit in cauſis laicorũ, & clericorũ ſecularium; de quibus ibi ſermo hr; nihilominus in cauſis clericorũ regularium, in quibus expediendis erit procedẽdum ſummariè, ſimpliciter, & de plano, abſque ſtrepitu, & figura iudicij, non erit idem prorſus iudicium faciẽdum. c Nam & ſi altercatio olim fuerit de hoc inter Doctores: Cùm Panormitanus (alioquin eruditiſſimus canoniſtarum) grauiſſimis adductus rationibus, non fore tradendam copiã huiuſmodi docuerit. d Hoſtienſis verò aſſerit Teſtium dicta fore manifeſtanda, non autem ipſorum nomina, dicendo ipſa pertinerẽ ad ſubtilitatem iuris, quę non erit obſeruãda cõtra regulares perſonas, & quidẽ hoc videtur elici ex text. ipſo dicti c. qualiter, & quando, el 2. in fi. vbi hęc habentur, videlicet, *Hunc tamen ordinem contra regulares perſonas non credimus vſquequaque obſeruandum, quæ cùm cauſa requirit, faciliùs, & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.* hęc ibi, ſed illæ duæ ipſorum Doctorum ſententię poterũt inſimul cõcordari. Nam ibidem Hoſtiẽſis ſubdidit, quod cauſæ (habita ratione eorũ) nomina manifeſtari poterunt: & rurſus idem Panormitanus dicit in d. c. qualiter & qñ, el 2. quòd in cauſa crim. & grauiſſima dari poterũt ipſa nomina: Thomas e tamen Triuiſanus in ſua praxi de modo, & ordine procedendi criminaliter inter Regulares in cap. 15. de defenſionibus reorum: medіam graditur viam his præciſis verbis vtens poſt nonnulla, videlicet: Dico igitur, quod non datur copia; ſed ipſo Reo præſente, & intelligente publicatur ipſe proceſſus, et eidem intelligenti legitur ad effectum, vt ſummariè pariter Reus defenſiones ſuas facere, & allegare poſſit, etiam ante rigoroſum

a Marſil. in pract. § poſt quàm, nu. 5. Follerius in pract. crim. ver. & facta litis cõteſtatione, nu. 10. Conrad. de off. Prætor. tit. de negat. crim. nu. 6. fol. 498.

b c. Qualiter & quando, el 2. §. debet. extra, de accuſa. & ibi p Doct.

c c. Qualiter & quando, el 1. §. fi. extra, de accuſat.

d Panor. in c. olim, & in c. Qualiter, & quando, el 2. extra, de accuſat.

e Thomas Triuiſan. in praxi crim. cõtra regul. cap. 15.

ſum examen. & quidem huius doctoris ſententia eſſet admittenda in cauſis criminalibus motis contra regulares, vbi non venirent ipſi regulares puniendi pœna mortis naturalis, vel ſimilis. Nam cùm & ipſi regulares Rei, vt in plurimum in iudicio ignorent ſe tueri, neſcientes ponderare virtutem indiciorum reſultantium ex depoſitione teſtium, & licèt forſan eſſent eruditi in forenſibus cauſis, tam proptia paſſio, quàm breuitas temporis, in quo ſibi leguntur huiuſmodi indicia, nō ſineret eos ponderare dicta teſtiū, vt decet, ad hoc, vt fas ſit poſtea eis contra illa opponendo, ſe iuſtè & legitimè tueri: ſed nec integra proceſſus copia eis deneganda, vel concedenda videtur a Commiſſarijs, quando in eorum religione hoc vſu nōn fuiſſet receptū. Cum inde videatur detrimentum generati decori religionis, ſi per manus Doctorum, aduocatorum, 3 procuratorum, & ſcribarum, huiuſmodi proceſſus eſſent deferendi. Quapropter dum nos eſſemus conſtituti Commiſſarij in arduiſſima cauſa criminali, & ex deductis in proceſſu informatiuo aliq Rei eſſent adeò indiciati, quòd omnino contra eos eſſet nobis deueniendum ad examē rigoroſum, ſcilicet ad torturam, antequam ad indulgendas eis defenſiones. neceſſario omni iure concedendas deſcenderemus, conſuluimus noſtræ Congregationis Præſidem, (qui in alijs religionibus nuncupatur generalis) an poſſemus in dando ipſis defenſiones concedere aduocatum Doctorem, & procuratorem laicos, qui reſpōdit fore eis illos concedendos, quibus facultatem inde indulſimus in noſtra aula hoſpicij, in qua habitabamus, vt perluſtrarent ipſi ad uerbū totum proceſſum informatiuū iam formatum, & completum, tribuimusq; etiam paginā, calamum, & atramentum, & tempus (corā tamen nobis, ne aliquid mali contingeret in cauſa ſic ardua) et facultatem eliciendi ex ipſo, quicquid ſibi eliciendum fore uideretur expediens ad formandos articulos nobis poſtea præſentandos, ſuper quibus voluiſſēt examinari teſtes in defenſionem Reorum, & pro eneruatione indiciorum ibi iam allatorum, & probatorūm: & ſic occurrimus multis expēſis faciendis pro copia ipſius proceſſus, & alijs opprobrijs futuris indè; & non fuit denegata copia defenſionis, nec inde introduximus nouū
4 ritum in noſtra Congregatione, cùm aliàs nunquam fuerat alicui conceſſa huiuſmodi copia, ſed ſolùm copia indiciorū per modum epilogi ſine nominibus, & cognominibus teſtium: & quidem non ſine cauſa: cùm indè euitantur odia inteſtina & bella ciuilia, quæ poſſent in dies ſuccreſcere inter regulares; & ipſe reus quidem ex dicta copia indiciorum regulariter poſſet vtique deuenire in cognitionem teſtium: & cum ipſi teſtes quàm ſæpiſſimè inſimul cum ipſo Reo habitauerint in eodem monaſterio, quàm facillimè poterunt conijcere nomina deponentium talia indicia. Attamen, vt
5 diximus in grauiſſima cauſa, vbi agebatur de vita hominis, nos ſupradicta forma procedēdi vſi fuimus: quod quidem Deo optimo maximo fauēte dictus modus cōcedendi defenſiones in tali cauſa perplacuit ferè omnib. Reuerendis noſtris Prælatis, ad quos ille deuenit, & non paucis Doctoribus ſecularibus. Quapropter in ſimili

ſimili cauſa Commiſſarios dicta
forma vti obſecro: quia aliàs ſi Rei
ſuas defenſiones commodè face-
re non permitterentur, & per con
ſequens eorum aduocati non poſ-
ſent eorum articulos fundare, &
interrogatoria ipſis Commiſſarijs
præſentare pro reorum defenſio-
ne, & ex tali cauſa ſola ſuppone-
rentur Rei torturę iniuſtę: & de
hoc conquererentur apud ſupre-
mos iudices, aut Sedem Apoſtoli
cam, & ita fuiſſet iudicatum: gra-
uiter ſe de iure puniẽdos fore pro
certo ſciant. Nam quomodo ipſi
Commiſſarij poterunt vnquam
tuta conſcientia in cauſa criminali
grauiſſima ad actum torturæ de-
uenire, cum ipſe ſit ſubſidiarius, a
qui non niſi legitimis indicijs præ
cedẽtibus inferri de iure poterit, b
& quidem de iure communi pę-
na Capitali plectendi erunt, qui
inquiſitos iniuſtè torquerint, c &
ideo nec ipſi Cõmiſſarij debẽt de
facili deuenire ad torturã reorũ, d
& præſertim nõ plenè indultis ip-
ſis reis defenſionibus, q̃ nõ ſolũ le
ge naturali, diuina, ciuili, & canoni
ca nobis permiſſæ ſunt, ſed & be-
ſtijs quoque & animalib. brutis cõ
petunt, d & intantum hoc eſt ve-
6 rũ, quòd etiã, ſi inde timor ſubor-
nationis immineret, eſſent defen-
ſiones indulgendę antè torturam,
cum termino ad illa producta in-
dicia purganda, & ita vſu ipſo hęc
praxis, vt diximus, recepta fuit, &
laudata à prudentibus, & licèt nõ
negemus in magna curia Vicarię
Neapolitanæ, & in curia guberna
toris Romę eſſe conſuetum, quod
ex præeminẽtia ſibi indulta à pro
rege, & à Papa in duobus caſi-
bus Rei ſubijciantur torturę, non
præcedentibus defenſionibus in-
dultis Reis, ſcilicet, primo contra
notorios inſigneſque latrones, de-
robbatoreſque ſtratarum, incen-
diarios, & alios ſimilia enormia,
& notoria crimina perpetrantes;
concurrẽte tamen infamia, & le-
uitate vitæ talium. Et ſecundò in
aliquib. alijs grauiſſimis delictis,
pręſertim vbi celeritate opus eſſet
ob complices, aut ad exemplum,
vel alijs iuſtis de cauſis, præceden
te tamen facultate à ſupremis gu-
bernatoribus conceſſa iudicibus,
vt poſſint in tali caſu tunc concur
rente vti tali præeminẽtia. Hoc ta
men non habet locum in regula-
ribus multis de cauſis, quas hic
recenſere, & longum, & infructiſe
rum eſſet: cùm illas quiſque pru-
dens poſſit ex ſe cogitare: cùm hu
iuſmodi infames non ad ſint, &
vt docuerunt Doctores e mitiùs
agendum erit in tortura clerico-
rum, quam ageretur in tortura
laicorum.

Animaduertant inſuper ipſi
Commiſſarij, quòd ſi ex depoſitio
nibus teſtium, vel confeſſione ip-
7 ſius Rei comperiſſent ipſos incur-
riſſe in ſentẽtiam excõmunicatio-
nis ſtatim ipſos abſoluere ſtudeãt
quoad actum tantum ſtandi in iu
dicio, & ipſum proſequendi, &
præſentandi quicquid habuerit in
ſui fauorem: quoniam aliàs non
poſſent audiri, non præuia tali ab
ſolutione, quòd ſi audirentur vtri-
que acta indè ſecuta eſſent nulla
iurib. vulgaribus: forma verò hu-
iuſmodi abſolutionis erit ſubſe-
quens, quæ omnino erit in actis
deſcribenda, vt conſtet ibi de ipſa.

Cum Reuerendi Commiſſarij
8 comperiſſent D.... Reum ex cõ-
feſſione ipſius facta in iudicio co-
ram ipſis, vt in folio ... fuiſſe in-
curſum in excommunicationem
maiorem latam à Reuerendo ....
pro eo quod præceperat ſub pęna
excommunicationis latę ſentẽtię,
tale

a Conrad. de off. prætor. titu. de nega. crim. nu. 6.

b Alex. cõſ. 65. vol. 1. Rolan. cõſ. 12. nu. 31. & ſequent. lib 3.

c Marſil. cõſil. 8. nu. 28. Rolan. cõſ. 12. nu. 66. & ſequent. vol. 3.

d Boſſ. in pract. crim. titu. de Iudi. nu. 75.

e Diaz in ſua praxi. c. de Tortura.

tale quid non faciendum, vel fa-
ciendum, ipſum D...... abſolue
rit à dicta excommunicatione, ad
effectum ſolum aſtādi in iudicio,
& ſe tuendi omni meliori mo-
do, &c. Cùm ipſe non poſſet pro-
bari ſe fuiſſe abſolutum ab illa.
Datum ..... Die.....

D....... Abbas } *Commiſ-*
D....... Prior } *ſarij.*

D....... Actuarius.

Expleto, vt diximus, proceſſu
informatiuo, ab ipſis Cōmiſſarijs
erunt offerendæ defenſiones ipſis
Reis, & terminus congruus ad il-
las commodè peragendas: forma
verò huius decreti talis erit.

Reuerendis Commiſſarijs vi-
ſum fuit indulgere D.... Reo ter
minum dierum .... ad producen
dum quæcumque monumenta,
ac probationes, quibus ſibi videa-
tur ſe innocentē probare in delato
crimine contra ipſum, & ad eli-
9 denda indicia in proceſſu con-
tra ipſum metallata, & copiam re
pertorū ſibi dari, habitis tamen ab
eo priùs teſtibus pro ritè, & rectè
receptis, & legitimè examinatis:
ſaluis exceptionibus, & repetitio-
ne, &c. & ſine pręiudicio vlterioris
proceſſus, & examinis omni me-
liori modo, &c. Prout Pręſenti de-
creto huiuſmodi ſupradictum ter-
minum dierum.... indulſerunt, &
dictam copiam repertorum. Da-
tum in monaſterio ..... Die...

D..... Abbas } *Commiſſarij.*
D...... Prior }

D..... Actuarius.

10 Et cum in curia regularium de-
ſint notarij, prout ſupra dixi-
mus, actuarius ipſe poterit notifi-
care omnia decreta, & poſtea re-
ferre in actis huiuſmodi intima-
tionem, cum ſubſcriptione manus
ipſius Rei, ne poſtea auderet dice-
re hoc ſibi non innotuiſſe, vtetur
erga infraſcripta forma.

Et cùm per me D..... actua-
rium fuiſſet ſupradictum decre-
tum intimatum dicto D... Reo,
& ipſe coram me ad verbum illud
legiſſet, acceptauit dictum termi-
num & defenſiones indultas, &
in fidem manu ſua ſe ſubſcripſit.

Die.....

*Ego D.... acceptaui defenſio-
nes, & terminū ad illas peragen-
das, & in fidem manu propria me
ſubſcripſi.*

11 Animaduertant Commiſſarij
etiam, quoniam non pauci ſimpli
ces ſtatim renuntiant oblatis de-
fenſionibus, quòd cùm audierint
ipſi Commiſſarij, ſi eſſent in cau-
ſa leuis momenti, poterunt ipſam
renuntiationem acceptare, & de
mādent illam ſcribi ſubtus ſupra
dictam relationem tali forma.

Et cum per me D..... actua-
rium fuiſſet ſupradictum decre-
tum intimatum D.... Reo, & ip
ſe coram me ad verbum illud le-
giſſet, gratias agens dixit ſe renun-
tiare omnibus ſibi competentib.
defenſionibus, & ſe remitti pietati
Cōmiſſariorum, vel huiuſmodi, et
in fidem manu propria ipſe D....
ſe ſubſcripſit Die.....

*Ego D.... renuntiatio defen-
ſionibus mihi oblatis, & in fidem
me ſubſcripſi manu propria.*

Sed ſi cauſa eſſet criminalis, &
arduiſſima, nō ita facilè aſſenſum
prębeat ipſi Cōmiſſarij huiuſmo
di renūciationi defenſionū, cū hoc
ſępe procedat ex ignorantia, & im
prudentia Rei credētis nihil fuiſ-
ſe in proceſſu probatū contra ſe.
Quapropter etſi nō negemus vni
cuique licere renunciare iuri ſibi
competenti; ac per conſequens ip
ſis Reis; conſulimus tamē Com-
miſſa-

miſſarios, vt hortentur ipſos regulares reos ad benè cogitãdũ, quid faciant, ne poſtea fruſtra doleãt ſe renunciaſſe defenſionibus tot iuribus ſibi competentibus, eo magis quòd nõ ſemper in rei id veritate reperitur in proceſſu productũ, prout quis præſumit. Sciat ergo hæc verba coram ſe ex charitate
12 prolata; faciat modò ipſe qdquid voluerit, etſi acceptauerit defenſiones, faciat talem acceptationẽ annotari iuxta formã ſupra poſitã.

Sciant etiam Cõmiſſarij, quòd ſi cauſa eſſet arduiſſima, & Reo pœna grauiſſima eſſet imponẽda,
13 niſi ſe purgauerit de inditijs productis in actis contra ipſum omnino præuia ſupradicta facultate tenebuntur vnà cum decreto indultæ confeſſionis indulgere ipſi Reo aduocatũ, & procuratorẽ, & tũc vtebũtur tali forma, videlicet.

Reuerendi Commiſſarij volentes de iure procedere in cauſa tã graui, prout de iure debent, fuit per eoſdem prouiſum, & decretũ
14 dari ſupra dicto D.... prætenſo Reo copiam repertorum: habitis tamen ab eo teſtibus pro rite, & rectè acceptis, & legitimè examinatis: ſaluis exceptionibus, & repetitione &c. ac. ſine præiudicio vlterioris proceſſus, & examinis omni meliori modo &c. prout in actis, terminumque dierum... ad producendum quicquid ſibi placuerit in ſui defenſionem; & ad elidẽda inditia in actis producta. Nec non fuit ſibi oblatus, & aſſignatus in aduocatum D.... vtriuſque iuris Doctor, & in procuratorem D..... prout præſenti decreto dictus terminus dierum.... & dictus D... in aduocatum, & dictus D.... in Procuratorem aſſignantur. Datum in monaſterio ..... die....

D...... *Abbas* } *Commiſſarij.*
D...... *Prior*
D...... *Actuarius.*

Quodquidem decretum intimetur dicto Reo, forma vt ſupra, & referat, vt ſupra, & manu actuarij faciant aſſignari dicto Reo reperta cõtra ipſum, vt ſe tueri poſſit tali forma, videlicet.

Die... cum ſupradicta reper-
15 ta totius proceſſus informatiui contra D..... compilati fuiſſent mandato Reuerendorum Commiſſariorũ, per me D.... actuarium aſſignata ipſi D..... prætenſo Reo: ipſe illa acceptauit gratias agens, & in fidem veritatis ſe ſubſcripſit manu propria.

Io D.... Hò riceuuto quanto di ſopra, in fede mi ſono ſottoſcritto di propria mano.

16 Animaduertant Commiſſarij, & memoriæ commendent infraſcripta pro vera intelligentia ferè omnium verborum contentorũ, in forma decreti traditi in indulgendis Reo defenſionibus ſibi de iure competentibus. Sciant er-
17 go primò, quòd terminus dierũ ſibi aſſignatus poterit toties, quoties expedire Commiſſarijs videbitur, prorogari.[a] Et ſecundò, habitis prius teſtibus &c. vt inde ceſſet omnis ſuſpitio fraudis, ſcilicet antequàm repetantur teſtes, illi à
18 toto diſcedant, vel dicere cogantur, aut inducantur cõtrarium, & ſic repeti, & perdurare in primo eorum dicto minus valeant, iuraque curiæ ſeu iuſtitiæ propterea deſtruãtur,[b] & ratio proxima iſtius deciſionis eſt, quoniam non tenetur de iure iudex tradere copiam proceſſus, niſi is prius compilatus, & legitimatus fuerit, & ſic teſtes pro curiæ informatione dã & ſecretò examinati abſque cita-

a Alex. in l. 2 num. 5. ff. de re iudic. Clar. in praxi. crim. §. fin. q. 48. ver. quæro.

b Foller. in pract. crim. in verſi. detur copia capitulorum. num. 5.

tione partis; parte deinde citata
fuerint rèpetiti, vel ad faciem Rei
confrontati, a ſecundum formam
confrontationis teſtium ſupra re-
cenſitam. Sciant tertio Commiſ-
ſarij, quod & ſi proceſſus nõ fuiſ-
ſet legitimatus, non eſſet danda
copia &c. Reo: niſi ipſe vel eius
procurator expreſsè in actis de-
clarauerint, ſe habere teſtes in pro-
ceſſu informatiuo, ſeu pro curiæ
informatione compilato exami-
natos pro ritè, & rectè examina-
tis, quoniam aliàs ſine tali expreſ-
ſa Rei, aut eius legitimi procura-
toris declaratione, non ſufficerent
dicti decreti verba, idẽ præcipien-
tis: nec tacitus quaſi ipſius Rei
conſenſus, vel procuratoris ſui,
copiam prędictam cum dicto de-
creto acceptantis, & ita ſeruatur
in practica: quàpropter in tantũ
hæc (de quibus monuimus Com-
miſſarios) ſunt vera; vt etiam ſi
Reus inſtitiſſet pro huiuſmodi
copijs cum oblatione de habendo
teſtes pro ritè & rectè receptis, nõ
propterea dicendi eſſent iam pro
talibus habiti, niſi expreſsè inſcri-
ptis proteſtẽtur ſe habere eos pro
ritè, & rectè receptis. b Et ratio
eſt, quoniam cauſa reorum eſt fa-
uorabilis ita, vt nonnulli Docto-
res dixerint ad hoc propoſitum,
quòd etiã facta dicta declaratio-
ne poterit Reus re integra, ſcili-
cet, antequam copiam recepiſſet,
pęnitere, & conſenſum prædictũ
reuocare: c & ideo Commiſſarij
expreſsè prohibeant actuario aſ-
ſignare dictã copiam dicto Reo,
vel eius procuratori legitimo, non
præuia dicta declaratione in ſcri-
ptis facta ab altero eorum. Cùm
aliter proceſſus non diceretur le-
gitimatus, niſi teſtib. in dicto pro-
ceſſu informatiuo ſemel examina-
tis de nouo citata parte repetitis,
vel confrontatis. d ſed ſi Reus di-
xerit ſe nolle habere teſtes pro exa
minatis ritè, & rectè: tunc ipſi Cõ
miſſarij citari, ſeu moneri faciant
Reum forma infraſcripta ad vi-
dendum repeti teſtes, & ad dan-
da eis interrogatoria, ſi voluerint;
aliàs ſolùm ad videndum illos re-
peti, & citantur teſtes, qui compa-
19 rentes repetentur, etiam ſuper in-
terrogatorijs à Reo exhibitis, qui
teſtes ſi non repetantur inſtante
Reo, ſuper datis interrogatorijs,
nullam profectò fidem depoſitio
eorum faceret cõtra ipſum. reũ. e
Hęc tamen obſeruanda erunt in
20 cauſa criminali ardua mota con-
tra clericum ſecularem, vel contra
regulares, non aliàs contra regula-
rem. Quartò dictum fuit in dicto
21 decreto, *ſaluis exceptionibus &*
repetitione. Vt ipſe Reus declarãs
ſe velle habere teſtes pro ritè re-
petitis, & examinatis, valeat cõtra
illorum perſonas, & dicta oppo-
nere, quicquid Reus ipſe voluerit
ſuper ſuis interrogatorijs: quate-
nus opus ſit facere eos repeti: aliàs
enim ſi dicta reſeruatio non fie-
ret, non eſſet licitum poſtea con-
tra huiuſmodi perſonas, & dicta
aliquid opponere. f Quintò di-
ctum fuit in decreto, *ſine præiudi*
tio vlterioris proceſſus, & exami-
nis. vt ſemper, & quandocumque
ſit Commiſſarijs reſeruatum ius
alios teſtes examinandi, & alia iu-
ra ad curiæ fauorem facientia de-
ducendi: & licèt non deſint Do-
ctores dicentes, hanc vltimã clau-
ſulam ſine præiuditio &c. eſſe ſu-
22 perfluam: quia etiam illa non ap-
poſita, poteſt Iudex poſt publica-
tum proceſſum alios teſtes de no-
uo recipere ex officio. g Nihilo-
minus ipſi Commiſſarij omnino
in ſuis decretis ſimilibus ſemper
illam clauſulam apponant: & ra-
tio

a Chart. in pract. lib 3. c. 3. nu 56. vſq; ad 67.

b Gabr. in conſi. 177. num. 17. & ſeq. lib. 1.

c Honded. conſi. 101. nu. 33. lib. 1.

d Chart. in praxi. lib. 3. c. 3. nu. 63.

e Honded. vbi ſup. nu. 28.

f Chart. in praxi. interrog. lib. 3. ca. 3. nu. 70. & ſeq.

g Natta in conſi. 359. lib. 1 Clar. in pract. §. fi. q. 61. ver. ſed quæro.

tio eſt, quoniam inde oſtenditur animus iudicis propẽſus ad alias probationes admittendas. *a* Cùm & illam clariſſimi Indices in ſimilibus decretis apponere conſueue-
23 rint. Sciant inſuper Commiſſarij, quòd ſi plures reperti fuerint Rei; quorum aliqui ſunt carceri mancipati, & alij non; nunquam huiuſmodi copia depoſitionum, aut indiciorum danda eſſet Reis carceratis: niſi prius alijs Reis abſentibus in eorũ contumacia (ſeruatis ſeruandis) condemnatis, *b* & ratio potiſſima eſt: quoniam ſi talis copia daretur Reo præ tenſo: ipſi Rei contumaces docerentur de contentis cõtra eos in proceſſu, *c* & vbi poſt contumacium condemnationẽ Reo præſenti copia tradenda eſſet, tunc erunt in dicta copia deſcribenda nomina contumacium per literam N. *d*

a Clar. vbi ſup. q. 93. in fin.

b Boſſ. in praxi, de cõmuni atteſtans in tit. de ſent. nu. 85. Clarus vbi ſup. q. 49. ver. ſed pone.

c Boſſ. & Clarus vbi ſup.

d Clar. vbi ſup.

Animaduertant inſuper Commiſſarij, quòd dicta clauſula inſer-
24 ta in ſupra recenſito decreto defenſionum, videlicet. *habitis prius teſtibus &c.* non erit inferenda, ſi danda eſſet copia Reo iam confeſſo crimen: & ratio eſt, quoniam ſubſequens Rei confeſſio ſatis ſuperque proceſſum ipſum legitimauit. ita vt non ſit opus alia teſtium repetitione, vel confrontatione: ſed poterunt contra talem deuenire ad ſententiã condemnatoriam. *e*

e Clar. vbi ſupra q. 64. ver. ſin autẽ, & q. 65. in princ.

Nolo fugiat Commiſſarios cauſę, in qua agitur de pœna capitali, vel quaſi, quoniam aſsignati Aduocatus, & Procurator pro defendendo Reo non ſolent eſſe contenti ſola notula repertorum, ſed aſſolent petere facultatem recipiendi copiam totius proceſſus informatiui, vt inde elicere poſſint, quę videntur poſſe per depoſitionem teſtiũ, aut ſcripturas
25 indicia, ex deductis ibi eneruare. Cùm reuera ex talium accurata ad uerbum perluſtratione elicere poſſent aliquas contradictiones in teſtium depoſitionibus, vel aliqua non veriſimilia, vel teſtes in dictis ſuis non cõcludentes: Icircò ad petitionem eorundẽ poterunt facultatem concedere illis in propria audientiæ aula proceſſum luſtrandi ad uotum, & curent, vt appareat in actis huiuſmodi facultas ſibi conceſsa, pręmiſſa in ſcriptis eorum petitione, quæ erit talis, videlicet.

Coram admodum Reuerendis Commiſſarijs comparent D. . . . . & D. . . . Aduocatus, & procurator D. . . . in carceribus conſtituti, precantes, vt terminum dierum . . . . eorũ principali indultũ prorogare dignentur, cùm fuerit breuis, nec non & concedere copiã totius proceſſus, vel ſaltẽ facultatẽ illum ad verbum perluſtrãdi in aula audientiæ eorum coram ipſis Reuerendis Commiſſarijs, vt
26 inde fas ſit eis elicere ea, quæ ad defenſionem dicti Rei facere videantur, nec non ſe accingere ad formandos articulos probatorios, vt indicia, quę viderentur exorta contra eorum principalem, elidi poſſint; & inde innocẽtia eius eluceſcat, quod in gratiã ſingularem recipient: & iſto, & omni alio meliori modo ſibi prouideri inſtant.

Actuarius ſuper petitionẽ ſcribat hæc verba, videlicet: *Præſenta*
27 *ta fuit per ipſos Dominos aduocatum, & Procuratorem die . . . . .* & poſtea Commiſſarij decretum tale faciant.

Perpenſa rationabili petitione Dominorum aduocati, & procuratoris D. . . . pręenſi Rei, ipſam admittentes Reuerendi Commiſ-
28 ſarij, ſi, & in quãtum, pręceperunt

T 2 proto-

prorogari terminum iam conceſſum, concedentes alios dies ....: ad producenda, quæ in defenſionem Rei ſibi videbuntur, nec non dari facultatem commodè perluſtrandi ipſum proceſſum, prout præſenti decreto concedunt dictum terminum dierum .... & copiam perlegendi ipſum proceſſum, vt fuerat petitum. Datum in monaſterio ..... die .... menſis .... Anni. ...

D...... Abbas } *Commiſſarij.*
D....... Prior

D....... Actuarius.

Animaduertant Commiſſarij, quod quando aduocatus, & Procurator Rei preſentauerint articulos probatorios, mãdent actuario ſuper præſentatis articulis ſcribi tali forma.

29 Præſentati fuerunt præſentes articuli per Dominos .... & ..... Aduocatũ, & Procuratorem Die.. menſis ..... Anni....

His peractis formetur tale decretum, videlicet.

30 Cùm Dominus .... & dominus Aduocatus, & Procurator D.. Rei prætẽſi comparuiſſent coram Reuerendis Commiſſarijs, precantes ipſos articulos probatorios admitti, & ſuper illos examinari teſtes ibidem nominatos pro defenſione eorum principalis. Viſum fuit ipſis Reuerendis Commiſſarijs ipſos admittere ſi, & inquantum, prout præſenti decreto admiſerunt. Datum in monaſterio ... D.... menſis .... Anni......

D...... Abbas } *Commiſſarij.*
D...... Prior

D...... Actuarius.

Receptis articulis probatorijs ſtudeant primo ipſi Commiſſarij accuratiſſimè perlegere illos, etſi
repererint aliquem illorum ſpecimẽ præſeferre potius libelli famoſi, quã honeſtæ defenſionis, illos in totum, aut in partẽ, è medio aliorum articulorum auferant, vt ſibi in domino videbitur. Idipſum faciendum diximus de propoſitis
31 articulis impertinentibus, & nihil ad rem propoſitã facientibus, cũ hoc ſibi non ſolũ facere liceat, verum etiam iuribus vulgaribus
32 adhoc teneantur, & ratio eſt potiſſima: quoniam aliàs viderentur cooperatores ſcandalorum, quæ inde prodire conſueuerunt. Secundò animaduertant ipſi Commiſſarij, quòd ſæpe contingit incuria aduocatorum, & procuratorum,
33 & ignorantia ipſorum Reorum, vt in præſentatis articulis nominẽtur in teſtes ij, quos aliàs reprobauerãt in eodemmet iudicio, vel in alio, immemores, quòd in iure cautum teſtem *a* illum reprobari non poſſe, quem quis antè, vel poſt in eadem, vel alia cauſa in ſui fauorem in teſtem nominauerit, cum taliter nominando in ſui fauorẽ, approbaſſe tacitè eum comprobetur; vt nobis contigit in quadã arduiſſima cauſa. Tertiò ſciant
34 quoq; Commiſſarijs Reus inſerere aliquãdo in articulis, quæ reſultarent in maximum præiudicium alterius, & in paruũ adiutorium ipſorum, dum talia proferunt probanda in excipiendo contra teſtes in proceſſu informatiuo examinatos: Nam in tali caſu ſi publicè cõſtet talia in aliquo articulo contenta eſſe falſa, non debebunt tales articulos admittere reddendo (ſi ſibi videbitur) ibi infronte articuli rationẽ illius reprobationis, vel oretenus ipſi Reo, aut eius procuratori reddendo huiuſmodi rationẽ (inquiens) ad placandũ animum forſan turbatum producentiũ tales

a l. ſi quis in teſtem. C. de Teſtib. & ibi communiter per Doctores.

les articulos, quos forſan fugiebat
contenta in eis eſſe falſa, & ideo
crediderunt inde ſibi irrogatam
iniuſtè iniuriam fuiſſe. Quartò
ſciant ipſi Commiſſarij, quòd ſi te
35 ſtes examinandi in defenſionem
reorum, non reperirentur in eo-
dem monaſterio, ſed in alio, tunc
poterunt eos citare ad ſe præſen-
tãdos in dicto monaſterio audien
tię infra terminum competentem
(habito reſpectu ad diſtantiã il-
lius monaſterij, in quo tunc illi ha
bitabũt, à monaſterio, in quo ipſi
Commiſſarij habitant) per literas
priuatas, ſubſcriptas tamen ma-
nu amborum Commiſſariorum;
ſed ſi ipſi eſſent multi, & expedi-
re ſibi videbitur ad eoſdem ſe con
ferre; & quod eſſet hoc conſul-
tiùs multis de cauſis; tunc poſt-
quam perueniſſent ad dictũ mo-
naſterium, in examine primo vo-
cati in teſtem ſubſequentia verba,
vel ſimilia ſcribi faciant ab Actua
rio, videlicet:

Die.... menſis... Anno...
Cum Reuerendi Commiſſarij vo
luiſsẽt de iure procedere in cauſa
agitata contra D.... & examinare
teſtes nominatos in ſui fauorem
à dicto D... præſente Reo, nec-
non conſulere indemnitati ipſius
Rei, & monaſterij.... à quo opus
erat dictos teſtes illius expenſis
aduocare ad monaſteriũ... in quo
ipſi tunc reperiebantur. Iccircò ſe
conferẽtes ad dictũ monaſterium
vocauerunt infraſcriptos teſtes ſi-
gillatim examinandos ſuper prę-
inſertis articulis, ſeu capitulis, ha-
bentes hic infra pro expreſſis om
nia contenta in illis, breuitati ſtu-
dentes ipſi RR. Commiſſarij le-
gerunt intelligibili voce vnum-
quodque ipſorum capitulorũ ip-
ſis teſtibus ſigillatim, tamen præ-
cipiendo iiſdem, & præuio iura-
mento de dicenda mera, & plena
veritate ſuper interrogãdis ſuper
illis, & quicquid inde ſcirent. Vo-
catus ergo fuit D... ætatis... di-
gnitatis, & præuio dicto iuramen
to per ipſum præſtito, fuit primò

Interrogatus, &c. ſeruetur for-
ma ſupra ſæpe repetita, & finito
examine vniuſcuiuſq; teſtis iuxta
formam ſupra relatam ad ulterio
ra ipſi Commiſſarij procedant, vt
infra ſtatim dicetur.

Quintò moniti ſint ipſi Com-
miſſarij, quòd aliquando teſtes ita
36 temerarij ſunt, quod poſt eorũ depo-
ſitionem requiſiti, vt illi ſe ſubſcri-
bant manu propria (vt moris eſt
omnium curiarum) ipſi audeant
inſipiẽter reſpondere ſe nolle ſub
ſcribere, & ſi aſſeuerẽt ſe vera de-
poſuiſſe, neſcientes huius contu-
maciæ cauſam aſſignare; ſed ſolũ
dicunt ſibi ita placere, vel videri;
tunc vt omnia legitimè procedãt,
& conſulatur decori tribunalis, &
inſimul compatiatur ignorantiæ
talium teſtium; ipſorum Com-
miſſariorum erit poſt monitiones
blandaſque adhortationes, vti te-
nebuntur minis de ipſis punien-
dis pro tali eorum inſulſa teme-
ritate, quòd ſi nec ipſis præmiſſis
voluerint ſe ſubſcribere propriæ
depoſitioni; ſed ſi adhuc pertina-
citer reſponderint ſe nolle ſubſcri-
bere, nihilq; opponentes; ſed ſolũ
aſſeuerauerint, ſe alia velle depo-
nere, quæ ſcribenda fore, ipſe velit
ibidem (vt nobis in quadam cau-
ſa ardua contigit,) tunc ipſi Com-
miſſarij aduocare ſtudeant Præ-
latũ dicti monachi teſtis, aut aliã
grauem perſonam in teſtimoniũ
correctionis paternæ ipſi teſti fa-
ctæ à Commiſſarijs, & coram illo
dicant denuo ipſi teſti, vt iam de-
poſita pertinacia ſe ſubſcribat pro
prię ſuę depoſitioni, & quòd enar

ret,

ret, quæ vellet ibi fore deſcribenda. Nam ſi ad rem pertinuerint, et ad côtenta in articulo, ſuper quę ad inſtãtiam Rei fuerat in teſtem vocatus, demandabũt ipſa ſtatim ſcribi; ſin autem incompetẽtia rei (de qua agitur) nolunt, vt ibi ſcribantur, vt ordo iudiciarius ſeruetur: Cùm poſſit poſtea die ſequenti in iudicio cõparere producturus, quæ ſibi uidebitur, & tũc dictum eius acceptabitur, & habebitur de ipſo ea ratio, quæ de iure habẽda erit: & ſi adhuc ille teſtis, nec ſe ſubſcribere vellet, nec enarrare, quæ ſcribenda in actis vellet; tunc ne eorum tribunal vileſcat, & alij exemplo talium indè punitorum pertimeſcant talia attentare; ſed potius ſtudeant humiliter obtemperare iuſtis mandatis ipſorum. Ipſi Commiſſarij contra talem pertinacem tale decretum fulminent.

Die.... menſis... Anno... Cùm Reuerendi Commiſſarij ſępiſſimè admonuiſſent D... ſupradictum in teſtem vocatum, vt vellet proprię ſupradictę eius depoſitioni manu propria ſe ſubſcribere, prout reliqui teſtes fecerant, ſemperq; ipſe teſtis reſpondiſſet, ſe nolle ſubſcribere, niſi prius deſcriberentur ibidẽ omnia dictanda per ipſum D.... qua temeritate audita, & perpendentes, hoc cadere in maximum dedecus non tantum ipſorum Commiſſariorũ, verum etiam totius Congregationis ſuę, compatientes tamen dicti teſtis vecordiæ, accerſiri fecerunt Reuer. Patrẽ D... Abbatem dicti monaſterij, & denuo coram ipſo monuerunt ipſum D.... vt iam ceſſaret ab incepta pertinacia, & ſe ſubſcribat, alias perſeuerans in ea deputabitur carceribus, nec non quod enarret, quæ exoptat in

37 actis deſcribenda. Nã ſi ipſa erũt attinentia ad materiam articuli, ſuper quo ad inſtantiam D.... prætenſi Rei fuerat in teſtem vocatus & iam examinatus, illicò Reuerendi Cõmiſſarij ibidem fore deſcribenda mandabunt, ſin alias die ſequenti hora audientiæ comparere deberet audiendus libentiſſimè, & cum ipſe D.... perſiſteret in ſua contumacia, ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt dictum D.... formali carceri mancipari, & ibi perſeuerare donec ad cor rediẽs ſe ſubſcribat, & dignum ſe reddat miſericordia, prout præſenti decreto carceribus formalibus detineri vſque ad dictum tempus mandant. Datum in monaſterio die.... menſis... Anni....

D.... Abbas }
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D..... Actuarius.

Quod decretum ipſi Commiſſarij mandent intimari per actuarium, & in actis referri quicquid exequutũ fuerit, ſcilicet quod fuerit carceri mancipatus, tali forma
38 vtendo, videlicet: Ego D..... Actuarius fidem facio dictum decretum fuiſſe intimatum per me dicto D....... & fuiſſe pro ſupradicta cauſa ipſum D.... cum effectu carceri formali mancipatum die.... D.... Actuarius. vel ſi ſe humilians teſtis petat veniam offerens ſe ſubſcribere more ſolito, & hoc ipſum in actis referat vtendo hac, vel ſimili forma verborum, videlicet.

Die.... menſis.... Anni... Cum per me D... . Actuarium fuiſſet ſupradictum decretum intimatum dicto D.... in teſtẽ vocato, ſtatim ipſe genibus flexis miſericordiam ſibi exhiberi à Reue-

ren-

rendis Commiſſarijs ſuppliciter expoſtulauit,& remitti ſibi pœnã carceris,ſe offerens promptiſſimũ ad perficiendam quamcũque aliã pœnitentiam ſibi pro dicta pertinacia iniungendam. Quibus auditis Reuerẽdi Commiſſarij iuſſerunt tradendum fore calamum dicto D..... ad ſe ſubſcribendũ dictæ ſuæ depoſitioni, & ſic ibi dictus D..... ſe ſubſcripſit. forma ſubſcriptionis eſt,quæ ſupra annotata ſępius fuit.

Sed animaduertant nihilominus Cõmiſſarij dictum teſtem ſore aliqua alia pœna puniendum, & non permittendum ab omni pœnitentia immunem effici, vt
39 cæteris metus, & reuerentia erga tribunal incutiatur; poterũt verò tale vel ſimile decretum edere.

Viſa ſupradicta ſubſcriptione D.... & humili eius deprecatione audita, vt ſecum miſericorditer ageretur, ipſi Reuerẽdi Commiſſarij cõpatientes eiuſdem D..... infirmitati remiſerunt ei pœnam carceris, & iniunxerunt D..... coram D.... vt die ſequẽti comederet in terra in pane, & aqua in refectorio communi monachorũ Zonam, ſeu corigiam habens in collo, prout præſenti decreto remittunt dicto D.... dictam pœnam carceris, & iniungunt dictã comeſtionem in terra in refectorio cum Zona ad collum. Datum in monaſterio.... Die.... menſis... Anni...

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D..... Actuarius.

Memores ſint Cõmiſſarij quòd expedito examine teſtium productorum ad inſtantiam & defen-
40 ſionem Rei regredi ad monaſterium vbi reperitur carceratus Reus, ad quod cum peruenerint certiores reddere ſtudeant tam Reum, quam eius aduocatum, & procuratorem de perfecto examine hac forma vtendo, videlicet.

Poſt quàm Reuerendi Commiſſarij, expedito examine teſtium nominatorum, & productorum in fauorem D..... prætenſi Rei, ſe contuliſſent ad ciuitatem... & monaſterium.... in quo tribunal erexerant, certiores facere ſtuduerunt dictũ D.... & eius Dominos aduocatum, & procuratorem de dicto perfecto examine, prout præſenti decreto ipſos certiores reddi mãdant per me D.... Actuarium. Datum in monaſterio.... Die.... &c.

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D..... Actuarius.

Die ... &c. Cum per me D..... Actuarium fuiſſent certiorati de dicto perfecto examine tã D.... prætenſus Reus, quam Domini Aduocatus, & Procurator ipſius. Ipſi Domini gratias egerunt, et in fidem veritatis mẽ ſubſcripſi.

Ego D.... Actuarius.

Tunc comparẽtes Aduocatus, & Procurator poſſent tali forma petitionis vti, vel ſimili, videlicet.
41 Comparent magnificus Dominus..... vtriuſque iuris Doctor, & magnificus D.... Procurator D.... prætenſi Rei coram Reuerendis Commiſſarijs, & intellecto quod fuerint examinati teſtes nominati ſuper capitulis, ſeu articulis per eoſdem productis ad defenſionem dicti inquiſiti, petũt ab ipſis Reuerendis Commiſſarijs, vt iuxta ritum, & Priuilegia iam allegata Congregationis Caſſinenſis, ſiue ordinis... velint ſibi copiam dictorum teſtium exa-

mina-

minatorum exhiberi cum termino dierum octo, vt ipſi conſulere poſſint, an aliud ſit eis agendum pro cõpleta defenſione dicti D.... Inquiſiti, alias proteſtantur, &c.

Aduertat actuarius deſcribere ſuper petitionem ipſam diem præ-
42 ſentationis, dicendo: Præſentata fuit præſẽs petitio à Dominis Aduocato, & Procuratore D...... Die.... Et hac petitione perlecta à Commiſſarijs poterunt edere infraſcriptum decretum, videlicet.

Audita iuſta, ac rationabili petitione dictorum Dominorũ Aduocati & Procuratoris dicti D..... prætenſi Rei: ipſi Reuerendi Cõmiſſarij mandauerunt ſibi aſſignari reperta dictarum depoſitio-
43 num dictorum teſtium, & indulgeri octo dierum terminum iuxta eorum petitionem, prout præſenti decreto aſſignari dicta reperta mandant, & dictum terminum indulgent. Datum in monaſterio..... Die..... menſis..... Anno.....

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D..... Actuarius.

Et vt omnia in actis actitata compareant, hæc verba poſt dictum Decretum ſcribat actuarius, videlicet.

Die... Cum per me D..... Actuarium fuiſſent aſſignata dicta reperta depoſitionum dictorum teſtium Dominis Aduocato, & Procuratori D.... prætẽſi Rei, ipſi gratias agendo illa receperũt, & in fidem me ſubſcripſi..... D.... Actuarius.

Memores ſint quoq; ipſi Commiſſarij, quod in capitulo præſenti, num. 25. cum ſermo haberetur de tradenda copia proceſſus informatiui in cauſa capitali agitata contra regularem, & omnino
44 inſtarent aduocati pro ſibi concedenda totius proceſſus copia, non contenti copia repertorum; Diximus poſſe concedere facultatem perluſtrandi totũ proceſſum in propria eorum aula coram ipſis, vt inde ipſi aduocati elicere poſſint ea, quibus aduerſari voluerint pro defenſione Rei. Id ipſum dicimus de facultate ſibi cõcedenda perluſtrandi omnes depoſitiones teſtium examinatorum ad defenſam Rei, & hoc nõ obliuiſcantur Commiſſarij obſeruare, vt ſic propriæ ſaluti, & reorũ conſulãt.

Tranſacto ergo dicto indulto termino, & ſi aduocatus, aut procurator dixerint ſe non habere aliud producendum in fauorem rei, etiã ſi oretenus hoc dixerint, vel infra talem terminum non comparuerint: tũc tale decretum promulgent.

Die... Cum elapſus fuiſſet dictus indultus terminus aduocato, & procuratori D.... Rei prætenſi ad ſibi conſulendum, an vellẽt in iudicio aliud proferre in fauorem
45 ſui principalis, aduertiſſent Reuerendi Cõmiſſarij, nihil aliud productũ fuiſſe pro parte dicti D.... volentes legitimè ad ulteriora procedere in ipſa cauſa, decreuerunt ipſi Commiſſarij exhibere totum proceſſum hucuſque formatum in cauſa ſupradicta Excellentiſſimo Domino..... Vtriuſque iuris Doctori in eorum conſultorem electum oretenus, & nunc in ſcriptis: eumq; coram me D.... Actuario rogantes, vt quanto citius ac omnibus in ipſo proceſſu contentis perpenſis, votum ſeu cõſilium ſuum in ſcriptis illis trãdere dignaretur, quod & dictus
46 Dominus corã me actuario promiſit.

miſit. Quapropter cum effectu iuſſu dictorum Commiſſariorũ per me ipſi Domino.... V. I. D. fuit facta conſignatio dicti proceſſus die, quo ſupra, & in fidem veritatis me manu propria ſubſcripſi.

D. ... Actuarius manu propria.

Reſtitutio dicti proceſſus facta ipſis Commiſſarijs à Iuriſconſulto fiat tali forma: Die.... acceſſit ad ipſos Reuerendos Commiſſarios coram me D...., Actuario præfatus D... conſultor electus, & ipſis reſtituit ipſum proceſſum cum eius voto manu eiuſdem ſcripto, & ſubſcripto, eiuſque ſolito ſigillo munito, poſt ſummarium totius proceſſus per eundem elucubratum, & diſpoſitum, ac denique illis dimiſſum: poſtquam cum ipſo Domino conſultore nõ ſemel colloquium habuerint ipſi Commiſſarij ſuper meritis productorum in actis iam formatis, tandem mihi actuario iuſſerunt ipſi Reuerendi Commiſſarij tenorem voti illius in actis regiſtrare, & per præfatum cõſultorem manu propria ipſius ſubſcribi, me actuario præſente, & in fidem veritatis me manu propria ſubſcripſi.

D... Actuarius manu propria.

Forma verò voti, ſeu decreti conſultoris poterit eſſe iſta, vel ſimilis, mutatis mutandis iuxta qualitatem delicti, & indiciorum contra Reum in proceſſu informatiuo productorum.

Quibus ſupradictis ita ſe habẽtibus, & ſuper indè habita matura conſideratione, nec non & colloquio cum ipſis Reuerendis Commiſſarijs: Tandem mihi infraſcripto viſum fuit ipſum carce-
47 ratum, nempe D... tanquã non leuiter ſuſpectum de crimine illati homicidij, vel vulneris inflicti, vel ſimilis grauis iniuriæ, & huiuſmodi, de quo quis fuerat inquiſitus: cùm moderatę rationis temperamẽto rei neceſſitas exigit torquendũ eſſe ſpatio...cũ tribus ictibus, ſeu ſquaſſis funis, vel alio additamento iuſtis de cauſis, factis ei opportunis interrogationibus reſpicientibus ſubſtantialia ipſius proceſſus, & ea, quę magis vrgent, quas interrogationes in tormentis dicto D.... faciendas, ſi placuerit, & quatenus opus fuerit in ſcriptis decernemus, & vbi nihil emergat, dimittatur pro nunc quoad homicidium, ſeu vulnus illatum &c. & ſalua & excepta pœna ipſi imponenda ad arbitrium Reuerendorum Patrum pro furtiua occupatione, & aliarum rerũ ipſius D.... cum de talium perpetratione iam depoſuerit in proceſſu folio... Quod ſi confitebitur, cõfeſſio deferatur ad ſuperiores, ad quos ſpectat, antequam ad ſententiam diffinitiuam procedatur. Poſt quod votum ipſe conſultor ſe ſubſcribens ſuo voto hac forma, vel ſimili vti poterit.

Et ita, vt ſuprà proximè ſcriptum eſt, cenſui ego D.... Conſultor electus, & in fidem requiſitus à Reuerendis Commiſſarijs manu propria ſubſcripſi. Die... menſis... Anni...

Poſt cuius ſubſcriptionem immediatè ſubſcribant Commiſſarij tali forma: & ſic nos Commiſſarij ſupradicti inhærentes ſupraſcripto voto decreuimus præfatum D.... torquendum eſſe modo, & ordine, de quibus in ipſo voto. Datum in monaſterio.... Die... menſis.... Anni...

D...... Abbas } *Commiſſarij.*
D...... Prior
D...... Actuarius.

Et omnino Commiſſarij regu-
lares multis de cauſis ſtudeant in-
ducere cum effectu conſultorem
ipſorum, vt interſit torturæ adhi-
bendæ ipſi Reo: necnon & aliquã
48 aliam perſonam grauem, & in
dignitate conſtitutam eiuſdẽ Con
gregationis, vel ordinis, vt ſint p̃-
ſentes ijs, quę fiunt, dum Reus tor
quetur, vt ſic amoueat omnis fo-
mes, & occaſio malignis calum-
niandi ipſos Cõmiſſarios, adſcri-
bentibus ipſis vel crudelitatem,
vel remiſſionem, ſeu ignauiam,
vel animum effęminatum. nec-
non procurẽt cum effectu, quòd
ipſi actui torturæ, & indè confeſ-
ſioni extortæ, vel denegationi co-
ram ipſis factis dictus conſultor,
dicta perſona grauis, & Actuarius
in fidem veritatis propria manu
ſe ſubſcribentes hac forma verbo-
rũ vtantur, vel ſimili, mutatis ta-
men mutandis nominibus, & di-
gnitatibus eorundem, videlicet:

Io D..... Priore affermo eſſer ſtato preſente, quando D.... fù ligato alla corda, & là ſtando fù interrogato da' Reuerendi Commiſſarij, & lui riſpoſe come è ſcritto nel proceſſo, & in fede della verità mi ſon qui ſottoſcritto di propria mano.

Et hęc omnia obſeruãda erunt,
quotieſcumque Rei petentes ſibi
49 indulgeri copiam proceſſus infor
matiui expreſsè declarauerint ſe
habere teſtes examinatos in pro-
ceſſu informatiuo pro informa-
tione curiæ pro repetitis & legiti-
mè examinatis, vt latius ſuprà di-
ximus in cap. præſenti: ſed ſi pro-
teſtantur Rei illos ſe nolle habe-
re pro repetitis, & legitimè exa-
minatis, tũc ipſi Reuerendi Com
miſſarij tenebuntur ipſo Reo ci-
tato dictos teſtes repetere, formã
ſeruando, vt j. latiſſimè dicemus.

A quibus tortura erit inchoanda, quando plures Rei eſſent torquendi, & de remedijs, quibus ipſi torquendi aſſoleant vti in tortura exiſtentes, vt nullum ſentiant dolorem.

SVMMARIVM.

1 *Tortura à quo ſit inchoanda, quando plures eſſent torquendi propter producta in eodem proceſſu.*

2 *Commiſſarij quæ ponderabunt circa maleficia, quibus paſſim rei torquendi ſe muniunt.*

3 *Commiſſarij quomodo cognoſcent reos ante torturam ſe muniſſe maleficijs, ne ſentirent dolorem aliquem, dum torquentur.*

4 *Cõmiſſarij quomodo procurabunt, maleficia ne habeant locum in ipſis torquendis.*

CAP. XVIII.

ANIMADVERTANT omnino Commiſſarij, quòd ſi plures fuerint Rei torquendi, Cõmiſ-
ſarios oportebit ſeruare talem or
1 dinem. Nam ab illo ſemper erit
incipiendum, à quo melius, cla-
rius, & facilius, ipſi poſſent veri-
tatem, & ſeriem criminis cõmiſſi
audire vna cum omnib. circum-
ſtantijs, & qualitatibus. a Vt pu-
ta prius à fœmina poſtea à maſcu
lo: licet hoc aliquando fallat, b
& quo ad maſculos prius à timi-
diore, iuniore, & debiliore quàm
è contra, & prius à ſuſpectis,
quales ſunt homines malæ vi-
tæ, opinionis, & famæ habentes
malum, & turpe nomen: ſiue
malam phyſionomiam: quive ca-
2 dauer occiſi, vel aliud crimen,
de quo agitur, repeterunt. c His
ergo

a Bal. de priuil. in tract. de quæſt. & tormen. nu. 7. Cõrad. de offi. pętor. tit. de nega. crim. nu. 40. fol. 251.

b Bald. & Scapp. in loco ſupra cit. Clar. in praxi, §. fin. q. 64. ver. quæro ſi plures.

c Carrer. in ſua pract. in c. incip. habitis inditiis fol. 88. in prin. Conrad. vbi ſupra num. 4.

ergo pōderatis, & obſeruatis ſciāt etiam Commiſſarij, quòd in dies experientia ipſa nos docuit, quòd dum carcerati ſibi ſunt conſcij, timentes ne torturæ ſubiecti veritatem perpetrati criminis fateri inuiti cogantur, plura, & diuerſa procurant maleficia, quę vulgò re media contra torturam appellāt; vt tormentorum cruciatus nō ſentiant; quibus maleficijs, Diabolo forſan (Deo permittente) operante, inania non eſſe experientia nos docuit, a prout ſepiſſimè contigiſſe audiuimus. Quàpropter ipſis Commiſſarijs inuigilandum erit, vt pro viribus huiuſmodi maleficijs eneruandis occurrant. b Sciant ipſi ergo huiuſmodi maleficia, vt plurimum, conſtare ex verbis & notis deſcriptis, ſiue caracteribus incognitis communiter, & deſignatis in aliqua chartula papiri, ſiue mēbrana, ſiue in ea quam vocant virginem, quas quidem chartulas aliquando deferūt in aliqua parte corporis ſecreta, vel in veſtimentis. c Iccircò cùm ipſi Cōmiſſarij aduerterint Reos
3 tormenta paruipendere, vel in eis dormire, aut eius corpus intumeſcere, vel ſpumam ex ore profluere, ſiue aliqua alia ſigna ipſi viderint, vnde conuincere poterunt illos ſe maleficijs aduerſus tormen-
4 ta prædicta ſe communiſſe. Poterunt, vel tormēti genus mutare, d vel ipſum Reum alteri carceri mācipari iubere, expreſsè prohibendo, ne quid ex alio carcere ſecum deferat, e vel veſtimenta omnia, ipſam etiam ſubuculam eundem exuere, aliaque diuerſa ſuperinduere. f Omnes etiā perſonæ partes, etiam os, foramen narium, & aurium, ſiue ruptorium, vel inciſio in corpore Rei adfuerit, diligenter perquiri faciant. g Itē capillos capitis, & pilos in toto corpore abradi facere: h quā quidem abradationem capillorum ſolùm eſſe potentiſſimum remediū criminaliſta eruditiſſimus expertus eſt. Proptereą huiuſmodi carceratis non erit permittendum de foris aliquid comedendum afferri, vel bibendum. i Cùm ad illos aliquando tranſmittātur cibaria ſuperſtitioſa. Sciant inſuper quod aliquando contingit ipſos torquēdos nihil ſuperſtitioſum habere in ſua perſona; ſed ſolùm memoriæ commendaſſe nonnulla verba ſuperſtitioſa, quæ ſtudent dum torturæ alligantur ſubmiſſa voce recitare, quod cum aduerterint ipſi Commiſſarij, debebunt ipſum varijs ſermonibus aggredi, vt ipſum talia recitantem interrumpāt, vel aliis clamoribus non permittere illum talia recenſere.

a Pau. Ghirland. in tracta. de qō. & tortura. q. 4. nu. 13. & ſeq. Chart. in pract. interrog. in li. 4. c. 1. num. 220. & ſeq.

b Char. vbi ſup. n. 219.

c Char. vbi ſup. nu. 217.

d Franciſc. Caſarel. per ſcarp intra cta. de iure nō ſcrip. li. 5. cap. 120. nu. 5

e Char. vbi ſup. n. 222. verſi. tertiò mutare.

f Char. vbi ſup. verſic. quartò.

g Char. vbi ſup.

h Scapp de iure nō ſcript. lib. 5. ca. 120. nu. 6.

i Char. vbi ſup. ver. ſexto.

De repetitione teſtium, & forma illos repetendi.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, ſi Rei ante receptā copiam proceſſus noluerint declarare ſe habere teſtes iam examinatos in proceſſu informatiuo pro legitimè examinatis, & repetitis, imò inſtiterint fore repetendos teſtes.*

2 *Repetendi teſtes forma peroptima traditur.*

3 *Actuarius quæ ſcribere in actis debeat in repetitione teſtium, & quomodo ſuper ipſa teſtes interrogabuntur.*

4 *Commiſſarij quid facient audita teſtiū confirmatione depoſitionum ſuarum.*

5 *Quæ obſeruanda ſunt à Commiſſarijs in repetitione teſtium.*

6 *Teſtis infamis etiam tortus in in-*

formatiuo proceſſu, vt legitimaretur eius dictum in eius repetitione, erit denuo torquẽdus, & quare.

7 *Quæcumque actitata fuerunt, & quicquid pro valore ipſorum factum fuiſſet ante litis conteſtationem habitam cum Reo, ſcilicet, ante eius interrogationem iudicialẽ ſunt nulla quoad præiudicium Rei: nam ex illis non poterit condemnari.*

CAPVT XIX.

CVM communis Doctorum ſententia ſit, quòd teſtes examinati in proceſſu informatiuo, abſente parte, non faciant fidem ad damnandum Reum, niſi fuerint repetiti citato Reo, vel à Reo in ſcriptis fuerit declaratum, ſe illos habere pro ritè, & rectè, ac legitimè examinatis, prout ſupra allatis a apertiſſimè emicuit; merito hic vidẽdum occurrit de ipſa re-

a ſup. in ca. 17. nu. 12.

1 petitionis forma. Sciant ergo Cõmiſſarij, quòd ſi Rei noluerint declarare ſe habere teſtes pro repetitis, & ritè, ac rectè examinatis, tunc citabuntur ipſi Rei ad videndum repeti teſtes, & ad dandum interrogatoria, ſuper quibus ipſi Rei vellent eos interrogandos fore: qua citatione præmiſſa ſi Rei comparebunt, vel eorum Aduocatus & Procurator, & dabunt interrogatoria ſuper ipſis, dicti teſtes erunt interrogandi ſuper illa interrogatoria: ſed ſi illa non dederint, elapſo termino ad illa exhibenda à Commiſſarijs præfixo, vocabuntur teſtes examinati in proceſſu informatiuo coram Cõmiſſarijs, & Actuario, & ſigillatim vnicuique ipſorum delato iuramento veritatis dicendæ ſecundũ formam ſæpius ſuprà poſitam, interrogabuntur prius iuxta interrogatoria per ipſum Reum data, ac poſtea ſuper examine aliàs per eoſdem teſtes facto, & vbi teſtis illud confirmauerit, iam perfecta eſt repetitio: forma verò illos repetendi erit.

Die .... menſis.... anni....

Examinatus fuit D... per Reuerendos Commiſſarios corã me D.... Actuario electo, teſtis alias pro curiæ informatione examina-

2 tus die.... menſis.... anni.... qui denique delato ſibi iuramento veritatis dicendæ &c. Iurauit, & fuit prius iuxta interrogatoria data pro parte D..... Rei interrogatus: & primò iuxta primum interrogatorium. Reſpon. & deſcribetur, vulgariter eius reſpõſio per actuarium, prout per dictum teſtem dictabitur, & ſic fiet iuxta alia interrogatoria, videlicet.

Iuxta ſecũdum interrogatoriũ, Reſpon. &c. & abſoluto examine ſuper interrogatorijs exhibitis à Reo, ſtatim actuarius ſcribet hæc verba, videlicet.

Tunc dictus D..... teſtis fuit per ipſos Reuerendos Commiſ-

3 ſarios interrogatus, An ea, quæ aliàs depoſuit in præſenti cauſa in alio examine per ipſum facto ſub die... menſis..... anni... in loco....coram Reuerendi D...... Cõmiſſarijs fuerint, & ſint vera, illaque pro veritate dixerit, & depoſuerit. Reſpon. *Padre sì, che quello ch'io diſſi nel mio eſſamine fatto gli giorni paſſati, che non mi ricordo il giorno* (ſi verò diem præciſum non recordaretur) *ma fu del meſe di... auanti le VV.PP. Reuerende, è vero che lo diſſi per la verità.*

Et lecto per me D.... Actuarium de mandato Commiſſariorum ad claram ipſius D.... teſtis intelli-

intelligẽtiam dicto eius examine;
& per ipſum benè audito, & in-
tellecto, prout ipſe teſtis aſſeruit:
fuit per eoſdem Commiſſarios.

Interrogatus, *quelle coſe tutte,
che in noſtra preſenza hauete in-
teſo leggere, ſono quelle coſe iſteſſe,
che nell' altro ſopradetto voſtro
eſamine haueuate depoſto, nell'i-
ſteßo modo, che al preſente l'haue-
te inteſo, & ſono ſtate ſcritte.* Re-
ſpon. *Padre sì, che quello, che ho-
ra mi hauete letto, è il mio eſami-
ne, & quanto ſi contiene in eßo è
ſtato detto, & depoſto da me nel
modo, c'hò ſentito leggerlo adeſſo.*

Interrogatus, *ſe à detto teſtimo
nio vogli aggiungere qualche co-
ſa, ò mancarne di quanto hauea
detto in detto eſamine, ò reuocar
detta depoſitione in tutto, ò in par-
le, ouero vorrà quelle tutte confir-
mare, et ratificare per eſſer così
la verità in tutto, et per tutto.*
Reſpon. *Io non voglio aggiunge-
re nè ſminuire coſa alcuna al det-
to mio eſamine, nè quello reuocare
in parte alcuna, anzi lo voglio ap-
prouare, et verificare per vero: ſi
come per tale l'approuo, et uerifi-
co in tutto, et per tutto.*

Tũc ipſi Reuerendi Commiſ-
ſarij, his auditis ſedentes &c. Ac-
ceptatis &c. examen dimiſerunt,
& ipſum D.... teſtem licentiaue-
4 runt iniuncto priùs illi, vt ſe pro-
pria manu ſubſcribat dictæ ſuæ
depoſitioni, prout ſe ſubſcripſit
vt infra, videlicet.

*Io D... confermo quanto di ſo-
pra di propria mano.*

Et eandem formam ſeruent ip
ſi Commiſſarij in qualibet alio-
rum teſtium repetitione facienda.
5 Poſtremo circa repetionem teſtiũ
animaduertãt Commiſſarij, quod
huiuſmodi repetitio fieri debet cũ
omnib. illis qualitatibus, quæ re-
quirerẽtur, vbi teſtes repetẽdi nun
quam fuiſſent examinati, vt dixi-
mus ſupra, cùm de confrontatio-
nibus teſtium tractaretur. a Qua
propter ſi eſſent teſtes repetendi,
quorum dictis non eſſet habẽda
fides, niſi cum tortura: puta, quia
eſſet ſociùs criminis, & huiuſmo-
di, nam cùm non ſufficeret, quod
tũc fuiſſet examinatus in tormen-
tis, & de nono iuraſſet, b ſed opus
ẽt eſſet, vt denuo poſt iuramentũ
6 poneretur in tormẽtis, & perſeue
raret in illo dicto. Namque de illa
tortura, & quicquid fuit agitatum
antè litis conteſtationem, non ha-
betur in cõſideratione quoad præ-
iudicium ipſius Rei comparen-
tis. c quod memoriæ Commiſſa-
riorum erit omnino imprimen-
7 dum. Cùm hoc pauci iudices ſo-
leãt aduertere in maximum detri-
mentum iuſtitiæ, & ordinis iudi-
ciarij, ac per conſequens propriæ
eorum ſalutis. Sed ſciẽdum quo-
que, quòd talibus perſonis inhabi
libus dicta ſecunda tortura non
erit inferenda, niſi prior depoſitio
facta in tormentis fuiſſet per eos
ratificata modo, & forma ſupradi
cta extra tormẽta, vt in ſimili dixi
mus ſupra, d & hęc tortura eſſe de
bebit, nõ multũ grauis, ſed leuis,
vt oẽs Doctores tradunt: e quod
nonnulli ignari, & iniqui iudices
non obſeruant, in caput. eorum.

a in cap. 16. nu. 5. 6. & 7.

b vt latiùs ſupra in ca. 11. nu. 6. & in ca. 8. nu. 16. 17. & 18.

c Clar. in pract. §. fin. q. 45. verſ. Cæteru. ibi & aduerte.

d in ca. 11. vbi ſupra, & in ca. 8. vbi ſupra.

e Boſſ. in pract. tit. de mandat. ad homic. nu. 31.

De modo, & forma procedendi
contra reos ad quæſtionem, ſeu
torturam quã aliàs rigoroſum
examen appellant paſſim Do-
ctores, cum formis decernendi
ipſam torturam adhibendam.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarijs quando liceat torque-
ri reos.*

2 *Com-*

2 *Commiſſarij quibus generibus tormentorum vti debeāt contra reos, vt ab ore ipſorum poſſit haberi veritas criminis admiſſi.*

3 *Commiſſarij quæ ad memoriam reuocare debeant, antequam ad torquendos Reos deſcenderint. num. 5. & 6.*

4 *Tortura adhibenda Reo non erit, niſi præcedentibus indicijs ſufficientibus in iudicio probatis contra Reum.*

7 *Commiſſarij quando non poterunt cōiungere plura indicia ad vnum perfectum indicium conſtituēdum contra Reum.*

8 *Commiſſarij antequam incipiant Reum ſubijcere torturæ, quomodo alloquentur ipſum.*

9 *Decretum de Reum torquendo, ipſam Rei torturam præcedere debet ſimul & ſemel, & quare.*

10 *Commiſſarij prudentes quid obſeruare debeant, antequam pronūcient reum fore torquendum, & quare, nu. 14.*

11 *Reus etiam antequam applicatus fuerit tormentis poſſet appellare ab ipſis ad ſuperiorem, non autem poſtquam applicatus fuerit ipſis tormentis.*

12 *Monachis Congregationis Caſſinenſis, an liceat appellare à decreto torturæ, vel aliorum tormentorum ſibi applicādorum, pro eruenda eorum confeſſione in cauſa criminali, vbi ageretur de pęna capitali, vel quaſi.*

13 *Tortura dicitur malum irremediabile, & quare.*

15 *Commiſſarij in actu practico aliquem torturæ ſubijciendo, quomodo procedent, forma traditur elegantiſſima, & breuiſſima.*

16 *Annotari in actis quæ mandanda erūt à Cōmiſſarijs immediatè, anteq̄ Rei torqueātur. & de quib. eoſdē Reos interrogabūt ipſi Commiſſarij, & qua forma verborum.*

17 *Actuarius ſcribet in actis omnia præciſa verba, & ſuſpiria prolata à Reis reſpondentibus ſuper interrogatorijs ſibi factis à Commiſſarijs.*

18 *Commiſſarij quomodo interrogabunt Reum de ſingulis indicijs in proceſſu allatis, antequā torqueāt Reum, ſed ſi ille ſemper perſtiterit in negando: tunc Commiſſarij præcipiant illum torturæ alligari, & Commiſſarij expreſsè proteſtari debent per eos nō torqueri reum pro delictis, de quibus ſua propria confeſſio præceſſerit, vel dictis teſtiū fuerat conuictus.*

19 *His peractis iubere debent Commiſſarij, ipsū Reū iā funi applicatū in altū eleuari, & ſic torqueri, et ſic eleuatū denuo ipſum interrogare de prætenſis contra ipſum delictis, & deſcribenda erunt in actis ad uerbum omnia verba tam interrogationum, quam reſponſionum.*

20 *Commiſſarij quando mandabunt Reum tortum à tortura deponi: actuarius quomodo hoc deſcribet in actis.*

21 *Commiſſarijs quæ erunt ponderanda, antequam ad repetionem torturæ Reorum deſcendant.*

22 *Tortura quibus vicibus inferri poſſit in eadem cauſa, & an ſtatim poſt cibum ſumptum à Reo.*

23 *Decreti forma de repetenda tortura traditur.*

24 *Actuarius quomodo in actis deſcribet ſecundam torturā reorum, ſeu repetitionem ipſius torturæ.*

25 *Cōmiſſarij qua forma verborū in repetitione torturæ vti debebunt.*

26 *Commiſſarij videntes Reum adhuc perſeuerantē in negatiua ſua, quid in actis deſcribi mandent, & quid contra ipſum exequantur.*

27 *In depoſitione Rei à tortura quæ verba deſcribenda erunt in actis.*

28 *Reo*

28 *Reo perſeuerante adhuc in negatiua, quomodo procedēt ad ulteriora Commiſſarij, & Reus quoties poterit torqueri.*

CAP. XX.

1 CONCESSIS defen-
ſionib. ipſis Reis cum
competenti dierum ter
mino, ipſi Commiſſarij
ſtatim ipſo termino elapſo, cum
aſſignatione copiæ in caſib. ſupra
recenſitis, *a* vel ſi factis p Reos de
fenſionibus adhuc indicia, quæ cõ
tra ipsũ ex proceſſus deſu p fabri-
cato reſultãt, ciuiliter purgata, niſi
talia eſſent indicia, quæ iudicantis
animum ad ſententiam condem-
natoriam ferendam valeant impel
lere, & cõſtet priùs de corpore de-
licti, *b* poterunt ipſi Commiſſarij
pro ueritate capiẽda ad tormenta
contra ipſum Reum deuenire. *c*
Animaduertant primo ergo ip
2 ſi cõmiſſarij, ꝙ licet plura diuerſa-
que fuerint tormentorum gene-
ra ad ueritatem ab ore Rei eruen-
dam excogitata, puta, ligatio ma-
nuum in manicis ferreis, cõbuſtio
pedũ vnctis pedib. lardo porcino
ad ignem coniunctis, alligatio bra
chiorum poſt terga, & eleuatio in
funem facta, quod vſitatiſſimum
eſt. *d* Ipſi tamen Commiſſarij vti
debebunt tormentis ſolitis in reli
gione ſua. *e* Sed ſi ibi varia ſoleant
3 adhiberi tormenta: ipſi tunc vte-
buntur his, quæ ſibi magis expe-
dire uidebitur ad eruendam veri-
tatem à Reo, & ſint modeſtiora. *f*
Secundo memores ſint ipſi Com
miſſarij ſe eſſe Chriſtianos, & re-
ligioſos, ac ideo moderatos fore, et
miſericordes erga reos, quantum
æquitas eis ſuggeret, in inferendis
tormentis, *g* ipſoſque reos tortos,
vel innocentiæ, vel ſupplicij inco-
lumes fore ſeruãdos. *h* Tertio ſciãt
torturam dici, & eſſe quoddã re-
medium ſubſidiarium, tuncque
4 ad illam cõnfugiendũ eſſe, quan-
do aliter habere veritatem eis non
liceat: *i* Nam neq; indiſtinctè in
omnibus delictorum generibus il
lam adhibendam fore, ſed tan-
tummodo in his, pro quibus ve-
niret corporalis pęna de iure infli
5 genda. *k* Quartò non obliuiſcan-
tur Commiſſarij, quòd ipſa tor-
tura de iure inferri non poterit,
niſi legitimis præcedentib. contra
Reum indicijs legitimè probatis,
& ſufficientibus, vt neminem in-
iuſtè torqueri cõtingat, à quo plu
ribus de cauſis Commiſſarijs ab-
ſtinẽdum erit. *l* Quapropter prę-
6 mia oratione ad Deum opt. max.
fuſa pro impetrando lumine re-
ctè iudicandi de indicijs addu-
ctis in proceſſu, erunt ipſa indicia
accuratiſſimè ponderanda, an ip-
ſa ſint ad torturam ſufficiẽtia iux-
ta formam iuris, licèt non nege-
gemus, hoc eſſe ſummopere repo
ſitum in arbitrio iudicis Deum ti
mentis, & iureperiti, decernere ſci
licet, quando indicia ad torquen-
dos Reos ſint ſufficientia: huiuſ-
modi tamen arbitrium eſſe non
debet à iuris tramite alienum. *m*
7 Sed ęquitati conforme. *n* Quintò
erũt ipſa indicia librãda ac diſcu-
tiẽda, an eſſẽt luce clariora in ſua
ſpecie certa, nõ dubia, nõ ęquiuo
ca, concludenter probata in gene-
re ſuo, & ad delictum, de quo quę
ritur inferentia, probabilia, veriſi-
milia, & à iure approbata. *o* & cõ
cludẽter probata *p* in genere ſuo,
ita vt ſola pene ſupereſſe rei tor-
quendi confeſſionem de ſe videa-
tur. *q* Commiſſarij enim debent
eſſe quodãmodo certi, antequam
torturæ ſupponant illum tale de-
lictũ commiſiſſe *r* ac de indicio-

rum

a Clar. in pract. crim. §. fin. q. 49. ver. Quæro quod. in finitij.

b Fran. Perſonal. in tract. de Indit. & tortura nu. 11.

c Scapp. de Iure, non ſcrip. lib. 5. cap. 109. nu. 20.

d Cõrad. de off. prætor. in tit. de negat. crimin. nu. 43. fol. 513.

e Clarus in pract. §. fin. q. 64. verſic. Itẽ debet. & ver. ſequẽti.

f Chart. in pract. interroga. lib. 4. c. 1. num. 8.

g Gomeſ. var. reſol. tomo 3. c. 13. num. 5.

h l. Quæſtionis. ff de quæſtion. & ibi Doct.

i Clarus vbi ſup. ver. debet etiam.

k Clarus vbi ſup. ver. præterea debet.

l Boſſ. in practi. titu. de tortura, nume. 31. Clarus vbi ſup. ver. primò, & ver. dixi etiam.

m Clar. vbi ſupra verſi. Dixi. verſi. nõ ſufficit. & ver. Dixi quoque.

n Burſa. cõſ. 201. poſt nu. 42. vol. 2. Caſa in practi. crim. titu. de Tormen. ca. 6.

o Scapp. de iure nõ ſcripi. lib. 5. cap. 97. nu. 12. & 13. Boſſ de Iudic. nu. 17.

p Maſcar. concl. 462. nu. 18. & 19.

q Aym. cõſ. 6. nu. 12.

r Scapp vbi ſupra c. 97. nu. 12. & 13.

rum veriſimilitudine per proba-
tiones, non auté per diuinationes
ſibi conſtare facere. *a* Aduertant
7 ét ne plura inſimul coniungantur
indicia ad vnum perfectum indi-
cium conſtituendum, ſi illa diuer-
ſa eſſent, nec ad eundem ſpectent
rei finem. *b* Et ſi non negemus,
quòd quandoque indicia licèt re-
mota inſimul cōiuncta ſufficiant
ad aliquem torquēdum, ſi vnum
aliud coadiuuerit, ac tenderit ad
eūdem rei finem. *c* Sexto Cōmiſ-
ſarij ſciant quòd antequam ad tor
8 quendos Reos deſcendat, erit ab
ipſis Reus interrogationibus, &
admonitionibus ſuadendus ad fa
tendam veritatem ſuper his, de
quibus extant contra ipſum indi-
cia in proceſſu, *d* quodam, tamen
diuerſo modo, & ratione tunc v-
tendum erit ipſis: quapropter ſta-
tim, & incontinenti interrogabūt
ipſos reos de facto, de quo agitur,
non per tot circuitus verborum,
vt fieri expedit, & conſueuit dum
examinantur in primo eorū exa-
mine nō rigoroſo. *e* Et ſi Reus ad
huc in ſua pertinacia perſtiterit:
tunc in vnum recollecta, & quaſi
per modum epilogi repetāt indi-
cia varijs in locis proceſſus exiſtē-
tia, & vrgentia cōtra Reum quaſi
illa attingendo hortabuntur Reū
ad confeſſionem facti. Cùm iam
ſit quaſi de illis conuictus, & ne-
gare non poſſit, ſed ſi adhuc per-
ſiſtat in ſua negatione, commi-
nentur illi torturam ante decre-
9 tum de torquendo. *f* Sed ipſo in
pertinacia perdurāte deuenire de
bebunt ad torturam ei adhibendā
interpoſito priùs decreto de ipſū
torquēdo forma infra ſtatim tra-
denda. Septimò & vltimò memo.
res cōmendare non deſinant Cō-
miſſarij introductū eſſe ſtylū ho-
die in curijs, vt euitetur impedi-

a Bal. in cō-. ſil. 78. lib. 4. Simon. de Prǽt. conſil. 15. num. 18.

b Becci. in conſ. 85. nume. 2. Simō de Prǽt. con ſil. 15. nu. 18.

c Mod. Roma. de indic. & tortura, q. 37. nu. 34.

d Chart. in praxi interroga. lib. 4. c. 8. nu. 18.

e Clarus vbi ſupra.

f Chart. vbi ſupra lib. 4. c. 1. nu. 59. & ſeq.

mentum torturæ, quòd Commiſ-
ſarij volētes de iure torquere reos
interponunt ipſum decretum de
torquendo eos ita ſecretè, vt ſta-
tim vnico contextu poſt illud pro-
mulgatum ad torturam deuenia-
tur, ne detur occaſio Reo appellan-
di. *g* Ideoque ſolent practici Com-
miſſarij præuijs dictis monitioni-
bus, & Comminationibus de tor-
quendo pronunciare, decernere,
& mandare Reum adhuc negan-
tem duci ad locum torturæ, ibi-
que ſpoliari, ligari, & funi appli-
10 cari; ſed adhuc melius facerent, ſi
antequam ipſi Commiſſarij eos
moneant, iubeant ipſum Reum
duci ad locum torturæ, & ibi ip-
ſum quaſi vnico contextu verbo-
rum moneant, decernantque tor-
queri, & ſpoliari, & funi applicari.
Cum tali repentino tremore ipſi
Rei aſſoleant ita terreri, vt quo-
dā modo ignorent, quid ſibi con-
tigerit, & ſic non recordantur ap-
pellare à decreto torturę, *h* & ra-
11 tio iſtius doctrinę eſt, quoniā poſt
quā reus torturę applicatus fuit,
vel alijs tormētis, ſi tunc appella-
ret: eius appellatio recipienda nō
eſſet, prout regulariter recipi de-
beret, ſi Iudex pronunciaſſet palā
Reum eſſe torquendum, vel exta-
re indicia contra illum ad tortu-
ram ſufficientia. *i* Equidem licèt
tam de iure communi, *x* quā ex
priuilegio fęlicis recordat. Eugenij
I I I I. & Gregorij X I I I. conceſ-
ſo Congregationi Caſſinenſi non
12 poſſint monachi Congregationis
Caſſinen. appellare à correctione,
& pœnitentijs ſibi iniunctis, aut
iniungendis; in tantum quòd ip-
ſis appellationibus, non obſtanti-
bus puniri poterunt à ſuis pręla-
tis etſi relinquatur eis aditus con
querendi cōtra ſuos Pręlatos, for-
te eos iniuſtè punientes, perfecta
tamen

g Clarus in praxi. §. fin. q. 64. verſi. ſed quid agendum.

h Clarus vbi ſupra.

i Clar. vbi ſupra, & Charta. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. nu. 69. & ſequen.

x c. Reprehēſibilis, & cap. Ad noſtram, el 1. extra, de appell.

tamen iniuncta pęnitentia,ſeu pę
na ſibi inflicta. Nihilominus quá-
do ſumus in cauſa criminali ar-
dua, in qua agitur de vita mona-
chi, aut de pœna triremium, vel
carceris perpetui, & huiuſmodi:
tunc procul dubio Commiſſarijs
non prodeſſet ſupradicta deciſio
Pontificia, quæ non habet locum
in caſu, de quo modo loquimur;
vt ex contextu verborum ibi con-
tentorú apertiſſimè elicitur. Nam
ibi dicitur non impedire Prælatos
appellationem factam ſibi à ſub-
ditis à correctione, vtique ſecun-
dum regulam, quin ipſa non ob-
ſtante poterunt illos punire; &
quia hoc patet ad ſenſum, cum in
fine dicti. a c. qualiter & quando,
el 2. agatur de cauſa non ardua.
Cum ibi dicatur, *qui facilius po-
terunt à ſuis adminiſtrationibus
remoueri*, & in cap. 3. & cap. re-
prehenſibilis, extra de appellatio-
nibus, ſermo habeatur de punitio
ne ſecundum diſciplinam regula
rem Prælati ſui, & capituli: & no-
torium eſt, quòd in regula non
continetur pęna mortis, aut trire-
mium, vel carceris perpetui, quæ
pęna aliàs mors ciuilis appellatur.
13 & ideo memores eſſe Commiſſa
rios volo, quod tortura dicitur ma
lú irremediabile ratione effectus,
qui indè emanare poſſet. ſcilicet
confeſſionis delicti, ac per conſe-
quens congruæ pœnæ inflictio, &
ideo cauti ſint ipſi Commiſſarij,
vt ad verbum obſeruét ea, de qui-
bus eos monuimus, nè detur re-
gularibus, Reis aditus appellandi
14 à decreto torturæ. Nam ſi huiuſ-
modi cautelam nó obſeruaſſent,
& ipſi Rei antequam funi torturę
fuiſſent applicati, appellaſſent ab
ipſa tortura ad ſummum Ponti-
ficem, non auderemus nos aliud
aſſerere, niſi quod in tali caſu non
eſſet procedendum ad vlteriora,
niſi cóſulto ſummo Pontifice, vel
alio ſuperiore ipſorum Commiſ-
ſariorum, ad quos tales Rei appel
laſſent: & hæc eſt noſtra ſenten-
tia, cui neminem ex prudentibus
Iurecónſultis contradicturum fo
re per ſe patet, ſed ſe illi ſubſcri-
pturum non ignoro.

a c. qualiter, & quando, el 2. in fine. extra de accuſat.

Forma procedendi in actu practico Reum torquendi talis eſt.

Præmiſſas monitiones factas
Commiſſarijs de modo proceden
di ad torquendum Reum, & de
obſeruãdis ab illis, in quibus pro
ceſſimus per modum cuiuſdam
theoricę eliciię à doctiſſimis viris;
15 meritò ſubſequetur quędam pra
xis, quã ſeruare debeant ipſi Com
miſſarij, dũ actu decreuerint iux-
ta ſcita ſanctionum vtriuſque cen
ſuræ Reos torquere ad eruendam
eorum confeſſioné, & incipiendo
à tormento funis (tãquam magis
vſitato modo torquendi, & regina
tormentorũ appellata) iuxta inſtru
ctionem ſuperius ipſis Commiſ-
ſarijs traditam, poſtquã verò ad-
ductus Reus fuerit ad locum vbi
eſt parata ipſa tortura, ſeu tormé-
tum funis tali, forma verborum
Cómiſſarij ipsũ alloquantur. Poſt
quam nónulla infraſcripta verba
prænotata fuiſſent, vt infra ſtatim.
Die.... menſis.... Anni....
Conſtitutus D.... & ex carce-
ribus extractus, & adductus co-
ram nobis D.... & D.... Com
miſſarijs, & magnifico D.....
vtriuſque iuris Doctore, & con-
ſultore electo exiſtentibus in mo-
16 naſterio.... Ciuitatis.... in lo
co vulgo, nuncupato.... vbi ex-
tabant omnia ad torquendum be
nè diſpoſita, fuit ei dictum per al
terum ex Commiſſarijs.

D..... con tuttoche dalle coſe, che habbiamo nel proceſſo formato da noi, ſecondo la commiſſione hauuta dalli Reuerendi Padri del regimento della Congregatione ò religione noſtra per l'occaſione del pretenſo delitto, ferite, ò furto, & ſic de ſingulis criminibus, de quibus actitatum fuiſſet, *in perſona del P.... ò nella robba di D.... Noi ſiamo aſſai ben chiariti della voſtra colpa, tuttauia ſiamo venuti in reſolutione di volerne ſapere la verità di voſtra propria boccha intorno al fatto delitto, ò ferite &c. ſi come vi eſortiamo à dirla liberamente, potendoui per queſta via aprir la ſtrada à qualche miſericordia, altrimẽte ſi paſſerà più oltre, come vi può dar ad intendedere il tormento, che vi ſtà præparato, et ſarete sforzato à dirla con maggior uoſtra cõfuſione però riſolueteui, & dite quanto vi piace.*

His præmiſſis deſcribatur omnia & ſingula verba, quæ ipſe reus protulit, & etiam lachrymas,

17 & ſuſpiria in reſpõſione [a] ſupradicti interrogatorij, & etiam verba impertinentia, ſi quæ protulerit. verbigratia.

a Clarus in pract. §. fin. q. 21. ver. retentæ. Char. lib. 4. c. 1. nu 49. & 82.

Qui D..... Reſpon. *hò detto la uerità: & di quanto ſon ſtato ricercato, io dico di nouo, che non ne sò niente, onde altro non dirò mai.*

Tunc dictũ ei fuit: *già che uoi reſtate uella noſtra oſtinatione, & che non uolete de plano (come meglio ſarebbe) dar conto di quanto vi ſi è ricercato, & hora ui ſi replica eccitandoui à tutti queſti particolari, la cauſa, che ui moſſe à commetter tal delitto, ò baſtonar, ò ferire, ò robbar,* & ſic de ſingulis deductis in proceſſu. *contra D.....*

Reſpon. *Io non sò niente di tal coſa, etc.* et deſcribãtur omnia verba prolata ab ipſo. Et ſic Cõmiſſarij procedant in interrogationibus alijs ſemper tamen ſundatis, & excerptis ex capitib. indiciorũ deductorum ex proceſſu formato contra reum: & exempli gratia nonnullę ſubnectentur interrogationes.

Tunc fuit dicto D.... dictum, *già che noi reſtate nella noſtra oſtinatione, & che non uolete de plano (come ſarebbe meglio) dar conto di quanto ſi è ricercato, & hora ui ſi replica, eccitãdoui à tutti queſti particolari, qual fu la cagione, che ui moſſe à commetter tal delitto nella perſona, ò robba del P. D....*

Reſpond. *Io non ne sò niente,* & vt diximus eodem modo erit interrogandus, de ſpecialibus indicijs exortis contra ipſum reum, & ſigillatim, & ſi noluerit illa fateri, tunc Cõmiſſarij his verbis vtantur, & deſcribi faciant in actis, videlicet.

18 Et tunc iuſſimus ipſum D..... expoliari, & funi alligari, quod dum adimpleretur fuit eidem D..... dictum. *Auertite, che queſto tormento, che vi ſi dà, non vi può ſeruire per riſpetto del ſpolio, ſeu rubbamento delle coſe di D..... che già nella voſtra eſamina de plano hauete confeſſato,* & idem dicat de alio crimine ſine tortura à Reo acceptato, *perche quanto à queſto vi ſi darà quel caſtigo, che merita l'eceſſo come à Reo confeſſato, & coſi vi ſi proteſta.* [b] Qui nihil reſpondit, ſed ſi reſpondiſſet, eſſent omnino omnia verba deſcribenda poſt talem proteſtationem, nihil illis addendo, vel minuendo, cum eiuſdem rei verba ſingula ſint accuratè ponderanda ab ipſis Commiſſarijs.

b Clar. vbi ſupra q. 64. ver. veritaris, Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. cap. 111. in princ.

Tunc

Tunc denique iuſſum fuit ip- D..... expoliatum, & funi alligatum eleuari in altum, & ſic eleuatus fuit interrogatus. *Qual fu la cagione, che vi induſſe à commettere tal delitto nella perſona di D.*,

Qui reſpondit, *Io non ne sò coſa alcuna, ò Dio aiutami, oime, io ſon innocente*, & ſic deſcribantur omnia eius verba tunc prolata, & deinceps ſigillatim interrogetur (vti diximus) ſu-
19 per capitibus indiciorum extantium contra ipſum reum: & iſte interim ſuſpenſus perdurabit, & poſtea ipſe tortus poſt aliqualem interrogationem ſibi factam, & eiuſdem reſponſionem torqueri poterit ictibus funis, ipſum eleuari iubendo, & ſtatim ipſum violēter dimitti, & ſic dati ſquaſſum, ſeu ictum funis (ita communiter dictum) & hoc repeti bis, vel amplius iuxta tamen qualitatem indiciorum in actis probatorum. Cùm hoc remittatur arbitrio iudicum peritorum, qui hoc arbitrium elicient tum ex robuſtitate reorum, tum ex deductis indicijs in actis, eò quòd circa hoc nō poſſit dari regula certa, vel documentum inuiolabile, cùm variæ ſint indiciorum qualitates, & reorum complexiones. a Et quoniam aliquando videbitur Commiſſarijs, & conſultori iterum die ſequenti, vel alia torqueri eundem reum, & tunc mandent actuario poſt reſponſiones, exclamationes, & inuocationes factas in tortura à reis
20 deſcriptas vti ſupra docuimus, infraſcripta ad uerbū in actis deſcribi ab actuario in fine actus torturæ. Et fuit per Reuerendos Commiſſarios, & excellentē conſultorē iuſſum dictū D.... deponi de tortura, & fuit ſic ſuperſeſſum in tortura cum animo iterum, & pluries ipſum D.... torquēdi, quatenus opus fuerit, & ipſis Reuerendis Commiſſarijs, et ipſi Domino cōſultori videbitur) & fuit iuſſum iterum ipſum carceri mācipari. b & animaduertant Commiſſarij quod ſi de iure ipſis, & conſultori eorum videretur iterum eūdem reū poſtero die torqueri leniùs, vel grauiùs, vel ſolū eleuari iuxta qualitatem indiciorum purgandorū.

21 Ad quam torturæ repetitionem antequam perducantur, infraſcripta erunt ponderanda, videlicet, primo, vt ſit cauſa iuſta illam denuo inferendi. c videlicet criminis prætenſi immanitas, conditio Rei, grauitas, vel leuitas torturæ præcedentis, & indiciorū contra reum militantium natura optimè perpenſa, d & ſi de iure videatur illam repeti poſſe propter indicia noua primis vrgētiora ſu-
22 uenientia. e nihilominus practica rerum magiſtra obſeruat, vt arbitrio iudicis tortura repetatur, & quidem hæc deciſio vera eſt, quando prima tortura leuis fuiſſet, cōſideratis in tali caſu conſiderandis, vel ſi repetatur, vt pandantur ſocij, vel mandatores &c. vel alia delicta, vel aliæ cauſæ adſint. f Tortura ergo repeti poterit vſque ad tertiam vicē, & qualibet vice poterit reus ter quaſſari, ideſt tribus ictib. funis cōcuti, g ſed ſciāt Commiſſarij neminem fore torquendū poſt cibū ſumptum; ſed poſt multas horas à cibo ſūpto, ita vt meritò credatur illū digeſſiſſe cibū prægustatum: Die... menſis.... Anni..

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior

D..... Actuarius.

Forma decreti repetitionis torturæ.

Viſo per nos Cōmiſſarios vna

a Chart. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. nu. 105

b Clarus in pract. §. fin. quaſt. 64. ver. vlt. mo videndum, & q.d ſignificet clauſula, quaten' op' ſit. &c. v. de Char. vbi ſupra c. 1. nu. 116. & ſequent.

c Scapp. de iure no ſcript. lib. 5. ca. 108. nu. 14. & 15. Clar. q. 64. verſi. vlt.

d Clar. vbi ſup. ver. debet igitur.

e Carrer. in pract. crim. c. circa ſextum, nu 1. fo. 93. Clar. vbi ſupra.

f Carrer. vbi ſup. et Clar. vbi ſupra in ver. ſucceſſiue.

g Chart. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. num. 8. 131. & ſeq.

cum ſupra dicto Domino conſul-
tore rigoroſo examine habito he-
ſterno die à D. . . . . in tormentis,
vt ſupra, eoque maturè conſidera
to, nec non perlectis præcedenti-
bus examinib. de plano eiuſdem
23 D. . . . &c. Decreuimus ipſum de-
nuo conduci in locum tormento-
rum, rurſuſque admoneri ad fa-
tendum veritatem, facta ſibi com
minatoria de illum ſubijciendo
torturæ, prout præſenti decreto
prædicta de cauſa adduci ipſum
D. . . . in dictum locum, & tor-
queri mandamus. Datum in mo-
naſterio. . . . Die quo ſupra.

D. . . . Abbas } *Commiſſarij.*
D. . . . . Prior
D. . . . . Actuarius.

Forma deſcribendi ſecundã tor-
tura adhibitã. Eodẽ die de mane.

Et cùm à Reuerendis Commiſ-
ſarijs iuſſum fuiſſet adduci D. . .
ad dictum locum tormentorum,
& ipſe D. . . conſtitutus eſſet co-
ram ipſis Reuerendis Commiſſa-
rijs & dicto Domino conſultore,
& Procuratore D. . . . ipſi RR. pa-
tres his præciſis verbis D. . . . con
ſtitutum alloquuti fuerũt. *Perche*
da quello, che hieri ſi trattò cõ voi
in queſto luogo, è dalle voſtre ri-
ſpoſte ſopra li particolari che ui fu
24 *rono cercati, noi nõ reſtiamo ſatiſ-*
fatti, & tuttauia ci pare che an-
date occultando la noſtra colpa,
della quale però ne habbiamo mol
ti inditij, & argomenti, percio ui
habbiamo di nouo fatto condurre
in queſto luogo, acciò ſappiate, che
oltra l'eſperientia ſi fece hieri di
uoi con il tormento della corda, ſe
ne aggiungerà queſta mattina, &
ui ſi replicheranno li tormenti, qua
li ui pareranno molto più acerbi
delli primi, quando non ui riſolue-
rete di dir meglio la uerità, alla
quale ui aſpettiamo.

Qui Reſpon. & deſcribantur
ſingula eius verba.
25 Tunc fuit eidem D. . . . ab eiſdem
Commiſſarijs dictum. *Poiche ue*
ne ſtate pure nelli primi termini
della negatiua, & che non uolete
dirci quella uerità, che andiamo
cercando, ui diciamo uoi eſſer be-
ne chiariti, che il fatto (& enarre-
tur factũ prætentum) *paſſa coſi,* &
ꝓferat indicia contra ipſũ inſurgẽ
tia ex deductis in actis, & poſtmo-
dũ addat & hæc verba, videlicet.
Però riſolueteui una uolta di dir
la uerità liberamente, et ſincera-
mente, come paſsò il fatto della
morte, ò ferita, & ſic de ſingulis:
altrimente ſarete di nouo ſpoglia-
to, et ligato alla corda, et ui ſi da
rà tormento.

Qui Reſpondit .... & eius reſpõ
ſio ad verbum deſcribatur, & ſi
viderint Cõmiſſarij dictũ D. . .
reum perſiſtentem in ſua negati-
ua, tunc iubeant hæc deſcribi.

Et cùm videremus nil vltra ab
eo haberi poſſe: iuſſimus ipſum
D. . . . expoliari veſtibus ſuis, & in
fune torturę ligari, qui ligatus co-
26 ram Reuerendis Commiſſarijs &
conſultore his pręciſis verbis vſus
fuit ipſe D. . . Reus videlicet. *Dio*
ſà che ſono innocente, & ſon ſta-
to aſſaſſinato, etc. & præciſè de-
ſcribantur ſingula eius verba.

Quo ligato, & conducto ad
locum torturæ, ex quo inchoan-
tur extolli in altum, ipſe torquen-
dus, fuit iterum ſibi dictum; *uolete*
dir altro. Qui reſpõdit, & deſcri-
bantur ſingula eius verba præci-
ſa, geſtus, lachrimationes, & hu-
iuſmodi alij geſtus ipſius corporis
27 Tunc iuſſum fuit ipſum D. . . .
altius eleuari, & interrogatus op-
portunis interrogationib⁹. Ipſe D. .
ſemper clamabat &c. redigant in
ſcriptis oĩa eius præciſa verba, &
poſt

poſt hæc quã ipſis viſum fuerit deponi à tortura eundem, præcipiãt ipſum deponi à tortura leniter, & in actis talia verba deſcribi mandent ipſi Commiſſarij, videlicet.

Et cum videretur Reuerendis Commiſſarijs ipſum D. . . . multum pati, & perſeuerare in ſua externa negatiua fuit iuſſum ab ipſis Commiſſarijs, & D. . . . . conſultore de iure de tortura fore deponendum, & ſic paulatim deponi, ipſo Don. . . . . . . ſemper dicente. . . . & in actis deſcribantur omnia eiuſdẽ præciſa verba. Qđ ſi adhuc reus ſuſtinuerit torturam nihil fatendo, & inde remanſerint purgata omnia indicia cõtra ipſum ᵃ laborantia, non enim vltra tertiam vicem in tortura eſſet

28 procedendum, cùm Commiſſarij in torquendo Reum non debeant procedere in infinitum; abſolui reus debebit cũ clauſula tanq̃ nõ repertus culpabilis, nec de iure punibilis, ex hactenus deductis vel etiã quoad clericos ſeculares relaxari cũ cautione de ſe præſentando toties quoties &c.ᵇ Et ſi nõ negandũ ſit, quod vſu hodie ſit receptum quod huiuſmodi Rei, vbi contra eos indicia vrgentiſſima viguiſſent, condemnabunt ad pœnã extraordinariam. Et hęc omnia obſeruabũt accuratiſſimè Commiſſarij ſi Rei nullo pacto fuiſſent cõfeſſi, ſed ſi confiterentur crimina, de quibus fuerant inquiſiti, tunc aliud iudicium erit faciendum, vt in ſeq. cap. copioſius erit ſermo.

a Clarus in pract. §. fin. q. 64. verſi. illata Reo.

b Clarus in pract. §. fin. quæſtio. 64. verſi. Illata Reo tortura, & ver. & in hoc propoſito.

Commiſſarijs quid faciendũ ſit, ſi Reus in tormentis defecerit.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Commiſſarij quid iubebunt deſcribi ab Actuario in actis, quãdo, dum Rei torquentur, in ipſa tortura deficiunt.*

2 *Quomodo cognoſcent Commiſſarij Reos in tortura deficere.*

3 *Reuerendi Commiſſarij quid facient, vt detegere poſſint aſtutias reorum deficientium.*

4 *Reuerendi Commiſſarij ſtudeant intereſſe torturæ Reorum, donec deponantur.*

5 *Depoſitio reorum deficientium in tortura quomodo deſcribetur.*

6 *Deſcribenda in actis erunt remedia exhibita reis deficientibus in tortura, vt reuiuiſcant.*

7 *Reuerendi Commiſſarij quãdo poterunt rurſus torquere, vel ceſſare à tortura dictorum reorum deficientium.*

CAP. XXI.

CVM prudentis ſit præcauere futura, & quam ſæpiſſimè contingat, quòd rei, dum torquentur, aſſoleant in ipſis tormentis deficere. Quapropter cùm in ſuperioribus actum per nos fuerit de forma ſeruãda in torquendo reũ; meritò hic agendum erit de modo procedendi per Reuerendos Commiſſarios, quando ipſi Rei;

1 dum torquẽtur, deficerent. Sciant ergo primo ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd ſi ipſi rei deficerẽt, tunc iubebunt actuario, vt in proceſſu deſcribat tam modum deficiendi, quàm demandatæ depoſitionis de tormentis, aſperſionis aquæ vel aceti in faciem Rei torti, qui defecit, & omnium aliorum remediorum adhibitorũ ipſi reo, nec non omnium motuum eiuſdem torti.ᶜ Secũdo ipſi Commiſſarij ſicut non debebunt contemnere, ſed potius deſcribendos fore mandare motus, qui fiunt per ipſos

c Clarus vbi ſuprà q. 6.. verſi. Iudex autem.

ſos reos, dum pendent in tormen-
tis, cùm ex ipſis poterunt conie-
2 cturare, quod huiuſmodi tormen
ta ferre non valeãt, & quod in eis
illi deficient: vt puta, ſi ſpumas ex
ore emittant, ſi palleſcant nimis,
ſi in ſudorem nimium vertantur,
ſi loqui non poſſent, & ſimilia.
Ita vice verſa ipſi Commiſſarij nó
debebunt eſſe nimis creduli, & ti-
midi, ſi prędicta ſigna viderint ad
hoc, vt ſtatim mandent de tormẽ-
tis deponi. Cùm ſępiſſimè hęc pro
cedant ex aſtutia reorum talia fin-
gentium, vt ipſis viſis deponantur
à tormentis vlteriùs inferendis.
Quapropter in tali caſu ipſi Com
miſſarij poterũt, & debebunt hu-
iuſmodi reos vehementius, & cre-
3 brius vrgere ad reſpondendum:
quaſſari faciendo ipſam torturæ
funem, eius nares, vel ſulfure, vel
charta, vel petijs lincijs, aut alijs
ſimilibus accenſis ſuffumicari, vt
dignoſcere poſſint, an reuera reus
tortus defecerit, an verò defeciſſe
ſe diſſimulet. Quod & faciendum
eſt, vbi reus dormit, vel dormire
fingat. His enim artibus plures
maliciosorum reorum artes dete-
guntur, & eliduntur, prout expe-
rientia ipſa ſæpe docuit, & euen-
tus comprobatus in dies nos edo-
cet: & ideo prudentes eſſe debent
Commiſſarij ne incidant in ali-
quem extremorum. Nam ſi ſibi
nimis creduli eſſent decipientur,
aut dũ nimis duri extiterint, reos
tortos neci tradẽt. a Quapropter
ipſos Reuerendos Commiſſarios
& tertiò monemus, vt ſemper, dũ
reus eſt in tormentis, pręſentes illi
adſint, nec illius curam alteri cõ-
4 mittant: Quoniam ſi quid mali
acciderit nequaquam excuſabun-
tur ex eo, quòd præſentes nõ fue-
rint, à pęna ſaltem extraordinaria
pro modo culpę. b & omnino te-

a Boſſius in ſua praxi, titu. de tortura, num. 35. Clar. in practi. §. fin. q. 64. verſi. Iudex autem.

b Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 340. nu. 13. verſi. in dubio.

nebuntur in ſtricto Dei omnipo-
tentis iudicio, corã quo omnium
factorum noſtrorum nobis ratio
erit reddenda: forma autem de-
ſcribendi in proceſſu huiuſmodi
actum eſt infraſcripta, videlicet:
Et cùm dictus D. . . conſtitu-
tus videretur in tormentis defice-
5 re, ipſi Reuerendi Commiſſarij
mandauerunt ipſum leuiter de
tortura deponi, & ſuper ſede li-
gnea, vel bancho, accommodari.
Qui ſic depoſitus, & ſuper dicta
ſede lignea accommodatus, cùm
licèt pluries interrogatus, commo
tus, & quaſſatus reſponſum non
daret, nec ad animũ rediret, imò
ſemimortui imaginẽ præ ſe ferret:
Ipſi Reuerẽdi Commiſſarij man-
dauerunt in eius faciem aquam
frigidã guttatim inſpergi, vel eius
frontem, & tempora, & nares, &
guttur, aceto roſaceo madefieri,
vel nares ipſius ſulfure, aut petijs
lineis accenſis ſuffumigari, & alia
remedia adhiberi: (expreſsè nomi
6 nando illa). Quibus peractis præ-
fatus conſtitutus D. . . . in ſe re-
diens, fuit per Reuerendos Com-
miſſarios interrogatus.
Tunc ſi ipſis Commiſſarijs vi-
debitur, & quartò ex aliqua cauſa
in tortura vlterius procedẽdo, ſi fal
ſa ſubeſſent ſigna, & cauſæ, man-
dabunt ipſum reum denuo in tor
tura eleuari hoc modo, videlicet.
7 Tunc Reuerendi Commiſſarij,
cùm viderint dictum cõſtitutum
nullo modo grauari; ſed ipſum cõ
menticias cauſas, & ſigna ad tor-
turam euitandam excogitaſſe, &
confinxiſſe, mandauerunt eũdem
in funem denuo eleuari. Et quin-
tò, animaduertant Commiſſarij,
quòd poſſent etiam ad maiorem
cautelam accerſire facere aliquem
medicum, per quem dictum tor-
tum videre faciant, & ſi ille refer-

ret,

ret, non eſſe periculum, & poſſe procedi ad vlteriorem torturam, ad illã animoſè progredi ipſi Cõmiſſarij poterunt, hoc modo deſcribi faciendo dictum actum repetendi ipſam torturam, videlicet.

Tunc ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt vocari excellentem Dominum .... medicinæ Doctorem ad effectum inſpici faciendum dictum D. ...reũ, nunquid verè aliquo accidente laboret, quo minus vlterius torqueri valeat: Qui medicus vocatus delato ſibi iuramento de veritate dicenda, præuio conſenſu gubernatoris illius ciuitatis, (quando non eſſet ſubditus iuriſdictioni Commiſſariorum) & quicquid inde ſciuerit, & cum ei præſentari facerẽt reum tortum, fuit eidem dictum, *che uoleſſe bene riſguardare per tutto il corpo di D. ...reo, et reſoluere, ſe a detto reo, ſenza pericolo della uita, ſi poteſſe di nuouo dar la tortura*, & per ipſum medicum bene viſo, & recognito dicto reo, eiuſque pulſibus, fronte, & pectore manu pertentatis, ad opportunas Reuerendorũ Commiſſariorum interrogationes reſpondeat. Reſpon. *che ſenza pericolo di uita ſi harebbe potuto dargli la tortura un'altra uolta*.

Tunc ipſi Commiſſarij viſis, & auditis prædictis, mandarunt ipſum conſtitutum denuo in funem eleuari, vel diſligari (ſi dixiſſet medicus quòd ſine euidenti periculo vitæ non poſſet aliàs torqueri) & ad locũ ſuum reponi, & alia prout annotauimus ſupra facienda poſt torturam reorum.

De ratificatione confeſſionis factæ à Reo in tormentis, & quomodo Commiſſarij procedant ad illam recipiendam.

SVMMARIVM.

1 *Reo confitente crimen (de quo contra ipſum inquiſitum fuerat) quid faciant ipſi Commiſſarij pro recipienda ab ipſo ratificatione dictæ Confeßionis, vt occurrant aſtutijs aliorum detentorum in carcere, qui aßolent eos auertere à dictis confeßionibus.*

2 *Ratificatio dictæ confeßionis factæ à Reo, quando poterit recipi à Commißarijs, & quomodo.*

3 *Commißarij ratificationem factã à Reo intendẽtes recipere, qua forma verborum vti debebunt.*

4 *Ratificatione confeßionis a Reo facta, quid facient Commißarij.*

5 *Terminus aliquorum dierum omnino a Commißarijs indulgendus erit reo (etiam ipſo non poſtulante) ac per conſequens eius procuratori, & aduocato vnà cum copia ſaltem perlegendi illius confeßionem, & ratificationem, vt poßint aliquo modo aduerſus eam ſe tueri, & quare.*

6 *Elapſo dicto termino Reus, & Procurator, ac aduocatus eius erunt citandi ad concludendum in cauſa: & ad maiorem cautelam poterit eis concedi alius terminus.*

7 *Forma decreti citationis ad concludendum in cauſa, & relationis factæ citationis, tradditur.*

8 *Confeßiones Reorum timore tormentorum factæ, etiam millies ratificatæ, erunt omnino uerificandæ vnà cum ſuis circumſtãtijs adhoc, vt ex ipſis Commißarij de iure deuenire poßint ad puniendũm Reũ.*

9 *Confeßiones Reorum quaſi de pla-*

uo facta extra tormenta, etiã ſi timore tormentorum, non indigent aliqua ratificatione.

10 *Rei iam confeſſi quando de nouo ſint torquendi, & quibus verbis ante huiuſmodi torturam ſint interrogandi: & an antè talem torturam ſit interponendum decretũ de ipſo torquendo.*

11 *A Commiſſarijs quæ ponderãda erunt ante torturam Rei confeſſi, & quæ in actis deſcribi mãdabũt.*

12 *Confeſſum reum funi torturæ alligatum, quibus uerbis alloquentur Commiſſarij & eleuatus poſtea reus de quibus interrogãdus erit.*

13 *Reo perſeuerante in negatiua ſuper alijs delictis, & alijs complicibus, & poſtea depoſito à tortura, quid facient Commiſſarij.*

14 *Reo cõfitente alios complices, vel alia delicta, quid facient Commiſſarij.*

15 *Comparentes coram Commiſſarijs aduocatos, & Procuratores reorũ, & allegantes in voce, & ſcriptis in fauorem reorum; Commiſſarij ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere præſentatas allegationes, & poſtea proceſſui illas inſerere poſt dictam citationẽ ad concludendum in cauſa.*

CAP. XXII.

HABITVM ſermonem de Reorum tortura, & de modo procedẽdi in ipſa adhibenda, & poſt ipſam quando Rei ſemper perſtitiſſent in negatiua; meritò ſubſequitur ſermo de modo ſeruãdo à Commiſſarijs in procedendo contra reos iam confeſſos. Sciant ergo
1 Commiſſarij quod ſi Reus faſſus fuiſſet crimen, de quo inquiſitus fuerat, dicta cõfeſſio extra locum
tormentorum ratificanda erit ab ipſomet reo confeſſo: quoniã aliàs ipſa confeſſio ipſi reo non præiudicaret. a Verum quia pluries cõtingit, vt qui in tormentis confeſſi fuerint, aliorum carceratorũ hortatu impulſi, quãdo etiam minis, & verberib. moti confeſſionẽ iam factã reuocare conẽtur. Iccircò habita huiuſmodi confeſſione, interim donec tempus ratificandi adueniat, poterunt ipſum Reũ mandare reponi in aliquo alio loco ſeparato; ſi cõmoditas carceris ſuppetat: b & ſi ſubſit timor ne metu penæ ſibi infligendæ ſibi mortem conſiſcat, vel aliquid mali ſibi ipſi moliatur, poterunt, & tenebuntur omnia inſtrumenta, quæ huiuſmodi prauum conatum adiunare valerent, à ſuo carcere iubere auferri, & perſonaliter ipſi Commiſſarij deberent ad carcerem deſcendere, vt hoc ipſum melius exequeretur, vel fidelem perſonã ibi
2 conſtituere, vt à tãto malo impedire reum poſſet, vel quid ſimile iuxta cauſarum, & perſonarum qualitem. Ratificatio verò confeſſionis iam factæ accipi ſolet die ſequenti, & quamuis confeſſio emanaſſet antecedẽti ſero; poterit illa nihilominus ſequenti mane apud acta recipi, ſic obſeruatur de ſtylo curiatum, licèt nonnulli affirmauerint certum horarũ numerum ipſam ratificationem præcedere debere. c Habita igitur à Reo confeſſione: Ipſum die ſequenti in aliquem locum à tormentorum loco ſeparatum, ſi poſſibile ſit, educi iubebunt: deinde ea, quæ faſſus fuerat, vt ſaltem in ſubſtantia repetat ipſe Reus, ſtudebunt procurare Commiſſarij, & dicto Reo ſuam propriam confeſſionem de verbo ad verbum clara, & alta voce per actuarium ſcribentem legi man-

a Clarus in pract. §. fin. quæſt. 64. ver. Cęterũ ſi Reus.

b Clar. vbi ſupra verſi. Certum ſi Re⁹. Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. c. 101. in fine.

c Clar. vbi ſupra verſi. & circa. Chart. vbi ſup. li. 4. c. 1. nu. 140. cũ plurib. ſeq.

mandabunt, ac denique infraſcriptis interrogatorijs vtantur, videlicet: *D. . . . . uoi hauete inteſo bene quello che hieri confeſſaſti di propria bocca hauer fatto circa tal delitto ſecondo il modo, che è ſtato ſcritta la uoſtra confeſſione, & hora l'hà letta D. . . Actuario in uoſtra preſenza con uoce intelligibile.* Reſpondit. *Padri Reuerendi io hò cõfeſſato di hauer fatto tutto quello, che è ſtato ſcritto nella confeſſione mia hieri in uoſtra preſenza, qual hora l'hà letta il detto Padre D. . . .* actuario.

Interrogatus *Volete uoi D. . . . approuare & ratificare eſſer coſi la uerità del fatto, come hieri conconfeſſaſti, & hora l'hauete inteſo legere in preſenza voſtra.* Reſpondit. *Io non voglio dir bugia, & per queſto approuo, & ratifico eſſer vero, quanto confeſſai hieri, & hoggi in voſtra preſenza m'è ſtato riletto.*

Interrogatus *ſe à quanto diſſe hieri vorrà aggiungere, ò ſminuire coſa alcuna.* Reſpondit. *Hauendo detto hieri la verità, come paſſa il fatto, hora non hò da giungerè, ò ſminuire coſa alcuna di quanto diſſi hieri, et hoggi m'è ſtato riletto.* [a]

Interrogatus & ſimul monitus tali forma verborum. *D. . . . fratello vorrei che pẽſaſte bene al fatto uoſtro, poiche ſi tratta della uoſtra uita, & honore, per tanto dite ſolo la uerità del fatto ſenza meſcolarci bugia,* [b] *ne per timore de tormenti laſciar di reprouar quello, che hieri diceſti: ſapendo uoi, che non fuße uera.* Reſpondit. *Io hò detto la uerità ſimplicemente, come paſsò il fatto, hora mi rimetto alla prudenza, & clemenza de V. V. P. P. m. Reuerende, pregandole che me habbiano cõpaſſione.*

a Marſil. in ſua pract. crimin. §. Quoniam, num. 1. fol. 67. Chart. in pract. interrog. li. 4. c. 1. nu. 145. cum ſeq.

b Marſ. vbi ſupra.

Interrogatus, *Dunque ratificate uoi hora quanto hieri diceſti, dicendo quello eſſer uerißimo in tutto, & per tutto, come fù da uoi confeſſato, & dal ſcriuano ſcritto, & hora hauete inteſo leggerui sù la faccia?* Reſpondit. *Padri ſi, ch'io ratifico quanto diſſi hieri, & hora mi hà letto il ſcriuano, & dico di nouo eſſer ueriſſimo.*

4 Hac ratificatione audita Commiſſarij ad maiorem cautelam iubeant reo ſe manu propria ſubſcribere dictæ ratificationi more ſolito, & tale decretum edant, videlicet.

Reuerendi Cõmiſſarij ſedentes pro tribunali, &c. Acceptatis &c. examen D . . . Rei dimiſerunt, & mandauerunt ſibi, & eius aduocato, & procuratori exhiberi copiã, vel facultatem perluſtrandi contenta in confeſſione, & cõſtituto, & ratificatione facta à dicto Reo, ſi illam voluerint infra terminum dierũ. . . . & ad faciendas ſuas defenſiones omni meliori modo etc. prout præſenti decreto dictam copiam infra dictum terminum aſſignari illis mandant. Datum in monaſterio . . . Die . . . &c.

D. . . . . . Abbas
D. . . . . . Prior } *Commiſſarij.*

D. . . . . . Actuarius.

5 Et cùm per me Actuariũ fuiſſet intimatum dictum decretum dicto D . . . . Reo, & eius aduocato, & procuratori, ipſi gratias egerunt, & in fidem veritatis me ſubſcripſi. die . . . menſis . . . anni . . .

D. . . . . Actuarius.

Et ſciant Commiſſarij, quòd iſte terminus dierũ. . . . licèt poſſit aſſignari breuior, [c] tamẽ dandus erit omnino aliquis terminus ad dicendum cõtra dictã ſuam confeſſio-

c Clarus in ſua pract. §. fin. queſtio. 64. verſi. ſin autem.

ſeſſionem ; & ratio eſt, quoniam poterit Reus contra propriã confeſſionem multa deducere, & probare, *a* imò poterit etiam illam reuocare, probando erroneam eſſe, & eſſet abſoluẽdus facta tali probatione. *b* Animaduertant inſuper Cõmiſſarij, quòd licèt Reus confeſſus terminum prædictum non peteret dari ſibi, dandus ei omnino erit ab ipſis in dicto ter-
6 mino ſi Reus, vel eius aduocati petierint dictam copiã, per Actuarium aſſignetur, & elapſo dicto termino de nouo citetur reus ad concludendum in cauſa, & alius terminus ad maiorem cautelam ipſis aſſignetur ad producenda, quæ ſibi videbitur in defenſionẽ ipſius Rei confeſſi, vel nõ confeſſi; ſubſequenti forma, videlicet.

a Clar. vbi ſupra, quæſt. 55. per totum.

b Clar. vbi ſupra, quæſt. 51. ver. ſed pone.

Cùm Reuerendis Commiſſarijs viſum fuiſſet de iure fore concludendum in cauſa præſenti, & illam expedire, vt omnia ritè, &
7 rectè procederent, mandauerunt dictam cõcluſionem & acta actitata in tortura, & poſt illam tam dicto D.... Reo, quàm Dominis ... Aduocato & procuratori eius concedentes iiſdem Dominis facultatem perluſtrandi ipſa acta actitata ad hoc, vt in excuſationẽ, vel defenſionem dicti D.... Rei poſſint in ſcriptis, & in voce, & in fauorem ipſius allegare infra terminum dictum ... quicquid ſibi placuerit, prout præſenti decreto dictum terminum, & facultatem dicto D .... Reo, & eiuſdem Dominis Aduocato, & Procuratori cõcedunt. Datum &c. Die... Anni....

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior }
D..... Actuarius.

Hoc decretum erit intimandũ tam Reo ipſi, quàm aduocato, & Procuratori eius per actuarium, & relatio intimationis taliter in actis deſcribenda erit, videlicet:

Cum per me infraſcriptum Actuarium fuiſſet intimatum ſupraſcriptum decretum citationis tam ipſi D .... quàm Dominis Aduocato, & Procuratori eius, & eiſdem exhibita ipſa acta actitata in tortura eiuſdem D.... Rei, & poſt ipſam, in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi. Die... menſis...... anni......

D.............. Actuarius.

Commiſſarij memoriæ commendent primò, quòd omnes cõfeſſiones reorum, etiam ſi eſſent
8 millies ratificatæ: ſemper tamẽ eſſent verificandæ cũ omnibus ſuis circumſtantijs, prout peritiſſimi iudices Deũ timentes obſeruant. *c* & ſecundò, ꝙ id, quod ſ. diximus de ratificationibus, quę in tormẽtis, vel metu tormentorum factæ fuiſſent, et non de confeſſionibus, quas ipſi Rei quaſi de plano feciſ-
9 ſent, nullo ſcilicet, tormentorum terrore eis illato: quoniam huiuſmodi confeſſiones nulla ratificatione indigent. *d* Tertiò memores ſint Commiſſarij, quòd reorũ recepta ratificatione aſſolẽt ipſi Rei torqueri, vt alia delicta fateantur ſi non omnia, de quibus fuerant indiciati, fuiſſent confeſſi, necnõ vt fateantur complices, fautores, & receptatores, vel alia de cau-
10 ſa. Nam in tali caſu non erit interponendum decretum ſupradictum ſtatim poſt ratificationem acceptam; ſed vlterius erunt interrogandi ipſi Rei hoc, vel ſimili modo, videlicet:

D.... ſupradictus interrogatus modo pro vlteriori veritate, vt dicat, *quali furono gli complici, & fau-*

c Marſil. in pract. crim. §. quoniã, num. 1. Marant. in ſpecul. §. 6. actu. 14. nume. 15.

d Chart. in pract. fol. 9. num. 9.

& fautori, che l'aiutorno à fare quelli delitti, de' quali hà confeſſato nel dì .... & ratificato hoggi.... Reſpondit, *Jo quando feci..... non hebbi compagno alcuno*, aut dicat, *mi aiutò D...... & D.... & D....*, & ſtatim ſubdant Commiſſarij, & omnia deſcribantur in actis.

Et Reuerēdis Commiſſarijs dicentibus dicto D.... Reo, *non è coſa veriſimile, che voi, et doi compagni da voi nominati ſoli faceſti queſto.... poiche a far queſto vi biſognaua adoperar più aiuto per queſti riſpetti..... primo perche.... poi perche....* & ſic de ſingulis. Reſpond. *Jo non hò hauuto altri in aiuto, ò complici delli delitti, che hò confeſſato.*

11 His auditis Commiſſarij ſi in actis conſtitit plures nominatos à dicto Reo confeſſo, aut non eſſe veriſimile, quod plures non fuerint propter deducta in proceſſu de ipſo facto. Tunc recolectis omnibus cauſis, quibus mouentur ad credendum Commiſſarij plures fuiſſe complices in perpetrato delicto iam confeſſo, & ratificato à D..... Reo in decernendo illi torturam tali forma vtantur, videlicet.

Reuerendi Commiſſarij uiſis, & ponderatis productis in actis contra D..... Reum confeſſum, & depoſitionibus teſtium dicentium D.... Reum fuiſſe aſſociatum à pluribus, quàm ſint nominati ab ipſo in ſua depoſitione, cōſiderata qualitate criminis perpetrati & iam confeſſati, quòd omnino quiſque prudens iudicabit committi non potuiſſe ſolùm à tribus; & veritas circa alios cōplices difficillimè aliter haberi poſſet, quàm ab ipſo D.... Reo confeſſo; attenta etiam perſona ipſius D.... Rei: & poſtquam ab ipſo D..... Reo prædictorum veriſimilium veritas haberi nō poſſit; ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt ipſum D.... conſtitutum adduci ad locum torturæ, ibique expoliari, ligari, & funi applicari, & hoc ſine præiudicio quorumcumque iurium Curiæ quomodocumq; & qualitercumque competentium, de quibus ipſe D.... quomodocumque eſſet conuictus, vel confeſſus, ſuper quibus modo aliquo ipſi Reuerendi Commiſſarij non intendunt ipſum torquere, quinimò explicitè proteſtantur ipſum ſuper illis ſe non torquere, & huiuſmodi proteſtationem in quolibet actu repetitam fore, & eſſe ipſi Reuerendi Commiſſarij dixerunt, & intenderunt, & quod pro repetita ſemper habeatur ſupradicta proteſtatio; ſed tantum ipſum D.... torqueri facere intendunt pro vlteriori veritate habenda ſuper alijs criminibus per ipſum veriſimiliter commiſſis, & contra ipſum Reum in iudicio deductis, & ſuper complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, nō aliàs, nec alio modo; de quo ſolēniter, & expreſsè proteſtati fuerunt, & proteſtantur ipſi Reuerendi Commiſſarij, prout præſenti decreto ipſum, D...... Reum adduci ad locum torturæ, ibique expoliari, ligari, & funi applicari ſine ſupradicto præiudicio mandant. Datum &c.

D...... Abbas }
D....... Prior } *Commiſſarij.*

D...... Actuarius.

His peractis ſtudeāt Cōmiſſarij, vt aliàs eos monuimus a ſupra, vbi traditur forma reos torquendi, dictum decretum de torquendo,

a in capitulo vigeſimo præſentis 2. par. num. 9. & 10.

do, non promulgare, ſed iam in actis deſcripto ipſo mandent ad locum tormentorum ipſum Reũ adduci, & præmiſſa breui monitione de dicenda veritate ſuper alijs delictis ipſius, non confeſſis, de quibus in proceſſu eſt indiciatus, & de complicibus, non nominatis ab ipſo: & videtes Reueren di Commiſſarij ipſum D.... pertinacem, ſtatim mandent ſpoliari eum, & appplicari funi torturæ, nè poſſit cogitare de appellatione interponenda à tortura ſibi comminata (vt latius vbi ſupra diximus, & probauimus.) His benè obſeruatis faciant in actis ſubſequentia verba deſcribi ab actuario videlicet.

Et cùm fuiſſet D.... ſpoliatus, ligatus, & funi applicatus iuſſu Reuerendorum Commiſſariorũ, ipſi Reuerendi Cõmiſſarij ipſum D..... conſtitutum denuo beni-
12 gnè monuerunt hortãtes ad completam veritatem dicẽdam ſuper dictis delictis veriſimiliter à ſe cõmiſſis, & nondum confeſſis, & ſuper fautoribus & auxiliatoribus. Qui D....... Reſpondit, *Io hò detto quello, che io doueuo dire, & non vi poſſo dir altro: hora fate quello che vi pare, ma mi fate torto.*

Tunc ipſi Reuerendi Cõmiſſarij repetita proteſtatione, de qua ſupra in dicto decreto de ipſum torquendo, illique firmiter inhęrentes mandauerunt ipſum D.... in altum eleuari, qui ſic eleuatus cępit dicere. *Hoime Santa Maria da Loreto aiutatemi, ohime mi fate torto*, & deinde tacuit, & monitus per Reuerendos Commiſſarios, *cõ dirli hormai laſciate da canto queſta voſtra pertinacia, & dicete la verità, che da voi ſi ricerca ſopra gl'altri voſtri delitti veriſimilmente commeſſi; & confeſſate li nomi di coloro, che furono complici, & fautori voſtri in commetter tal delitto già da voi confeſſato?* Reſpondit. *Io non hò fatto altri delitti, et non hò hauuto compagno, nè niuno mi hà aiutato.*

Deinde dixit ex ſe. *Io nõ hò fatto male alcuno, nè quello, che io confeſſai l'altro giorno, io diſsi la buggia.*

Et Reuerendis Cõmiſſarijs dicentibus. *voi non ſete hora interrogato di quello, che già hauete confeſſato, cioè che hauete fatto...* Reſpon. &c.

Finito dicto rigoroſo examine, & reo ſupra ſupradictis ſufficiẽter torto arbitrio Commiſſariorum, poterunt eundem Reum deponi leniter, & hæc mandent deſcribi in actis, videlicet.

Tunc Reuerendi Commiſſarij acceptatis, &c. cum aliud à dicto D...... haberi non poſſet, mandauerũt ipſum leniter de tortura deponi, poſtquam manſiſſet in ea ſuſpenſus ſine aliqua quaſſa-
13 tione per ſpatium.... & diſſolui, brachia reaptati, & reueſtiri, & ad eoſdem carceres duci cum termino dierum.... ad dicendum, producendum, & probandum quicquid voluerit in ſui defenſionẽ: prout aliàs tradidimus ſupra.

Vltimo loco ſciant Commiſſarij ipſi, quòd ſi dictus Reus confeſſus fuerit, & alios fuiſſe compli
14 ces ipſos nominando, nec non & alia delicta à ſe perpetrata, de quibus indiciatus erat: tunc, & talem confeſſionem, ac nominationem die ſequenti oportebit eum ratificare modo, & forma ſupra à nobis recenſita in præſenti capitulo.

Memores ſint Cõmiſſarij procedere contra nominatos in confeſſio-

ſeſſione, & ratificatione facta à Reis modo, & forma tradita de procedendo contra ipſos Reos.

His ergo omnibus hucuſque recenſitis,benè ac legitimè obſeruatis Deo opt.max. duce, ſi comparuerint aduocatus, & procurator reorum allegantes in voce,vel in ſcriptis in fauorem illorũ,erunt ipſi benigniſſimè audiendi,& allegationes ipſorum ad verbum perlegendę, & de contentis in ipſis habenda eis erit illa ratio, quæ de iure habenda foret, & ipſę allegationes inſerantur in ipſo proceſſu poſt dictam citationem ad concludēdum in cauſa, & poſtea citentur tam Reus, quàm eius aduocatus,& procurator ad audiendam ſentētiam diffinitiuam, quæ ſi aliqua rationabili de cauſa non poterit promulgari in eodē monaſterio, vbi reus eſt carceratus: tunc cōcipiatur decretum ipſius citationis vt infra; ſed ſi promulgāda eſſet in eodem monaſterio, tunc idem decretum deſeruiet addendo(præſenti monaſterio)& poſtea actuarius ipſum decretum illis intimet, & poſtea hoc ipſũ in ſcriptis ſtatim referat in infraſcripta forma, prout dicemus & docebimus paulò poſt, ſcilicet poſt tractatũ de purgatione canonica.

De purgatione Canonica aliquando Reis iniungenda, & de forma ipſa recipienda à Commiſſarijs.

SVMMARIVM.

1 *A Commiſſarijs quæ ponderanda erunt, antequam indicent Reis purgationem canonicam.*

2 *In quibus caſibus, & cauſis purgatio canonica à Commiſſarijs fuerit indicenda ipſis Reis.*

3 *Decreti forma traditur de indicenda purgatione canonica Reo.*

4 *Purgatio canonica oblata à Reis, quando ſit recipienda neceſſariò à Commiſſarijs.*

5 *Purgatio canonica coram quibus, & vbi facienda erit.*

6 *Purgandus per canonicam purgationem, cum quot, & qualibus perſonis erit.*

7 *Forma iuramenti ſeruanda à compurgatoribus, dum intendunt infamatum ſuo teſtimonio purgare, nec non forma iuramenti ipſorum infamatorum traditur.*

8 *Purgationis canonicę effectus quis, & quotuplex ſit.*

9 *Commiſſarij procedentes ad ſententiam ſolùm ex præſumptionibus, tenentur temperare ſententiam ferendam contra talem.*

CAP. XXIII.

ANimadvertant denique Commiſſarij, quod aliquādo poſt accuratiſſimam inquiſitionem factam pro reperiendo criminoſo, ex deductis in actis reſultat ſolùm infamia contra aliquam perſonam: & ſi ex officio motus fuerit iudex ordinarius ad delegandum ipſis huiuſmodi cauſæ cognitionem, non ad inſtantiam partis alicuius,tunc cùm non poſſit de iure dici plenè conſtare de delicto cōtra aliquem, ſed ſolum de infamia; & perſona infamata alias eſſet grauis, & non infamis, nec ſolita delinquere,tunc nō poſſent Cōmiſſarij cōtra eum ad torturam procedere; cum ſæpe ortum habeant huiuſmodi famę ab hominibus malignis, & ſi poſtea huiuſmodi fama peruenerit ad aures proborum virorum; qua-

pro-

propter, & ipſi Commiſſarij in cauſis regularium, & clericorum ſecularium non omittent ritum ipſius Eccleſiæ obſeruare contra huiuſmodi infamatos, vt ſaltem talis infamia ex dictis teſtium reſultans purgetur depoſitionibus aliorũ teſtium (qui alias appellātur compurgatores) deponentium cum iuramento, ſe non credere dictum infamatum commiſiſſe ea, de quibus infamatus reperitur, vt infra latiùs dicetur. Quapropter ipſis Commiſſarijs Deum timentibus erit ponderare qualitatem deponentium de fama, & ipſius infamati, & omni cura venari ex interrogatorijs ipſorum cauſam ortus ipſius infamiæ, vt tuta conſcientia poſſint decernere, an fuerit talis infamatus torquendus, vel ei indicenda purgatio canonica. His ponderatis ſi decreuerint ipſi infamato indicere purgationẽ canonicã, erunt à Commiſſarijs afferenda inferius ſtatim ad vnguem obſeruãda, ſed vt faciliùs memoriæ illa commendentur, procedemus gradarim tradendo omnia cognoſcenda ab ipſis, volentibus procedere ad indicendam purgationem canonicam, piè inſtitutam à ſanctis põtificibus, et hucuſque religioſè obſeruatam in curijs Eccleſiaſticis. Sed vt gradatim procedamus, hæc ſex erunt à nobis examinanda. Quorum primum eſt: Quando fuerit indicenda purgatio canonica. Secundũ, an ſit ſemper recipienda à Cõmiſſarijs, ſi ſibi ab infamato offeratur. Tertium, coram quibus purgatio fieri debeat. Quartum, cum quot, & qualibus debeat infamatus ſe purgare. Quintũ, quæ forma iuramenti exhibẽdi à compurgatoribus ſit ſeruanda. Sextũ, effectus huius purgationis quis ſit. Et huiuſmodi quæſtiunculę ſigillatim examinãdę erunt breuiſſimo ſtylo ſolito cum altiori, & pleniori, de eadẽ materia ſcripſerimus in peculiari titulo de purgatione canonica in noſtra practica criminali canonica.

Purgatio Canonica quãdo indicenda erit. §. 1.

Commiſſarij ſciant, quod non in omni caſu, & cauſa erit purgatio canonica indicenda, ſed ſolũ in infraſcriptis. Primo ei, qui laborat infamia publica de aliquo crimine apud bonos, & graues uiros, ſi ortum non habuerit à maleuolis,
2 & detractoribus; & non fuerit accuſatus de tali crimine ab aliquo, nec ex deductis in proceſſu cõtra ipſum potuerit conuinci de tali crimine, licèt remanſerit adhuc infamatus, *a* & ratio iſtius deciſionis eſt, quoniam ſola huiuſmodi infamia quę ex probabili præſumptione orta eſt, inducet purgationem, etiam nulla præcedente alicuius denunciatione. *b* non autem probationem delicti, & neceſſario requirit quod huiuſmodi infamia ortũ habuerit ex probabilibus coniecturis, aliàs nõ eſſet neceſſario alicui infamato à Commiſſarijs indicẽda purgatio canonica. *c* Secũdo canonica purgatio indicenda erit, quãdo in inquiſitione facta de crimine contra aliquem ex depoſitione teſtiũ dicti criminis ſemiplena probatio reſultaſſet, nec non ſuſpitio contra ipſum. *d* Indicenda quoq; erit purgatio & tertio à Cõmiſſarijs ei, qui fuerat accuſatus de aliquo crimine, quod tamen in iudicio nõ fuerat plenè probatũ, & ex deductis in proceſſu ille remaneret adhuc vehementer ſuſpectus de tali crimine tam ſuo

præla-

a c. penult. §. fin. ext. de Purgat. cano & ibi cõmu. per Docto. & gloſ. & in c omnib., §. ipſe ergo, 2. q. 5 & ibi p Docto.

b c. Preſbyter. 15. q. 5. & ibi p Docto. & in c. Cũ P. extra de Purgat. cano. & ibi per Doct.

c c. Cum in iuuẽtute, de purg. cano.

d c. inter ſolicitudines, §. attendentes, de purga. cano. & ibi p Doct.

prælato, quàm alijs monachis, & clericis ſecularibus, aut nimis honeſtis. *a* Quartò indicenda erit ei, qui in iudicio de aliquo crimine ſe ſpontè prodiderit, & deinde de illo laborat verisimili ſuſpitione. *b* Purgationem canonicam indicere debebunt Commiſſarij etiam ei, contra quem vnus, vel vna denũciaſſet aliquod crimen, ſi tamen ex ipſo crimine apud homines graues reſultaſſet infamia contra taliter denunciatũ. *c* Sciant Commiſſarij quòd ſcrutatis depoſitionibus receptis contra aliquẽ ſuper infamia, qua ipſum laborare peruenerat ad aures prælati ordinarij, eos delegantis, ſi repererint eos poſſe indicere de iure infamato purgationem canonicam iuxta præſcriptam normam, tunc mediante infraſcripto decreto ei indicere quam primum ſtudeant.

a dicto c. Inter ſolicitudines, & c. omnib., §. ipſe ergo, 2. q. 5. & ibi per Doct.

b c. Si quis, §. & ſi, de purgat. cano. & ibi p Doct.

c c. Significaſti, ext. de adult. & ibi per Doct.

Forma Decreti indicendæ purgationis Canonicæ infamato talis erit.

Cùm ex deductis in proceſſu compilato contra D. . . . . pro cò quòd erat infamatus de. . . . tam contra ipſum, quàm in ſui fauorem, non potuiſſemus deuenire
5 ad notitiam veritatis dicti criminis, ſed ſolùm quòd adhuc per allata in ſui fauorem dicti D. . . . nõ fuerit dicta infamia deleta, imò in ſuo robore perſeuerat: quare ipſi Reuerendi Commiſſarij inhærentes Sacris Pontificijs conſtitutionibus indixerunt ipſi D. . . . purgationem canonicam manus ſacerdotum compurgatorum infra ſpacium dierum. . . . prout præſenti decreto dictum terminum dierum. . . . ad dictam purgationem faciendam indulgent. Datũ in monaſterio . . . . . die . . .

D. . . . *Abbas* }
D. . . . . *Prior* } *Commiſſarij.*

D. . . . . *Actuarius.*

De purgatione canonica oblata a reis, recipiẽda à Commiſſarijs, vel non recipienda. §. *II.*

Sciant quoque Commiſſarij, quòd aliquando Rei ſubnixè obſecrant ſe admitti ad purgationẽ faciendam de obiectis contra eos criminibus, & quoniam aliquãdo, non erunt audiendi; Ideo memo-
4 res ſint: quòd in duobus caſibus non erunt Rei admittẽdi ad purgationem canonicam faciendam: ſed contra eos procedendum prout iuris erit. Primus caſus eſt, quã do crimen, de quo quis eſt infamatus, eſt notorium, & eius notorietas conſtat, uel conſtare poterit in proceſſu formato, vel formando contra ipſum, & ratio eſt: quoniã aliàs impediretur executio iuſtitiæ, & daretur ei occaſio producẽdi falſos teſtes in ſuos compurgatores: *d* ſecundus verò caſus eſt, quando adeſſet aſſecurator offerens ſe ad probandum huiuſmodi crimen obiectum. *e*

d c. Cum dilectis, §. his igitur, ver. dicitur, de purg. cano. & ibi p Docto.

Coram quibus ſit facienda purgatio Canonica. §. *III.*

Memores ſint Cõmiſſarij, quòd huiuſmodi indicenda purgatio canonica facienda erit ab ipſis reis
5 infamatis in publico coram populo, ſi eſſent infamati apud populum, ſed ſi eſſent infamati apud clerum, & huiuſmodi purgatio eſſet indicenda, vt fiat coram clero; & vtroq; caſu coram ipſiſmet Cõmiſſarijs. Diximus fore faciendam ipſam purgationem canonicam coram ipſis Cõmiſſarijs: quoniam alias facta eſſet reiteranda, Cùm coram ipſis Commiſſarijs fuerit facienda de iure. *f*

e c. 2. de purgat. cano. c. De crimine ſibi, 15. q. 5. c. ex tuarũ, de purgat. cano. & ca. Nos inter, eod. tit.

f c. De crimine, 15. q. 5. & c. omnibus, § ipſe ergo, 2. q. 5. c. Inter, §. attendentes, de purgat. cano & ibi p Doct.

Cum quot, et qualibus infamatus, cui indicta fuit purgatio canonica per Commiſſarios, debeat ſe purgare. §. IIII.

Commiſſarij aduertant quòd
6 Compurgatores eſſe debent eiuſdem ordinis, & dignitatis, cuius *a* eſt infamatus ipſe, cui purgatio canonica indicenda eſſet, ſi haberi commodè poſſent, ſed ſi huiuſmodi eſſent inimici ipſius infamati; tunc eſſent accerſiendi uiri minoris dignitatis, aut ordinis, & etiam laici, ſi aliter fieri non poſſet, imò etiam mulieres religioſę, & honeſtæ ad purgandum ipſum infamatum. Nam etiam per has poterit, quis purgari in defectum aliorum, *b* dummodo huiuſmodi omnes compurgatores ſint uiri Catholici vitę probatæ, & cognoſcentes eum, quem eorum teſtimonio intendunt purgare: etiam ſi temporis ſpatium adſit, in quo cum tali infamato familiaritas habita fuerit ab eis. *c* De numero verò compurgatorum ſtatur arbitrio ipſorum Commiſſariorum habito reſpectu ad qualitatē infamati criminis (de quo quis eſt infamatus) & teſtium deponentium de infamia ipſa, & perſonarum, quæ ex tali infamia fuerūt ſcādalizati. *d*

a dicto. cap. de crimine. & dicto ca. omnibus.

b c. ſi legitimi. 2. q. 5. & dicto c. omnibus, in fine.

c c. ſignificaſti. ext. de Adult. c. inter. §. Attendentes. & c. Cùm dilectus. & cap. Cùm P. de Purg. cano.

d c. Pręsbyter. 2. q. 4. c. omnibus in fin. 2. q. 5. c. In iuuētute. & c. inter. ext. de Purg. cano. & glo. in c. Cū P. extra de Accuſat. & c. ſignificaſti. eod. titu. & ibi cōmuniter per Doct.

Forma iuramēti deferendi tam compurgatoribus quàm infamatis ipſis, quæ ſit. §. V.

Commiſſarij præcipiant iurare infamato priùs coram ipſis compurgatoribus, qui infamatus purgandus pręuio iuramento de dicenda veritate, his vel ſimilib. verbis, vti debebit. Ego D. . . . . Iuro per Deum viuum, me non feciſſe . . . . nec illud fieri mandaſſe alicui, nec fieri conſuluiſſe, nec illud perpetranti ſaui, aut authoritatem dedi de... faciendo *e* & poterit addere, nec ſuo nomine factum, forſan ratum habui. *f* compurgatores vero iurare tenentur, quod ipſi credunt dictum D. . . . infamatum vera iuraſſe. *g*

e Arg. in ca. ſiquis vidua diſt. 50. ca. Quotiens, ext. de Purgat. cano. & ibi per Doctores.

f Arg. in c. Cùm ad ſedem, extra de Reſtit. ſpol. & in c. Quotiēs extra de Purg. cano. & ibi per Doct.

g c. Quotiēs & c. de Teſtib. ext. de Purg. cano.

Purgationis canonicæ effectus quis ſit.

Commiſſarios volumus non fugiat effectus iſtius purgationis Canonicæ: Quapropter ſciant illos eſſe mirabiles. Nā ſi quis ſuam
8 purgationem ritè perfecerit, Commiſſarij ſine aliqua mora relaxabunt ſuſpenſionem (ſi illa præceſſiſſet, & abſoluent eum ab infamia criminis, de quo fuerat infamatus, & enuntiare tenebuntur ipſum boni teſtimonij uirum, *h* ſi verò in huiuſmodi indicta purgatione ipſe infamatus defecerit, & tunc erit diſtinguendum: nā ſi fuiſſet accuſatus de tali crimine, tunc veniet puniendus tanquam cōuictus, *i* ſi verò pręceſſiſſet inquiſitio, vel denunciatio; tunc ipſi Commiſſarij poterunt arbitrari pœnam imponendam conſideratis omnibus circunſtantijs, meritò ponderandis. *k* Idem dicitur ſi ex officio Pręlatus propter infamiam auditam commiſerit de ipſa inquiri contra infamatum. Nam indicta purgatione à Commiſſarijs, ſi defeciſſet in ea ipſe infamatus, puniendus erit pęna extraordinaria arbitrio Commiſſariorum, ſi fulminandi ſententiam authoritatem obtinuiſſent ab ordinario Prælato, *l* ſciant inſuper Commiſſarij quòd in quolibet crimine procedentes contra Reū ſolùm ex pręſumptionib. tenebuntur ſententiam temperare, & ſic non totam pęnam imponere. *m* Vltimo loco aduertant Commiſſarij, quòd ſi infamatus defeciſſet

h c. ex Tuarum, de Purgat. can.

i Arg. in c. de hoc, & c. inſinuatū. extra de Simonia.

k Goffr. Hoſtien. & Panor. in c. Accedens. ext. de Accuſ.

l c. ſignificaſti, extra de Adult. & ibi Doct.

m Arg. in c. Atterte, extra. de Præſumpt. & ibi per Doct.

in

9 in purgatione canonica veniet puniendus(vt dictum fuit)& ſententiam cōcipient ſecūdum formam paulo poſt traddendam mutatis mutandis, & eodem modo dicimus, ſi propter exhibitam perfectam purgationem canonicam reus, (qui fuerat infamatus) veniſſet de iure abſoluendus mutatis mutandis: vide ergo ibi.

De forma decreti citationis Rei ad audiendam diffinitiuam ſententiam, & de forma ipſius ſententiæ.

SVMMARIVM.

1 *Cōmißarij qua forma verborum vti debebunt in citando Reo ad audiendā ſententiam diffinitiuam ſuper cauſam promulgandam.*
2 *Relatio citationis factæ quomodo concipiatur.*
3 *Commißarijs ſuadetur, vt in cauſa criminali grauißima non pronuncient ex ſe ſententiam non præuia confabulatione, & voto conſultoris in vtroque iure periti, & optimi criminaliſtæ.*
4 *Titulus ſententiæ quomodo deſcribatur.*
5 *Forma ſententiæ diffinitiuæ deſcribendæ, & promulgandę traditur, vna cum alia ſolemnitate requiſita in eius promulgatione.*

CAPVT XXIIII.

PONDERATIS deductis pro parte D...., Rei in ſui defenſam, & omnibus alijs in proceſſu compilando productis, ac
1 probatis, viſum fuit ipſis Reuerēdis Commiſſarijs mādare, vt citetur D.... & D.... aduocatus, & procurator ipſius ad audiendam ſententiam promulgandam in monaſterio .... Pro Die.... menſis.... Anni.... prout præſenti decreto citantur. Datum in monaſterio.

D..... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior }
D...... Actuarius.

Relatio intimationis dictæ citationis. Die....

Cùm per me D.... actuarium infraſcriptum fuiſſet intimatum ſupraſcriptum decretum citationis D.... Reo, & D.... Ad-
2 uocato, & Procuratori ipſius, in fidem manu propria me ſubſcripſi. Die quo ſupra. Idem D.... actuarius manu propria.

Et cùm præmiſſis omnibus, de quibus latiſſimè in præcedentibus capitulis habitus fuit ſermo, aliud ſupereſſe non videatur: niſi quòd ipſi Reuerendi Cōmiſſarij procedant ad promulgandā ſentētiam, quæ velim, ꝙ ſemper fieret cum
3 conſilio Doctoris Deum timētis, etiam ſi ipſis Commiſſarijs fuiſſet indulta facultas in huiuſmodi cauſa procedendi vſque ad diffinitiuam ſententiam incluſiuè, & ipſi Commiſſarij eſſent eruditiſſimi Doctores, & hoc conſulendo dicimus multis de cauſis rationi valde cōſentaneis, in ſcriptis tamen non exprimendis.

Titulus, et forma ſententiæ promulgandæ hæc, vel ſimilis erit.

In cauſa agitata contra D.... ſuper prætenſo delicto... in perſonam D.... & occupatione fur-
4 tiua bonorū, q̄ erant ad vſum D.... Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine reperito Deum præ oculis habentes, Nos D.... & D.... Congregationis Caſſinenſis (vel talis ordinis) Commiſſarij & iudices ſpecialiter delegati, prout in actis. Per hanç noſtram diffinitiuā ſen-

Z tentiam

tentiam, quam de iuris periti & conſultoris noſtri Excellentiſſimi Domini . . . vtriuſque iuris Doctoris habitantis in ciuitate . . . . prout in actis, conſilio ferimus in his ſcriptis, & pro tribunali ſedentes. Viſis actitatis in cauſa, & cauſis coram nobis vertentibus, vti iudicibus delegatis à Reuerendo Regimine Capituli Generalis Congregationis Caſſinenſis in prima, & vlteriori inſtantia contra D.... monachum monaſterij . . . . Congregationis Caſſinenſis, & officium inquiſitionis ſpecialis excitatum à dicto Reuerendo regimine dictæ Congregationis contra eundē propter denūciationes in ſcriptis factas à nonnullis monachis, vt latiùs in actis, & in dicto Reuerēdo Capitulo præſentatas ipſi Reuerendo regimini à D. . . . monacho, & ex infamia, & indicijs productis de prætenſo delicto in perſonam D. . . . vel furtiua occupatione bonorū, q̄ fuerant ad vſum D. . . . perpetratis in menſe . . . . anni . . . . contra dictum D. . . . lite igitur conteſtata coram nobis per ipſos, receptiſq; ex vtraq; parte probationib. oblatis, ac in iudicio productis. His ergo omnibus accuratiſſimè perpenſis, & ad plenū cognitis cauſæ meritis, & æquaiuſticiæ lance diſcuſſis, & deliberatione inſuper prehabita, partibus ipſis citatis ad audiendam ſententiā pro hodierno die præſente (vel ſi abſuerit) dicatur, quāuis abſentibus D. . . . dicimus, pronunciamus, decernimus, & declaramus D... ſupradictum abſoluendū fore ab obiecto ſibi delicto . . . tanq̄ innocentem, & ab inſtantia iudicij, & quo ad hoc reſtituendū fore priſtino eiuſdem ſtatui, donec alia cōtra ipſum indicia inſurrexerint. Pro tamē furtiua occupatione dictorum bonorū facta, & cōfeſſa ab ipſomet D.... ſic carceribus mancipietur; perſeueret in pœnam tanti ſceleris, & saltē bis in hebdomada ieiunet pane, & aqua ſolūmodo contentus; donec aliter viſum fuerit Reuerendo Regimini, vel Capitulo generali Congreg. noſtræ Caſſinen. vel ordinis noſtri, &c. cuius prudentiſſimo arbitrio propriam hanc ſententiam remittimus.

Et ita dicimus, ſentētiamus, pronunciamus, decernimus, declaramus, abſoluimus, & condemnamus, ſingula ſingulis congruè referendo. Præmiſſo omni meliori quouis modo, via, iure, & cauſa, quibus validius, & efficacius fieri poteſt,

Pronunciauimus, et condemnauimus, et abſoluimus, ut ſupra lata lecta, et publicata in monaſterio . . . . Die . . . . menſis . . . . etc.

Ita pronūciamus, abſoluimus, & condemnamus Nos D. . . . & D.... Commiſſarij & iudices ſpecialiter in præſenti cauſa delegati.

Locus ſigilli.

D. . . . . Abbas } *Commiſſarij.*
D. . . . . Prior }

Eadem die Reuerēdi Commiſſarij ſupradicti pronunciauerūt, prout in cedula tenoris ſupradicti, quam poſt vocalem eiuſdē pronunciationem dederunt in mandatis mihi D....actuario, vel notario, ſpecialiter ab eiſdē Commiſſaris electo, vt ea redigerem in vnum, vel plura, prout in dies contigerit, & conficerem inſtrumenta: præſentibus D. . . . . D. . . . & D. . . . ad præmiſſa ſpecialiter adhibitis, & rogatis, & in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

Idem D. . . . . . qui ſupra manu propria.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Reuerendis Commiſſarijs quid ſit agendum, quando Reus (contra quem eſt compilatus proceſſus) citatus ad informandum, non compareat, ita vt poßit capi, & carceri mancipari.*

2 *Indicia, quæ in proceßu informatiuo fuerunt allata, quando operabuntur, ut is, contra quem illa diriguntur, poßit citari ad informandum.*

3 *Reus, contra quem fuerunt in iudicio deducta indicia debilia, quomodo citabitur, ac procedetur contra ipſum.*

4 *Capitaliter banditi, et condemnati quare impunè quoad laicas leges poterunt occidi.*

5 *Executio illegitima monitorij, & citationis, quid operabitur, an neceßariò erunt intimandi hi actus perſonę, vel ſufficiat ſi fieret domi.*

6 *Ante expeditionem monitorij, & citationis conſtare debebit de corpore delicti, et quare, & quę erunt exprimenda in ipſo monitorio, & citatione.*

7 *Monitorij forma ſecundum ſtylum Romanæ curiæ traditur.*

8 *Intimato monitorio, vel ſaltem in habitatione ipſius Rei, vel in ualuis curiæ: quoties Commiſſarij facient Reum citare, & de formis huiuſmodi citationum.*

9 *Citationis Rei ſupradicti, ad audiendum ſe incidiſſe in pœnas in monitorio poſitas, forma traditur.*

10 *Tenor banni ferendi contra citatum Reum, & contumacem, & inſimul relatio promulgationis eiuſdem banni.*

11 *Citationis Rei ad audiendam ſententiam diffinitiuam tenor, ac forma traditur, et an huiuſmodi citatio neceſſaria ſit, necne.*

CAP. XXV.

Habitum ſermonem de his, quæ ſcitu digniſſima fuerant à Reue-
1 rendis Cōmiſſarijs Clericorū regularium & ſecularium in proceſſibus formandis contra ipſos, quando comparuiſſent: meritò ſupereſt ſubſequi, vt aliqua diſſeramus de modo procedēdi contra eoſdem contumaces. Quapropter Primò ad ipſorū Commiſſariorum memoriam reuocare ſtudebimus, quòd formato proceſſu contra aliquem ex ipſis Reis, ſi capi ille non poterit, tunc Commiſſarij ponderabunt, an legitimè fuerint indicia collecta ex deductis in tali informatiuo proceſſu contra ipſum, nec ne, quòd ſi reperierint fuiſſe legitimè probata ipſa indicia, in tali caſu formabūt monitorium, ſeu (vt communiter dicitur) citationem ad informandum, & ſe excuſandum à delictis contra ipſum in iudiciū deductis iuxta formā inferius afferendam, nec non dirigent eidem copiam eiuſdem monaſterij: & ſi infra terminum ſibi aſſignatum ibi, ille ſic citatus non comparuerit, tunc ſeruatis ſeruādis infraſcriptis contra eundem ad ſententiam condemnatoriā deuenire de iure poterunt: *a* ſed ſciendum, quòd non
2 ſine myſterio diximus *legitima indicia*, quoniam non quælibet indicia ſufficere debent ad tranſmittendum alicui huiuſmodi monitorium, ſed ſolùm illa, quæ legitima erunt. *b* legitima verò indicia illa dicentur, non ſolùm quæ ſufficerent ad torturam, verumetiam ea, quæ non eſſent adeò grauia, legitima tamen, & à iure approbata; *c* ſed qualia hæc ſint relin-

a Clarus in practica, §. fin. quæſtio. 31. in princ.

b Chart. de execut. ſent. cap. fin nu. 59. & 139.

c Chart. vbi ſup. nu. 139.

relinquendum erit arbitrio Iudi-
cis; *a* licet voluerint nonnulli ſuf-
ficere vehementem opinionem
contra aliquem ex probabilibus
argumentis reſultãtem: *b* & ideo
ſi indicia eſſent de ſui natura de-
bilia, erunt aliquo modo per ac-
curatam inquiſitionem adiuuan-
da. Vnde ſolet prius citari Reus
ad informandum curiam ſub ali
qua pęna pecuniaria, quando agi
3 tur contra clericos ſeculares; ſed ſi
ageretur contra regulares, tunc
ſub alia pœna, puta ſuſpenſionis,
depoſitionis à dignitate (in qua
ſorte reperiuntur) vel executionis
ordinis, & huiuſmodi pœnarum
regularium: & ſi ipſe Reus non
comparuerit: tunc erit huiuſ-
modi pœna indicta executioni
mandanda: *c* præcipiendo actua-
rio, vt omnia denotet in proceſſu;
antequam ad tranſmiſſionẽ mo-
nitorij procederetur, & ratio eſt,
quoniam tunc Reo ſic citato non
comparente dicetur conſtare de
eius fuga ante inquiſitionem pręy
dictam; quę fuga iunctis alijs pre-
exiſtentibus indicijs ſufficit po-
ſtea ad tranſmittendum inquiſi-
tionem prędictam. *c* & hæc eſt
optima practica, qua doctiſſimi
uiri vtuntur, quoniam in tali ma-
teria cuncta ſunt diligentiſſimè ri
manda, & conſideranda, *d* cùm
plerumque agatur de vita homi-
nis, qua nihil tẽporale eſt carius, *e*
vel de dignitate, quæ vitæ com-
paratur, *f* vel demũ de fortunis,
ſeu bonis temporalibus, quę ſunt
ſecũdus ſanguis hominis: *g* ad hoc
accedit quod tales ſic capitaliter
condemnati vigore conſtitutionũ
ſummorum pontificum impunè
4 occidi poterunt. *h* Quare inde fit
quòd ſi quis innocens damnatus
interficeretur, auctores talis da-
mnationis innocentis, quomodo
eximentur à peccato cooperatio-
nis mortis ipſorum. Secundò ani-
maduertant Commiſſarij, quod
ſi huiuſmodi monitorij illegitima
5 executio fieret; tunc proceſſus, ſen
tentiam, & omnia actitata, & acti
tãda eſſent ipſo iure nulla. *i* quòd
& repetitum in citationibus vo-
lumus Commiſſarios non fuge-
re: cum quiſque minimus defe-
ctus in ipſis redderet oẽs actus
nullos, *k* attamen non requiritur
neceſſariò, vt ipſum monitorium
perſonaliter ipſi reo intimetur,
ad hoc vt poſſit tanquam contu-
max condemnari, cùm ſufficiat
eiuſdem intimatio facta domi, di-
miſſa copia ipſius monitorij, &
talis eſt ſtylus, & conſuetudo om-
nium curiarum. *l* In domo, in-
quam, in qua ipſe Reus inhabi-
tare conſueuerat, illucuſque, niſi
alia eſſet cuiuſque curiæ conſue-
tudo. Et tertiò ſciendum, quòd
6 ante monitorium expeditum, ob-
ſeruanda hæc erunt, nempè pri-
mò conſtare in iudicio de corpo-
re delicti debebit, quoniam aliàs
omne quod fieret, eſſet nullum,
& inualidum, & in ipſo moni-
torio exprimendum erit. Secun-
do nomen iudicis inquirentis, &
nomẽ inquiſiti. Tertiò terminus,
qui datur ad cõparendum. Quar-
tò pœna, ſub qua inquiſitus cita-
tur. Quintò, tota facti ſeries cum
annotatione temporum, & loco-
rum, *m* niſi ſint delicta, quæ ha-
beant tractum ſucceſſiuum, &
aliarum circunſtantiarum, pro-
ut ex proceſſu informatiuo reſul-
tat. *n* Sextò modus exequendi.
Septimo comminatio proceden-
di ad vlteriora, ſi Reus non com-
paruiſſet. Octauo tempus, & lo-
cus, in quo formatur. Nono ſub-
ſcriptio ipſius iudicis: *o* & decimo
cum tale monitorium fuerit exe-
quutum

a Conrad. in ſua pract. titu. de Inquiſit. num. 33.

b Clar. vbi ſupra, q. 20. ver. Ad formandũ. ibi, Nihilominus.

c Clar. vbi ſupra, verſi. Ad formandum, in fi.

d Rolan. in conſ 51. nu. 1. lib. 1.

e Vaſq. controuerſ. Ill. lib. 1. c. 18. nu. 9.

f Barba. conſil. 71. col. 4. vol. 2.

g Iaſon in l. Ne quicquam, § vbi decretũ, nume. 2. in fi. ff. de off. procõſ. Panormi. in c. Abbas. extra, de his, quæ vi met. cau. fiunt.

h c. 1. de homic. in 6. & Sixtus Papa V. poſt alios in Conſt. 5. contra Homicidas.

i Clarus in pract. §. fin. quæſt. 31. in princ.

k Clar. vbi ſup. ver. 1. & ſequenti.

l Clarus vbi ſupra, ver. dictum eſt. & ver. ſequẽti.

m Niſi ſint delicta, quæ habeant tractũ ſucceſſiuum. Deci. in conſi. 17. num. 72. & ſeq. lib. 1.

n Chart. de execut. ſententię, in præfat. nu. 115. & in c. fin. num. 149.

o Clar. vbi ſup queſt. 1. per totum. Folle. in ſua pract. in verbo, Vel eos verbaliter citari faciat. per totum.

quintũ, fiet relatio executionis prędictæ per nuncium apud acta curię. *a* Vndecimo expectabitur, ꝙ tranſeat tempus aſſignatum ad comparendum. Duodecimo, quo lapſo formabuntur & aliæ citationes ad docendum ipſum citatum paruiſſe ſupradicto monitorio pęnali cōtra ipſum formato, exequuto, et in actis reproducto. Decimotertio, nec non ad dicendum contra ipſum monitorium, ſi habuerit, ꝙ opponat. & Decimoquarto citabitur ipſe reus ad ſententiam: & talis eſt ſtylus Romanæ curiæ. Decimoquinto, his peractis reus non comparēs in banno ponitur. ac deinceps Decimoſexto fit ei intimatio quòd in bāno poſitus fuerit, niſi infra terminum dierum... comparuerit. *b* Et Decimoſeptimo ſi ipſe adhuc in contumacia perſtiterit, citabitur ad ſententiam (ſi Commiſſarijs placuerit) cum adhoc nōn teneantur.

a Foller. vbi ſup. in ver. Fiat relatio nuncij.

b Foller. vbi ſup. ver. banniant.

Forma verò monitorij ſecundum ſtylum Romanę curię, et citationem, quibus deuenietur ad ſententiam condemnatoriam, fulminandam contra reum non comparentem.

7 Antonius Lambert. Epiſcopus Tiburtinus, ſeu Ioannes de Aragonia Vicarius Generalis Reuerendiſſimi Epiſcopi.... *c* Tibi Domino Franciſco de Vnaldis Peruſino, vel de tali loco, ex aduerſo principali authoritate noſtri officij; nec non ad inſtantiā Reuerendi D....procuratoris fiſcalis tenore præſentium pręcipimus, & expreſsè mandamus, quatenus infra tres Dies proximos futuros, *d* ab executione præſentium cōputandos: cuius Primus dies ꝓ primo. Secūdus, pro ſecūdo. Tertius, pro tertio, & peremptorio termino tibi aſſignatur, *e* ſub pęna confeſſa totum criminū, & delictorum, de quibus imputaris, & degradationis, vel ſuſpenſionis, &c. & bonorum omnium quorūcumq; vbiq; locorū exiſtentium confiſcationis, nec nō priuationis beneficiorum Eccleſiaſticorum (ſi quæ habet ipſe clericus ſecularis, ſed ſi eſſet regularis ſub pęna priuationis dignitatis, ſi quam habet, & priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, vel aliarum pœnarum, quæ infligi aſſolent in eius religione) debeas coram nobis, ſeu D. . . . noſtro Vicario, vel delegato Cōmiſſario *f* perſonaliter per te ipſum comparuiſſe, *g* & te præſentaſſe ad te ipſum excuſandum, exculpandum, & defendendum ab infraſcriptis criminibus, & exceſſibus per te cōmiſſis, & patratis, *h* & ſignanter ſuper eo, quòd cum aliàs de anno.... menſe . . . . . & hic inſeratur tota ad verbum facti criminoſi (quod factum prætenditur ſeries) cum omnibus circunſtantijs ſuis, locis, temporibus, & alijs qualitatibus, ſeu accidētib. alicuius momēti.) *i*

c Ecce nomen, & officiū iudicis, Clar. in practi. §. fin. q. 31. ver. per D. N. Præt.

d c. olim, & c. fin. ext. de reſcript. Vitalinus, in tract. de maleſ. in Rub. de citatione num. 22. & 25. & nu. 11.

e Foller. in ſua pract. crimi. eos verò aliter citari faciat, nu. 5. 22. & 40. Vitalinus vbi ſup. nu. 11.

f Vt ſciat vbi comparere teneatur, Foller. vbi ſup. nu. 4. Clar. vbi ſupra.

g Foller. vbi ſup. nu. 8.

h Clar. vbi ſupra q. 31. ver. quæro modo.

i Clar. vbi ſupra q. 31. ver. quod de anno.

His ergo peractis, in fugam te dediſti, pœnas propterea in dictis legibus pœnalibus, ac canonibus ſummorumque pontificum atq; conciliorum decretis impoſitas, & inflictas temerè, & damnabiliter incurrendo, Rebuſq; alijs, &c. Alioquin, &c. *k* volumus autem præſens noſtrum monitorium tibi perſonaliter, ſi perſona tua commode baberi poterit (& ſi neceſſariò non requiratur, quod prius conſtet de facta perquiſitione dictæ perſonæ citandæ) *l* ſin autem domi tuæ ſolitæ habitationis, *m* quatenus illā habeas in hac ciuitate, & ad valuas curię noſtrę: alias ad valuas dictæ curiæ dimiſſis illius copijs affixis præſentari,

k Foller. in dict. ver. eos &c. nu. 3. Vitalinus vbi ſup. num. 3.

l Foller. vbi ſup. nu. 28. Clar. vbi ſupra, q. 31. ver. ſed nūquid.

m Chart. de execu. ſent. c. fin. num. 182.

& in-

& intimati (ſi tamen dicta citatio ſecundum ſtylum curię fuiſſet intimanda) a illudque monitorium ſic exequutum ita te arctare & afficere, ac ſi perſonaliter, & magis legitimè exequutum foret, certificantes nihilominus te, quòd ſi in dicto termino, non comparueris: Nos, ſiue officiales noſtri ſeruatis quatuor terminis, in ſimilibus ſeruari ſolitis iuxta ſtylũ curiæ noſtræ, ad declarationem incurſus pęnarum prædictarum, illarũmq; legitimam executionem contra te procedemus ſiue procedetur, cõtumacia, & abſentia tua, ac alijs in contrarium forſan facientibus, non obſtãtibus quibuſcumque: b & ſi hæc comminatio, non ſit neceſſaria. In quorũ, &c. Datum in Palatio, aut monaſterio noſtræ ſolitæ reſidentiæ, & in ciuitate..... Die..... menſis..... anni.... D.... D... Cõmiſſarij, aut talis Epiſcopus, ſeu Vicarius Generalis.....

Locus ſigilli.

D..... Actuarius, vel talis Actuarius, ſeu notarius.

Formato igitur tali pacto monitorio, illoque exequuto, & in actis reproductis modo, & forma ſupradicta cum fide in ſcriptis redacta per curſorem, ſeu mandatariũ in calce, ſeu à tergo eiuſdem monitorij annotata (cum relatio nuncij, ſeu berruarij ſit de ſubſtantia citationis, quæ in actis ad verbum deſcribenda erit) c
8 lapſoque dicto termino trium dierum in dicto monitorio aſſignato, qui incipit currere à die exequutionis excluſiuè, d citatur deinde Reus infraſcriptis modis, videlicet: Reuerendiſſimo Epiſcopo... vel Reuerẽdiſs. Vicario Generali.... vel Reuerendis D.... & D.... Cõmiſſarijs imperantibus citetur D.... ex aduerſo principalis ad docendũ ſe paruiſſe monitorio pęnali contra eundem formato, exequuto, & in actis legitimè reproducto, ac ad dicendum contra primum pro prima dilatione ad primum diem inſtante fiſco, &c.

D..... Notarius.

Facta verò relatione comparens ipſe fiſcalis accuſabit contumaciam citati, & non comparentis, & inſtabit mandari, citari, ſecundo pro ſecunda, & ſic deſcribatur in actis huiuſmodi fiſcalis cõparitio, & inſtantia, videlicet.

Facta relatione comparuit ſubſtitutus fiſcalis, aut procurator fiſcalis, & accuſauit contumaciam D.... non comparentis, & inſtitit citari ſecundò pro ſecunda.

Forma verò citationis ſecundæ.

Die.... menſis.... Anni....
Citetur D.... ad docendum &c. vt ſupra ſecundo pro ſecunda dilatione ad primam diem, &c. dicto inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta relatione comparuit, & tertio fiſcalis, & obtinuit dictum D.... citari tertio.

Die.... menſis.... Anni....
Citetur, D..... ad docendum, &c. tertio pro tertia dilatione ad primam diem inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta relatione fiſcalis obtinuit quartò citari dictum D.... pro quarta, & ſuper abundanti.

Die.... menſis.... Annni....
Citetur D.... ad dicendum, & quartum pro quarta, & ſuper abundanti dilatione ad primam diem, inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta

a Clar. vbi ſupra q. 3 ſ. ver. dictum eſt:

b Vitalinus in tract. de malef. in rubri. de citat. nu. 3.

c Foller. in ſua pract. in ver. fiat relatio nuncij.

d Vitalinus vbi ſup. nume. 27.

9 Facta relatione fiſcalis obtinuit citari dictum D...... ad ſententiam.

Die...... menſis...... Anni.....

Citetur D.... ex aduerſo principalis ad videndum deferri iuramentum in ſupplementum plenę probationis, quatenus opus ſit, ad concludendum concludique, videndum, & audiēdum ſententiam diffinitiuam, & loco ſententiæ ad vidēdum declarari ſe incidere in pęnas in monitorio cōtra eū formato exequuto, & in actis legitimè reproducto contentis, &c. pro præmiſſorū exequutione mādatum quodcumque deſuper neceſſarium & opportunum decerni, & relaxari ad primam diem instante fiſco.

D.... Notarius.

Facta relatione comparet fiſcalis, accuſatque contumaciam D.... & obtinuit declarari, vt ſupra, & Iudex feret ſententiam declaratoriam incurſus pęnarum prędictarum, cuius ſententiæ formam elicient Commiſſarij ex forma ſententiæ productæ ſuperius mutatis paucis mutandis, vide ibi latius.

a ſup. in ca. 24. nu. 3.

His peractis ipſi Commiſſarij debebunt procedere ad bannitionem dicti contumacis tali forma verborum vtendo, videlicet.

Tenor Banni.

D'ordine del Reuerendiſſimo Signore etc.... Veſcouo, ò Vicario etc. ſi deduce a notitia di tutti, qualmente hauendo D.... habitante etc. del præſente anno.... nel meſe.... commeſſo un.... in ca-
ſa, ò in perſona di.... & inſera-
10 tur tota facti ſeu pretenſi criminis
ſeries, *come appare per gl'atti, etc.*
et eſſendoſi perciò reſo contumace, non curandoſi comparire ſecondo le citationi fattegli, però ſi mette in bando, in pena della galera, ò altra pena etc. ſi prohibiſce, che neſſuno debba ricettarlo, ne dargli conſiglio, aiuto, ne fauore, ſotto le medeſime pene, et in ſubſidio della ſcomunica ipſo fatto da incorrerſi da lui, dandogli ad eſſo D.... et à ſudetti, giorni.... per lo primo monitorio, et giorni.... per lo ſecondo, et giorni... per lo terzo, et inſieme ſe gl'aſſegna l'iſteſſo termine all'iſteſſo D..... à cōparire a difenderſi dal detto bādo, altrimente etc. In quorum &c. Datum &c. die.... menſis.... anni....

D.... Notarius.

Dicta die....

Exequutum dictum bannum, per D.... Publicum præconem curiæ Epiſcopalis, vt retulit.

De mādato &c. intimetur D.... qualiter fuit in banno poſitus, & eidem terminus aſſignatus dierum..., ad comparendum, & ſe tuendum &c. in quorum &c. datum &c.

Dicta die....

Intimatum domi eiuſdem D.... cum dimiſſione intimationis in forma per D.... publicum mandatarium Curię Epiſcopalis, prout retulit mihi Actuario, ſeu Notario cauſę.

Die....

Commiſsio citationis ad ſententiā.

De mādato &c. citetur &c. D.... Reus, quatenus infra dies.... corā Reuerendiſs. Vicario &c. Vel Cō-
11 miſſarijs compareat ad audiendā
ſententiā ſuper inquiſitione contra eum formata tenoris, prout in illa, & poſtea quandocunque ſingulis dieb. & horis, &c. Ideo &c. aliàs &c. in quorum &c. datum &c. executa &c.

Et ſciēdum quod ad maiorem

cautelam retulimus formam huius citationis ad ſententiam: vt ſciant Commiſſarij, vel ordinarius, quomodo formari poſſit. & ſi Doctores teneant illam poſt bānum promulgatum neceſſariam non eſſe, a nihilominus in hoc ſeruanda erit regionis conſuetudo, & praxis. ſi qua eſt: vt non erretur. b

a Chart. de execut. ſententiæ c. 1. nu. 430.
b Clar. in pract. §. fi. q 44. verſi. Itē quero. Chart. vbi ſup. in verſ. ſubdit tamen.

Iudex ordinarius, vel Commiſſarij, quid facient capto bandito, & qua forma ad eius recognitionem procedent.

SVMMARIVM.

1 *Contra bānitos captos quando exequutio fiet.*
2 *In banniti capti recognitione facienda per Commiſſarios quæ erūt obſeruanda, vt ritè omnia procedant.*
3 *Commiſſarij in proceſſu informatiuo compilando errantes in nomine, cognomine &c. ipſius Rei, quid facient pro correctione errorís ipſorum.*
4 *Ex inordinatè actis non poterit aliquid ordinatè proficiſci.*
5 *Commiſſarij quid præmittere debeant bannitorum iam carceratorum examini.*
6 *Forma conſtituti Rei banniti cū recognitione ipſius aſſignatur, & omnium interrogationum faciendarum ipſi.*
7 *Commiſſarij quomodo manifeſtabunt ipſi Reo bannito carcerato bannum, & ſentētiam contra eundem promulgatam, & huiuſmodi manifeſtatio in actis qualiter deſcribenda erit.*
8 *Poſt dictam recognitionem factam, & legitimam appellatam, à Commiſſarijs, de quibus alijs ipſe Reus conſtitutus erit interrogandus.*
9 *Commiſſarij poſt dictam interrogationem quid facient.*

CAP. XXVI.

VT omnia ſcitu digniſſima breuiter tradamus pro inſtructione Commiſſariorum, hoc tātum ſupereſſe videbatur, ſcilicet, vt eis aliquā normam deſcriberemus, qua obſeruata meritorie exequi poſſent proprium munus. Nam ſæpe accidere aſſolet, quòd poſiti in banno etiam condemnati capiuntur
1 à miniſtris Iuſtitiæ, & obtutibus Commiſſariorum, vel iudicū ordinariorum præſentantur: meritò ergo hic ſermo erit habendus de modo procedendi contra huiuſmodi bannitos, iam carceri mancipatos. Nam primo ſciendum erit, quòd ſi huiuſmodi banniti capti fuerint intra, vel poſt annū huiuſmodi condemnationis, non ſtatim erit ad executionem ſententiæ contra eoſdem procedēdum, niſi priùs nouo proceſſu formato ſuper recognitione perſonę illius: adhoc vt antè executionem conſtet eum eſſe, qui in banno, & ſententia deſcriptus eſt. c Recognitio autem huiuſmodi fit in primis per propriam ipſius condemnati confeſſionem, quia is conſtituitur coram iudice ſine aliqua expreſſione nominis, ſed benè à notario, ſeu actuario eius ſic conſtituti ſtatura, effigies, barba, veſti-
2 menta, & aliæ (ſi quæ ſint demonſtrationes) deſcribantur in principio examinis. Secundò ipſis Cōmiſſarijs erit eoſdem bannitos interrogare de eorum nomine ſigillatim, cognomine, pronomine, parentibus, patria, exercitio, & alijs

c Chart. de execu. ſent. capto bandito. c. 2. in princ.

alijs qualitatib., ſi quæ aliç in proceſſu, banno, & ſententia eondemnatoria: circa ipſius banniti conſtituti perſonam expreſsę, & ſpecificatæ fuerint vnico, vel plurib. interrogatorijs: quod melius eſt: & recepta reſponſione poſtmodum ipſe bannitus interrogandus erit: an in loco, vnde dicit ſe eſſe oriundum, reperiatur aliquis alius eiuſdem nominis, cognominis, prænominis, parẽtum, & qualitatum: & ſi dixerit quod non reperiatur alius eiuſdem nominis, cognominis &c. tunc ipſi Commiſſarij exhibebunt ſibi bannũ, ſiue ſententiam, in qua fuerat cõdemnatus; & per notarium ad claram eiuſdem banniti intelligentiam legatur, & vulgarizetur. Quibus omnibus ritè peractis, interrogabitur demum ipſe bannitus: An ipſe ſit ille met re, corpore, & ſubſtantia, qui in dicta ſententia, vel banno deſcriptus, & nominatus eſt, & qui de delicto in eo contento inculpatus exiſtit: & ſi dixerit quod ſic: tunc per ſectè & legitimè dicetur facta talis banniti & condemnati perſonæ recognitio. a Et hæc quidem recognitio tunc multò magis neceſſaria eſt, ſi quando formata fuit inquiſitio, ignorabatur nomẽ delinquentis, & deſcriptus fuiſſet per ſigna, nempe per ſtaturam, 5
habitationem, veſtimenta, & alias circumſtantias, vel per literam N. & proceſſum fuiſſet ad condemnationem, de qua ſupra latius.

a Char. vbi ſup. a. nu. 4. uſq. ad nu. 15.

3 Tertio Commiſſarij animaduertant, quod ſi in ſententia, & in proceſſu informatiuo erraſſent in nomine, cognomine, patria, vel in aliqua alia demonſtratione: aut ſi in loco, in quo condemnatus eſt ortus, vel domicilium contraxit, aut deliquit, reperiātur alij eiuſdem nominis, & cognominis: tunc antequam ad executionem ſententiæ proceſſerint, accuratiſſimè inquirẽt de veritate perſonæ Rei, & ſi repererint ſe erraſſe in perſona carceri mancipata & pro bannita capta à miniſtris Iuſtitię, omnino ſtatim corrigere tenebuntur miniſtrorum ſuorum errorem, & liberabunt illum, plenè cõſtito ſibi de innocentia ipſius, qui fuerat ſic carceratus loco banniti carcerandi: prout docuit in ſimili Innocentius III. Papa b dicens, *Si circa Nouarienſem Epiſcopum debitum inquiſitionis ordinem obſeruaſtis: diſcretionem veſtram in domino cõmendamus, ſi verò qualibet occaſione præter miſiſtis, eũdem adhuc ipſum tempore opportuno volumus obſeruari, ne indè naſcantur iniuriæ, vnde iura naſcuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conſcientiæ veſtræ iudicium recurrentes: ſi contra præſcriptum ordinem tamquam homines exceſſiſtis, non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud iudicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis: Ita videlicet, vt inueniatis occaſionem aliquam congruentẽ: per quàm nè veſtra vileſcat auctoritas, quanto cautius, & prudentius poteritis, ſuperſedeatis ad præſens: Quoniam ex his, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt or-*
4 *dinabiliter agi*: hæc ibi. Quartò Commiſſarij ſciant, quod eorum erit (vt communiter practici criminaliſtæ faciunt) antequam
5 ad aliquod interrogatoriũ deuenerint cum tali bannito, & condẽnato, aſſolent poſt deſcriptam à notario eius perſonam: (vt ſupra diximus) ſolemnem prote-

b in c. qualiter & qñ, el primo, & ibi per Doct. extra de accuſat.

ſtationem in ipſo conſtituto deſcribendam fore à notario præcipere, dicēdo; quod per ſubſequentes interrogationes faciendas, & reſponſiones à condemnato ipſo conſtituto dandas, vel alium quē cumque actum, non intendant aliquo modo præiudicare ſententiæ condemnatoriꝗ prius contra ipſum latę, & iuribus inde fiſco competentibus iuxta formam infra referendam.

Forma conſtituti cum recognitione banniti, & condemnati.

Die... menſis.... anni.....

D..... conſtitutus perſonaliter in carceribus monaſterijs..... vel Palatij Epiſcopatus, vel in.... coram Reuerendis D....& D.... Commiſſarijs, vel Domino..... Epiſcopo.... &c. & me D.....

6 cauſæ actuario ſeu notario aſſiſtente D...... Procuratore fiſcali (ſi interſit), Quidam homo ſtaturæ... ætatis annorum...... prout ex aſpectu dignoſci poterat, cum barba tonſa, vel coloris..... habens cicatricem (ſi habuerit, vel aliud ſignum) in facie, vel brachio, indutus veſte..... caligis panni coloris...... pileo in capite feldri...... Qui delato ſibi iuramento tali forma: vt iuraret ſe dicturum meram, & plenam veritatem, tanquam principalem quoad ſe, & teſtem quo ad alios, de his, de quibus ipſe erit interrogandus, & quicquid indè ſciret, præmiſſa prius per Reuerendos Commiſſarios proteſtatione, quòd non intendant per quamcumque interrogationem à ſe faciendam, vel per reſponſionem à dicto conſtituto dandam, aut per quemcumque alium actum deſuper adhibendum, ſententijs contra dictum conſtitutū latis, iuribusque fiſco quomodolibet competentibus præiudiciū aliquod inferre: de quo ſolemniter, & expreſsè, ac omni meliori modo proteſtati fuerunt, & proteſtantur, hancque proteſtationē, ſemper & quandocumque, & in quolibet actu ex nunc, prout ex tunc, repetunt, & pro repetita haberi volunt, & intendunt: Ita etiam inſtante dicto fiſcali. Ad opportunas interrogationes ipſorū Reuerendorū Commiſſariorum ipſe D.... conſtitutus dixit, & depoſuit, vt infra videlicet.

Interrogatus, *come eſſo conſtituto ſi chiami, & habbia cognome, & ſe hà altro ſopranome.* Reſpon.

Interrogatus, *come ſi chiama voſtro padre, madre, ſorelle, fratelli, et qual è la voſtra arte?* Reſ.

Interrogatus, *doue ſete nato, & in qual contrata, et appreſſo à quali perſone?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe nel ſuo paeſe vi ſia alcuno, che habbia l'iſteſſo nome che hà eſſo deponente.* Reſp.

Interrogatus, *come, quando, et in compagnia di chi era, quando fu preſo prigione, et perche, et ſe la può imaginarſi.* Reſpon.

His generalibus interrogationibus præmiſſis, ſtatim Commiſſarij mandent Actuario deſcribi in actis ſubſequentia, videlicet.

7 Tunc Reuerendi Commiſſarij mandauerunt per me actuarium ad omnē bonum effectū, & finē exhiberi, legi, & vulgari ſermone exponi ipſi D..... conſtituto ad claram eiuſdem intelligentiam quandam ſententiam exilij, deportationis in inſulam, confiſcationis bonorum, excōicationis, vel alterius pœnę, contentæ in ipſa ſententia lata contra ipſum conſtitutum per Reuerendum D.....Iudicem delegatum, vel per Vicarium generalem Epiſcopi...

pi. . . . ſub die . . . . menſis . . . . . anni. . . . per manum notarij . . . prout in proceſſu contra ipſum compilato ſub folio . . . Qua ſibi lecta per me D . . . Notarium, & vulgari ſermone expoſita de verbo ad verbum, prout iacet in litera, alta & intelligibili voce, & per ipſum D . . . . conſtitutum benè audita, & intellecta (vt aſſeruit) fuit ſtatim Interrogatus à Reuerendis Commiſſarijs ipſe D . . . . conſtitutus, *s'eſſo cõſtituto è quello iſteſſo D . . . . figliuolo di . . . . fratello di . . . . . . re*, & corpore, & ſubſtantia, *delquale eſpreſſamente parla la ſententia già letta, & quello iſteſſo, che in eſſa ſi troua condennato per hauer fatto . . . . . & condennato alla pena di . . .* Reſpon.

Interrogatus, *ſe nella fameglia, & caſata di . . . è altro che ſi chiami di nome . . . .* Reſpon. *Signor non c'è altro, che habbia il nome, che hò io.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij huiuſmodi recognitionem ipſius D . . . . conſtituti acceptauerunt, illamque fuiſſe, fore, & eſſe ritè, & legitimè factam, ac ſententiam prædictam & ſuis loco, & tempore pronunciauerunt exequendam.

Et ſciant Reuerendi Commiſſarij, quòd aſſolent nonnulli Iudices hoc decretum adhibere poſt acceptam reſpõſionem, cùm nullus alius reperitur: attamen ſi fiat, bonum eſſet, ſed ſi non fieret, non ideo proceſſus recognitionis corrueret.

8 Interrogatus denuo ipſe D . . . conſtitutus, *ſe eſſo ſia ſtato mai proceſſato, ò citato, ò bãdito, ò condennato dalla Giuſtitia, & doue.* Reſpon. *Io mai fui proceſſato etc. ch'io habbia ſaputo.*

Et monitus denuo blandè à Reuerendis Commiſſarijs, vt benè aduertat, quia apertè Curię cõſtat, quòd ipſe D . . . fuerit proceſſatus, inquiſitus, & condemnatus pro ſupra recenſitis delictis; & abſque dubio pluſquam veriſimile eſt, ꝙ ipſe D . . . . de prædictis notitiam habuerit, & habeat. Reſpon. *Io non sò niente di quanto le P. V. R. hora me interrogano, & dicono.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij ad conuincendum ipſum D . . . . conſtitutum de mendacio, ac ad
9 omnem alium meliorem finem, & effectum; Secundo exhibuerunt eidem D . . . conſtituto ſententiam eandem, & mandauerunt denuo illam per me D . . . . Actuarium relegi, & vulgari ſermone exponi à principio vſque ad finem. Dicimus denuo præſentandam fore ſententiam condemnatoriam ipſi Reo bannito. Quoniam licèt ſciamus ſemel ipſam oſtendi, & coram ipſo legi ſufficere: tamen hæc reiteratio oſtenſionis poterit ipſum Reum trahere ad maiorem trepidationem, confuſionem, ac per conſequens ad confeſſionem criminis, vel ſaltem ad aliqua ſigna exteriora, quibus ipſi Commiſſarij poſſent trahi ad credulitatẽ & veritatem criminis deducti in iudicium contra ipſum conſtitutum ac bannitum.

Quid faciendum ſit Commiſſarijs, ſi Reus de quo agitur, negauerit eſſe illum deſcriptum in banno, ſeu in ſententia condemnatoria.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij, vel Iudices ordinarij quomodo procedent contra bannitos carceratos, negantes ſe eſſe illos, qui in banno, & ſententia repeviuntur deſcripti.*

2 *Commiſſarij quid deſcribi facient ab Actuario, poſtquam dictus bannitus negauerit ſe eſſe illum, de quo in dicto banno ſermo habetur.*

3 *Teſtis adductus ad recognoſcendam perſonam banniti, de quibus interrogabitur: & quomodo deſcribentur huiuſmodi interrogationes, & illius depoſitio, & Rei verba.*

4 *Commiſſarij quid facient, ſi Reus bannitus adhuc perſiſtat in negatiua, non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione teſtiū adductorum ad recognoſcēdum Reum.*

5 *Forma decreti indulti Reo termini ad ſe tuendum, & ipſius intimationis factæ Reo relationis, traditur.*

6 *Commiſſarij quid facient, ſi Reus bannitus carceri mancipatus, & habitus pro bannito legitimè, probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno. Et quid ſi ipſe carceratus defecerit in probando ſe non eſſe illum poſitum in banno.*

7 *Commiſſarij quomodo procedent contra bannitum, qui pluribus nominibus vocari ſe feciſſet, et quomodo, & de quibus interrogabunt.*

8 *Commiſſarij poſt examen dictorum bannitorum, quæ neceſſariò ponderabunt, & obſeruabunt, & de quibus ſecundò eundem Reum interrogabunt.*

9 *Reo adhuc in negatiua perſiſtente, quid facient Commiſſarij.*

10 *Ad exequutionem ſententiæ procedent Commiſſarij, ſi Reus bannitus faſſus fuerit ſe eſſe illum, de quo fit ſermo in banno, licèt expreſſè non confiteretur ſe illa, de quibus fuerat inquiſitus, perpetraſſe, & quare. Sed quid facient Commiſſarij, ſi reus in tortura ſemper perſeuerauerit in negatiua.*

CAP. XXVII.

1 SCIANT RR. Commiſſarij, vel Iudices ordinarij, quòd ſi bannitus, & condemnatus negauerit ſe eſſe illum, de quo fit mentio in banno, & ſententia cōdemnatoria: tunc ipſis procedendum erit contra eoſdē infraſcripta forma, videlicet: Nam primò ponderandum erit eis, an adſint teſtes, qui illū poſſint recognoſcere pro tali, ac per conſequens ipſum conuincere, quòd ſit ipſemet in ſententia, & banno dictis, nominatus, & de crimine in eis contento inculpatus. *a* Nam ſciant, quòd non ſufficiat, ſi teſtes ſolùm dixerint, quòd ipſe conſtitutus vocetur .... niſi etiam dixerint, quòd ſit ille, de quo mentio fit in ſententia. Animaduertant ſecundò Commiſſarij, quòd huiuſmodi recognitio erit facienda tali pacto, nēpe ponendo ipſum Reum recognoſcendum inter duos, tres, aut quatuor alios homines, vt poſſit euitari omnis fraus & occaſio falſum deponendi, quibus ponderatis, ſtatim interrogabunt denuo ipſum Reum bannitum tali, vel ſimili forma verborum, & eius

a Chart. de execut. ſententiæ, c. 2. num. 34.

& eius interrogatio, & reſponſio ita deſcribatur.

Interrogatus & monitus D.... ſub vi eiuſdem iuramenti ſibi in principio examinis ſui exhibiti; *che vogli hoggi mai dire la verità, qual ſin qui hà negata contra ogni ragione, & ſenza ſua vtilità: auenga che non ci manchino teſtimonij degni di fede, dalli quali ſarete reconoſciuto per D..... & negheranno, che voi vi chiamiate D.... come uoi falſamente hauete propoſto, anzi affermerāno di propria ſcientia, che uoi ſete l'iſteſſo, del quale ſi parla nel banno, & ſententia condennatoria.* Reſpondit, *io ui dico, che non sō altrimente queſto D..... che ſtà ſcritto in queſto bando, & ſententia hora lettami: nè ſi trouerà mai che io ſia altro che D..... come hò detto, & mi uergognarei mutarmi il nome.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij ad conuincendum ipſum de mendacio, & ad diſponendum ipſum
2 ad ueritatem fatēdam, ac ad omnem aliū meliorem finem & effectum, mandauerunt ad locū examinis adduci tres alios, qui magis ſimiles ętate, ſtatura, & effigie ipſi D..... conſtituto reperiri poterant. Quibus adductis mandauerunt eoſdem in ordine poni, & inter illos poni etiam ipſum D..... conſtitutum: & ad illorum faciem ſucceſſiuè mandauerunt vocari D..... Qui ad faciem prædictorum adductus: & ſibi iuramento
3 de veritate dicenda delato; prout tactis &c. iurauit; fuit per ipſos Reuerendos Commiſſarios Interrogatus de infraſcriptis, & primo fuit

Interrogatus, *ſe eſſo D.... habbia conoſciuto, & conoſchi D....* Reſpon.

Interrogatus *come, & da quanto tempo in quà, l'habbia conoſciuto.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò habbia inteſo dire, che detto D... habbia fatto qualche maleficio.* Reſpon.

Interrog. *come sà che detto D... habbia fatto tal maleficio hora nominato da lui, & da chi altro habbia ciò inteſo, & in preſenza di chi, & quando.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe hora vedeſte detto D.... lo conoſcerete?* Reſpon.

Et Reuerēdis Commiſſarijs ſibi dicentibus, *horsù riſguarda benè tutti queſti quattro qui preſenti, quali hora vi ſi moſtrano: & dite la verità, ſe fra queſti quattro ci è D.... del quale ſete ſtato interrogato hora, & del quale ſi è detto anco da voi hora che ha fatto.....* Reſpondit. *Reuerendi Padri, Io hò veduto beniſſimo queſti quattro giouani, che ſtanno qui per fila, & vi dico che fra loro ci è quel D.... del quale adeſſo mi hauete dimandato, & del quale ſi diceua che hauea fatto....*

Et Reuerendis Commiſſarijs ſubdentibus, vt ipſe D.... adductus in teſtē dicat, & aſſignet quisnam ex dictis quatuor Clericis, ſecularib. aut regularibus, ſeu alijs, de quibus agitur, ſit ille D... (de quo queritur) & illum manu ſua tangat intrepidè: Ipſe D.... vocatus in teſtem mouēs ſe de loco ad locum manu tangens dictū D..... Reum terciū in ordine poſitum reſpōdit; *Reuerendi Padri, ò Signori, queſto qui, ch'è terzo in queſta fila d'huomini in mia preſenza poſti, è quello D.... del quale mi hauete dimandato, & io vi hò riſpoſto di ſopra....*

Et ſi dictus D.... Reus tacuerit, benè, ſin aliter reſponderit illum errare, tūc omnia verba prolata

lata ab ipſo reo, & a dicto teſte incontrarium omnino deſcribantur tali pacto, videlicet.

Signori Reuerendi, Coſtui non sò chi ſia, non lo conoſco, nè può conoſcermi, ne sò quello che lui dice, perche mai mi chiamai D.... come lui dice: ma ſi ben mi chiamo D.... come vi hò detto di ſoprà, & non ſon ſtato mai nel monaſterio, ò citta, ò Chieſa.... come lui dice. Replicāre verò dicto D... in teſtem vocato, & dicente. *Reuerendi Padri Commiſſarij, ò Signori, io vi replico che queſto buo mo non ſi chiama altrimente D.... come ſi fà chiamare hora, ma ſi ben il ſuo proprio & vero nome è D.... & per tale lo riconoſco beniſſimo.*

4 Et cùm vterq; perſiſteret in ſuo dicto, dicti Reuerendi Commiſſarij dimiſerunt dictum D... allatum in teſtem: & ſucceſſiuè procedentes ad magis conuincendum dictum D.... Reum conſtitutum de mendacio; & ad magis diſponendum eundem Reum ad ueritatem fatendam, & ad omnem alium meliorem finem, & effectum, mandarūt adduci D...

Qui adductus, & delato ſibi iuramento veritatis dicendæ, iuxta formam ſuperius ſępe repetitam, & poſtquam iuraſſet, fuit per Reuerendos Commiſſarios

Interrogatus forma ſupra recenſita in confrontatione alterius teſtis; & ita fiet cum omnibus vocandis in teſtes dictæ recognitionis ſupradicti banniti, contra quē lata fuit ſententia ipſo contumace perſiſtente.

Et denique ſciāt Commiſſarij, quod ſi adhuc Reus perſiſteret in ſua negatiua, tunc Commiſſarij ipſi huiuſmodi forma verborū vti poterunt, videlicet: *è D.... come è poſſibile, che non ti vergoni di voler negare quello, che tanti teſtimonij degni di fede in tua preſentia hanno teſtificato dicendo che uoi vi chiamate D..... & quell'iſteſſo, che è ſcritto nella ſentenza, & hanno: onde chiaramente conſta che voi ſete quello iſteſſo D.... & non ſete D.... che voi falſamente diceuate chiamarui: Horsù ricordateui del timor di Dio, & fuggite di più replicar lo ſpergiuro.* Reſpondit.

Interrogatus, *qual è la cagione, che voi vogliate dire, che tanti honorati teſtimonij dicano il falſo dicendo, che uoi ui chiamate D.... & non D.....* Reſpon. *che sò io, per che ciò dicano coſtoro.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij interrogantes, & monentes ipſum D... Reum, dixerunt ei: *fratello hoggi mai laſcia queſta tua oſtinatione, & tante buggie, almeno hora, che ti vedi conuinto da tanti teſtimonij, & che non puoi negare chiamarti D.... & non D.... come hauete ſin qui detto: auenga che ſe ben voi negarete queſta verità già prouata, noi gia ti labbiamo per conuinto, & poſſiamo con gran ragione conforme alla giuſticia eſſeguir cōtra dite la ſentenza già data.* Reſpondit, *ſe le PP. VV. Reuerende mi hanno per conuinto: io non sò che dirmi.*

Io sò che non poſſo eſſer conuinto di quel, che ne ſono innocente, ma vi dimando le mie difeſe, perche concedendomi le PP. voſtre molto Reuerende (come vuol la giuſtitia) vi farò toccar con mani ch'io mi chiamo D..... & non D..... come gli teſtimonij hanno depoſto.

Tunc Reuerendi Commiſſarij audita defenſionis indulgendę petitione ipſius D.... Rei conſtituti &

5 ti & acceptata tanquam iuri diuino, naturali, pontificio, & imperatorio, conformi, mandauerunt dicto D.... concedi terminum dierum ....ad producenda quæcumque ſibi videantur in iudicium poſſe afferre, & probare in ſui defenſionem, prout præſenti decreto indulgent dictū terminum dierum ... pro dicta cauſa. Datum ....

. Die ...... menſis ...... Anni ......

D...... *Abbas* } *Commiſſarij.*
D...... *Prior*

D...... *Actuarius.*

Et dictum decretum fuit intimatum die .... menſis .... anni .... per me infraſcriptum actuarium (vel D.... Berruarium curiæ epiſcopalis; & eius intimationem mihi actuario retuliſſet) in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

D.... *Actuarius.*

Et ſciant ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd ſi dictus Bannitus probauerit ſe non eſſe illum de quo in banno & ſententia habetur ſermo: ceſſabit iudicium contra ipſum, & incipiet contra te-
6 ſtes, qui falſum depoſuiſſe indè conuincentur modo, & forma, quæ colligitur, quam facillimè ex deductis in præſenti opuſculo: nam tunc citandi erunt ad probandum, ſe eſſe immunes à crimine falſi, & ad obijciendum contra producta in fauorem Rei, contra quem depoſuerant: aliàs omnino ſciant ſe de falſi crimine puniendos fore. Sed ſi ipſe Bannitus, & condemnatus adhuc perſeuerabit negando ſe eſſe illum, de quo ſcriptum reperitur in banno, & ſententia, & infra ſe defendendi terminum ſibi indultum & eorum depoſitionis: ita quod adhuc remaneat in actis conuinci nihil probauerit in ſui exonerationem, & in repulſionem teſtificatus ſe eſſe illum, qui deſcriptus reperitur in dicto banno, & ſententia; Tunc ipſis Commiſſarijs fas erit ipſam ſententiam executioni demandare, nulla confeſſione dicti banniti expectata. [a] Memores ſint verò Commiſſarij, quod ſi talis bannitus, & condemnatus vocaretur pluribus nominibus,
7 & ſub vno condemnatus ſit: ſufficiet poſtea quod ſub illo eodem nomine ſolum recognitus fuerit. [b] Attamen ſi talis bannitus, & condemnatus conuinci non poterit: ſcilicet ipſum eſſe illum, de quo expreſsè in banno, & ſententia condēnatoria mentio fiat; puta quia non adſunt teſtes, qui illum recognoſcant in numero ſufficientes: adeſt tamen ſaltem vnus, vel alia adſint indicia ex ipſius condemnati depoſitione, vel alias confeſſione etiam extraiudiciali: aut aliundè acquiſita, quòd ille ſit; [c] tunc ipſi Commiſſarij de iure dictum conſtitutum poterunt torquere (modo & forma ſæpius repetita in ſupra allatis) ſed anteà ipſum examinare pro ipſius confeſſione habenda ſuper identitate perſonæ, & illius recognitione; [d] Et in tali caſu erit meritò interrogandus accuratiſſimè de infraſcriptis mediante eius iuramento ſibi præſtito ſub hac forma, videlicet.

Die ...... menſis ..... Anni .....

Cùm contra D....... extitiſſent ſupradicta indicia in actis deducta, quòd ipſe eſſet ipſamet perſona, de qua in banno, & ſententia mentio fuit facta; & adhuc non pertimeſceret perſeuerare in nega-

a Moderni Romani. in titu. de inquiſitione, q. 11. nu. 25

b Bonacoſſ. relatus in dicta q. 11. nume. 25. ver. & ſi pariter.

c Mod. Roma. in titu. de inquiſitione, num. 25. ver. Amplia rurſus.

d Chart. de execut. ſententiæ, c. 2. nu. 32. & ſequenti.

negatiua ſua: Idcirco Reuerendis Commiſſarijs viſum fuit ipſum denuo conſtituere pro dilucidiori veritate aſſequẽda de crimine prætenſo contra ipſum. Qui D. . . . . Reus aſtans coram ipſis præſtitit iuramentum de mera veritate dicenda de infraſcriptis; & quicquid inde ſciret, & primo fuit

Interrogatus, *come ſi faccia chiamare, & che nome habbia ſuo padre, auo, madre, fratelli, et ſorelle, & patria, et che cognome, che arte habbiano, et che facultà?* Reſpon.

Interrogatus, *quali ſiano d'eſſo D. . . . . amici, et quali nemici, et perche?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe conobbe D. . . . et da quanto tempo in qua?* Reſpondit.

Interrogatus, *doue lo conobbe et come hebbe ſua cognitione?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe gl'era amico, ò inimico detto D. . . . et da che tẽpo in qua gli fù amico, o nemico?* Reſpon.

Interrogatus, *qual fù la cagione della ſua amicitia, ò nemicitia fatta con detto D. . . . .* Reſpondit.

Interrogatus, *queſta ſua amicitia, ò nemicitia con detto D. . . . era nota ad alcuna altra perſona? et che gli nomini vno per uno.* Reſpon.

Interrogatus, *D. . . . è ſuo amico, ò nemico, doue hora ſi troua?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe detto D. . . . . hauea nemicitia cõ alcuno, et perche, et da quanto tempo in qua, et come lo sà?* Reſpon.

Interrogatus, *doue hora ſi ritroua detto D. . . . . et ſe è ſano, ò ammalato, et di qual infirmità, et da quanto tempo in quà?* Reſp.

Interrogatus, *come sà eſſo conſtituto, che detto D. . . . . è morto, ò ferito, ò è ſtato baſtonato, et che haueſſe hauuto inimicitia con detti ſopra nominati?* Reſpon.

Interrogatus, *quãdo detto D. . . . fù ammazzato, ò percoſſo, et da chi, et in che parte del ſuo corpo, in che luogo, et preſenti quali perſone, et quando?* Reſpon.

Interrogatus, *come eſſo conſtituto sà, che detto D. . . . . habbia patito queſto male?* Reſp. *Io l'hò inteſo.*

Interrogatus, *doue l'habbia inteſo, quando, in che luogo, da chi, et in preſenza di quali perſone ciò habbia inteſo, et quante uolte?* Reſpon.

Interrogatus, *con che ſorte d'arme habbia inteſo eſſer ſtato ammazzato, ò ferito detto D. . . . . et da chi, et in preſenza di quali perſone, et per qual cagione?* Reſp.

Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto ſappia, che lui ſia imputato d'hauer egli ammazzato, ò ferito, ò percoſſo, ò auelenato D. . . . . et la cagione, perche ſegli imputi tal maleficio, et ſe ciò habbia inteſo?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto sà, che per cagione di detta imputatione egli ſia ſtato citato, bannito, et ſententiato, et da quanto tempo in quà?* Reſpon.

Interrogatus, *da quali perſone, et in qual luogo, et in preſenza di chi ciò habbia inteſo?* Reſpondit.

Interrogatus, *che coſa eſſo diſſe, quando ciò inteſe?* Reſpon.

Interrogatus, *qual fu la cagione, che ſubito lui ciò inteſe, non andaſſe à preſentarſi, come gli comandauano le citationi, monitioni, banni, et la ſententia promulgatagli?* Reſpon.

Hæc

Hæc & alia interrogatoria adhibere poterunt ipſi Reuerendi Commiſſarij, quæ elicere poterũ ex deductis in proceſſu indicijs contra ipſum inquiſitũ, nec non & ex reſponſionibus factis ab ipſo Reo ſuper præcedentibus interrogationibus: ex quibus apertiſſimam ſibi facient viam ad impugnandum proceſſum ipſum, & parandam ſibi facultatem dictum Reum bannitum torquẽdi ad veritatem facti indagãdam: indicijs ergo huiuſmodi elicitis, ponderatis: ſi de iure videbitur Reuerendis Cõmiſſarijs ipſum Reum fore torquendum; tunc hac forma verborum poterunt vti poſt prædictas interrogationes factas ſibi, & in ſcriptis redactas, videlicet.

Interrogatus ipſemet D. . . . . Reus conſtitutus, & monitus à Reuerendis Commiſſarijs, vt ſub vinculo eiuſdem iuramenti caueat ſaltem modò à tot prolatis mendacijs, & ab illis recedendo humiliter fateatur veram facti ſeriem, dè qua fuerat iam interrogatus, & adhuc interrogabitur; alias ſciat ſe contra ipſum adhibituros fore alia magis opportuna remedia maximo cum eiuſdem detrimento, & dedecore, & ſic fuit primo Interrogatus, an ſit ipſe D. . . . . . . de quo fit mentio in banno, & ſententia. Reſpondit, *fate quel che vi piace: perche io non ſon quello, ma mi chiamo D. . . . ſi glio di. . . . . &c.*

His peractis Commiſſarij tenebuntur dicto D. . . . . conſtituto, antequam deueniant ad ipſum torquendum ſuper confrontatione, eruenda de ipſius perſonæ identitate, indulgere defenſionem modo, & forma, quã eos obſeruare diximus ſupra, loquẽdo de præcedentibus neceſſariò, antequam quis torqueatur, prout latius diximus in cap. 17. præſentis ſecundæ partis per totum: vide ergo ibi.

Decretum torturæ tale erit, videlicet.

Tunc Reuerendi Commiſſarij viſa obſtinatione ipſius D. . . . . . conſtituti, ſtante depoſitione D. . . . & eius confrontatione facta cum ipſo conſtituto, qui in eius facie aſſeruit ipſum conſtitutum vocari D. . . . . . . & non D. . . . . . . prout ipſe conſtitutus aſſeruerat: attentis quamplurimis alijs vrgentibus indicijs reſultãtibus contra eundem ex legitimè deductis in proceſſu, & quòd ex allatis in defenſione dicti D. . . . . Rei conſtituti non fuiſſent euacuata indicia contra ipſum in proceſſu deducta. Ad habendum igitur ſolummodo confeſſionem ſuper identitate perſonæ ipſius conſtituti: & an ipſe reuera ſit ille D. . . . . nominatus in dictis banno, & ſententia, cum aliter ab ipſo veritas haberi nõ poſſit, & non alias, nec aliter, vel alio modo, &c. & ſine præiudicio dictæ ſententiæ, & iuriũ fiſco quomodocumque, & qualitercumque acquiſitorum, & competentium: repetitis ſemper proteſtationibus, de quibus ſupra de verbo ad verbum: & iuxta illarum formas, & non alias, &c. mandauerunt ipſum conſtitutum duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari, & ſurſum à terra eleuari; & iterum ſtuduerunt eum interrogare ſecundum dictas interrogationes ei factas in ſuo examine. Animaduertant etiã Reuerendi Commiſſarij, quod ſi di-

10 ctus conſtitutus (de quo ſupra) ſic applicatus funi, & eleuatus, & interrogatus de ſupradictis, & in ſpecie, an ſit ipſemet ille, de quo habetur in dicto banno, & ſententia ſermo, fateatur ſe ipſum eſſe illum; tunc licèt non fateatur ſe huiuſmodi crimen (de quo habetur in banno, & ſententia) perpetraſſe, a ad dictæ ſententiæ executionem deuenire poterit; ſi verò in tortura perſtiterit in ſua negatiua, ac per conſequens euacuauerit indicia inſurgentia contra eundem ex deductis in proceſſu; erit omnino relaxandus à carceribus, & liberandus, b præſtita tamen prius ſufficiẽti cautione de ſe præſentando curiæ totiens, quotiens opus fuerit ipſum citari propter noua indicia, quæ forſan inſurrexerint, & probata fuerint in iudicio contra ipſum: & talis rationabilis mos, & ſtylus curiarum vtriuſque fori inoleuit, & ideo ipſe accuratiſſimè erit ab omnib. Commiſſarijs obſeruandus.

a Chart. de execut. ſententiæ ca. 2. num. 16.

b Chart. vbi ſupra.

Quomodo facienda erit recognitio banniti, & condemnati penitus non habentis linguam, vel ipſam impeditam, vel ſurdi, vel loquentis externo idiomate.

S V M M A R I V M.

1 *Commiſſarij quæ omnino obſeruabunt in facienda recognitione banniti, & condemnati, quando ipſe non calleret idoma, quo loquuntur Commiſſarij ac ipſe actuarius, vel ſi ipſi Rei eſſent penitus priuati lingua, vel ipſam haberent impeditam, vel eſſent ſurdi.*

2 *Forma decreti cum eius intimatione de vocando interpretes Reorum: mutorum, ſurdorum, vel idiomatis extranei perbreuiſſima, et elegantiſſima traditur.*

3 *Commiſſarij, deputatis interpretibus ſupradictorum Reorum, quid facient intẽdentes ipſos Reos examinare.*

4 *Conſtituendi ſeu examinãdi reos ſupradictos per interpretem forma traditur.*

5 *Forma examinandi Reum bannitum, mutum, et ſurdum ſcientem ſcribere, quæ ſit, et examinandi eundem ignorantem ſcribere, quæ ſit, traditur.*

6 *Interpretes depoſitionum Reorum, qua forma uti debebunt in ſubſcribendo ſe examini ipſorum reorum.*

7 *Commiſſarij ſciant nõ eſſe tutum deſcendere ad executionem ſententiæ contra huiuſmodi bannitos ſolum ex recognitione reorũ talium, facta per relationem interpretum ſine depoſitione aliorum teſtium, deponentium de cognitione dictorum Reorum.*

C A P. XXVIII.

C V M quãſępiſſimè contingat Reos conſtituendos, vel poſitos in banno, & per diffinitiuam ſententiam damnatos, eſſe priuos lingua voluntariè, vel per accidẽs, vel eiuſdem linguæ executione, vel ſurdos, vel à natura, vel ex accidenti ita, vt loqui, aut audire non

1 poſſint: vel ignorantes loqui idiomate, quo & Commiſſarij ac actuarius loquitur: ac per conſequens eorum loquelam in ipſis interrogationibus faciendis, & illarum reſponſionibus recipientibus capere non valeant. Iccirco in huiuſmodi caſibus ipſi Commiſſarij ſtudebunt omnino inſraſcri-

ſraſcripta obſeruare. Quorum primum eſt, quod accuratiſſimè inquirant, & ipſam inquiſitionem in ſcriptis redigant, à fide dignis, & familiaribus, vel conſanguineis, vicinis, & compatriotis dictorum Reorum: An ipſi muti, & ſurdi ſcribere ſciant. Et ſi conſtiterit eos ſcire ſcribere, tunc eiſdem reis cõſtitutis tradant ſingula interrogatoria ſcripta ab eiſdem legenda, à quibus exigant reſponſiones eorũ manibus ſcriptas ſubtus dicta ſingula interrogatoria.[a] Quod ſi facere recuſaſſent, tunc etiam per torturam ipſos compellere ad ſcribendum, ſeu in ſcriptis reſpondendum ſtudebunt,[b] prout docuimus ſupra in cap. quintodecimo fore reos lo qui ſcientes compellendos per torturam ad reſpondendum præciſè affirmatiuè, vel negatiuè interrogationib. ſibi factis, ad quem locum ſolertiſſimum lectorem remittimus.[c] ſed ſi huiuſmodi ſurdi, & muti ſcribere neſcirent tunc per ſigna, & nutus,[d] & in hoc caſu actuarius, ſeu notarius debebit ſcribere in ipſo conſtituto, ſeu examine, quod iſti tales rei ſint muti, vel ſurdi, vel quod ſint ſine lingua, ac per conſequens debebit deſcribere ſigna, & nutus, quibus Rei vtentur in reſpondendo dictis factis ſibi interrogationibus: dicẽdo, exempli gratia, quod ipſe D..... Reus conſtitutus reſpondit annuẽdo capite affirmatiuè, vel negatiuè capite tenuendo, & ſic de ſingulis ſignis alijs, quibus poterit ipſe Reus exprimere ſuam reſponſionem negatiuam, vel affirmatiuam: quæ ſigna ſi actuarius intellexerit, puta, quia habet cõuerſationem dicti rei conſtituti, illa per ſe poterit interpretari: ſi verò illa ſigna, vel nutus ipſe actuarius neſciret interpretari, cum non habuerit familiaritatem cum dicto Reo ſurdo & muto, tunc adhibẽdi erunt vicini, conſanguinei, amici, vel alij familiares dicti Rei, qui huiuſmodi nutus, & ſigna dicti Rei ſcirent interpretari, & inſimul in ſcriptis deputãdi erunt à Commiſſarijs pro interpretibus dicti Rei in principio examinis, præſente ipſo examinando,[e] per ſpirituale decretum, tali forma vtendo.

a Chart. in tract. de exe cut. ſententiæ, cap. 2. num. 43.

b Chart. vbi ſup. nu. 44. & 45.

c Habes ſupra in c. 15.

d Chart. vbi ſup. nu. 46. & ſeq.

e Barto. in l. 1. §. eadem. ff. de verbo. obligat.

Die.... menſis..... Anni.....

Cum Reuerendis Commiſſarijs fas nõ eſſet interrogare D... mutum, vel ſurdum, vel lingua priuatum, vel extranei idiomatis, & ab eo reſponſiones accipere, vt iuris erat, ad ſe aduocare ſtuduerunt D.... vel D.... & D...., &c. familiares dicti D.... Rei, & reperientes ipſos poſſe interpretari reſponſiones dicti D.... Rei,
2 & eidem referre interrogationes neceſſarias, & opportunas per ipſos Reuerendos Cõmiſſarios eidem Reo cõſtituto faciendas, mediο iuramento eis præſtito de referendo realiter ac veraciter interrogationes, & reſponſiones ſubſcriptas, prout preſenti decreto præcipiunt ipſos conſpectui ipſorum Commiſſariorũ ſe præſentare die.... ac adeſſe examini dicti D.... Rei. Datum &c.

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior }

D...... Actuarius.

Et cum ſupradictum decretum fuiſſet intimatum dictis D... & D... pro interpretib. interrogationum faciendarum à dicto D.... Reo cõſtituto muto, vel ſurdo, vel priuato linguæ, uel extranei idiomatis, per me D.... actuarium,

vel per berruarū mihi referētem in fidem veritatis me ſubſcripſi.

D. . . . . . Actuarius.

Deputatis igitur interpretibus dicti Rei ſurdi, muti, vel lingua priuati, aut extranei idiomatis, ſtatim ipſi Commiſſarij curabunt ad ſe aduocare dictum Reum, & eius interpretes, quos Reo aſtantes tali forma alloquentur, videlicet:

D. . . . & D. . . . aut Iacobo . . . & Andrea, ſi laici eſſent, *vogliamo auiſarui, che la cauſa, per la quale vi habbiamo fatto chiamare auanti di noi, è perche eſſendo D. . . Reo muto, ò ſordo, ò priuo di lingua, ò di linguaggio foraſtiero, tal che noi non poſſiamo interrogarlo, nè intendere potremo la ſua riſpoſta, nè lui intendere la noſtra propoſta; & perche non habbiamo prattica ſeco, nè ſappiamo intendere quello vorrà lui ſignificarti in riſpoſta di quello, del che noi doueremo interrogarlo, nè intendiamo quello ei diceſſe per ſegni, & atti: & hauendo ritrouato per detto di veraci teſtimonij, che voi intendete il ſuo linguaggio sì con voce ſua eſpreſſa, come con atti, & ſegni eſteriori: per tanto vi comandiamo, che ei habbiate à ſeruire per interprete, onde ſtarete ſempre preſente alla ſua eſamina, & vogliamo, che giuriate ambidoi di hauer da interpretarli le noſtre interrogationi; & poi referirci fedelmente tutto quello, che detto D. . . Reo conſtituto dirà in riſpoſta di detti noſtri interrogatorij, acciò sì eſſe interrogationi, come le ſue riſpoſte ſi poſſano ſcriuere in proceſſo, per poter poi procedere à quanto comandarà la giuſtitia; imperoche non conuiene à noi Commiſſarij interpretar tali riſpoſte. a & vogliamo, che vi ſottoſcriuiate alla depoſitione, ſeu interpretatione, che farete di detti noſtri interrogatorij, & reſponſioni di detto D. . . Reo conſtituto.* b

a Chart. in tract. de exec. ſententiæ, c. 2. nu. 52. & ſeq.

b Chart. vbi ſup. nu. 55. & 56.

Forma verò conſtituendi dictos Reos erit ſubſequens.

Die . . . . menſis . . . . & anni . . . .

Conſtitutus coram Reuerendis Cōmiſſarijs perſonaliter quidam adoleſcens monachali habita indutus, vel clericali, aut ſeculari, prout res ita ſe habet, ipſius deſcribendo in proceſſu omnes alias qualitates, et conditiones expreſſas alias in cap. 25. c vbi agitur de forma conſtituti cum recognitione banniti & cōdemnati. Vide ergo ibi latius, & cum linguam amputatam haberet, vel mutus, aut ſurdus eſſet, ita quod loqui, aut audire non poſſet, niſi per nutus & ſigna, quę ego actuarius non intelligebam, vel qui cū eſſet Gallus, & neſciret aut Latino, aut vulgari Italico loqui, vt ego Actuarius dictam linguam non intelligerē, Reuerendi Commiſſarij mandauerunt vocari ad ſe D. . . , & D. . . . conſanguineos, vel familiares dicti D. . . Rei conſtituti, qui medio iuramento ſibi exhibito à dictis Reuerēdis Commiſſarijs de referendo vtrique parti veraciter propoſitas interrogationes, & reſponſiones factas à dicto Reo ſuper interrogatorijs illi faciendis, iurauerunt prædicta obſeruaturos, cum aſſeruiſsent ſe bene intelligere locutiones dicti Rei expreſſas per nutus, & ſigna, eo quod conſueuerint ſæpe colloqui ſecum per eadem ſigna, & nutus, vel ipſos D. . . . . . & D. . . . . . eſſe natione Gallos, vel eiuſdem nationis, cuius eſt D. . . . ad pſens reus conſtitutus in pręſenti

c Suprà in c. 26. nu. 6.

ſenti monaſterio, vel diœceſi, vel ciuitate commorantes, qui gallicam linguam ac italicam ſe callere dixerunt,& ſic de ſingulis linguis. Quos D.... & D.... ſic faciant rei conſtituti deductos,& adhibitos iidem Reuerẽdi Commiſſarij deputauerunt interpretes mandando eis ſub uinculo iuramenti ſuperius exhibiti, vt quæ ipſi Reuerendi interrogarent dicto conſtituto reo nutibus,et ſolitis ſignis, vel idiomate Gallico exponerent fideliter., & quæ ipſe conſtitutus reus ſuis ſignis,& nutibus,vel ſuo idiomate reſpõdiſſet,referret, ipſis Reuerendis Commiſſarijs ſtatim à me actuario in proceſſu deſcribenda: nec non & exhibuerunt iuramentum ipſimet reo de ueritate dicenda, & quicquid inde ſciret ſuper interrogatorijs ſibi faciẽdis,præmiſſa tamen proteſtatione p nos ſuperius relata ad verbũ a Idem D.... conſtitutus ad opportunas Reuerendorum Commiſſariorum interrogationes factas vulgarizatas,& per dictos D.... & D.... interpretes,vt ſupra deputatos,præſentes,& aſſiſtentes ipſi D..... reo conſtituto interpretatas dixit,& depoſuit nutibus,& ſignis, vel ſuo ſermone gallico per eoſdem interpretes ipſis Reuerendis Commiſſarijs, & mihi actuario declarato, prout infra, videlicet & primo.

a vide ſupra in capit. 16. nu. 6.

Interrogatus D.... reus per Reuerendos Commiſſarios latine,& inde vulgariter, ſi ita res ſe habeat (vel ſolum vulgariter, ſi ſolum vulgari ſermone vſi fuerint ipſi Commiſſarij)& per dictos D...& D.... interpretes earum lingua gallica de nomine,cognomine, patria parentibus, & exercitio dicti D.... rei:qui præuio iuramento reſpondit ſuo ſermone gallico per eoſdẽ D...... & D...... interpretes ipſis Reuerẽdis Commiſſarijs, & mihi actuario,vulgariter expoſito. *Io mi chiamo D.... la mia patria, è mio padre ſi chiama .... . la mia madre ſi chiama .... la mia profeſſione,& ſcientia ſi è ....*

Et hoc eſt obſeruandum in interrogandis huiuſmodi reis externi Idiomatis, ſed in interrogandis reis mutis,& ſurdis ignorantibus ſcribere ſubſequẽti forma erit Cõmiſſarijs vtendum,videlicet.

Interrog. D... reus per Reuerendos Commiſſarios vulgariter, & per dictos D....& D....interpretes quibuſdam ſignis, & nutibus de ipſius exercitio,præuio eius iuramento. Reſpondit, faciendo proprijs manibus actum ſuendi, vel, &c. .... prout dictũm actum dicti D.... & D.... interpretati ſic fuerunt,ſcilicet, *il mio meſtiero, ò artifiicio,ò ſcientia è di....*

Quoad verò mutũ, & ſurdum, vel priuatum lingua ſcribere ſcientem, eodem modo erit ipſe interrogandus, vti diximus ſupra, ipſemet deſcribens proprijs manibus ſuam reſponſionem:cum propter eiuſdem linguam amputatam, vel quia mutus, & ſurdus erat, loqui nõ poſſet ad infraſcriptas opportunas interrogationes ſibi factas à Reuerendis Cõmiſſarijs reſpondit,vt infra præuio eius iuramento,&c.& primo.

Interrogatus, *come egli ſi chiama, come ſi chiami ſuo padre, fratello, madre, ſorelle, parenti del ſuo cognome, patria, & artificio.* Reſpondit dictum interrogatorium prius legendo coram Reuerendis Commiſſarijs, & me actuario, deinde ſua propria manu ſcribendo immediatè poſt ipſam interrogationem, per me actuarium in his actis deſcriptã. *Io mi chiamo....*

mo ..... ſon figlio di ..... li fratelli miei ſi chiamano ..... &c.

Eodē ergo modo vti debebunt Commiſſarij in reliquis interrogatorijs dictis Reis faciendis, & poſt ſubſcriptionem huiuſmodi Reorum in fine eorum depoſitionum: & ipſi interpretes ſe etiam ſubſcribere tenebuntur, tali vel ſimili verborum forma.

Ita vt ſupra per actuarium ſcri-
6 ptum eſt, Ego D..... electus interpres interfui depoſitioni ſupradictæ dicti D..... & illam interpretatus fui, & in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

Vel vulgariter, ſciens tamen ſcribere.

Io D..... ſon ſtato preſente alla depoſitione di D.... et per eſſer ſtato eletto interprete dalli Reuerendi Commiſſarij, io confeſſo hauer interpretato la ſudetta depoſitione, ſi come hà ſcritto l'Actuario: et in fede della verità mi ſon ſottoſcritto di propria mano. ſed ſi ignorauerit ſcribere ipſe interpres, tunc actuarius ſcribat manu propria his preciſis verbis vtens, ipſum compellens ad deſignandum ſignum crucis, videlicet: † ſignum crucis D..... interpretis electi ſpecialiter à Reuerendis Commiſſarijs pro interpretādis, ac veraciter referendis dicto D.... reo interrogationibus ſupra factis à Reuerendis Cōmiſſarijs, & reſponſionibus ipſius rei tam ipſis Reuerendis Commiſſarijs, quā mihi actuario, & in fidem veritatis manu propria ſignum crucis impreſſit. Nouiſſime verò viſum fuit monere Reuerendos Commiſſarios, quod iſta recognitio muti, & ſurdi neſcientis ſcribere, quæ fiet per huiuſmodi ſigna, & nutus, nō erit ſufficiens, nec tuta ad effectum exequendi ſententiam iam latam contra ipſum: a. & ideo ipſi Commiſſarij accuratiſſimè ſtudebunt omnino habere teſtes, qui illum recognoſcant iuxta formam ſupra traditam. b

a Clarus de execut. ſententiæ ca. 2. nu. 51.

b ſupra in c. 27. præſentis ſecundæ partis.

De tortura inferenda bannitis, & ſic condēnatis pro habenda vlteriori veritate ſuper complicibus, & alijs delictis.

SVMMARIVM.

1. *Facta recognitione bannitorū iam in carceribus detentorum, quid facient Commiſſarij, antequā ad executionem ſententiæ latæ cōtra eoſdem proceſſerint.*
2. *Proteſtatio, quæ à Commiſſarijs facienda erit, antequam ueniant ad actum interrogandi, et torquendi dictos Reos bannitos, et quare illam præmittere expediat.*
3. *Tortura inferenda dictis reis pro complicibus declarandis moderatior erit adhibenda.*
4. *Commiſſarij quæ animaduertant obſeruare, dum torquent ipſos reos, de quibus agitur hic.*
5. *Interrogandi huiuſmodi reos ante torturam, et poſtea in tortura exiſtentes forma traditur.*
6. *Forma uerborum, qua uti, & annotari in proceſſu mandare debebūt Commiſſarij poſt interrogationes factas dictis reis de complicib. ſuis immediatè, antequam ipſos torquere voluerint.*
7. *Commiſſarijs quid erit faciendum poſt dictorum Reorum torturam, & in ipſa interrogatione ſibi facta.*
8. *Fiſcalis aſſiſtens torturæ quid proteſtari poſſit, & debeat contra reum tortum.*

CAP.

CAP. XXIX.

1 FACTA recognitione per-
ſonæ dicti condemnati
modis, & formis ſupra
expreſſis, nec etiam tunc ſtatim
ad executionem ſentétiæ erit pro-
cedendum: ſolent enim vlterius
tales ſic condemnati interrogari
ſuper ſocijs, receptatoribus, fau-
toribus, auxiliatoribus, et alijs etiã
criminibus: a & ſi negauerint
deueniendum erit contra eos ad
torturam, vt dictos ſocios &c.
propalẽt, b & confiteantur, pręuia
tamen proteſtatione, quam infe-
rius trademus in decreto tortu-
ræ. Et quidem hæc proteſtatio
2 eſt non ſolùm vtilis, verum etiam
neceſſaria: & ratio eſt in promptu.
Nam ſi dictus bannitus ſine tali
proteſtatione tortus prætenſum
delictum contra ipſum negaret,
& in negando perſiſteret, etiam
quod ipſe eſſet plene cõuictus, vti
que de iure abſoluendus eſſet, c
ſaltem à pęna ordinaria. Hæc au-
tem tortura, quę infertur ad effe-
ctum prædictum, non debet eſſe
multum grauis, ſed moderata. d
3 Et cauere primo debent Com-
miſſarij, ne in actu torturæ Reum
interrogent ſuper delicto princi-
pali; quia tunc dicta proteſtatio
illis non ſuffragaretur: nam vide-
rentur per contrarium actum ab
illa receſſiſſe. e Animaduertere
4 & ſecundo debent Commiſſarij,
ne interrogatoria, quæ fieri aſſo-
lent in tortura ſuper complici-
bus &c. dictent actuario ſuper il-
la verba, videlicet: Et ad oppor-
tunam interrogationem reſpon-
dit; vel opportune interrogatus
reſpondit &c. vel ſubdens ad op-
portunam interrogationem: quo
niam huiuſmodi dictãdi modus,
quando Reus in tortura ſuper cõ
plicibus &c. interrogatur, eſt val-
de periculoſus. Etenim ſi tunc
reus ſuper ipſo delicto principali,
de quo eſt condemnatus, reſpon-
deret, & talis reſponſio ſcriberetur
(vt ſcribi debet) verbi gratia
& ad opportunam Reuerendorũ
Commiſſariorũ interrogationem
Reſpon. *Io non l'ho fatto queſto
homicidio, &c.* & Reus perſiſte-
ret in tali dicto & negatione: vti-
que proteſtationi prædictæ renũ-
ciaſſe, atque ab illa receſſiſſe intel-
ligeretur. f Vltra quod hic mo-
dus dictandi eſt ſummopere vi-
5 tandus etiam alijs ex cauſis ſupra
ſæpe recenſitis: cum magnopere
cauendum ſit Commiſſarijs, ne in
ſuis interrogatorijs videantur vel-
le Reis ſuggere, quæ dicẽda erũt. g
Nam dicti banniti, & cõdemnati
torti erunt taliter interrogandi in
genere de ſocijs, &c. & de aliis cri-
minibus, neminem nominando,
nec aliquod aliud delictum ſpeci-
ficando, h quod, & ipſi Reueren-
di Commiſſarij obſeruare debe-
bunt: ſi iuſtorum iudicum nomẽ,
& meritum aſſequi, & conſerua-
re inde voluerint. Secũdo memo-
res ſint ipſi Commiſſarij, quod ſi
Reus bannitus, & condemnatus
(de quo eſt ſermo) dixerit ſe non
commiſiſſe delictum, de quo fue
rat condemnatus, quando in tor-
tura de ſocijs interrogaretur: for-
ma vero ipſum bannitum ante
torturam interrogandi talis erit,
videlicet.

Interrogatus, D. . . . . . *che rac-
conti & nomini vno per uno li cõ-
pagni, che hebbe quando andò à
fare . . . . & quanti altri delitti
hai fatto, & in cõpagnia di quali
perſone, & in preſentia di chi.*
Reſpon.

Et Reuerendis Commiſſarijs
ſibi dicentibus, non eſſe veriſimi-
le

a Char. vbi ſup. nu. 57.

b Char. vbi ſup. nu. 59. & ſeq.

c Char. vbi ſup. nu. 65. ver. verùm nihil.

d Chart. de execut. ſententiæ c. 2. num. 70. & ſeq.

e Char. vbi ſup.

f Char. vbi ſup. nu. 76. & 77.

g Char. vbi ſup. nu. 82. & 83.

h Char. vbi ſup.

ſe quod in perpetrandis criminibus, de quibus fuit accuſatus, & contra ipſum inditia vrgentia in iudicio fuerunt probata, non habuerit complices, niſi ſolum nominatos: cum illa fieri non potuerint ſine quamplurimis ſocijs, prout quiſque ſanæ mentis conſiderare poterit ex qualitate facti: eo magis quod in ſententia reperiantur condemnati ſub litera N. pro dictis delictis plures, quàm fuerunt nominati ab ipſo: Quapropter omnino opus erit ei illos adamuſſim nominare, & infimul enarrare alia delicta ab ipſomet perpetrata: alias ſciat contra ipſum ad opportuna iuris, & facti remedia fore deſcendendum.

Reſpon.

Tunc Reuerendis Commiſſarijs viſis, & perpenſis ſupradictis, viſa ſupradicta ſententia, & quod in ea alij... fuerint condemnati ſub litera N. vltra ipſum D..... Reum conſtitutum, & alios præcisè per eum nominatos, quorum tamē nomina aliter, quàm ab ipſo D.... Reo conſtituto difficillime haberi poſſent, ſtante etiam qualitate delicti commiſſi, quod omnino quiſque prudens iudicabit non potuiſſe à ſolum illis nominatis perpetrari: attenta etiam qualitate perſonæ ipſius D.... conſtituti, qui ab annis.... & citra bannitus fuerat, & contumax perſeuerauerat poſt tot monitiones, & citationes de comparendo domi ſibi factas: & denique condemnatus ad.... Ex quibus ergo omnibus quam facillime quiſque Iudex prudens perſuaſum omnino habebit, ipſum D..... Reum conſtitutum, & alia ſcelera perpetraſſe, & infimul quàm plures habuiſſe receptatores, auxiliatores, & fautores, cum huiuſmodi delinquentes homines ſine illis diu ſtare non poſſint. Pro habendis igitur nominibus complicium in..... factis ab ipſo D.... Reo conſtituto, & alijs delictis ab eodem Reo veriſimiliter commiſſis alijs complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, poſtquam prædicta aliter haberi non poſſint: mandauerunt ipſi Reuerendi Commiſſarij ipſum conſtitutum addıci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari, & hoc ſine præiudicio quorumcunque iurium fiſco quomodocumque & qualitercumq; competentium, & acquiſitorum, & ex deductis in actis, & citra præiudicium ſententiæ condemnatoriæ ſupra exhibitæ, & recognitionis perſonæ ipſius conſtituti in ea contentæ, ac omnium & quarumcumque aliarum ſententiarum contra dictum D.... Reum conſtitutum latarum, ſi quæ &c. ac rei iudicatæ, & notorietatis criminis inde reſultantis, & aliorum omnium, de quibus idem cōſtitutus quomodocunque eſſet conuictus, vel confeſſus: ſuper quibus modo aliquo ipſi Reuerendi Commiſſarij non intendūt ipſum D..... torquere, quinimò explicitè proteſtantur ipſum ſuper illis ſe non torquere, & huiuſmodi proteſtationem in quolibet actu repetitam fore, & eſſe dixerunt, & intenderunt, & quod pro repetita ſemper habeatur: ſed tantummodò ipſum torqueri dum fore decreuerint, & decernunt pro vlteriori veritate habenda ſuper dictis nominibus, complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, ac alijs delictis per ipſum D..... Reum conſtitutum veriſimiliter commiſſis, & non alias, aliter, nec alio modo

modo, de quo ſolemniter, & expreſsè, ac omni meliori modo protestati fuerunt, & proteſtantur.

Quo D..... Reo conſtituto ſpoliato, ligato, & funi applicato Reuerendi Commiſſarij monuerunt ipſum D...... ad completam veritatem dicendam ſuper dictis cõplicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & alijs delictis, quæ ipſe D.... veriſimiliter commiſit, dum bannitus vagaretur per diuerſa loca vel alias, atque ad pro banda nomina aliorum in dicta ſententia condemnatoria ſub litera N. condemnatorum: nec expectet quod contra ipſum ad tormenta deueniatur. Reſpon. *Io hò detto quel che deuo dire, & non vi poſſo dir'altro hora, fate quel che vi pare; ma mi fate torto.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij repetita proteſtatione (de qua ſupra) illique firmiter inhærendo mandauerunt ipſum D... Reum in altum eleuari.

Qui ſic eleuatus cæpit dicere *ohime, ohime, S. Maria et....* & poſteà tacuit. Et monitus rurſus per Reuerendos Commiſſarios ſibi dicentes, *Ecco D.....à che paſſo ti hà ridotto la tua oſtinatione: hoggimai partendoti da quella, dì la verità ſopra gli nomi, & cognomi delli tuoi fautori, complici, & recettatori, & manifeſta gl'altri delitti da te commeſſi.* Reſpondit. *Io non hò fatto altri delitti, ne hò hauuto cõpagni, ne alcuno mi hà ricettato, ò dato aiuto alcuno.*

Deinde dixit ex ſe. *Io non hò fatto alcun male, ne meno hò fatto.... hò detto la bugia dicendo hauer...... et ciò l'hò detto per paura di tormenti.*

Et Reuerendis Commiſſarijs ſibi dicentibus, *Deh fratello tu ti inganni, hora non ti interrogamo del fatto..... auenga che già tu iſteſſo ſopra di queſto delitto ſei ſtato condennato, & confeſſato lo hai: & la tua confeſſione non la potrai più renocare, & per queſto hora ſei interrogato ſolamente, acciò tu ci manifeſti li nomi delli tuoi complici ſenza ſpecial nome nominati, et de gli altri tuoi delitti, & delli fautori, & ricettatori; la onde ti hai da riſoluere ſopra ciò riſpondere à pieno.* Reſpondit.

Finito examine, & Reo ſuper
7 prædictis ſufficienter arbitrio ipſorum Reuerendorum Commiſſariorum torto: ipſi Commiſſarij poterunt iubere ipſum de tortura deponi leniter, et poni ad largam: cum aliquo competenti termino ad dicendum cauſam, quare ſententia cõtra ipſum lata executioni demandari non debeat: hoc modo, videlicet:

Tunc Reuerendi Commiſſarij acceptatis &c. cum aliud à dicto D... Reo conſtituto, & torto haberi non poſſet, mandauerunt illum leuiter à tortura deponi; cũ permanſiſſet in ea ſuſpenſus ſine aliqua quaſſatione, vel cum quaſſationibus, ſiue ictibus funis per ſpatium ..... diſſolui, brachia reaptari, reueſtiri, & ad largam poni cum termino dierum..... ad dicendũ cauſam, quare dicta ſententia executioni cõtra ipſum demandari non debeat. Qui conſtitutus ſic depoſitus dicebat: *Ohime ohime ſoh morto* (ſubmiſſa voce) *condolendoſi.*

Et animaduertant Commiſſarij, quoniam ſolent ſubſtituti fiſca
8 les aſſiſtentes huiuſmodi torturæ Reorum ſcribi facere per actuarium ſimilem proteſtationem, videlicet:

Præ-

Præſente Domino... ſubſtituto fiſcali, & præmiſſam recognitionem, & alias confeſſiones in parte, & partibus tantum acceptante: petenteque ad vlteriora, & reiterationem tormentorũ, vel ad grauiora tormẽta ad effectum prædictum tantum, & non alias aliter, nec alio modo contra dictum D... procedi: cum leuiſſimè, nec ſufficienter fuerit tortus: & demum contra eundem ad executionem prædictę ſententię deueniri, aliàs &c.

AD laudem & gloriam Sanctiſſimę & indiuiduæ Trinitatis, Beatiſſimæ, ſemperque Virginis Deiparæ Mariæ, Beatorum Angelorum & Archangelorum, Beatique Sanctiſſimi Patriarchæ noſtri Benedicti, & omnium Sanctorum, Decus Congregationis noſtræ Caſſinenſis, ſolamen ac refugium Commiſſariorum proprio munere meritoriè fungi exoptantium, tutelam Innocentium, & confuſionem Calumniatorum, & iuſtam criminoſorum inſolentium punitionem. Laus Deo.

SI verò (quod non credimus Deo Optimo Maximo auctore) in hoc opuſculo aliquid contineatur, quod ab illa ſententia abhorreat, quam Sancta Eccleſia Romana tenet, docetq́; id totum ad verbum tanquam per ignorantiam, vel negligentiam ſcriptum, reuoco, & annullo, ac reuocatum, & annullatũ eſſe cum effectu volo, atque dictę Sanctæ Romanæ Eccleſiæ iudicio prędicta omnia, & meipſum ſubijcio, ac ſubmitto: quod & his ſcriptis proteſtor, & proteſtatum ſemper eſſe intendo omni meliori modo &c.

FINIS.

VENETIIS, MDCI.

Apud Baretium Baretium.

1023952